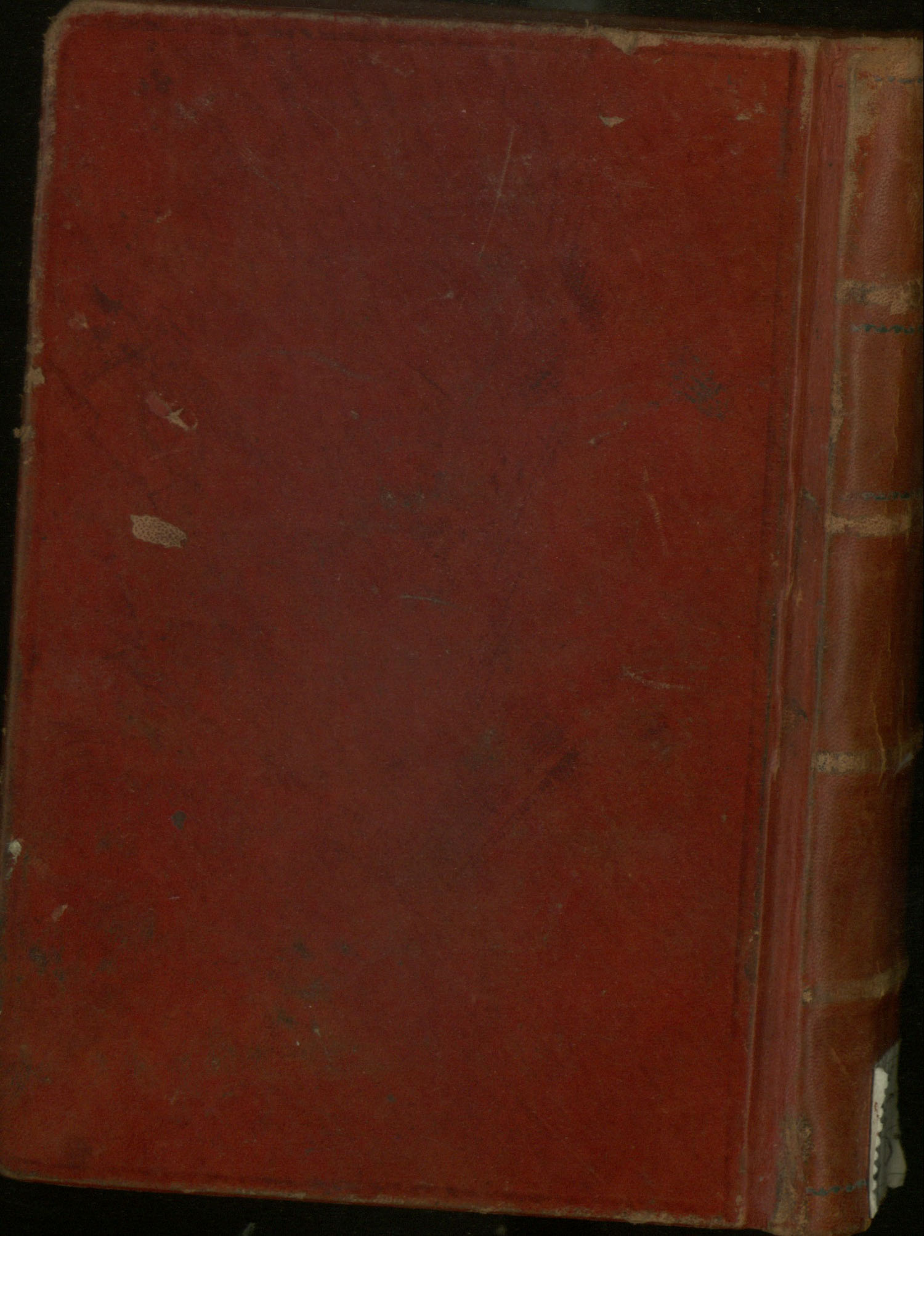
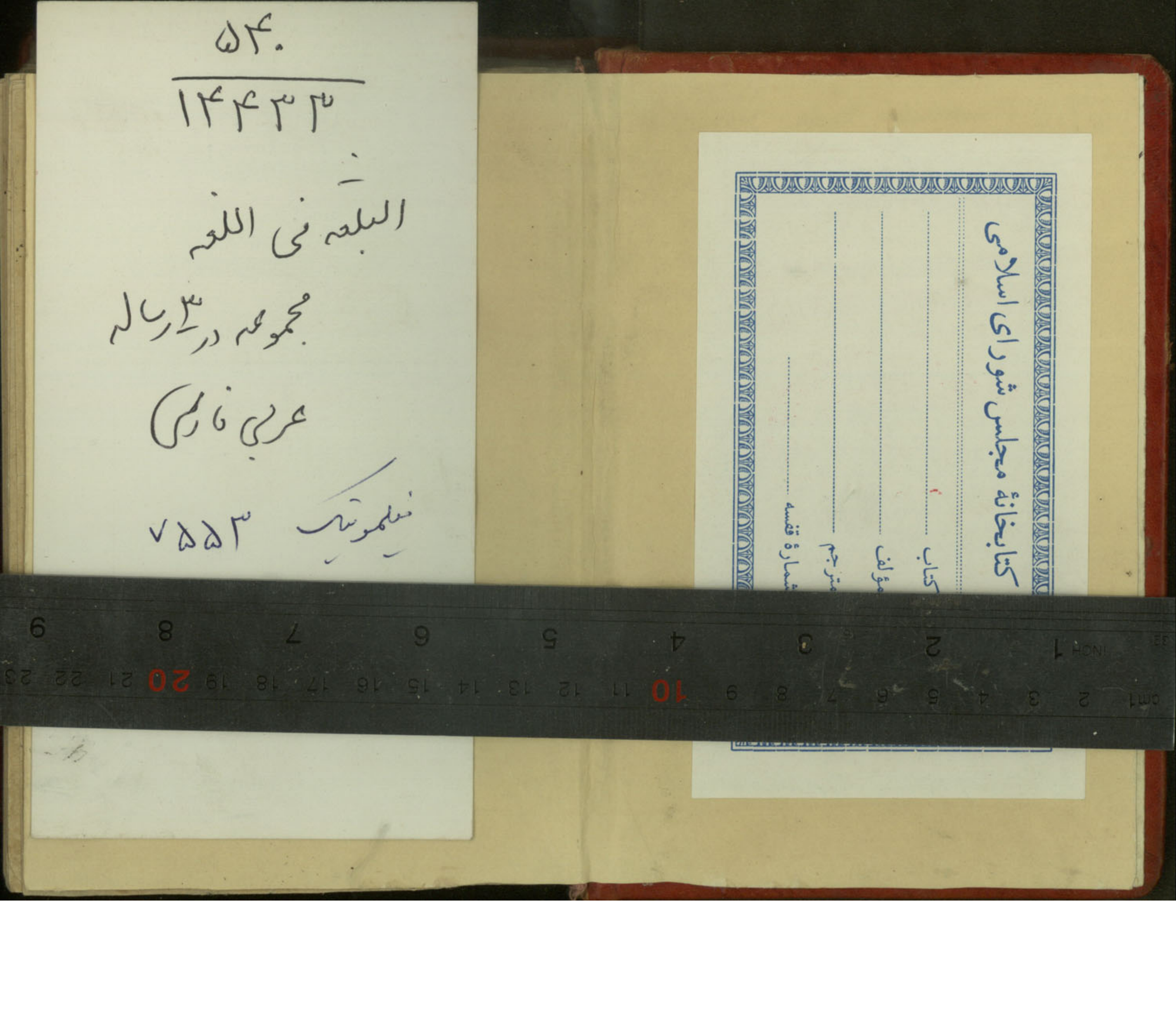
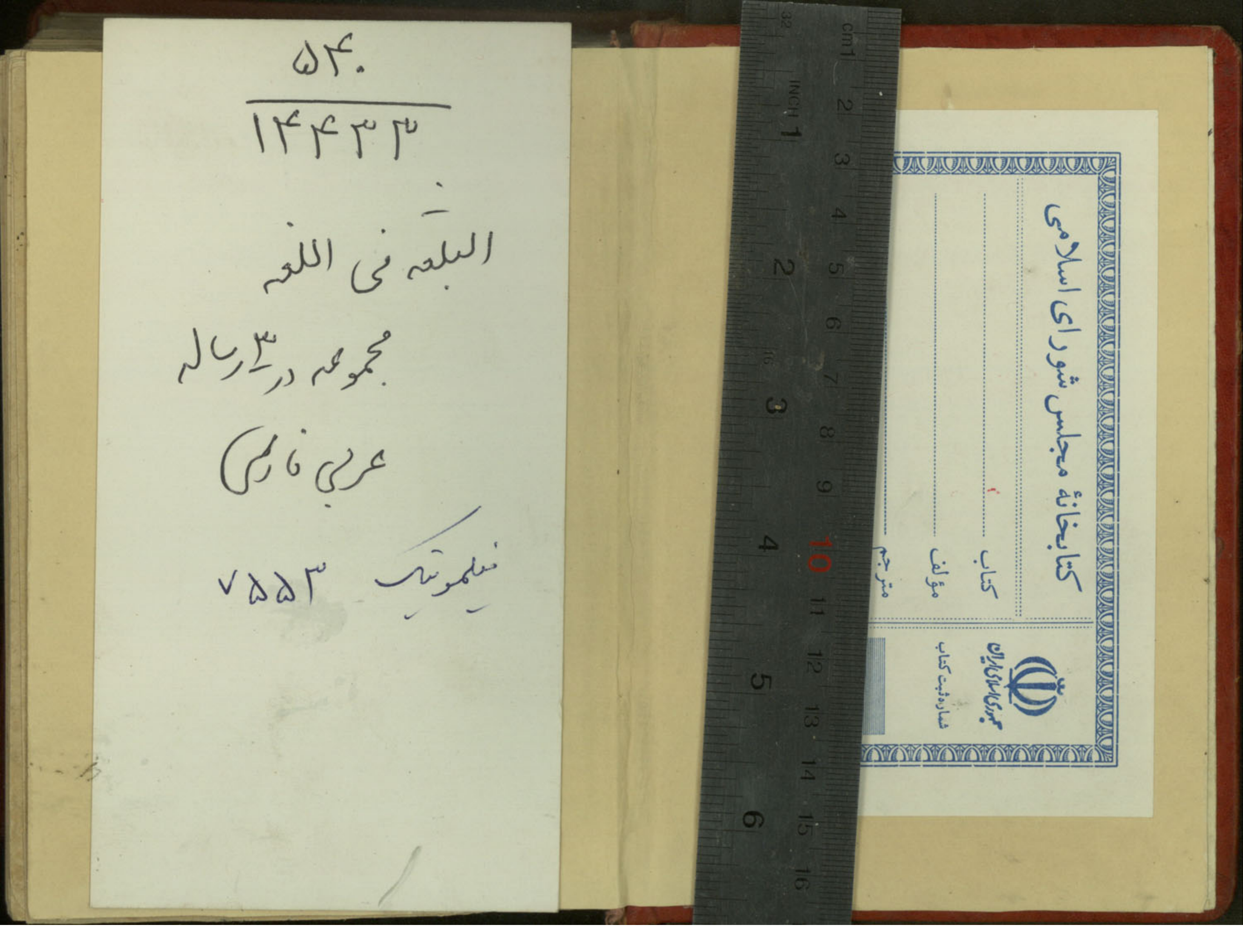
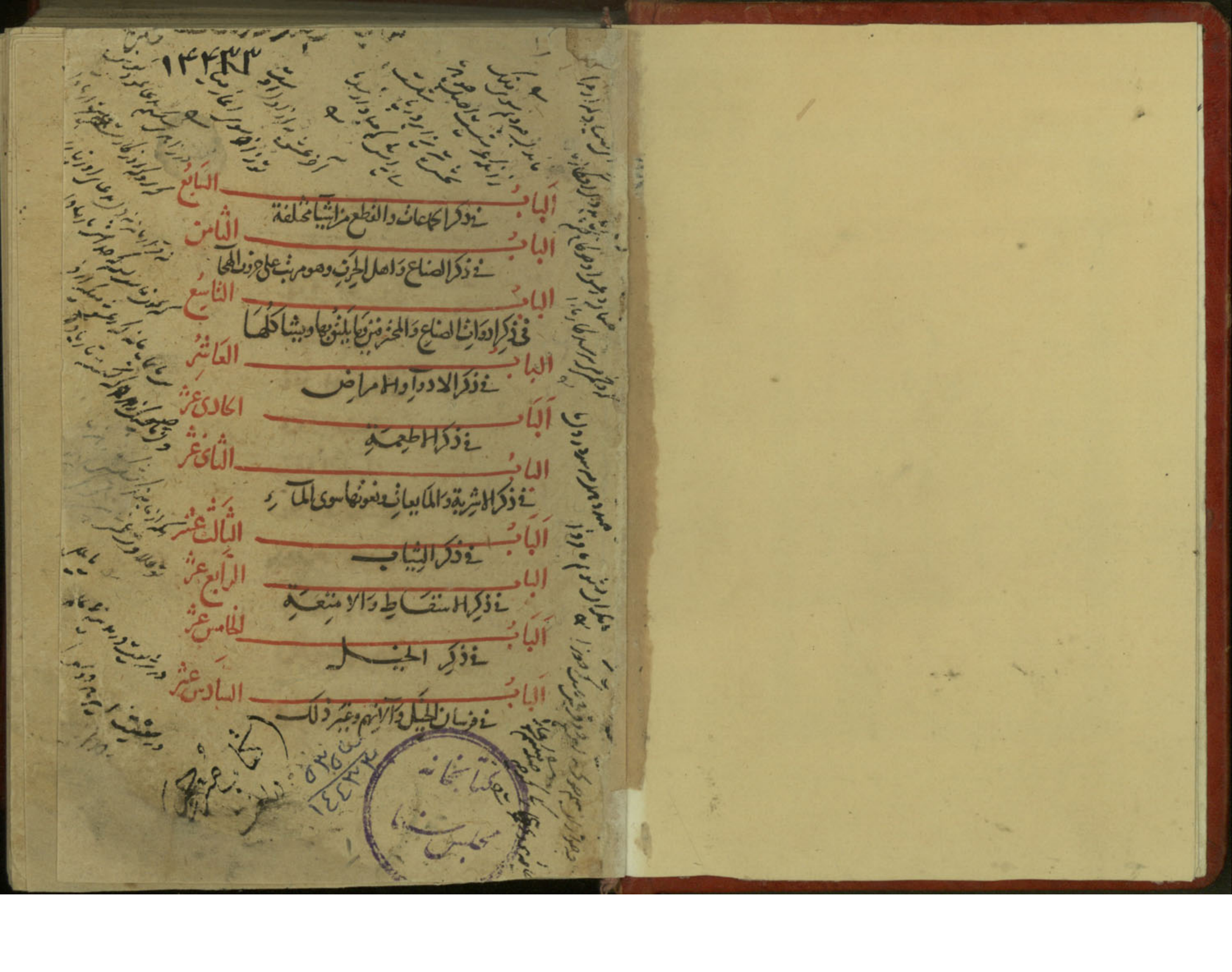
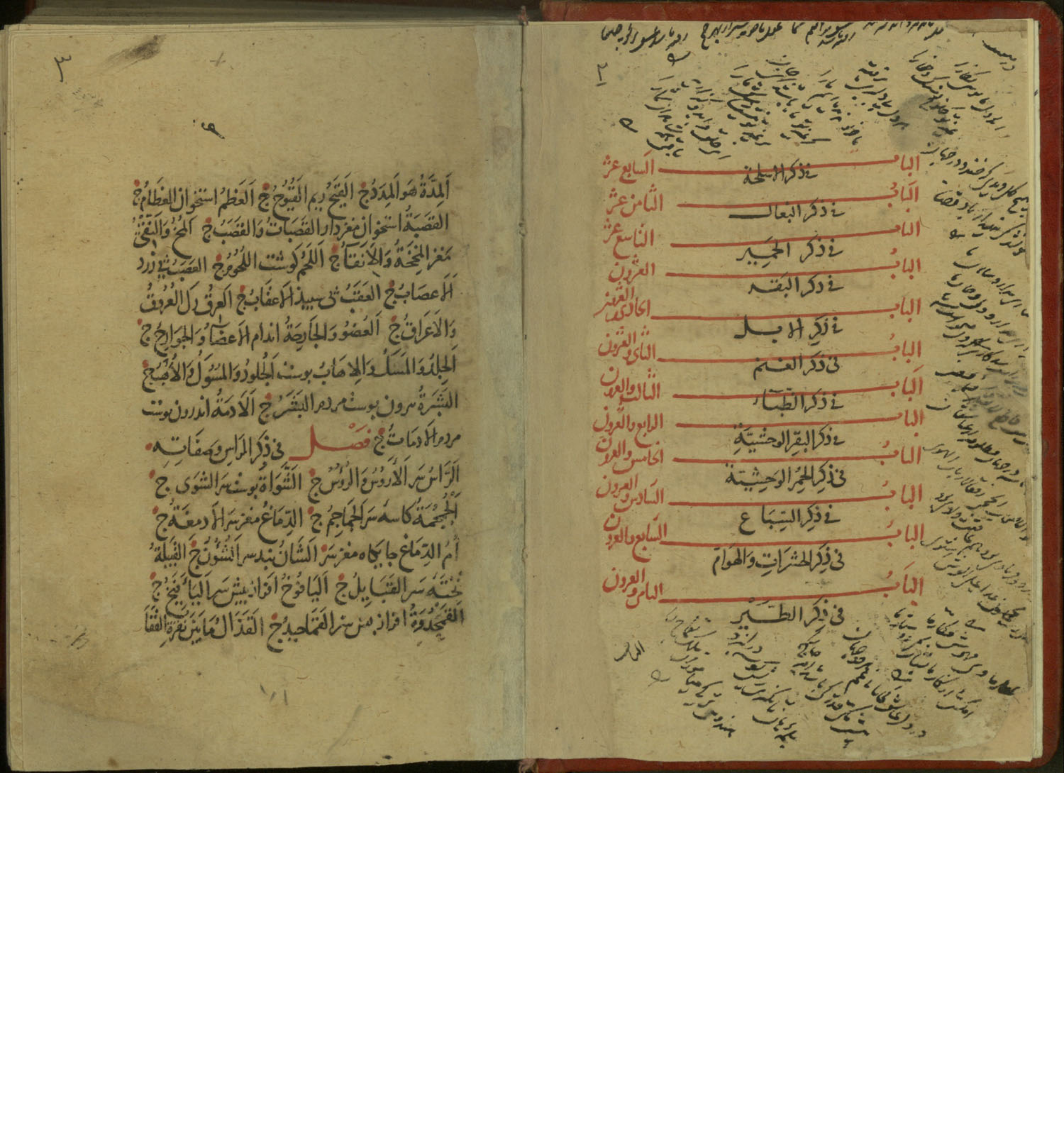

۵۴۰
۱۴۴۳۳
البلغة فی اللغة
مجموعه در ۳ رساله
عربی فارسی
فیلموتیک ۷۵۵۳
کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی
کتاب
مؤلف
مترجم
شمارهٔ قفسه

۵۴۰
۱۴۴۳۳
البلغة فی اللغة
مجموعه در ۳ رساله
عربی فارسی
۷۵۵۳
کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی
کتاب
مؤلف
مترجم
جمهوری اسلامی ایران
شماره ثبت کتاب

المدة هو المدد ج القيح ريم القيوح ج العظم استخوان العظام ج
القصبة استخوان مغز دار القصبات والقصب ج المخ والنقي
مغز المخخة والانقاء ج اللحم گوشت اللحوم ج العصب پی زرد
الاعصاب ج العقب پی سپید الاعقاب ج العرق رگ العروق
والاعراق ج العضو والجارحة اندام الاعضاء والجوارح ج
الجلد والمسك والاهاب پوست الجلود والمسوك والاهب ج
البشرة برون پوست مردم البشر ج الادمة اندرون پوست
مردم الادمات ج

فصل في ذكر الرأس وصفاته

الرأس سر الاروس والروس ج الشواة پوست سر الشوى ج
الجمجمة كاسه سر الجماجم ج الدماغ مغز سر الادمغة ج
ام الدماغ جايگاه مغز سر الشأن پيوند سر الشؤون ج القبيلة
تخته سر القبايل ج اليافوخ افزايش سر اليافيخ ج
القمحدوة افراز پس سر القماحيد ج القذال ميان نقرة القفا

الی الاذن وهما قذالان من الیمین قذال ومن الشمال قذال وقیل القذال
جماع مؤخر الرأس • القحف استخوان سر • الاقحاف والقحاف ج •
الرماعة واللماعة انجا که بی جهد از استخوان سر • الفود یک موی سر
الافواد ج • الهامة جکاد والهام والهامات ج • القمة سر جکاد •
القمم ج • الفرق والمفرق جایگاه بخش موی سر • الفروق والمفارق ج
الحزاز والهبریة سبوسه سر • فصل الارأس والرؤاسی
بزرگ سر • الصعل والاصعل کوچک سر • المصفح پهن سر • المصفحون ج
الاکبس سر جکاد پیش در امده وقیل هو عظیم الراس •
الاقرع کل الاقرع والقرعان ج • الاصلع دغ سر • الصلع
والصلعان ج • الانزع انک موی از پیش سر بشده بود • الاجلح
انک موی از دو سوی پیشانی بشده بود • الاغم انک موی بسیار دارد
بر پیشانی وقفا • فصل فی تفصیل شعر الراس • الشعر
موی الشعور ج • الشعرة یک تای موی • الشعرات ج • الزغب کناموی •

الفرع موی سر • الفروع ج • الذؤابة والقرن گیسو • الذوایب
والقرون ج • العقیصة موی بجیده • العقایص ج • الضفیرة
موی بافته • الضفایر ج • الغدیرة موی سر زنان • الغدایر ج
الصدغ زلف • الاصداغ ج • القصة والطرة پیشه • القصص
والطرر ج • الناصیة موی پیشانی • النواصی ج • الجمة موی تا گوش
الجمم ج • اللمة موی تا دوش • اللمم ج • فصل فی نعوت الشعر
واوصافه • شعر فاحم موی سیاه • وغربیب سیاه سیاه • وشایب
سپید • وخلیس کمیزه • واصهب میگون • واشقر سرخ • ورجل
وجعد بشکن • وقطط نیک بشکن • وفلفل باهم • وسبط فروهال
ورسل فروهشته • واثیث بسیار • ووحف بسیار و نیکو •
وزمر و زعر تنک • وجثل انبوه • وکث بهم در شده از بسیاری •
وسخام نرم • فصل فی ذکر الاذن • الاذن گوش • الاذان ج •
المحادة اندرون گوش • شحمة الاذن نرمه گوش • عیر الاذن

تندی گوش. الخشاء والخششاء استخوان پس گوش. الخشاوات
والخششاوات ج. الصماخ والمسمع سوراخ گوش. الاصمخة
والمسامع ج. الصملاخ شوخ گوش. الصماليخ ج. **فصل**
في نعوت الاذن وصفاتها. اذن حشر وحشرة گوشی باریک
ولطیف. وخذواء سست. ورجل اخذى. وصمعاء خرد. ورجل
اصمع. وسكاء خرد و کوتاه. ورجل اسك. وموللة تیز و باریک.
ووطفاء بسیار موی. ورعلاء دراز. وخطلاء آونخته. ورجل
اخطل. وجدعاء همه بریده. ورجل اجدع. وكذلك الانف
والشفة. الوقر گرانی گوش. واذن موقورة. الطرش گرانی گوش.
الاطارشة ج. الاصم کر. الاصلخ کری کر. **فصل**
في ذكر الوجه. الوجه والمحيا روی. الوجوه والاوجه ج. الصفحة
یک سوی روی. الصفحات ج. الطلعة دیدار روی. السحنة
گونه روی. الحلية نشان روی. الحلى ج. الجاه آب روی.

۳۱

ورجل وجيه. الخال معروف. الخيلان ج. **فصل**
في اوصاف الوجه ونعوتها. وجه حسن وجميل وصبيح
روی نیکو. ووضيء روشن. وريان آبدار. وطلق وطليق
گشاده. ومطهم تمام خلق. ومكلثم گرد. ومنه كلثوم في الاسماء.
وبهي باشکوه. وبهيج زیبا. ومليح نمکین و شیرین. واسيل
کشیده. واسجح نرم گوشت. ومعروق کم گوشت. واخيل
ومخيل با خال. وادم گندم گون سیاه. واسمر گندم گون. واغر سپید.
واسحم سیاه. واشقر سرخ. واقشر سرخی سرخ. وازهر
سرخ سپید. ومحمار سرخ بام. ومصفار زرد بام. ومبيض
سپید بام. والمد گرفته و رنگ بگردیده. ووقاح سخت پوست.
وعابس ترش. وباسر سخت ترش. وكالح فراهم کشیده
دندان پدید آمده. وجهم سهمگن. وسمج وسميج ناشیرین.
وقبيح زشت. ودميم ناخوش. وشتيم بناخوشی جانک.

۱،۳

هرك درو نكرد نفرين كند. وكريه روى كه ارزد نكند كه در او نكرى
ارزشتى. فصل فى ذكر الجبهة. الجبهة بيشانى الجباه ج
الجبين يك سوى بيشانى الاجبنة ج السرّ والسرر خط
بيشانى وآن كف دست الاسرار والاسرة ج الغضن
انجوغ بيشانى وجز آن الغضون ج جبهة طلوا بيشانى
فراخ ورجل اجلى. وصلت الجبين هموار بيشانى وروشن.
فصل فى ذكر الحاجب وصفاته. الحاجب ابرو الحواجب ج
الحجاج استخوان ابرو الاحجة ج البلجة والبلدة
كشاذكى ميان دو ابرو. فصل رجل اقرن ومقرون
الحاجبين مردى بيوسته ابرو. وابلج كشاده ابروى.
وذو بلجتين انك درميان كشيذه ابروى موى كه خيد دارد.
وازج انك ابروش باريك باشد ودراز مع تقوس فيه.
وازبّ انك موى ابروش بسيار بوذ. وامرط الحاجبين

انك

انك موى ابرو ندارد. فصل فى ذكر العين وما يتصل بها.
العين چشم الاعين والعيون ج البصر جايگاه ديدار از چشم
الابصار ج الجفن پلك چشم الاجفان والجفون ج الهدب مژه
الاهداب ج الشفر جايگاه مژه الاشفار ج اللحاظ ومؤخر العين
گوشه چشم كه با سوى گوش دارد اللحظ ج الموق والماقى
ومقدم العين گوشه چشم كه با سوى بينى دارد الاماق والماقى ج
المحجر چشم خانه المحاجر ج الحملاق گرداگرد اندرون چشم
الحماليق ج المقلة وشحمة العين سپيده چشم با سياهه
المقل ج الحدقة سياهه چشم الحدق والحداق والاحداق
ج. الناظر ديده چشم النواظر ج انسان العين ولعبة العين
مردمك چشم وكذلك ذبابها. الظفرة ناخنه چشم
الظفرات والظوافر ج الكوكب نقطى سپيد كه بر سياهه افتد
الكواكب ج الغشاوة ثم الغشاوات ج القمع كوهك

الرمد درد چشم. الغمص ژفک تر. الرمص ژفک خشک و جمع الغمص والرمص اغماص وارماص. القذاة خاشه چشم. القذی ج. الدمع والعبرة اشک. الدموع والعبرات ج. الغرب والمدمع جایگاه اشک. الغروب والمدامع ج.
فصل الاعین والاکحل فراخ چشم.
الکحل سیاه چشم. الاحور انک سپیدی چشمش سپیدی سپید بوذ. الادعج انک سیاهه چشمش سیاهی سیاه بوذ. الاشکل سرخ چشم. الازرق سبز چشم. الاملح سبزی سبز. الاشهل میش چشم. الاحول کژ چشم. الاقبل انک چشمش در بیش گردذ. الاعمی والضریر نابینا. العمیان والاضراء ج. الاشتر بلک چشم دریذه. الاخفش انک چشمش تنک باشذ و نیک نبینذ ومنه الخفاش للطایر. الادوش تاریک چشم. الاعمش انک چشمش اب همی ریزذ و بذ بینذ. الاعشی شب کور. الاجهر روز کور. الاعور یک چشم. الاکمه انک از مادر نابینا زایذ.

الاخیف

الاخیف انک یک چشمش سبز بوذ و دیگر سیاه. الاخزر انک بگوشه چشم نگرذ. الاشوس انک بیک چشم نگرذ بوذ که از کبر بوذ و بوذ که از خلقت. الاشوص انک بلک بیبیا در بهم زند وقیل هو مثل الاشوس.
فصل فی ذکر الخذ. الخد رخ. الخدود ج. القسمة زیر رخ. القسمات ج. الوجنة فراز رخ. الوجنات ج. دیباجة الخد بوستان رخ.
فصل فی ذکر الانف. الانف والعرنین بینی. الانوف والعرانین ج. المارن نرمه بینی. الموارن ج. القصبة نای بینی. القصبات ج. المنخر سوراخ بینی. المناخر ج. الوترة والوتیرة دیوار میان دو بینی داه. الارنبة سر بینی. الارانب ج. الخیشوم اندرون بینی. الخیاشیم ج. المخاط خل. المخطة ج. الذنین اب بینی. الذنن ج. الرعاف خون بینی.
فصل رجل اشم مردی بلند بینی. وواردُ الارنبة سر بینی دراز. والذلف

هموار بيني وَافنم پهن بيني فرونشسته وَاخنس بيني باز جسته
وَافطس پك بيني وَالخشم كند بيني وَالخثم كرد بيني وَالازم
كوتاه بيني وَالاجدع بريده بيني وَالاخرم ديوار بيني بريده وَالاشرم
سر بيني بريده وَالمخطم كلان **فصل** في الشفة الشفة لب
الشفتان دو الشفاه ج الشفة العليا لب زبرين الشفة
السفلى لب زيرين الاطار كناره لب الاطر ج **فصل**
في اوصاف الشفة ونعوتها شفة هدلاء لبي آويخته ورجل اهدل
وفالصة باز جسته وخريع زم وظامئة هواسيده
وباثقة پر وسرخ از بسياري خون كه دارد ورجل اشنع وحوار
كبود فام ورجل احوى ولعسا سياه فام ورجل العس ولمياء
كذلك ورجل المى ولطعا سپيد فام ورجل الطع ونطرا
ميان لب برون نشسته الاطلع انك لبهاش فراهم نيايد
در وقت سخن گفتن الاعلم شكافته لب زبرين الافلح شكافته

لب زيرين

لب زيرين **فصل** في ذكر الفم الفم دهن الافواه ج النكهة
بوي دهن الخلوف دم دهن البخر گند دهن ورجل ابخر
الحنك كام الاحناك ج الغار اعلى كام زبرين الغار
الاسفل كام زيرين اللهاة ملازه اللهى واللهوات ج
النغنغة گوشت كه دبر كرد ملازه النغانغ ج الحلق گلو
الحلوق ج الحنجرة سر گلو الحناجر ج الحلقوم ناي گلو
الحلاقيم ج المري ره گذر طعام وشراب در گلو المرايئ
ج اللحيان والفكان والماضغان دو زنخ اللحي والفك
والماضغ يكي اللحي والفكوك والمواضغ ج خرق الفم
ميان دو زنخ الشدق گوشه دهن الاشداق ج الريق
والرضاب آب دهن البزاق والبصاق خيو العصب
خيو خشك بر دهن اللعاب بفج النخامة والنخاعة آنچ خيو
كه ببندد انداز دهن **فصل** الافوه فراخ دهن الاشدق

فراخ گوشه دهن • الاضجم کژ دهن • الافقم زنخ پیش بیامده •
الاذوط کوتاه زنخ • الادلم دراز زنخ • الاضرّ تنگ دهن از ناقصی
واصله من الضرز وهو لصوق [illegible] الاعلی بالاسفل •

فصل في الاسنان • السن والضرس دندان الاسنان
والاضراس ج • الثغر دندانها پیشین الثغور ج • الثنایا
چهار دندان پیشین دو زبر و دو زیر • الثنیتان دو • الثنیة
یکی • الرباعیات چهار دندان که از پس ثنایا بود • الرباعیة یکی •
الانیاب چهار دندان پستر • النابان دو • الناب یکی • الضواحک
چهار دندان که از پس پستر بود • الضاحکان دو • الضاحکة
یکی • الطواحن والارحاء دوازده دندان که از پس ضواحک
بود • الطاحنة والرحی یکی • النواجذ چهار دندان که از پس
طواحن براید • الناجذ یکی • العوارض شانزده دندان که از لب
بدید اید هشت زبر و هشت زیر • العارضة یکی • الظلم آب دندان

ازروشن

از روشنی • اللثة گوشت بن دندان • اللثات ج • العمر گوشت میان
دندان • العمور ج • السنخ بن دندان • الاسناخ ج • الدرد دندان
ریزیدن و با گونه افتیدن وقیل هو مغرز الاسنان وجمعه الدرادر •
الراضعة دندان شیر خواره • الرواضع ج • القادح خورده دندان
القوادح ج • الحفر شوخ که بن دندانرا بخورد • القلح زردی دندان
الطرامة سبزی دندان

فصل ثغر شتیت دندانی گشاده •
ورتل پاکیزه راست وهموار • ورجل اقلح مردی زرد دندان
ونقد خورده دندان • واروق دراز دندان • وایل واکس
خرد دندان • وافلج الاسنان گشاده دندان • والفرق گشاده دندان •
واقصم دندان از نیمه فرا شکسته • واقصم دندان ریزیده و سیاه
شده • واثرم برخی از دندان بیفتیده • واهتم دندانها پیشین
شکسته • وادرد دندان با گونه افتیده • واشغی بن دندانها کژ شده
واعصل دندانها بیشتر کژ شده

فصل في اللسان

اللسان زفان الالسن والالسنة ج العذبة والاسلة سر زفان
العذبات والاسلات ج العكدة والعكرة بن زفان العكدات
والعكرات ج الصردان دو رگ سبز زير زبان اللهجة جايگاه
سخن از زفان **فصل** رجل منطيق مردي سخن گوي ولسن زفان اور
وذلق وذليق شيوا زبان وطليق گشاده سخن ومقول سخن پيشه
ومصقع سخت فصيح وساكوت خاموش وثرثار ومكثار
بسيار گوي وهذار بيهوده گوي ومتشدق فراخ سخن وفحاش
فحش گوي والكن شكسته زبان واعجمي آنک تازي نيک
نتواند گفت وفه وفدم گران زفان والف كند زفان
والارت آنک زفانش درآويزد در سخن واخرس وابكم گنگ
واغتم آنک سخن هويدا نگويد واغن واخن آنک سخن بيني گويد
وصحل واصحل واجش گران آواز وزجيم زير آواز وجهوري
بلند آواز وفافا آنک زفانش با فا گردد وتمتام آنک زبانش

با تا گردد والثغ آنک سين با ثا گرداند ورا با غين والجلاج آنک
يک حرف بدو بار بگويد **فصل** في ذكر الذقن وما يتصل به
الذقن زنخ الاذقان ج الفيكان دو كناره زنخ النونة گو زنخ
اللحية ريش اللحي ج الشارب بروت الشوارب ج السبلة
معروفة السبال ج العذاران والعارضان دو سوي ريش
العثنون سر ريش لحية فارضة ريشي بزرگ ورجل لحياني
مردي بزرگ ريش وثط اندک ريش وثطاط ج وكوسج كوسه
وسناط آنک صويکی چند دارد بر زنخ **فصل** في ذكر العنق وصفاته
العنق والجيد والرقبة گردن الاعناق والاجياد والرقاب ج
الطلية پيش گردن الطلي ج القفا پس گردن الاقفا والاقفية
ج النقرة گو قفا النقر ج الفهقة سر گردن الفهاق ج
القصرة بن گردن القصر ج الدائية مهره گردن الدايات ج
الاخدعان دو رگ گردن در جاي منگاه الاخدع يكي از آن الاخادع ج

الوریدان دو رگ دیگر بر گردن از سوی کلو الورید یکی العلباوان
دو پی زرد اندر پس گردن العلباء یکی از آن العلابی ج السالفتان
والصلیفان هر دو سوی گردن السالفة والصلیف یکی
السوالف والصلف ج الودجان العرقان یقطعهما الذابح
الواحد ودج والجمع الاوداج الليت والذفری جایگاه در گوش
از گردن الترقوة چنبر گردن التراقی ج الحاقنة گو چنبر گردن
الحواقن ج البادرة گوشه چنبر فصل رجل اجید
مردی دراز گردن واوقص کوتاه گردن واغلب ستبر گردن واتلع
سخت گردن واغید نرم گردن وارقب ورقبانی بزرگ گردن
واهنع گردن فرو نشسته وادن بدوش فرو شده واصید
کژ گردن فصل فی ذکر المنکب العطف والمنکب دوش
الاعطاف والمناکب ج العاتق میان دوش و گردن العواتق ج
الحق کو سر دوش الحقاق ج حبل العاتق پی میان دوش

بو ابر الیه فصل الاصبع انگشت الاصابع ج الابهام
انگشت سترگ الاباهیم ج السبابة دیگر انگشت السبابات ج
الوسطی میانگین الوسطیات ج البنصر چهارم البناصر ج
الخنصر کالوج الخناصر ج الفصوص والمفاصل بندها انگشت
وجزاو والفص والمفصل یکی از آن السلامیات استخوانها
انگشت السلامی یکی از آن البرجمة بند انگشت البراجم ج
الراجبة استخوان میان این بند تا آن بند الرواجب ج
البنانة والانملة سر انگشت البنان والانامل ج الشبر
بدست الاشبار ج الفتر بالای میان سبابه و ابهام الظفر
ناخن الاظفار ج الاظفر دراز ناخن الاطرة زه بن ناخن
الاطر ج القلامة انچ بیفکند از ناخن که ببرند القلامات ج
الوبش والفوفة نقطها سپید بر ناخن افتد الاوباش
والفوف ج التف شوخ ناخن الاتفاف والنفة ج

فصل في اوصاف اليد النقطة والنفطة آبله دست
ويد نفطة ومنفوطة المجل شغه دست ويد مجلة دستي شغه
بنه وشتنة درشت وشبر ورخصة نرم وشنجة الجوع
كرفته وفتخا بندها نرم وكزة بندها سخت وكوع آخرده از سوى
سترك كر ورجل اكوع وقد عا آخرده از سوى كالوج كرش ورجل ابدع
وعصمة آنبد ساخشك شده ورجل اعسم وشلا احنك ورجل اشل
وعثما شكسته وكژ وا رسته ورجل اعثم وقطعا بريده ورجل
اقطع وجذما كاسته ورجل اجذم واعسر چپ واعسر چپ وراست
القطعة جايگاه بريدگا از دست فصل في ذكر الظهر
الظهر والقرى پشت الظهور والاقرآ ج الكاهل والكتد ميان
كردن وپشت الكواهل والاكتاد ج الصلب پشت مازو الاصلاب ج
المتن يك سوى پشت المتون ج الفقار والفقر پشت مهره
الفقارة والفقرة يكي النخاع مغز پشت مهره النخع ج

السراة

السراة سر پشت السروات ج الشج ميان پشت الاشباج ج
الوتين شه پشت مازو وقيل هو عرق يسقي القلب اذا انقطع
مات صاحبه وجمعه الوتن الابهر رگي باشد در پشت دل
پيوسته الاباهر ج المحجمة جايگاه حجامت از پشت المحاجم ج
فصل رجل اقرى مردي بزرگ پشت ومظهر سخت پشت
وظهر انك پشتش در دكند واحدب كج واقعس ميان پشت
درشده وابزخ بن پشت درشده وسرپشت برآمده وابزى
بن پشت برآمده وسرپشت درشده وسينه برآمده واقزر
پشت مازو اندر نشسته واحنى واجنا پشت بدو در آمده
وادن پشت فرو نشسته القعصة بازكبجي فصل في ذكر الجنب وما يتصل به
الجنب والدف والكشح پهلو الجنوب والدفوف والكشوح ج
الضلع استخوان پهلو الاضلاع والضلوع ج الجوانح پهلوها
حرده فرا پيش بوده الجانحة يكي القصرى والقصيرى پهلوي كهتر

القصريات والقصيريات ج الشرسوف سر استخوان پهلو
از سوی شکم الشراسيف ج السنسن سر استخوان پهلو از سوی
پشت السناسن ج الخصيلة گوشتها درميان استخوانهاء
پهلو بود الطفطفة گوشت پهلو که بر استخوان بود الفريصة
گوشت ميان پهلو و شانه كی بلرزد القرب والخصر والخاصرة
تهی گاه الاقراب والخصور والخواصر ج الحشى اندرون تهی گاه
الاحشاء ج الحقو اجای بند ازار بود الاحقی والحقی والحقاء
ج الضليع مرد پهلو آور الضلعاء ج **فصل** في ذكر الصدر
وما يتصل به الصدر واللبان سينه الصدور والالبنة ج
النحر زور سينه النحور ج الثغرة واللبة والبلدة گو زور
سينه الثغر واللبات ج البرك والبركة ميان سينه البروك
والبرك ج الزور والجوشن والجيز وم گرد بر گرد سينه الازوار
والجواشن والجيازيم ج الترائب استخوانها پيش سينه

التريبة يكی القص والقصص سر سينه المسربة خط موی
سينه تا ناف الثدی پستان زنان الثدی ج الثندوة
پستان مردان و يقال الثندؤة مغرز الثدي والجمع الثنادي
الحلمة سر پستان الحلمات ج الاحليل سوراخ پستان الاحاليل
ج **فصل** في ذكر القلب وما يتصل به القلب والفؤاد
دل القلوب والافئدة ج الغشاء والشغاف پوشش دل
الاغشية والشغف ج النجث غلاف دل الانجاث ج حجاب
القلب پرده دل المهجة والتامور خون دل المهج ج السويدا
والسواد وحبة القلب دانه دل السويداوات ج النياط
رگ دل **فصل** في اوصاف القلب قلب اروع دلی سبك
و تميز و ذكي واصمع تيز و جافل برجاسته بليد كند
معتم گول و بصير بينا و رقيق تنگ و قاسی سخت القلاب درد دل
فصل في ذكر البطن البطن شكم الابطن والبطون ج

الجوف اندرون شكم الاجواف ج الصفاق پوست اندرون شكم الصفق ج اللبيط پوست بيرون شكم المرق نرمه شكم المراق جماعة وقيل المراق جمع لا واحد له وقيل هو جمع المسترق السرة ناف السرر ج السر والسرر انج قابله وابرذ از ناف المريطا پوستكى تنك ميان ناف تا زهار در اندرون شكم المريطاوات ج العكنة شكن شكم العكن ج الاهيف والضامر باريك ميان بطن مخضر شكمى باريك (الطحم الذي في البطن من الشمن)

فصل في احشا البطن الكبد جگر الاكباد والكبود ج عمود الكبد اقرا از ميان جگر الحجاد در جگر الخلب پوست جگر الفلذ جگر گوشه الافلاذ ج الطحال سپرز الطحل ج الرئة والسحر شش الرئات والسحور ج المعدة وام الطعام جايگاه طعام اندر شكم المعد وامات الطعام ج الكلية گرده الكلى ج المعا روذكاى الامعا ج الشحم پيه الشحوم ج الترب

والاحراح والعزوج ج الشكير موى فرج اللبن گوشت اندرون فرج الكيون ج الركب پشت فرج الاسكتان دو كناره فرج

فصل في الفخذ وما يتصل به الفخذ ران الافخاذ ج الربلة گوشت اندرون ران الربلات ج الكاذة گوشت بيرون ران از سوى پشت الكاذات ج النسا رگى از ران الانساء ج الالف بزرگ ران الافج آنك انهاش از يكديگر دور بود الفحجا زن

فصل في الركبة الركبة زانو الركب ج الرضفة گردناى زانو الرضفات ج الداغصة استخوان ابر زبر گردناى زانو بود الدواغص ج المابض گو زير زانو المابض ج الاصك آنك زانوهاش درهم كوبد الصكا زن الاطرق سست زانو الطرقا زن الارب بزرگ زانو (الركبا زن صح)

فصل في الساق الساق معروفة الاسوق والسوق ج الوظيف لنك الاوظفة ج الظنبوب استخوان ساق الظنابيب ج العضلة نرمه ساق العضلات ج الرسغ حرده ساق الارساغ ج الكعب پزول

الكعاب ج العرقوب پى ساق كه با پاشنه پيوسته بود العراقيب ج
فصل في نعوتها ساق خدلة وخدلجة ساق سطبر وحمشة
باريك وعشة اندك گوشت وربا بسيار گوشت وسوقا آ بنكو
ومكورة گرد وهموار فصل في ذكر القدم الرجل پاى الارجل
ج القدم پيش پاى الاقدام ج الحمارة پشت پاى الاخمص انجا كى
بر زمين ننشيند از زير پاى الاخامص ج الانسى بر پاى كه با سوى
مردم دارد الوحشى بر پاى كه با سوى دست دارد العقب پاشنه
الاعقاب ج فصل في نعوتها قدم جعد پاى كوتاه
ومخصرة باريك ميان وفطحاء پهن ورحاء هموار بر زمين نشسته
ووقعاء انگشتان با هم جسته فصل رجل اعرج مردى لنگ
والاخنف انك بر پشت پاى رود والاقفد انك بر سر انگشتان رود
وقيل الاقفد الذي مالت اصابعه الى الوحشى والاوكع
انك انگشت سترك بر ديگر افتيده بود والافدع انك خرده

پاى

الربائب ج الراب پيدر اندر الرابون ج الرابة مادر اندر الرواب
ج الظئر دايه الاظآر ج الزوج والبعل والحليل شوى
الازواج والبعول والبعولة ج المرأة زن النساء والنسوة
والنسوان ج الضرة وسنى الضرات والضرائر ج الختن
داماد الاختان ج الصهر والحم خسر الاصهار والاحماء
الحماة والصهرة خوش الحموات والصهرات ج الكنة
بيو الكنات والكناين ج السلف هم سلف السلفون ج
فصل الحبيب والخليل والصديق دوست الاحبة والا
والخلان والاخلاء والاصدقاء ج الخلم ايضا دوست
الاخلام ج الصفي والخلصان دوست خالص الاصفياء
العدو دشمن الاعداء ج الكاشح دشمن نهانى الكاشحون ج القرن
همتا الاقران ج القرن همتا در حرب الاقران ج الترب واللدة
همزاد الاتراب واللدات ج التوءم همشكم التوءمان ج

والحمو

التوام ج الشبه والمثل والنظير همتا ومانند الاشباه
والامثال والنظراء ج الضد ناهمتا الاضداد ج
الكفو والكفي همال الاكفاء ج العدل همتنك الاعدال ج
العديل همبار العدلاء ج السمي همنام الاسمياء ج الكني
همكنيت الاكنياء ج الحريف همپيشه الحرفاء ج الشريك همباز
الشركاء ج الخليط همجاي وهمجره الخلطاء ج الجار همسايه
الجيران والجيرة ج الجارة زن همسايه الجارات ج
الحديد همحد الاحداء ج المكاسر همديوار المكاسرون ج
الصاحب الرفيق همراه الاصحاب والرفقاء ج البلدي
همشهري البلديون ج القروي همدهي القرويون ج
القروي ايضا روستايي الكليم همسخن النجي همراز الجليس
همنشين الجلساء ج الناموس رازدار الاكيل همكاسه
النديم والندمان همقدح الندماء والندام والندامى ج

الفصيح

الفصيح همزبان اللعيب همبازي العشير همساز الرسيل
همدو فصل الحر آزادمرد الاحرار ج الحرة زن آزاده
الحرائر ج العبد والرقيق بنده الاعبد والعبيد والعباد
والارقاء ج السيد والمولى خداوند السادات والموالي ج
المملوك درم خريده المماليك ج الامة پرستار الاماء ج القن
بنده وبنده زاده واحد وتثنيه وجمع وتانيث در وي يكسان باشد
وربما يجمع بالاقنان والاقنة الهجين آنك پدر آزاد بود
ومادر بنده الهجناء ج المقرف آنك مادر آزاد بود وپدر بنده
المقرفون ج المولد لذي زاد المولدون ج ام الولد مادر
فرزند المولى والعتيق آزادكرده الموالي والعتقاء ج المولى
ايضا آزادكننده الاسير معروف الاسراء والاسرى ج
الطليق زندهاكرده الطلقاء ج الاجير والعسيف
مزدور الاجراء والعسفاء ج الاستاذ معروف الاساتذة ج

التلميذ شاكرد التلامذة والتلاميذ ج القهرمان كارفرمان
القهارمة ج الدارج داری الجارية والوليدة كنيزك
الجوارى والولايد ج الغلام معروف الغلمان والغلمة ج
الوصيف غلام خرد الوصفا ج الوصيفة كنيزك خرد
الوصايف ج السرية والحظية آن كنيزك كه براى مضاجعت
دارند السرارى والحظايا ج القينة كنيزك خنياكر القينات
والقيان ج فصل السلطان معروف السلاطين والسلاطنة
ج الامير والوالى امير الامرا والولاة ج الوزير دستور
الوزرا ج الرئيس والزعيم مهتر الروسا والزعما ج
الخليفة معروفة الخلايف والخلفا ج الرعية والسوقة
زيردست الرعايا ج القايد سرهنك القواد والقادة ج
الشرط من اصحاب السلطان الذين اشرطوا انفسهم
اى اعلموها بعلامة يعرفون بها الواحدة شرطة والشرطى

منور

القتيل كشته القتلى ج الطريد والشريد رانده الغريد
والوحيد تنها الوحش دد دام الصريع افكنده الصرعى ج

الباب الرابع

في ذكر العالم واصناف الخلق

الدنيا والاولى اين جهان الآخرة والعقبى ان جهان العالم
اين جهان وان جهان وهرچه آفريده است اندرو والعالم نيز نامى
هر جنسى را از مخلوقات از هر اين را كويند هجده هزار عالم والعالم
نيز اهل يك زمانه العالمون ج الاقليم كشور والارض سبعة
اقاليم مقسومة على عدد الكواكب السبعة فالاول منها
ينسب الى زحل وهو بلاد الهند والثانى الى المشترى وهو
بلاد الصين والثالث الى المريخ وهو بلاد الترك والرابع
الى الشمس وهو بلاد خراسان والخامس الى الزهرة وهو بلاد ماورا
النهر والسادس الى عطارد وهو بلاد الروم والسابع الى
القمر وهو بلاد الثلج الملك فرشته الملايكة ج الكروبيون

فرشتگان مقرب چون جبرئیل امین وحی و میکائیل موکل روزی
و اسرافیل خداوند صور و عزرائیل ملک الموت علیهم السلم •
الکروبی یکی از ایشان • البشر مردم یکی را گویند و جماعتی را گویند •
الانس ایضا مردم الناس و الاناس ج • الانسی یکی از آن الاناسی ج
الجن و الجان پری الجنی یکی • العفریت ببر و العفاریت ج
الثقلان پری و آدمی • الشیطان دیو الشیاطین ج • المارد
ستنبه ترین ایشان المردة ج • الغول آنک بنام بخواند مردم را
در بیابانها تا هلاک کند الغیلان ج • السعلاة غول بیز السعالی
ج • ابلیس مهتر دیوان است و چون خواهی که این لفظ را جمع کنی
گویی الابالسة • الکابوس آنچ در خواب باید چنان نماید که انسی را
فرو گرفته است الکوابیس ج • الضغطی آنچ کودکان را
بدان ترسانند • الرجل مرد الرجال ج • المراة زن النساء و النسوة
و النسوان ج • الذکر نرینه از هر جنسی الذکور و الذکران ج •

الانثی ماده الاناث ج • الماشی رونده المشاة ج • العادی دونده •
الدابة جنبنده الدواب ج • الهامة خزنده الهوام ج • الحی زنده
الاحیاء ج • المیت مرده الاموات و الموتی ج

الباب الخامس

في الادیان و الملل و ما یتصل بها

الدین و الملة کیش الادیان و الملل ج • الایمان و الاسلام مسلمانی •
المومن و المسلم و الحنیف مسلمان المومنون و المسلمون و الحنفاء •
الوضوء دست و روی شستن نماز را • الغسل سر و تن شستن •
الصلوة نماز الصلوات ج • المسجد مزگت المساجد ج • رحبة
المسجد معروفة • المحراب جایگاه امام در مزگت المحاریب ج •
الاذان بانگ نماز • الاقامة قامت • المیذنة و المنار جایگاه
بانگ نماز کردن در مسجد • المؤذن معروف المؤذنون ج • الزکوة
آنچ واجب باشد دادن آن از خواسته چون نصاب تمام شود

الزکوات ج الصدقة انچ فا درویش دهند بر سبیل تطوع
وقد تسمی الزکوة صدقة الصدقات جماعة الصومعة
جایگاه عبادت الصوامع ج القرآن والفرقان نوی و آن
سخن خدای است تبارک وتعالی وحی وتنزیل او المصحف کراسه آن
المصاحف ج الفریضة هرچ خدای تبارک وتعالی فرمودست کردن
وبنده نا کردن آن عاصی باشد السنة هرچ پیغامبر علیه السلم
کردست یا فرمودست کردن آن السنن ج النفل والنافلة
والتطوع هر عبادتی که نه فریضه است ونه سنت فصل
فی ذکر النصاری النصرانی ترسا النصاری ج النصرانیة
زن ترسا النصرانیات ج الصابی جنسی از ایشان الصابیون ج
القس والقسیس والراهب زاهد ترسا آن القسوس والقسیسون
والراهبون والرهبان ج الصلیب چلیپا الصلبان ج
الزنار معروف الزنانیر ج الانجیل کتاب ایشان که بر عیسی

علیه

علیه السلم فرو آمد و آن سخن خدای است حقی و بدرستی آن
اقرار واجبست و کار بستن واجب نیست وهمچنین زبور داود
وتوریت موسی وصحف ابرهیم علیهم السلم الفصح عید ترسا ان
الشعانین هو شانی وهو عید لهم ایضا فصل فی ذکر الیهود
الیهودی جهود الیهود ج الیهودیة زن جهود الیهودیات ج
الحبر دانشمند ایشان وقد یقال ذلک لسایر علما الملل وجمعه
الاحبار الغسلی نشان ایشان الصلوة والکنیسة کنشت
الصلوات والکنایس ج الفهر جائی که تبت درس کنند الافهار ج
فصل فی ذکر المجوس المجوسی گبر المجوس ج المجوسیة زن گبر
المجوسیات ج الهربذ معروف الهرابذة ج المتشمس آنکه
آفتاب پرستد المتشمسون ج الناوس خفج النواویس ج الزمزمة
دندیدن ایشان بنان خوردن بیت النار آتشگاه بیوت النار ج
فصل فی ذکر الکفرة والمشرکین الکافر ناگرویده بخدای

تعالى الكافرون والكفار والكفرة ج عابد الاوثان بت پرست
الوثن والصنم بت الاوثان والاصنام ج الجبت والطاغوت
هرچه اورا پرستند فرود خداى الطواغيت ج العباد نشان
اهل ذمت وهو من اصطلاحات الفقهاء

الباب السادس

في ذكر النساء خاصة وهو عشرة فصول

الفصل الاول منها في اسمائهن المراة والحنة والطلة
والعرس والقعيدة والحليلة والطعينة والزوج والربض
والربض زن النساء والحنات والطلات والقعائد
والحلائل والطعائن والازواج والارباض ج الخيرة
زن نيكو وبسيار هنر الخيرات ج **الفصل** الثاني في اسنانهن
امراة كاعب زنى كه پستانش چون نار ولى شده باشد والكواعب
ج وناهد آنك پستانش از جا برخاسته باشد والنواهد ج

ومعصر

ومعصر فرا رسيده ومعاصر ج وغرة كارها نا آزموده
وعانس بيست ساله بى شوى وعوانس ج ومسلف چهل
و پنج ساله ونصف وعوان نه جوانى جوان ونه پيرى پير
ومسنة براذ برامده وعجوز پير وعجز وعجائز ج وشهلة
سخت پير **الفصل** الثالث فيما يستحسن من نعوتهن
امراة ممكورة زن گرد خلق ومبتلة آزاده خلق وخدلة
وخدلجة ستبر ساق ورداح بزرگ سرين وبضة نازك
پوست وخمصانة وهيفا باريك ميان وخمصانات وهيف
ج وناعمة نازك وغادة با نازكى نرم وغيداء آنك بدو
همى درايد از نازكى وناز كى وأناة آنك بهش بر پاى خيزد
ودادة جوانى نيك داشت وخود نيكو خلق وخود ج
الفصل الرابع في اخلاقهن وما يستحب منهن امراة
خفرة وخريدة وحيية زنى شرمگين وخفرات وخرائد

وجبیات ج وقبیح نا اخوش ورشوف دهن بویا وانوف
بینی بویا وحایض وطامث حیض افتیذه وذراع انک دول نیک رسد
وذرع ج وصناع چرب دست وصنع ج وشموع بازی کن
وخذان وعروب انک شوی را دوست دارد وعرب ج ونوار
از تهمت کریزان ونورج **الفصل** الخامس فیما یکره من خلقهن
وخلقهن امراة مفاضة زنی شکم بزرک وسنت وسحار
وصقعا وزلا لاغر سرون وعجاخرد بستان وجدح وقفرة
اندک کوشت ورصوف خرد اندام وملاحمة تنک اندام
وماسوکة کناره اندام بریده وشرم ومفضاة انک راه کند
بول وراه کذرکو ذکر یکی شده باشد ومتکا انک بول بار نتواند
داشت ودادة انک درخانه همسایکان بسیار شود ومطروقة
انک بریک شوی بنه ایستد بلکه هر لحظه دیکری خواهد نو
وعاقر انک بار نکیرد وعقیم نازاینده وضهیا انک حیض

بشوی خود بسند کند وقیل هی المستغنیة بجمالها عن التزین

الباب السابع

فی ذکر الجماعات والقطع من اشیاء مختلفة خمسة فصول

فصل فی ترتیب الجماعات النفر والرهط
کروهی مردم نه بسیار الشرذمة واللمة بیش از رهط
القبیلة والعصبة والطایفة بسیار الثبة والثلة
بسیاری بسیار الفوج والفرقة کروه ثم الحزب والزمرة
لما زاد ثم الفیام والحزیق ثم الجیل **الفصل** الثانی
فی تقسیم الجماعات قوم افناء واوباش واشابیب امیخته
از هر جنسی حشد وشکر ده وحشر کرد کرده ورجالة
پیادکان وموکب سواران وقبیلة از یک پدر وبنو الاعیان
از یک پدر ومادر وبنو العلات انک پدرشان یکی باشد ومادر
مختلف وبنو الاخیاف انک مادرشان یکی باشد وپدران مختلف
الفصل الثالث فی تدریج القبیلة من الکثرة الی القلة الشعب

قبیله بزرگ الشعوب ج القبیلة کم ازان القبایل ج العمارة
کم از قبیلة البطن کم از عمارت الفخذ کم از بطن **الفصل الرابع**
فی تفصیل جماعات شتی • جیل گروهی مردم • کوکبة گروهی سواران •
جوقة گروهی غلامان • حاصب گروهی بازرگان • لمة گروهی زنان •
رعیل گله اسب • صرمة گله شتر • قطیع گله گوسفند • سرب
گله آهو • عصابة گله مرغ • خیط گله شترمرغ • رجل گله ملخ • حشرم
گله منج • دبر گله گاو دشتی • عانة گله خر دشتی **الفصل الخامس**
فی ذکر القطع از اشیا مختلفة • کسرة پاره نان • فدرة پاره گوشت •
درة پاره شیر • نقرة پاره سیم • زبرة پاره آهن • فلذة پاره جگر •
لمظة پاره طعام • صبابة پاره شراب • نسغة پاره آرد •
غرفة پاره خردی • کسفة پاره میغ • کتلة پاره خرما • صبرة
پاره گندم • کبة پاره ریسمان • خصلة پاره موی • جثوة
پاره خاک • جذوة پاره آتش • خرقة پاره جامه • فرصة پاره پنبه

قلعة

قلعة پاره پوست • قصمة پاره مسواک • قصدة پاره نیزه •

الباب الثامن

فی ذکر الصناع واهل الحرف وهو مرتب علی حروف الهجا •
ا البنّا بناکر • الرفّا رفوگر • الحذّا نعلین‌گر • السقّا معروف •
الفرّا پوستین فروش • الشوّا بریان فروش • القنّا والمقنّی کاریزکن •
الحوّا ماراﻓسا • الجمع فی هذا کله بالواو والنون وکذلک ما جا
علی هذا المثال • **الب** الضرّاب درم زن • القرّاب قرابه فروش •
القصّاب گوشت فروش • العصّاب کلاوه فروش • الجلّاب معروف •
النشّاب تیرگر • الخشّاب چوب فروش • الخشّب چوب • العنّاب
انگور فروش • البوّاب دربان • الطبیب والمتطبب پزشک •
الاطبّا والمتطبّبون ج • الحطّاب هیمه فروش • الشعّاب
کاسه بند • اللعّاب بازیگر • الجعّاب جعبه فروش • الکلّاب
والمکلّب سگبان • الکاتب دبیر • الکتّاب والکتبة ج • الحبّاب

خم فروش المطرب معروف وكذلك المركب ايضا معروف النار
القتات سبت فروش القتات ايضا سخن چين البتات
گليم فروش الزيات زيت فروش التاء الحرات والحادث
برزگر الحراثون والحراث ج الحم السراج معروف الصناج
صنج زن الحلاج معروف النساج جولاهه السباج شبه فروش
الزجاج ابگينه فروش الزجاج ابگينه اى الفلاح برزگر النصاح
درزى الشياح درمنه فروش المساح زمين پيماى الملاح
كشتيبان الملاح ايضا نمك فروش السراج كله بان الرماح
نيزه گر الخا الطباخ معروف السلاخ انك پوست از گوسپند
فرو كشد الدال القراد كپى دار الفهاد يوز دار الحداد
روئين كار الجلاد معروف المجلد انك كراسه را پشت كند بوستة
الحداد اهنگر العداد گوزشمر اللباد نمد فروش الصياد
معروف النجاد مصلى دوز الزناد زره گر الرصاد دراه بان

الفصد

الفصاد رگ زن العواد بربط زن د النباذ نبيذ فروش
الجهبذ كهود الجهابذة ج ر العطار بوى فروش الخمار
مى فروش التمار خرما فروش القصار گازر العصار روغن گر
النجار درودگر الابار سوزن گر الستار برده دار الجزار
سبوى فروش الاكار برزگر الجزار شتركش الجزاز اوجرزن
الصفار روى فروش الشذاذ بيسد فروش التاجر بازارگان
التجار والتجر ج الشمسار معروف السماسرة ج البقار
گاوبان الحمار خربان الزمار ناى زن الخنكر خنياگر البازار
بازدار الصقار چرغ دار البيطار معروف البياطرة ج الحفار
گوركن النقار كنده گر العشار باژستان الناطور دشتبان
النواطير ج ز البزاز جامه فروش الخزاز خز فروش
القزاز قزين فروش الخراز مشك دوز الجماز والمجمز جمازه بان
الخباز نانبا المطرز معروف س الدباس دوشاب فروش

النجار كوزه گر

الحلاس پلاس فروش • الهراس هريسه فروش • الرآس سره فروش •
القواس كمان كر • النراس سپركر • النحاس مس كر • النخاس
معروف • الفلاس كلاه دوز • الكناس معروف • السايس
ستوربان • ش الفراش معروف • النباش كور شكاف •
الدباش انك تير بر نهد • النقاش نكار كر • ص القناص
نخجيركر • الرصاص ارزيزكر • الفصاص نكين فروش • الجصاص
كج كر وكج فروش • الخواص زنبيل باف • الرقاص پاي كوب •
الغواص معروف • الرهاص و الاذكر الرهص و الاد •
ض الرحاض جامه شوي • الخراض كج نز • الرايض انك
اسب را رياضت كند • الرايضون و الراضة ج • ط
الخياط درزي • الحناط كندم فروش • النفاط نفاطه دلر •
النقاط انك كراسه را نقط بر زند • الخراط معروف •
السقاط سقط كر • ظ الجواظ بسيار خوار • ع البياع معروف

الطباع

الطباع شمشيركر • الصناع دست كار • غ الدباغ پوست پيراه •
الصباغ رنك رز • الصابغ و الصباغ د • الصواغ زركر • الفا
الاسكاف كفشكر الاساكفة ج • الخفاف موزه فروش •
الخصاف نعلين كر • الصراف صيرفي • الصحاف كتاب فروش •
الصواف پشم فروش • المحترف پيشه ور • العراف اختركوي •
العلاف علف فروش • اللواف معروف • السياف شمشير
فروش و شمشير دار • المثقف انك نيزه راست كند •
الاكاف پالان كر • الدفاف دف كر • الخزاف سفال
فروش و الخزف سفال • النداف پنبه زن • القاف
الدقاق آرد فروش • المراق خوردي فروش • الدواق
چاشني كير • النطاق كمر فروش • الزقاق خيك فروش •
الوراق كراسه نبيس • الشقاق چوب بر و هيمه شكن • الكاف
السماك ماهي فروش • الفلاك بادسيه فروش • السكاك كارد كر •

البساك سيم بالا الصكاك حك نبش الحكاك نگين ساى
الحايك والحياك كرباس باف **اللام** السلال سله باف
الخلال سركه فروش الالاك مرواريد فروش البقال تره فروش
النقال انك بار خر فرو اورد الحمال والدلال معروفان
الفيال پيل بان الجمال شتربان البغال استربان
الخايل ساربان الصقال مهره زن الحبال رسن تاب
الغزال ريسمان فروش الفتال زه تاب القفال قفل گر
النصال پيكان گر الكحال انك چشم را دارو كند الرجال
انك پالان شتر فروشد و دارد الصيقل معروف الصياقلة
ج النخال خال بيز **الميم** الادام ادم فروش اللدام پاره دوز الصرام جرم فروش الكدام درزبان الحجام معروف
اللجام لجام گر اللحام گوشت فروش الشحام پيه فروش
والفحام انگشت فروش الخيام خيمه دوز **النون** البنان

كاه

كاه فروش الدهان روغن گر اللبان و الملبن خشت زن
السمان انك روغن گاو و گوسپند فروشد السجان
زندان بان المزين موى تراش القطان پنبه فروش
الوزان معروف الخازن و الخزان خزانه دار السارban
معروف الخانبان كاروان سراى بان العجان خمير گن
الطيان دان گن الطحان اسيابان الكاهن فال گوى
الكهنة ج القين اهنگر القيون ج **الها** الشباه برنج گر
الشاهون ج **اليا** الجوهرى گوهر فروش القبذانى
پيلور القباذلة ج الحمامى گرماوبان الخلقانى
خلقان فروش الكساى گليم فروش الصيرفى معروف
الصيارفة ج النمطى نمط فروش الطرائفى طرفه فروش
الخرزى مهره فروش السفطى سفط فروش الابريسمى
ابريشم فروش الكراعى پايه فروش الشعيرى جو فروش

حرير السفط

الغضايرى
كاسه فروش

الزبيبي مويز فروش المناطفي ناطف فروش الباقلاني
باقلي فروش الفقاعي فقاع فروش الجمدي يخ فروش
الحرضي والاشناني اشنان فروش الصابوني صابون
فروش المكتلي زنبيل باف الريصاري ريجار فروش
الصبغي رنك فروش الصندلي كفش فروش وابن نازي
نبست الجلودي پوست فروش الكعكي كاك فروش الفاكهي
ميوه فروش الفامي خشك ميوه فروش الكرباسي كرباس فروش
الكراسي كراسه فروش الكاغذي كاغذ فروش الشروطي
معروف الشعري شعرباف وشعر فروش الثعلبي روباه دوز
المغزلي دوك تراش السختياني سختيانه فروش الطنبوري
طنبور زن المغني سرود گوي المنقي انك گندم پاك كند المنادي
مزيدكر المكاري انك ستور بكرا دهد الراعي شبان الرعاء
والرعاة والرعيان ج

الباب التاسع

في ذكر ادوات الصناع والمحترفين وما يليق بها ويشاكلها
وهو خمسة وعشرون فصلا مكتوبة على ترتيب ما سبق ذكره
من اهل الحرف ليسهل طلب ما يحتاج اليه في موضعه

فصل في ادوات البنا وما يحتاج اليه في حرفته الآلة
والاداة دست افزار الآلات والادوات ج المطمر والامام
رشته كه بدان اندازه گيرند الفرجار پرگار المنسبعة ما له
السباع كاه گل اللبن خشت الواحدة لبنة الآجر خشت
پخته پارسي است بتازي كرده اند الطابق ناوه الملاط
لاثند الجص والقص گچ الكلس صاروج المر والمعزق
كلنده المرور والمعازق ج

فصل في ادوات الحذا
والاسكاف وما يبيعانه الحذاء والنعل نعلين الاحذية
والنعال ج الشراك معروف الشرك ج الشسع دوال
نعلين الشسوع ج القبال منه ما يكون بين الاصبعين

إذا لبست النعل المخصف درفش نعلين المخاصف ج
القرزوم والقرزوم بالقاف والفاختة كفشگران
القالب كالبذ كفش وجزان القوالب ج الاشفى والمسرد
درفش الاشافي والمسارد ج الازميل والمحذى نشكرد
الازاميل والمحاذي ج الطباب مغزی كه اندر ميان درز
كريد الاطبة ج السير دوال السيور ج النعلة
واللدام سم لخت النقابل ج القرمر حرم الخف
موزه الخفاف ج الجرموق ما يلبس فوق الخف ويقال له
بالفارسية خركش الكوث والقوث والقفش كفش
فصل في ادوات السقا القربة والسقا مشك القرب
والاسقية ج العزلا دهن مشك العزالي ج العصام
والوكا بند مشك العصم والاوكية ج فصل فيما يبيعه الفرا
الفرو پوستين الفرا ج الفراء النيم پوستين دراز موي وقيل هو الخلق

واللوم

البعل

الثعلب موي روباه الحواصل والسنجاب والفنك والقاقم
والسمور والبالوذ معروفات الدلق دله فصل في ادوات القنا
المعول كلنك المعاول ج الصاقور ميتين الرشاء
رسن چاه الارشية ج الدلو معروف الدلا والدلي ج
واين با سنقصار يا زكيم برجاي خويش ان شاء الله عز وجل
فصل في ادوات القصاب المدية نازي كارد المدى ج
الشفرة كارد پهن الشفار ج الوضم خوان وباجزي كه
گوشت بر و نهند تا بر زمين نباشد القنارة معروفة فصل
في ادوات الحراث الفدان ايبد الفدادين ج السكة
والسنة آهن ايبد السكك والسنن ج النير جغ
الانيار والنيران ج السميق سم السميقان دو وهما
خشبتان في النير لا في بين طرفيهما الخيط تحت عنق الثور
الاسمقة والسموق ج المالق بزن المنسفة بكن

المناسف ج المرض والمدوس انک خرمن بدان زوکنند
المراض والمداوس ج الجرجر والعجلة والمنجون بردون
الجراجر والعجل ج المرزبة والارزبة کلوخ کوب المنجل
داس المناجل ج المخلب داس بی دندانه المسحاة بیل
المساحی ج المذداة هیذ المذاری ج المجرفة فیه المجارف ج
الوذوذ داموز الشردوف زبر فصل فی ادوات النساج
المحاکة کارگاه المحاکات ج الحف بفتری الحفوف ج
الصیصیة خاری باشد که فرت بدان راست کند الصیاصی ج
الوشیعة کلاوه تن والوشیعة ایضا ماسوره والوشیعة
ایضا جفرهنه الوشایع ج الغزل ریسمان السدی فرت
المبشعة مکو اللحمة پود الجداد دسته مز الجد وهو القطع
وقیل هو معرب النیر علم جامه الانیاد ج المنوال نورد
الاسیج زنبره المسداة تنیده المتوت شانه کرباس

جوی باشد

ملف علیه الغزل بالاصابع للنسج الذی

۵۳

شامیة خبر بی بها ثقة وای ثقة واهل الحجاز یسمونه
المشط فصل فی ادوات الملاحین فی البحر السفینة والفلک
کشتی السفاین ج السفین ایضا کشتی السفن ج
الزورق معروف الزوارق ج الشراع بادوان کشتی
الجوجو سینه کشتی الکوثل دنبال کشتی الدقل عمود کشتی
القلس رسن کشتی القلوس ج المجذاف انداب بدان
از کشتی برون رنند المجاذف ج الانجر لنکر التبان
شلوار کشتی بان وهو سراویل لا ساق له فصل فی ادوات الحداد
الحدید آهن الذکر والجراز آهن پولاد الانیث نرم آهن
الصدا زنکار آهن الحبث ریم آهن النحالة سوا آهن
العلاة سندان العلوات ج المطرقة خایسک المطارق ج
القطیس پتک القطاطیس ج الکلبتان معروف الکلوب
سکار آهنج الکلالیب ج الکیر والمنفخة دم الکینة والمنافخ ج

الكور اتش دان اهنكر الفحم انكشت المقراض كاز ج المقاريض
المبرد سوهان ج المبارد **فصل** في ادوات الصياد
الشركة والشبكة دام ج الشرك والشبك والشباك ج
الحبالة دام داهول ج الحبائل الفخ تله ج الفخاخ والفخوخ
ج الشص دام ماهى ج الشصوص الزبية اوراز خانه صياد
ج الزبى الملواح مرغى باشد كه بر دام بندند تا مرغان بروى
كرد ايند ازفرهه خوانند السبطانة زبطانه **فصل**
في ادوات العواد والمخنكر العود والمزهر (اسم الطير) بربط ج الاعواد
والمزاهر ج الشرعة والوتر رود بربط الشرع والاوتار
ج الزير والبم معروفان الزيرة والبموم ج المثنى
دوتا المثانى ج المثلث سه تا المثالث ج المضرب
زخمه المضارب ج الطنبور معروف وهو معرب الطنابير
ج الرباب والصنج ايضا معروفان الصغانة چغانه

الناى

الناى والمزمار ناى الناايات والمزامير ج اليراع شبين
الدف معروف وجمعه دفوف الجلجل زنك دف وجرس و
ج الجلاجل السماع والغناء سرود الاغنية راهى كه انرا
بر كويند ج الاغانى **فصل** في فنون مختلفة من اللعب
اللعبة بازى ازبازيها اللعب ج الملعب بازيگاه ج الملاعب
القلة دودله القلون ج المقلاء چوب دودله المقالى ج
الكرة كوى الكرون ج الصولجان چوكان الصوالج ج الطبطاب معروف
المخراق شمشير چوبين كه بدان بازى كنند المخاريق ج الخذروف
بادفر الارجوحة ترموره الاراجيح ج الشطرنج والنرد معروفان
وكذلك الكعبتان للعظيمتين رقعة الشطرنج نطعه البيدق
پياده البيادق ج الشاه والفرزان والرخ معروفات
الفرازين والرخاخ ج اللغز والاحجية والابدة
پردا الالغاز والاحاجى والاوابد ج القرعة الخشبية تيشرع

التى

وقد تطلق على صوت ... من اجله المعنى ...
يعنى شبتيوايم

بها معروفة الحظر والندب اخ درميان كندجون دو چيزى كه رويند
الاحظار والانداب ج الرهن انك بكرو بنهند الرهون والرهان
ج الفيال الخال بمك **فصل** في ادوات العطار وما يبيعه
من اصناف العطر العطر بوى المسك مشك اللخلخة وفارة المسك
نافه مشك العبير والعنبر والبخور والعود والغالية والكافور
والسك معروفات المثلث شيئ باشد از مشك وعود وعنبر
الند قريب منه الا انه اكثر اخلاطا الزعفران معروف
اللخلخة معجونى باشد خوش بوى القرنفل نيز نوعى باشد
از بويها وكذلك السنبل الماورد كلاب وبغال تمام الورد
الصلاية ان سنك كه برو مشك سايند الصلايات ج الفهر
ان سنك كه بدو مشك سايند الافهار ج العتيدة بوى دان
فصل في ادوات الخمار وصنعه وما يحتاج اليه في حرفته
الماخور خرابات المواخير ج الحانة كان مى فروش الحانات ج

المعصر ج المعاصر ج الغاية علمى باشد كه بر در خمار بر در دكان
نشان را الغايات ج الخمر والراح والرحيق مى المثلث
سيكى الصرف شراب ناب النبيذ معروف الابنة ج السكر
نبيذ خرما المزر نبيذ ارزن الجعة نبيذ جو البتع نبيذ انكبين
القرابة والصراحية والقنينة معروفات القرابات
والصراحيات والقناني ج القدح والقحف والبلبلة
والباطية والجام والطاس والكاس اوان يشرب فيها
الدن خم مى الدنان ج الزق خيك الزقاق ج **فصل**
في ادوات القصار وما يحتاج اليه في حرفته الميزر والمجنة
كذين الميازر والمواجن ج المرحاض چوبى باشد كه بر جامه
زنند در وقت شستن القلى شخار الحرض والاشنان اشنان
الكبريت كوكرد الغراء سريشم الكارة پشتواره الكارات ج
الرزمة پرونده الرزم ج **فصل** في ادوات النجار وما يحتاج اليه

القدوم تيشه القدم جماعة وجمع القدم القدائم كقلص وقلائص
المنشار والمئشار دستره المواشير والمناشير ج المثقب
ماهه المثاقب ج المنقار سكنه المناقير ج السفن
چوب ساى الاسفان ج المنحات رنده العتلة الميرم
فصل في ادوات البيطار المبضع والمبزغ نيش المباضع
والمبازغ ج الزيار لويشه الشكال معروف الشكل ج
فصل في ادوات الخباز التنور معروف التنانير ج
الغطا هنبن تنور وان هر چيزى الاغطية ج المسعر
تنور اشوب المساعر ج السجور تنور تاب المنسفة پركار
درنا زنند المناسف ج المحور چوبه العجين خمير الفتاق
والخميرة خمير مايه النقير ناوه الدقيق ارد النخالة سبوس
فصل في ادوات الخياط الجلمان دو كارد
الجلم يك فردانو المقراض ناخن براه المقاريض ج الابرة

والخياط سوزن الابر ج السم سوراخ سوزن السموم ج
المنبر سوزن بنام السلك رشته سوزن وكذلك
الخيط وجمعه الخيوط التان رشته نكنه الكف تلى ده بال
وغيرهم من الصناع **فصل** في ادوات الوراقين والكتبة
القرطاس كاغذ القراطيس ج الرق معروف الكتاب
والكراسة ايضا معروفان الكتب والكراريس ج السفر
ايضا كتاب الاسفار ج الورق معروف الاوراق ج الصفحة
يك روى ورق الصفحات ج السطر خط الاسطر والسطور ج
المقلمة قلم دان المقالم ج القلم معروف الاقلام ج
المقط الخ قلم بروسر فرو زنند المقاط ج الحراك دويت سود
الكرسف ليقة الدواة مرصوفة او غيرها النقش معروف
الانقاش ج السكين كارد السكاكين ج المحبرة والدواة
والرطل معروفات المحابر والدوى والدوى والرطال ج

الصمام انکسر مجبر بدان استوار کنند الحبر والمداد معروفان
وکذلک اللوح ایضا معروف الالواح ج الطلاسة رکوی
که بدان لوح پاک کنند القراعة رکوی که قلم بدان بسترند
فصل فی ادوات الحجام والمزین المحجمة دکان حجام
المحاجم ج المحجمة شیشه او المحاجم ج المشرط نیشتر او
المشارط ج الجونة نلی او الجون ج الموسی ستره المواسی ج
المسن اوسان المسان ج فصل فی ادوات المغزلت
المغزل دوک المغازل ج الفلکة بادریسه دوک الصنارة
جوزه دوک الطرهبة نی باشد و یا چوبی که بر دوک نهند در وقت
تاشیدن الجفش دوکدان الاحفاش ج فصل
فیما یبیعه الصیدلانی من فنون العقاقیر والادویة علی سبیل الاختصار
کما هو المشروط القسط والمیعة والسعد والصندل معروفات
ومن المرکبات الجلنجبین والسکنجبین والجلاب والاطریفل

٦١

ومفرح القلب ودواء المسک المسهل والمشو والمشی
داروی که شکم براند الجوارش کوارش ومن المفردات الاهلیلجة
والاهلیلج هلیله الشاهترج شاهتره السبستان سپستان
لخباشیر چیارچنبر الابادج پاده الصبر الوا الطرنجبین
والمن ترنگبین السنا والکثیرا والمقل والملح الهندی
والسورنجان وشحم الحنظل والاغاریقون واصل السوس
ادویة وعقاقیر معروفات فصل العفص مازو الفوة
رونیه العصفر کاذیره البقم دار برنان القرفة
دارچینی ... نا ربوست اللبان والکندر والعلک کندر والتبوق
معروف وهو شیء لزج کالغراء والطین لغة فیه الترط
سریش الغراء سریشم الکحل سرمه العنزروت کنجده
النیل والحناء والوسمة والنوشادر معروفات
الجلجونة بلغونه الاسفیداج سپیده الحلتیت انگزد

الوشق کز القنة بیرزه الذریرة برکنه الحنوط معروف
الباب العاشر
فی ذکر الامراض والادوار
الداء درد الادواء ج المریض والسقیم بیمار المرضی والسقمی ج
المرض والسقم بیماری الامراض والاسقام ج الحمی تب الحمیات ج
الرس ابتدای تب الملیلة تب گرم الصالب گرمی گرم النافض
تب بیرون لرزه آرد الرحضا خوی تب الورد تب که هر روزی اید
الاوراد ج الغب انک روزی اید و روزی نیاید الربع تب چهارم
البرسام معروف الدق بیماری جوانان السل والسلال
کاهش المطوا فیجا التوباء اسا العقابیل تبخال
لاواحدها وقیل واحدها العقبول الرداع اثر تب با مردن
فصل الصداع درد سر الشقیقة درد نیم سر الرمد
والعائر درد چشم القلاع درد دهن السلاق جستکی زبان
السعال خفه الصحاب خشک خفه الفواق زغنک التخمة

ناطف العسل انگبین الضرب انگبین سپید الشهد معروف
الرب می خنه الدبس دوشاب العصیر شیره التمر خرما الجمیع خرما
درشیرا عشته الزبیب مویز الکشمش معروف الفصل السادس
فی طعوم الاطعمة طعام حلو شیرین ومر تلخ شیرین وحامض
ترش ومر تلخ وبشیع ناخوش وحامز زفان گز وحریف تیز
ومسیخ بی نمک الفصل السابع فی الخبز ونعوته الخبز نان الرغیف
والجردق گرده الرغفان والجرادق ج خبز حواری وسمید
نان سپید وملیل سکادو او فرنی ستبر ورقاق تنک
وفطیر از دست فراخته ومحاش سوخته وناس خشک
ومنکرج کره گرفته ومادوم با ناخورش ومثنی ما لیده
وقفار تهی ومغفض تو بر تو وملحم گوشت اکند ومشحم ومزین
پیه اکند ومسمون روغنی وقرص کلیچه وکعک کاک
الفصل الثامن فی احرف تناسب موضوع الباب

القبع والادام باخورش الادوج البيض خايه البيضة يكى
البيض المسلوق خايه جوشيده الجوازن كواره المح
زرده خايه المماخ سپيده خايه الملح المنطيب (خايه كرم كرده) خوش نمك كرده
ويقال له الدقة ايضا (الدقة نمك كوفته)

الباب الثاني عشر

في ذكر الاشربة والمايعات ونعوتها سوى المافات له
بابا على حدة تذكره في موضعه ان شاء الله اربعة فصول

الفصل الاول في الخل والادهان الخل سركه خل
ثقيف وثقيف سركه ترش الدهن روغن دهن الحل
روغن شيرج دهن الزنبق والياسمين روغن ياسمين
دهن الورد روغن گل دهن البنفسج روغن بنفشه دهن الجوز روغن گوز
دهن اللوز روغن بادام دهن الفستق روغن پسته دهن البزر
روغن چراغ الكرب والكسب والعصارة كنجاره **الفصل الثاني**

في اسما اللبن اللبأ شمه وجمعه اللبو (?) اللبا فله اللبن
والرسل شير الالبان ج الغرالج بماندا از شير در پستان الاعابج (?)

الفصل الثالث في تفصيل اللبن الصريف شير تازه القريح
كف نشسته المحض وش (?) القارص ترفان كو الحازر ترش شده
الضريب بهم دوشيده الصرب ترش الصقر ترش ترش
الرثيئة دوغ وشير بهم دوشيده الصحيرة شير با آتش گرم كرده
وسوخته المتمر دانه بر آورده المذيق باب آميخته
الضياح انك ابش بسيار بود السجاج انك تنكى تنك بود
از بسيارى اب المسجور انك اب بر غلبه دارد الثمالة
والرغوة كف شير الدواية پوستكى تنك كه بر سر شير بود

الفصل الرابع فيما يتخذ من اللبن الرايب ماست المخيض
دوغ السفر اطحرات (?) الزبد مسكه السمن گاو روغن
السلا روغن گداخته الفلدة (?) والقشدة دوغه الجبن پنير

المصل ترف الشيراز معروف الاقط پينو الكريض لور
الانفحة والمنفحة پنير مايه الادنه پنير تر

الباب الثالث عشر

في ذكر الثياب اربعة فصول

الفصل الاول فيما يلبس منها العمامة معروفة العمائم ج المنديل
دستار المناديل ج الشستجة دستارچه وهي مقصرة القلنسوة
كلاه القلانس ج الدراعة معروفة الدراريع ج القميص
پيراهن القمص والاقمصة ج القب زوبينم پيراهن وهو
ما يدخل في جيبه من الرقاع يحكى عن ابي عبيدة الذيل دامن
الذيول ج الذلذل والذلذيل بن دامن الذلاذل ج الجيب گريبان
الجيوب ج الزيق نه گريبان الزر تكمه الازرار ج العروة
انگله العرى ج الدخريص تيريز الدخاريص ج البنيقة
خشتك البنايق ج الكفة نورد پيراهن الكم آستين الاكمام ج

الردن بن آستين الاردان ج الحجز كنار الحجوز ج الرقعة
وصله الرقاع ج الدرز معروف الدروز ج الغرزة بخيه الغرز ج
الجبة معروف الجباب ج البطانة آستر الظهارة اوره
الدواج والفرجي معروفان الدواويج ج القبا معروف
الاقبية ج اليلمق ايضا قبا وهو معرب يلمه الفرجة
چاك قبا الفرايج ج القرطق رنه القراطق ج الصدرة
ليلچه الصدر ج اللبادة معروفة الممطر باراني المماطر ج
السراويل شلوار السراويلات ج الحجزة بند شلوار النيفق
نيفه التكة شلوار بند التكك ج القن والقنان باره
واصله في الكم **الفصل الثاني** في الاردية والاكسية الازار
والردا معروفان الازر والاردية ج والحلة اسم لهما جميعا
الحلل ج الطيلسان معروف الطيالسة ج الساج ايضا
طيلسان الساج طيلسان سبز وقيل هو الاخضر السيجان ج

الملحفة والجلباب چادر الملاحف والجلابيب ج الربط چادر يك لخت
الريوط ج الملاة چادر دو لخت الملا والملاآت ج المرط نوعى
از چادر المروط ج الكسا گليم الاكسية ج البت گليم ستبر البتوت ج
المنامة والقطيفة شب پوش السبيجة والسبجة گليم سياه
الخميصة گليم سپيد كوش الخمايص ج المطرف گليم خز بعلم
المطارف ج الشملة گليمى كه سرتا پاى فرا رسد العباية
والعباءة جنسى از گليم العبايات والعباء ج **الفصل الثالث**
في ضروب من الثياب الثوب جامه الاثواب والثياب ج
الكرباس معروف الكرابيس ج السب جامه باريك السبوب ج
السحل جامه سپيد از پنبه السحول ج القشيب جامه نو
القشب ج الخلق كهنه الاخلاق والخلقان ج اللهله
والهلهل ساده و تنك الخز والقز والشطوى والتوزى
والكتان والحرير والديباج معروفات البرد والرقم والوشى

والملحم

السرادق والفسطاط سراپرده

والملحم اجناس من الثياب الستر والسجف پرده الستور والسجوف
ج الشف پرده باريك وهر جامه كى تنك باشد الشفوف ج
القرام پرده تنك **الفصل الرابع** فيما يفرش من الثياب النمط
جامه فرو افكندنى انه جنسى الانماط ج البساط شادروان
البسط ج الزربية ايضا مثله الزرابى ج الزلية زيلو الزلالى
ج البلاس معروف البلس ج المسح پلاسى كه رهبان در پوشند
المسوح ج الحصير والفالى معروفان الحصر والبارى بوريا
الخمرة مصلى نماز خرد السجادة معروفة الصدر پيشگاه
الصدور ج الدست هم تازى است و هم پارسى الدسوت ج
الوسادة بالش الوسائد ج النمرقة بالش پشتى النمارق ج
المرفقة بالش تكيه المرافق ج المصدغة والمخدة بالش سر
الحشية نهالى الحشايا ج المثال والفراش بستر الامثلة
والفرش ج المضربة واللحاف معروفان المضربات واللحف

آنچه برزور
الشعار اندرونه الشعر ج الدثار آنك برو اندرونه پوشند
الدثر ج المقرمة والمجسة بستر آهنك المقادر والمجاسن ج

الباب الرابع عشر في الاسفاط والامتعة

المتاع والخرثى خنور الامتعة والخراثى ج الصندوق
معروف الصناديق ج الصوان تخت جامه الاصونة ج النخجة
معربة النخاخ ج السرير تخت پشتنى السرر والاسرة ج
الاريكة تخت آراسته فوقه قبة او بيت وجمعها الارايك
الكرسى معروف الكراسى ج المسورة متكا زاد م
المساور ج الكلة پشه خانه الكلل ج الجفنة معروفة
المشجب سه پايه كه جامه بر وافكنند المشاجب ج القشوة
والحقة والمدخنة والمجمر والمروحة والدرج والربعة
كلها معروفات المراة والسجنجل آينه المرايا ج المكحلة
سرمه دان المكاحل ج الململ سرمه چوب المشط شانه

الامشاط

تپانه

الامشاط ج المقص ناخن پيرا المنقاش والمنتاخ موى چينه
المسلة جوالدوز المسال ج المذبة مگس ران المذاب ج المرجل
لونه المراجل ج الطنجير هر كاره الطناجير ج القدر ديك
القدور ج السخام سياهى ديك البرمة ديك سنگ البرم والبرام ج
المعرس ديك دان الاثفية ديك پايه الاثافى ج المنصب
ديك پايه آهنين القداحة والزند آتش زنه القداحات والزنود ج
الحراق سوخته الكانون آتش دان الكوانين ج الجعال
ركوى كه بدان ديك از آتش فروگيرند المغرفة والمقدحة كفچليز
المغارف والمقادح ج المقلاة تاوه المقالى ج الملعقة
كفچه الملاعق ج السطام كفچه آتش دان المطفحة كفكير
والطفاحة كف ديك المصفاة والراووق پالونه السفود
بابزن السفافيد ج المنحاز والهاون هاون يد المنحاز هاون
دسته المائدة خوان آراسته الموائد ج الخوان نا آراسته الخون ج

بابزن

مندیل الخوان دستارخوان السفرة معروفة السفر ج الملحة
نمکدان القصعة کاسه القصاع ج الجفنة والصحفة
کاسهٔ بزرگ الجفان والصحاف ج الغضارة معروفة الغضارات
والغضائر ج السکرجة سکرهٔ السکرجات ج الطبق معروف
الاطباق ج القدح ایضا معروف الاقداح ج الصحن قدح بزرگ
الصحون ج القعب قدح خرد القعاب ج الغمر قدح کهتر از قعب
العس قدح چوبین العساس والعسسة ج الفنجان پنگان
المشربة والاناء جای آب المشارب والآنیة والاوانی ج
النرجسدان نرگسدان الفاثور للخوان یتخذ من الرخام ونحوه
الطست تشت الطساس والطسة ج الابریق آب دستان
الاباریق ج القاقوزة شبه صراحیة القواریر ج القمقمة
آفتابه القماقم ج المحمة آن آفتابه که آب بدان گرم کنند
المرحضة اشنان دان الغسول هر چه بدان دست بشویند

چون اشنان وغیره سعد و جز آن المنارة چراغ پایه المسرجة
چراغدان السراج والمصباح چراغ السرج والمصابیح ج
الفتیلة والذبالة پلیته نه آتش الشعیلة پلیته کی میسوزد
المشکاة چراغخانه ویقال هی الطاق الذی یوضع فیه السراج
علی الجدار الدبة معروفة القلة سبوی بزرگ القلال ج
الجرة سبوی بزرگ که مردمان انرا تشجیه خوانند
الجرات والجرار ج الحنتم سبوی سبز الحناتم ج الکوز کوزه
الکیزان ج الکوب کوزهٔ بی گوشه الاکواب ج البلبلة کوزهٔ
خرد البلابل ج المسطح کشف کرنبه باشد هن الحب
والخابیة خنب الحباب والاحباب والخوابی ج البستوقة
خنبره البساتیق ج العکة والنحی مشک روغن العکک ج
الوطب مشک شیر الوطاب ج الاداوة والمطهرة الاداوی
ج الجراب انبان الجرب ج السلف انبان بزرگ المسلوغ ج

المخلاة والمحشة توبره المخالی والمحاش ج الوعاء والظرف ماردان
الاوعیة والظروف ج القوصرة والجلة والترخلة
جای خرما الغرارة معروفة الغرائر ج الجوالق جوال الجوالق
والجوالیق ج المکتل والزبیل زنبیل المکاتل والزبل ج
السبذة سبذ الغربال معروف الغرابیل ج المنخل ماشوب المناخل
ج المکنسة جاروب المکانس ج المخض والشکوة کوبش
المماخض والشکاء ج العلبة کاودوش العلب ج الاجانة والمرکن
لگن الاجانات والمراکن ج المهد گاهواره المهاد ج المعوز
شاوی القماط معروف القمط ج الحزام برتنگ الحزم ج
الفاس تبر الفؤوس ج ید الفاس دسته تبر الحداة تبر دوسر
الکرزن تبر یک سر الکرازن ج الخلف سر تبر الغراب تیزای تبر
الخرث سولاخ تبر السلم نردبان السلالیم ج

الباب الخامس عشر
فی ذکر الخیل وهو ثمانیة فصول

الفصل

الفصل الاول فی اسمائها واجناسها الخیل گروهی اسب الخیول ج الفرس
اسب نر را گویند وماده را گویند الافراس ج الحجر والرمکة ماده
الحجور والرماک ج العراب اسبان تازی البرذون اسب ماخی
البراذین ج **الفصل الثانی** فی اسنانها الحولی یکساله الحوالی ج
الجذع دو ساله الجذاع ج الثنی سه ساله الاثناء والثنیان ج
الرباعی چهار ساله الرباع والربع ج القارح والمذکی پنج ساله
القرح والمذکیات والمذاکی جماعة وفی الانثی حولیة وحولیات
وجذعة وجذعات وثنیة وثنیات ورباعیة ورباعیات
وفارحة وفوارح ج **الفصل الثالث** فی خلقها القونس میان
دو گوش اسب زور پیشانی القوانس ج الفائق انجای که سر بگردن
پیوندد از اسب العصفور استخوان تند پیشانی اسب الناهقان
دو استخوان از دو سوی روی زیر چشم النواهق ج الجحفلة لب اسب
الجحافل ج المعرفة جایگاه بش اسب المعارف ج العرف بش اسب

الاعراف ج السبيب شعر ناصيته وذنبه العذرة ما يقبض عليه
عليه الراكب عند ركوبه اللبان جايگاه بربند الحارك زبر كتف
اسب الحوارك ج المنسج زبر كتف اسب الصهوة نشستگاه از اسب
الصهوات ج القطاة كونسته اسب القطوات ج المعدان
اخا لى كناره زين ربو بوذ از دو سوى اسب المعذ يكى الذنب دنبال
الاذناب ج العكوة بن دنبال اسب العسيب دنب عزه الهلب
موى دنبال اسب وجزو الجحز جايگاه تنگ اسب الموقف
والابطل تهى گاه الحالبان دو رگ از دو سوى ناف اسب
المنقب بيش ناف الجردان زاسب الخوران كذرسر گين اين اسب
الطبية زه دان اسب القوائم دست وپاى الوظيف
لنك الاوظفة ج الاشجعان دو استخوان باشند در لنك اسب
الاشجع يكى از ان الاشاجع ج العجاية رگى باشد در اندرون
دست اسب الثنة بس خرده دست وپاى الثنن ج الحماة

كوشت ساق الحافر سب الحوافر ج السنبك بيش سب السنابك ج
الحاميتان كناره سب از دو سوى الحامية يكى الحوامى ج الاشعر
موى كرداگرد سب الاشاعر ج الفصل الرابع في شياتها
فرس اصقع اسبى زورسر سپيد واغشى وارخم همه سر سپيد
واقنف قفا سپيد واسعف زير پيشانى سپيد واصبغ همه
پيشانى سپيد واقرح چند مقدار درمى سپيد واغر انك
سپيدى بيش از درمى بوذ والطيم انك يك سوى روى سپيد بوذ
وسپيدى بچشم نرسيده بوذ والطم ج ومغرب انك سپيدى بچشم رسيد
ومغارب ج وارثم لب زوربن سپيد والمظ لب زيرين سپيد
وادرع سر وگردن سپيد وارحل پشت سپيد وانبط شكم سپيد
واخصف پهلوها سپيد ومحجل دست وپاى سپيد ومجبب
انك سپيدى بزانو رسد ومسرول انك سپيدى بران رسد
واعصم انك دست سپيد دارد واعصم اليمنى انك دست راست

سپيد دارد واعصم اليسرى انك دست چب سپيد دارد وارجل
انك يك پاى سپيد دارد واشعل انك پاره از دنبال سپيد دارد
واصبغ انك همه دنبال سپيد دارد الفصل الخامس في الوانها
فرس اشقر اسبى بش ودنبال سرخ وكميت بش ودنبال سياه بورا
گويند وماده را گويند والجميع كمت وورد زرد با من زوماده يكسان
وقيل الانثى وردة والجمع وراد وورد ووردا اغبش سمند
واخضر دبنى وادهم سياه وصنابى كميت با اشقرهاى سپيد
بار واميخته باشد واشهب انك سپيدى بر دعا دارد وابلق
سياه سپيد وانمر پلنگ رنگ وبهيم انك شبه ندارد
الفصل السادس في نعتها فرس عتيق اسبى گوهرى وجواد
نيك رو وهملاج راهوار وهماليج ج ومسلع فراخ گام
وقطوف خرد گام واجرد خرد موى وحرون وحرن نافرمان
وقود فرمان بردار وجموح سركش وهو النشيط ايضا

وشموس انك بشت ندهد وشبوب انك دست بر ارد وطمر
جهنده ووقع انك زود بسايد ونجيل انك نسايد وهضب
بسيار خوى وصلد وصلود انك خوى نيارد ومشياط انك زود
فربه شوذ وملواح انك فربه نشوذ وعقوق ابستن وعقوق ايضا
نشاغ واين كلمت از اضداد است والجمع عفاق ج الفصل السابع
فيما يشد عليها من الاتها وغير ذلك اللجام وما يتصل به اللجام لگام
اللجم ج العنان دوال لگام الاعنة ج الشكيمة دهنه لگام
الشكائم ج القاس نيز لگام آهنى باشد در اندرون دهن اسب
در لگام شروع سايد المسحل آهنى باشد در زير دهن اسب بر نهاد
المساحل ج الخطافان دو آهن باشند گرد مسحل الخطاف
يكى الخطاطيف ج الفراشتان دو آهن اعنان زد روبند
الفراشة يكى الفراشات ج الحكمة حلقه لگام گرد اگرد
زنخ الحكمات ج العذاران دوال لگام از دو سوى روى اسب

الرصيعة گره عنان بر قفای اسب الرصائع ج العارض
دوالی بر پیشانی اسب الفلس پشیزه سیمین یا آهنین عنان
الفلوس ج المقود افسار المقاود ج السرج والاداة
السرج زین السروج ج الجنوجوب زین الاجاج القربوس
زین کوهه القرابیس ج الدفتان هر دو سوی زین الدفة یکی
الدفات ج الجديدة نمد زين الجديات ج المرشحة آن نمد
که در زیر نمد زین باشد بر پشت ستور الشرجة آن دوال که بند
بر زین بندند الشرائج ج الميثرة جامه‌ی که بر زین
افکنند تا نشست دشوار باشد المیاثر ج الصفة والغاشية
والجناغ معروفات اللبب بند سینه الابزیم زبانه بر بند الثفر پاردم
الاثفار ج الحزام تنگ الحزم ج الحیاصة حلقه تنگ
الرکاب معروف الرکب ج الغرز رکاب چوبین المعلاق
دوال رکاب المعالیق ج المحس والقرجون شانه کن اسب

بنان باکند الجل معروف الجلال ج التجفاف برگستوان التجافیف
ج الفصل الثامن في اسماء خيل تجمع للسباق الحلبة نامی باشد
اسبان را که فراهم آیند از هر جای برای مسابقت الحلبات ج
المجلی آنک نخست آید المصلی دوم المسلی سوم التالی چهارم
المرتاح پنجم العاطف ششم المؤمل هفتم الحظی هشتم اللطیم
نهم السکیت دهم الفسکل آنک باز پسین آید وهذا الترتیب
عن ابن الانباری في كتاب الزاهر وعن البیادی في شرح الحماسة
المطلق نام آن جایگاه کی این اسبان را از آنجا بتازند المقبض
رسنی باشد که فرا بندند و ایشان را از آنجا رها کنند

الباب السادس عشر
في فرسان الخيل

الفارس سوار الفوارس والفرسان ج الشجاع والکمی دلیر
الشجعان والکماة ج البهمة آنک بر وی ظفر نیابند البهم ج
البطل کارزاری الابطال ج فصل في تفصيل العساكر

اخرجت معظمه من كتاب سر الادب في مجاري كلام العرب للشيخ
ابي منصور الثعلبي رحمه الله العسكر والجند لشکر العساکر
والجنود والاجناد ج الجریدة گروهی که ایشان را نامزد کنند مهمی را
البعث گروهی که ایشان را جای فرستند باشند البعوث ج المقنب
سی تا چهل المقانب ج السرية پنجاه تن تا چهار صد وجمعها السرايا
الكتيبة سد تا هزار وجمعها الكتائب الجيش والفيلق والجحفل
هزار تا چهار هزار الخمیس چهار هزار تا دوازده هزار فصل
مقدمة العسکر پیش لشکر الساقة پس لشکر المیمنة راست لشکر
المیسرة چپ لشکر القلب میان لشکر الجناح گروهی باشد میمنه
و یا میسره استظهار را فصل فيما ينعت العسكر به عند الكثرة
يقال جيش لجب وجحفل لهام وخميس عرمرم وعسكر جرار
فصل يقع في هذا الباب الطليعة واحدة الطلائع
الجاسوس خبر بر(ده) الجواسیس ج الربیئة دیدبان الربایا ج

الطبل والبوق والعلم معروفات الطبول والابواق والبیقان
والاعلام ج البند ایضا العلم وجمعه بنود وکذلک الرایة والجمع
الرایات المنجنیق والعرادة والنقاطة معروفات الوهق کمند
الرزق ما یعطی الجند والجمع الارزاق العشرية پیشکانی
فصل رجل سایف مردی شمشیر دار واميل آنك شمشير ندارد
ورامح نیزه دار واجم آنک نیزه ندارد وتارس سپر دار واکشف
آنک سپر ندارد ومقنع خود دار وحاسر آنک خود ندارد ونابل
آنک تیر دارد و شمشیر ودارع زره دار وشاك یا شاکی السلاح
ومدجج تمام سلاح واعزل آنک سلاح ندارد ومطعان نیزه دلیر
ومطاعین ج ومقدام حرب دوست ومقادیم ج

الباب السابع عشر
في ذكر الاسلحة

السيف وما فيه فصل في تقسيم السيوف
السيف شمشير السيوف ج الحسام والعضب بران الحديد تيز

الصمصامه آنک از زخمکاه وانجهد

الکهام کند القضیب باریک الصفیح پهن المأثور کوهردار
الصقیل از وحته الصنیع براسته الطبع نکار کرفته
الهذام تیز المقضیم کناره باریزنده الفلیل رخنه در افتنه
المصمم آنک استخوان را بکذارد المطبق آنک بندها از هم بیفکند
المذکر آنک کناره بولاد بود ومیان نرم اهن **فصل**
حد السیف وذبابه کناره شمشیر وظبته وغربه وغراره تیزای او
وسنخه دنبال او ومقبضه وقائمه دسته او وقبیعته برازمان او
وغمده وقرابه نیام او وحمالته وعلاقته ونجاده دوال او
السفن پوستی درشت که بر دسته شمشیر پوشند **الرمح ومافیه**
فصل فی تقسیم الرماح الرمح نیزه الرماح ج الحربة نیزه کوتاه
الحراب ج الآلة کوتاه کوتاه الال ج العنزة نیم نیزه العنزات
ج العکازة مثلها العکازات ج الصعدة آنک راست رسته
الصعاد ج المزراق والزانة زوبین المزاریق والزانات ج

النیزک معرب وقیل فیعل من النزل وهو الطعن **فصل**
فی نعوتها رمح اسمر نیزه کندم کون وعراص جنبان ومطرد
راست وخطی وسمهری وردینی منسوبات المرانة نرم
المران ج **فصل** السنان معروف الاسنة ج الجبة
انجایکاه که نیزه بدو فرو کذارد از سنان الثعلب آن مقدار که
به سنان فرو کذارد از نیزه العامل زیر سنان از نیزه العوامل ج
الکعب والانبوب بند نیزه الکعوب والانابیب ج الزج آهن
زیر نیزه الزجاج ج القناة بالای نیزه القنا ج **القوس ومافیها**
فصل فی تقسیم القسی القوس کمان القسی والقیاس ج
العتلة کمان پارسی العتل ج الجشو کمان سبک الشریجة
آنک از دو چوب مختلف کرده باشند الشرائج ج الفلق
آنک از نیمه چوب کرده باشند القضیب آنک از یک شاخ
کرده باشند بدو فرو ناشکافته الفرع آنک از سر شاخ کرده باشند

فصل الوتر زه کمان الاوتار ج العجس دسته کمان السیة
خم کوشه کمان السیات ج الکبد آن جایکاه که تیر برو نهند
از کمان الکظر رخنه کمان النعل شی بشت خم کوشه کمان
العداد او از کمان **فصل** فی شجر قسی العرب النبع والشوحط
والشریان والضال والنشم **فصل** فی نعوت القوس وصفاتها
قوس مرنان کمان بانک کن وکتوم آنک بانک نکند وکتوم نیز آنک
در وهیچ شکاف نباشد وعاتکة سرخ شده از کهنکی وفجواء
آنک زهش از کبد دور باشد وکذلک الفروج والفرج **السهم ومافیه**
فصل فی تقسیم السهام السهم والنبل والنشاب تیر
السهام والنبال والنشاشیب ج المرماة تیر نشانه المریخ
تیر برتا الحسبانة والخطوة تیر ناوک الحسبانات والخطاء ج
القذ تیر بی پیکان الامرع آخر تیری که از جعبه بماند **فصل**
الفوق معروف الافواق ج الشرخان دو سوی فوق النصل پیکان

النصال ج الرهب پیکان تنک الرهاب ج المعبلة پیکان پهن
المعابل ج المشقص پیکان دراز العیر شدی میان پیکان
الرعظ سوراخ تیر که پیکان درو باشد الارعاظ ج الرصفة
پی که بر وی بندد الرصاف ج الریش والقذذ پر تیر **فصل**
فی ترتیب السهم النضی چوب تیر الخشیب چوب تراشیده المخلق
هموار و نیکو کرده القریض فوق کرده المریش پر بر نهاده
فصل فی نعوته اذا رمی به المقرطس آن تیر که بر نشانه آید
الحابی آنک بنشانه رسد و برو نیاید القاصر آنک بنشانه نرسد
الحابض آنک در پیش تیرانداز افتد الصایف آنک از نشانه بجسد
الصایب آنک راست شود الدابر آنک بر نشانه بکذرد الهدف
والغرض نشانه تیر الاهداف والاغراض ج الجبیغة انکشوانه
تیر **فصل** فی ذکر الجعاب الکنانة والجعبة والجفیر
والوفضة تیردان الکنائن والجعاب والوفاض ج

القرن جبه زبوست دوخته **فصل** في فنون شتى من الاسلحة

الخنجر دشنه ج الخناجر المعول سيف عمده سوط المغافلج

المعضد دهره الدبوس معروف السكين كارد السكاكين ج

الفرند گوهر كارد وشمشير الشعيرة برازوان كارد الشعاير ج

السيلان دنبالۀ تيغ السيالين ج النصاب والجزاة دسته كارد

القراب نيام كارد وشمشير الدرع زره الدروع ج اللامة ايضا

زره اللؤم جماعة وهي على غير قياس الزغفة زره فراخ ونرم

الزغف ج الذايل زره دراز السابغة تمام الماذية سپيد

الدلاص زره الجربا ميخ زره القتير سر ميخ زره الخفتان معروف

وهو معرب الساعد دستوانه السواعد ج المنطقة كمر

المناطق ج الابزيم كرسار المغفر سرپايان البيضة خود

البيض ج الترك ايضا خود الواحدة تركة الترس سپر

الترسة ج الجنة سپر فراخ كه مرد را بپوشد الدرقة معروفة

الدرق ج السوط تازيانه السياط ج العذبة علاقه تازيانه العذبات

ج العصا معروفة العصي ج الهراوة مثلها الهراوى ج

الباب الثامن عشر

في ذكر البغال

البغل استر البغال ج البغلة ماده الاصدا والاخضر ديزه

بغلة سغوا استرى كه موى پيشانيش اندك بود وشموج بانگ كنت

وحرون انك برجاى بيستد

الباب التاسع عشر

في ذكر الحمير

الحمار والعير خر الحمير والحمر والاعيار ج الحمارة والاتان ماده خر

الحمارات والاتن والاتن ج القرطاط خراستر **فصل**

في اوصافها حمار اقمر خرى كبوده وادلم سياه واصحر كرزنك

ووساع فراخ گام وقطوف خرد گام ومموج لگدزننده وقموص

آلبن ده ومحوج وكدوم گزنده وعثور سكرنده وكرفاف انك

كميز بوييد ونغور انك از هر خرى بهراسد ونهوق بانگ كن

واتان واستو ابتن الروث سركين خر الارواث ج **فصل**

فيما يحتاج اليه الحمير من الاكاف وغيره الاكاف پالان الاكف ج

البرذعة بشاكند البراذع ج **فصل** يليق بالباب العلف معروف

وجمعه العلوفة على غير قياس ثم تجمع العلوفة بالعلوفات وتجمع

العلف ايضا بالاعلاف بجل واجال بهو قياس وسماع المعلف

آخر المعالف ج الآخية مايشد اليه الدابة الاواخي ج النشوار

نشخوار القضيم جو كه فرا ستور دهند العليقة توبره كه بر سر ستور

كنند العلايق ج القصيل خويد التور سحور الاسار ج

الجرة سحور الجرر ج الوقر خروار الاوقار ج العلاوة سربار

الحمل شتروار الاحمال ج العدل لنگ الاعدال ج

الباب العشرون

في ذكر البقر

الثور گاو نر الثيرة والثيران ج البقرة ماده گاو البقر والباقر

ج السرح گله گاو كه بچرا گذاشته باشند وتتناول ذلك الابل ايضا

فصل في اوصافها بقرة ذلول گاوى فرهخته وحلوب دوشا ونتوج

زاينده ونطوح سرزن وجلالة سركين خوار ومتبع انك گوساله

از پس فرا دارد الخنثا والخنثى سركين گاو الاخثا ج

الباب الحادي والعشرون

في ذكر الابل وهو احد وعشرون فصلا

الفصل الاول منها في اسمايها الجمل والبعير شتر نر الاجمال

والجمال والبعران ج الناقة شتر ماده النوق والانيق ج

القلوص جوان القلص والقلايص ج الفحل كشن الفحول ج

الابل نامى باشد اجناس شتر را نر وماده الآبال ج **الفصل الثاني**

في اسماء الجماعات منها الذود سه شتر تا ده القرهة ده تا چهل

الهجمة انك بيش از چهل باشد العكرة پنجاه تا صد هنيدة صد

البرك شتر بسيار خفته چند انك باشد **الفصل الثالث** في انسابها

السليل بچه شتر در وقت كه از ابذ بيش از انك بدانند كه نر است

يا ماده السقب بچه نر الحايل بچه ماده الراشح انك فرا رفتن امد باشد

وبیرو شذه اَلجادِکُ انک از و بیرو تر باشذ اَلمِجذی انک بیهش بر کوهان
بدیذ ایذ وتا این غایت همه را حوار کویند اَلرُبَعُ انک در اول نتاج
زایذ اَلرُبَعَةُ ماذه اَلهُبَعُ انک در آخر نتاج زایذ اَلهُبَعَةُ ماذه
اَلخَلِفَةُ آبستن اَلمَخاضُ جَماعَةٌ جمعی است نه از لفظ واحد
وان زایذن است وقد یقال فی جمعها اَلخَلِفاتُ ابنُ مَخاضٍ یک ساله
بنتُ مَخاضٍ ماذه بَناتُ مَخاضٍ ج ابنُ لَبُونٍ دو ساله بنتُ لَبُونٍ ماذه
بَناتُ لَبُونٍ ج اَلحِقُّ سه ساله در چهار رسیذه اَلحِقَّةُ ماذه اَلحِقاقُ
وَالحِقاقُ ج اَلجَذَعُ پنج ساله اَلثَّنیُّ شش ساله اَلرَّباعیُّ هفت ساله
اَلسَّدَسُ وَالسَّدیسُ هشت ساله ماذه را همچنین کویند وهما نابیته
اَلبازِلُ نه ساله اَلبَوازِلُ وَالبُزُلُ ج اَلمُخلِفُ ده ساله وپیش ازین
نام نباشذ بلک کویند بازِلُ عامٍ وبازِلُ عامَینِ وبازِلُ ثلثةِ اعوامٍ
ومُخلِفُ عامٍ ومُخلِفُ عامَینِ ومُخلِفُ ثلثةِ اعوامٍ اَلهِم برین قیاس
باشذ هر چند همی افزایذ تا نابش سخت شوذ انکه نور اعود خواند

نُعوتُها فی رَعیِها ورَبضِها ناقةٌ کَنوفٌ که در پناه شتران خسبذ
وقَذورٌ انک دور خسبذ از شتران وضَجوعٌ انک بر کناره
کیاه واب چرا کنذ وجَرورٌ انک کیاه بسیار خورذ ونَسوفٌ
انک کیاه می کنذ بپیش دهن ومِصباحٌ انک چرا کنذ وکره
صبح بینذ تا روز نیک برایذ وعادِنٌ انک همیشه در کیاه زار
باشذ الفصل السادس عشر نُعوتُها فی وِردِها بَعیرٌ مِهیادٌ شتری
که زوذ به اب شتابذ وطالِقٌ انک روی باشخور نهاده باشذ
وقارِبٌ انک میان او ومیان اب شبی مانده باشذ وسَلوفٌ
انک در پیش شتران همی روذ تا به اب رسذ ودَفوعٌ انک
درمیان شتران روذ ومِلحاحٌ انک از اشخور باز نیایذ
ومِلواحٌ ومِهیافٌ انک زوذ تشنه شوذ ورَقوبٌ انک اب
خورذ تا شتران باز نیایند وان از کوهش باشذ الفصل السابع عشر
نُعوتُها فی سَیرِها ناقةٌ مُنَوَّفَةٌ شتری که رفتن با او اموخته باشذ

وعَصوفٌ تیز رو وزَحوفٌ انک پای همی کشذ وخَنوفٌ انک
دست همی پیچذ در رفتن ورَاتِکَةٌ شتابان ورَاسِفَةٌ انک
همی روذ کویی پای بند دارذ وحاتِکَةٌ خرد کام وعَسیرٌ انک
پشت ندهذ نشست را مکر بدشواری وشِمِلَّةٌ انک شتابان روذ
وعَیرانَةٌ انک با کور ماند در رفتن از قوت وقَعودٌ انک نشست را
شایذ ورَحولٌ انک بار را شایذ الفصل الثامن عشر نعوت الذکور منها
بَعیرٌ هالِجٌ وقَطِمٌ شتری مست ومُعبِدٌ انک کشتی بسیار کنذ
وعَیاءٌ وعَیایاءُ انک کشتی نکنذ وعَنسَلَةٌ انک ماذه از وی
بار برنکیرذ وقَبیسٌ انک ماذه از وی زوذ بار بر کیرذ وحَلِمٌ انک
بار دارذ وناضِحٌ انک اب کشذ وظَعونٌ انک سفر را دارند
وثِفالٌ انک دیر روذ الفصل التاسع عشر فی عیوب الذکور منها
بَعیرٌ اَجزَلُ انک سر دوشش ریش بوذ واَخلَفُ انک بر یک سوی
جسپیذه باشذ واَصدَفُ انک سولش از دست یا از پای

بر سوی دستی جسپیذه باشذ واَقفَدُ انک بر سوی اسپی جسپیذه باشذ
واَنکَبُ انک از لنکی بر یکسوی روذ واَطرَقُ انک زانوهاش
سست باشذ واَلحی انک یک زانوش از دیکر بزرکتر باشذ
واَوجَرُ انک دانهاش بوذ چون بر پای خیزذ واَصَلُّ انک
پی پایش سست باشذ واَذُوّ والناقة اَذِیَّةٌ انک بر جای آرام
نکیرذ الفصل العشرون فی عیوب الاناث منها ناقةٌ دَنفاءُ
انک سولاخ بستانش بسته باشذ وحایِصٌ انک نر بروی
کشتی نتواند کرد از تنکی اندامش و[illegible] انک بر سر کوه خراد ابد
بنبند تا بمیرذ وظَلوٌ انک بر جای بیستذ الفصل الحادی والعشرون
فی آلاتها من الخُطُمِ والاَزِمَّةِ وغیرِها مما یُشَدُّ علیها او تُشَدُّ به
اَلخِشاشُ رسن شتر که در استخوان بینی کنند اَلاَخِشَّةُ ج اَلعِرانُ
انک در زه بینی کنند اَلبُرَةُ انک در بینی کنند از روی یا از اهن
اَلبُرَی والبُرونَ ج اَلخِزامَةُ انک از موی باشذ اَلخِطامُ

والزمام مهار که در بینی کنند الخطم والازمة ج الجدیل والجریر
مهار ادیمین که در گردن شتر کنند الجدل والجرر ج الجرس معروف
الاجراس ج الحبل رسن الحبال ج القرین چنبر چوبین در سر رسن
الهجار رسنی باشد که خرده پای شتر بدان و ابیان بندند
الاباض انک خرده دست بدان و بازوش بندند العقال
انک زانوش بدان بندند العقل ج العراس انک دستش بدان
و اگردن بندند العکاس انک یک دستش بدان و اگردن بندند
الرفاق انک هر دو بازوش بندند چون ترسند که بجهد
الرحل پالان شتر الرحال ج الکور پالان شتر با جمله ا[و] ادواتها
الاکوار ج المیسر چوب پالان الواسط من الرحل بمنزلة القربوس
من السرج القادمة پیش پالان الآخرة پس پالان الغبیط
چیزی از پالان شتر الغبط ج القتب پالان که بار در او نهند
الاقتاب ج القتب ان پالان که بر اشتر آبکش نهند

الباب الثانی والعشرون
فی ذکر الغنم وهو عشرة فصول

الفصل الاول منها فی اسمائها الغنم گوسفند نامی باشد جنس را
الاغنام ج الضان میش الضائنة والنعجة میش ماده المعز
والمعیز والمعزی بز و واحد المعز ماعز والانثی ماعزة
العنز بز ماده الاعنز والعنوز ج الکبش گشن میش الکباش ج
التیس گشن بز التیوس ج الکراز گوسپندی باشد پیر و کالای شبان
کالای خویش بر وبندد و اشتقاقه من الکرز وهو الجوالق

الفصل الثانی فی اسماء الجماعات منها الثلة گوسپند بسیار
الثلل جماعة و ابن جنی استغریب واو و انظر بنشته گر بدره
و بدر و حرف چند شاد الفزر ده میش تا چهل الصبة ده بز
تا چهل القوط صد گوسپند الثاجمة رمه گوسپند خدا انک
باشد القطیع گله یا رمه و اکنند الفصل الثالث
فی رضاعها و البانها شاة لبون گوسپندی شیر ولبنة

انک شیر بسیار بود و غزیرة کذلک وضریعة بزرک پستان
ولجبة میشی که شیرش اندک شد باشد و شطور انک یک گره
پستانش شیر بدهد و حضون انک یک گره پستانش از دیگر
درازتر بود وعابط ستاغ وعوط ج الفصل الرابع فی اسنانها
السخلة بچه گوسپند در وقت که بزاید السخال ج البهمة
انک روزی چند بر و برآید البهم والبهام ج الجفر بزغاله
چهار ماهه الجفار ج العریض والعتود انک فراچره آمده باشد
العرضان والعدان ج و تا این غایت همه را جدی خوانند
چون نر باشد و عناق خوانند چون ماده باشد التیس نر نر
العنز ماده یک ساله الجذع دو ساله الجذعة ماده الثنی
سه ساله الثنیة ماده الرباعی چهار ساله السدس
پنج ساله نر و ماده اندرین یکسان باشد الصالغ شش ساله
البذج بره البذجان ج الرخل بره ماده الرخال ج

الحمل والخروف فراخ آمد الحملان ج الذبیح انک کارد را
شاید الفصل الخامس فی شیات الضان شاة رقطاء
میشی سیاه سپید ورأساء انک سرش سیاه بود و تن سپید
و رخماء انک سرش سپید بود و تن سیاه ومطرفة انک کناره
گوشش سیاه باشد وخوصاء انک یک چشمش سیاه باشد
و دیگر سپید و درعاء سیاه گردن ورحلاء سیاه پشت وجوزاء
انک میانش سپید باشد وشکلاء سیاه بر وخرجاء انک
پایهاش تا نهی گاه سیاه باشد ورحلاء انک یک پایش سپید باشد
وحجلاء وخدماء انک لنگهاش سپید باشد ورملاء انک
پایهاش سیاه باشد وصبغاء انک سر دنبش سپید باشد
وطحلاء سرخ و دبساء سرخی روشن الفصل السادس
فی شیات المعز وصفاتها القرن سرو القرون ج عنز عقصاء
بزی سرو با پس پیچیده وقبلاء در پیش پیچیده ونصباء انک سروش

داشت برباليد باشد. والدفواء آنك سروش به پى كردن رسيده باشد.
والقصماء پوست سروشكسته. والعضباء مغز سروشكسته.
والذرآء كوشش سياه سپيد و تن سياه. والشرقاء كوشش بريده از درازنا
شكافته. والخرقاء كوش بپهنا شكافته و جدا ناشده. والمقابلة
پاره‌ى بريده و در پيش او بخته. والمدابرة پاره‌ى بريده و در پس
او بخته. والجلدتان المعلقتان الإفالة والإدبارة. والقصواء آن
كناره كوش بريده. والغرباء كرداكرد چشم سپيد. والغشواء روى سپيد.
والحلساء نه سياهى سياه و نه سرخى سرخ ميان اين و آن و رنگ
پشت و شكم يكسان. والدهساء سياهى كه با سرخى زند. والصدآء
سياهى كه بنك با سرخى زند. والربداء سياهى كه كمرش سرخ
دارد. والنبطاء پهلو سپيد. والعصماء دستها سپيد. والشعراء
بسيار موى. والشعرة آنك در ميان زنگلهاش موى بر رسته بود.
الظلف زنگله. الأظلاف ج. الفصل السابع في سمن الغنم ونعوتها

في شحومها وغير ذلك. الألية دنبه. نعجة أليانة ميشى دنبه آور.
والمحوف پشت فربه. والزعوم آنك نداند كه پيه دارد يا نه. والعوز
آنك آب از بينيش ع رود از نزارى. والرزوم آنك جامه هر كس
كه بروى كذر كند بليسد. والثموم آنك چيزها مى كند بدهن. والناثر
آنك چون خفد چيزى از بينيش بيفكند. التيمة كوسفندى كه
در خانه دارند براى شير. الداجن دست آموز. الدواجن ج.
الرغام خل كوسپند. الفصل الثامن في أمراض الغنم وعيوبها
النزآء والنقاز دردى باشد كه كوسپند از آن بجهد. النزذ تا بميرد.
القوام درد پاى كوسپند. الأمهة آبله كوسپند. الفصل التاسع
في مواضعها ومرابضها. الثوية والثاية شوغاه شب. الثوايا
والثايات ج. الزرب والزريبة شوغاه از چوب و كياه.
الزروب والزرائب ج. الصيرة شوغاه از هر كنا. الصير ج.
الفصل العاشر في ذكر الأصواف والأوبار والأشعار. الصوف

پشم كوسپند. الأصواف ج. الوبر پشم شتر. الأوبار ج. اللبد
أيضا پشم شتر بهم كوفته. الشعر موى بز. الشعور والأشعار ج.
الشبد مثله. المرعزى بز پشم. الجزة پشم بريده و بر هم چيده.

الباب الثالث والعشرون

في ذكر الظباء.

الظبي آهو. الظباء ج. الظبية آهو ماده. الظبيات ج. الطلا
بچه آهو در وقت زادن. الأطلاء ج. الخشف آنك اندك مايه
نيرو كرفته باشد. الرشأ آنك فرا رفتن آمد باشد. الشادن
آنك سر و برآورده باشد. الجداية آهو بره چنانك باشد نر و ماده يكسان.
فصل الريم آهو سپيد. الأرآم ج. الأدم سپيدى كه خطها
دارد خاكى رنگ. الأدم ج. الأعفر آهو سرخ. العفر ج. الأعصم
آنك دست و پاى سپيد دارد. العصم ج. الأشعب آنك سروها
يك از ديكر دور باشد. النفوز والأبوز جهند.

الباب الرابع والعشرون

في ذكر البقر الوحشي.

المهاة والنعجة ماده كاو دشتى. المها والنعاج ج. الشاة كاو نر.
الشبوب جوان. الإجل والصوار رمه كاو دشتى. الآجال
والصيران ج. الجاموس كاوميش. الجواميس ج. فصل في أسنانها
التبيع كوساله يك ساله. الجذع دو ساله. الثني سه ساله.
الرباعي چهار ساله. السدس پنج ساله. الصالغ شش ساله.
و پس از اين كويند صالغ سنة وصالغ سنتين و هم برين قياس
باشد هر چند همى افزايد.

الباب الخامس والعشرون

في ذكر الحمر الوحشية

الفرآء والمسحل كورخر. الفراء والمساحل ج. الأخطب كورخر
الأحقب آنك تهى كاهش از دو سوى سپيد بود. الأخدري
منسوب إلى أخدر وهو فحل من الخيل أفلت فضرب في حمر
تلون بكاظمة. الفلوسك رو. فصل في ذكر أتنها
الأتان والبيدانة كور ماده. الأتن والأتن والبيدانات ج

اتان جامع گوری آبستن شده و مُلمِع آبستنی پدید آمده و فریش
آبستن هفت روزه و فرایش خ. جحود سناغ و نخوص آنک شیر
ندارد و خنوق آنک اندامش آواز دهد. فصل فی ذکر اولاد
الجحش خرکره. شیرخواره التولب. کره یک ساله العفو. کره دو ماهه چاک
که باشد الاعفاء خ. فصل الارنب خرگوش. الارانب خ. الخزز نر
خرگوش نر. الخزان خ. العکرشة ماده. الایل و الوعل بز کوهی
الایایل و الاوعال خ. الاروية ماده و الجمیع الاراوی تمر الثلثة
الی العشرة فاذا کثرت فهی الاروی. الصدع نه بزرگ و نه خرد.

الباب السادس و العشرون
فی ذکر السباع

السبع دد. السباع خ. اللیث و الاسد شیر. اللیوث و الاسود
و الاساد خ. اسامة نام شیر. اللبوة شیر ماده. و من نعوتها
الهزبر و الضیغم و الهیصم و الضرغام و القسورة و الرئبال
و الهموس و الهصور. الهریت شیر فراخ دهن. البرثن پنجه شیر.

البراثن خ. الغفرة موی پیشانی او. الفریسة آنچ بگیرد از حیوان
خوردن را. الذئب و السید و السرحان گرگ. الذئاب و السیدان
و السراحین خ. اوس و اویس و ذؤالة نام گرگ. السلقة و الهبیبة
گرگ ماده. الاطلس گرگ تیره. العسبار بچه کفتار از گرگ. الثعلب
روباه. الثعالب خ. الثعلبان روباه نر. الثرملة ماده. الضبع کفتار.
الضباع خ. الضبعان و الذیخ کفتار نر. جیأل کفتار ماده.
العثواء کفتاری که موی بسیار دارد. السمع بچه گرگ از کفتار.
الدب خرس. الدببة خ. الفهد یوز. الفهود خ. الفهدة ماده.
النمر و السبنتی پلنگ. النمور و السبنتیات خ. الفیل پیل.
الفیول و الفیلة خ. الخنزیر خوک. الخنازیر خ. الخنزیرة ماده.
القرد کپی. القردة خ. القشة کپی ماده. الرباح کپی نر. الربابیح خ.
الکلب سگ. الکلاب و الاکلب خ. الکلبة ماده. العقور گزنده.
العقر خ. المعلمة سگ شکاری. المعلمات خ. السلوقية

منسوبة الی سلوق ارض بالیمن. الساجور شبه قلادة تشد
فی عنق الکلب و جمعه السواجیر. الطبی پستان سگ و آن جمله
سباع. الاطباء خ. ابن آوی شغال. بنات آوی خ. الببر معروف
شی یعادی الاسد و الجمع ببور. و الوبرة دویبة اصغر من
السنور طحلاء اللون لا ذنب لها و جمعها وبر و وبار. عناق الارض
سیاه گوش. السنور و الهر و القط گربه. السنانیر و الهررة
و القطاط خ. الهرة گربه ماده. ابن عرس راسو. بنات عرس خ.
ابن مقرض دله. التمساح نهنگ. التماسیح خ.

الباب السابع و العشرون
فی ذکر الحشرات و الهوام

الحشرة خستر. الحشرات خ. الضب سوسمار. الضباب خ. الضبة
ماده. الضبة المکون آنک خایه دارد بسیار در شکم. المکن
خایه سوسمار. الزرک ذکر سوسمار. الکشية پیه سوسمار.
الکشی خ. الورل چیزی باشد بسان سوسمار کهتر از و دنبال دراز

الاورال و الورلان خ. القنفذ جیژو. القنافذ خ. القنفذة
جیژو ماده. الشیهم جیژو نر. الشیاهم خ. السلحفاة کشف. السلاحف
خ. الرق کشف بزرگ. السرطان خرچنگ. الضفدع بزغ. الضفادع
خ. الدعموص کفچلیز و الدعامیص خ. السمک ماهی. السمکة یکی
الحوت و النون ماهی بزرگ. الحیتان و النینان خ. الدلدل
سگر. الظربان دویبة کالهرة منتنة الریح. الظرابین خ.
العظاية و العظاءة کرباسو. العظایا و العظاء خ. ام حبین
جنسی از و. امات حبین خ. الحرباء جنسی از کرباسو بزرگ
روی فرا آفتاب کند چنانک آفتاب می گردد او نیز می گردد. الحرابی
خ. الوزغة و سام ابرص جنسی دیگر از کرباسو. الوزغ و سوام
ابرص خ. العقرب کژدم ماده. العقربان کژدم نر. العقارب
خ. الجرارة کژدمی باشد نه بزرگ دنبال می کشد. الجرارات خ.
الابرة نیش او. الابر خ. الزبانی سر او. الشولة دم او. الحمة

زهرا و الحية مار الحيات ج الأين و الأيم ايضا مادا الافعی مار ماده
الافعوان نر الافاعي ج الحفاث ماری باشد دمنده بی زهر
الحفافات ج العربد ماری باشد سرخ و بمین و منه المعربد
الجارية انک از بسیاری زهر و پیری کاست که فنه باشد و خردشنه
الاسود بزرک و سیاه الاساود ج الأرقم سیاه سپید الاراقم ج
الشجاع و الجبات نوعان منها ذو الطفيتين انک دو خط سیاه
دارد بر پشت ذو الزبيبتين انک دو نقطه سیاه دارد بر زور چشم
الابتر کوتاه دم العاضه و الصل انک در وقت بکزد بکشد
النضناض نه آرام الثعبان مار بزرک که انرا اژدها خوانند
الثعابين ج السم زهر مار و جز و السموم و السمام ج الفار
موش الفارة یکی اليربوع موش دشتی اليرابيع ج الزبابة
کرموش الخلد کور موش **فصل** فی ذکر الهوام النمل مور
النملة یکی الذر مور خرد الذرة یکی العجروف مور بزرک

الزبال انک مور بر کیرد به دهن المازن خایه مور القمل سپش
القملة یکی القرعة سپش بزرک الصواب رشک الصئبان ج
البرغوث کیک البراغيث ج القراد نارد القردان ج الحلم
نارد بزرک الحلمة یکی الفتل جنسی از و الفملة یکی و قیل هو
صغار الجراد العنكبوت معروفة العناكب ج الشرفة کرم
سبنه الدود کرم الديدان ج العلق زرو الشبث دوبیه
کثيرة الارجل عظيمة الراس سميت بذلك لتشبثها بما دبت
عليه الشبثان ج الحريش کوشخنه الجعل کوز الجعلان
ج الخنفساء ايضا کوز الخنافس ج الخنفساة ماده القرنبا
جنسی از و ابن وردان سنکم بنات وردان ج حمار قبان خرکش
و حمر قبان ج السوس سوسه السوسة یکی العثة سوس که اندر
افتد الارض دیوچه الارضة یکی الذرح دوبیه سرخ منقشه
بسرخی و سوادی بقال لها سام الذراريح جماعة الجراد و الدابح

الجرادة و الدباة یکی العنطب ملخ نر العناطب ج الزنبور منج
الزنابير ج الدبر و النحل منج انکبین اليعسوب منج نر اليعاسيب
ج الفراش پرنده الفراشة یکی الذباب مکس الذبان ج الذبابة
یک مکس القمعة مکس شتر و آهو القمع یکی الشذاة مکس سک
الشذ ج النعرة مکس خر النعر ج البعوض و البق پشه
البعوضة و البقة یکی

الباب الثامن و العشرون
فی ذکر الطير ثلثة فصول

الفصل الاول فیما یصید منها الجارحة مرغ شکاری الجوارح ج
الباز و البازی معروف البيزان و البزاة ج الصقر و الاجدل
چرغ الصقور و الاجادل ج العقاب و اللقوة اله العقبان
و اللقا ج الباشق باشه البواشق ج الصرد معروف الصردان ج
الحداة زغن الحدا ج البوم معروف البوم ج الجغنق
جغنه النسر کرکس النسور ج القشعم کرکس پیر القشاعم ج

المضرحی کرکس سپید المضرحيات ج **الفصل الثانی** فی بغاث الطير
و ما يصاد منها العصفور بنجشک العصافير ج القبرة و الصفرد
چول القبر و الصفارد ج الودع و الدخل دال بزه الصعوة مرغ
الصعو و الصعاج الحمرة جنسی از بنجشک الحمر ج الصفارية
بالتشديد زرد چغو المكاشان و زبو التنوط كيبو الواحدة تنوطة
و هو طاير يدلي خيوطا من شجرة ثم يفرخ فيها الخفاش خفش
الخفافيش ج الخطاف بالوايه الخطاطيف ج العوا ایضا
بالوايه العواوير ج الزرزور سار القارية سار دسبر و قیل هو
الاسود الورشان کبوتر بنا الورشان و الوراشين ج الحمام
هر ج طوق دارد از مرغان الحمامة یکی الحمامات و الحمائم ج
اليمام کبوتر خانکی اليمامة یکی اليمامات ج الشاق کبوتر بز
القبح کبک القباج ج اليعقوب کبک نر اليعاقيب ج الحجل
جنسی از و الحجلة یکی التدرج و التدرجة تذرو التدارج ج

الطيهوج تيهو الطياهيج القطاة اسفرود القطا العطاط
جنسي ازو الحبارى جرز الحباريات الخرب جرز الخربان
النعام شترمرغ النعام والنعايم الظليم شترمرغ نر
الظلمان البط معروف البطوط الاوز مرغ اب
النحام سرخاب الكركي كلنك اللقلق معروف الكروان
جوبينه الكروان الدبسي موسيجه و مرج نر و مانند الهدهد
بوبو الهداهد الهامة كوف الهام والهامات الصدى
كوف نر البومة معروفة البوم الفيا د بوم نر الشقراق والشرقراق
كاسكينه الاخيل كرايه مرغي باشد سياه بام سرخي بر وغلبه دارد
السماني والسلوى سمانه السمانيات الدراج والطاوس
والفاختة والقمري معروفات الطواويس والفواخت والقمارى
الخيطان دراج نر البلبل والعندليب والهزار هزاردستان
البلابل والعنادب العنقا المغرب سيمرغ الببغا طوطك

الرخمة استخوان رند الانوق استخوان رند نر الغراب كلاغ الغربان
الحاتم سياه كلاغ مالك الحزين بوتيمار وهو من طير الماء الدجاجة
ماكيان الدجاجات والدجاج جماعة ثم تجمع الدجاج بالدجج
الديك خروه الديكة والديوك العفرية خوجه خروه وديك
افرق انكه خوجش بدو شاخ باشد البرايل موی كردن خروه
الذنابى دنب خروه وانكه مرغي ابو براقش مرغي باشد كه هر زماني
رنكى ديكر نمايد العقعق كلاژه البومة والسبد والاسقع والصوع
والزمج والشرشور والنبشر ضروب من الطير فصل
يليق بالباب المنقار جنك المناقير المخلب چنكال مرغ المخالب
الجناح بال مرغ وهو عشرون ريشة اربع قوادم واربع مناكب
واربع اباهر واربع خواف واربع كلى والجمع اجنحة

الباب التاسع والعشرون

في ذكر الاصوات احد عشر فصلاً

فصل في تفصيل الاصوات من اعضا الانسان التنخير
آواز دهن النخير آواز بيني الكرير آواز سينه القرقرة آواز روده كه
الجشا آروغ الضراط صوت اسفله فاذا الان فهو الفسا
الفصل الثاني في اصوات الابل الرغا والحنين والكشيش
والهدير بانك اشتر الفصل الثالث في اصوات الخيل الصهيل
بانك اسب در حالى الضبح بانك نفس اسب القبع بانك بينى اسب
الحمحمة بانك او چون علف بيند الخضيعة والوقيب بانك
شكم اسب الرعيق والرغاق وارتقيب اسب الفصل الرابع
في اصوات البغال والحمير الشحيج بانك استر النهيق بانك خر
السحيل بيش از نهيق الزفير ابتدا بانك خر الشهيق آخر بانك خر
الفصل الخامس في اصوات ذوات الظلف الخوار بانك كاو
الثغا بانك كوسفند اليعار بانك ماده بز النبيب بانك كشن بز
الهبيب بانك او در وقت كشني الفصل السادس في اصوات السباع

والوحوش الضبح بانك بيل الزئير بانك شير العوا بانك كرك
الوعوعة بانك شغال الضباح بانك روباه القباع بانك خوك
المواء بانك كربه الضحك بانك كبتى البغام والنزيب بانك آهو
الضغيب بانك خركوش الفصل السابع في اصوات الكلب
النباح بانك سك در حالى الضغا بانك او چون كرسنه شود
الوقوقة بانك او چون بترسد الهرير زنوبه او الفصل الثامن
في اصوات الطير العراد بانك شترمرغ الصرصرة بانك باز
العقعقة بانك جرغ الصفير بانك كركس الهدير بانك كبوتر
السجع بانك قمري الشقشقة بانك بجشك النعيق والنعيب
بانك كلاغ الزقا بانك كوف الصقلع بانك خروه القوقاة بانك ماكيان
الفصل التاسع في اصوات الحشرات الفحيح بانك مار الكشيش
بانك بوست او النقيق بانك بزغ الضبي بانك كزدم و موش
الصرير بانك ملخ الفصل العاشر في اصوات الماء والنار والريح وغيرها

الحزيز بانگ آب • النشيش بانگ جوشيدن ديگ • الأزيز بانگ جوشيدن لويد •
الحسيس بانگ آتش • الهزيز بانگ باد • الهزيم بانگ رعد • العزيف
بانگ پری • الحفيف بانگ درخت و بانگ بال مرغ • الصريف بانگ
دندان شتر • الصرير بانگ در • الخفق بانگ نعلين • الجعجعة بانگ
آسيا • القلقلة بانگ قفل و كليد • الطنطنة بانگ رود و بربط
وطنبور و چزان (?) • **الفصل الحادی عشر** فی اصوات المشتركة •
الرنين بانگ كمان و زن مصيبت رسيده • القصيف بانگ رعد و دريا
النقيق بانگ وزغ و ماكيان • القعقعة بانگ سلاح و پوست خشك •
الزفير بانگ خر و آتش • الخشخشة بانگ كاغذ و جامه نو •
الطنين بانگ مگس و سارنگ و طنبور و چنگ • الأطيط بانگ شتر ماده
و محمل و رحل • الصرير بانگ قلم و تخت و در و نعلين • الدوی
بانگ گوش و مگس و رعد و باران • الوسواس آواز پيرايه و سلاح و صياد ••

الباب الثلثون
فی تفصيل الاولاد •

الدغفل بچه پيل • الحوار بچه شتر الحيران ج • المهر بچه اسب الامهار ج
الجحش بچه خر الجحاش ج • العجل بچه گاو • الحمل بچه ميش •
الجدی بزغاله الجداء ج • الشبل بچه شير الاشبال ج • الجرو
بچه سگ الجراء ج • الخنوص بچه خوك الخنانيص ج • الهجرس و التفل
بچه روباه • الفرعل بچه كفتار • الدبسم بچه خرس • الحسل بچه سوسمار •
الحسول ج • الدرص بچه موش الدراص ج • الخشف بچه آهو
الخشفان ج • الغفر بچه بز كوهی الاغفار و الغفرة ج • الخرنق بچه
خرگوش الخرانق ج • الرال بچه شترمرغ الرئال ج • الفروج بچه
ماكيان الفراريج ج • الفرخ بچه هر مرغ كه باشد الفراخ ج

الباب الحادی و الثلثون
فی الكنی و هی اربعة اجناس •
الجنس الاول منها فی الاباء • و الثانی فی الامهات • و الثالث
فی البنين • و الرابع فی البنات • **الاباء خمسة فصول** **فصل**
ابو دغفل و ابو الحجاج كنيت پيل • ابو ايوب و ابو صفوان شتر •

ابو طالب و ابو المضا اسب • ابو الاخطل استر • ابو زياد خر • **فصل**
ابو الحارث شير • ابو جعدة گرگ • ابو الحصين روباه • ابو قنبس شغال •
ابو زنة كپی • ابو خالد سگ • ابو خداش گربه • **فصل** ابو اليقظان
خروه • ابو براقش مرغی است رنگارنگ او را كاسكينه خوانند • **فصل**
ابو دجانة سفره • ابو جامع خوان • ابو جابر نان • ابو جميل تره • ابو نافع سركه •
ابو مسافر پنير • ابو ميمون انگبين • ابو رزين ثريد • ابو الفرج كوزاب •
ابو عاصم سكبا • ابو الخصيب گوشت • ابو ناجح حلوا • ابو الطيب
افروشه • ابو سابغ پالوده • ابو عون خرما • ابو الغياث آب • ابو الابيض
شير • ابو بشر نقل • ابو المهنا شراب • **فصل** ابو الشيخ بربط •
ابو اللهو طنبور • ابو الصخب نای • ابو شايق سرود • ابو عمرة گرسنگی •
ابو الامن سيری • ابو مالك پيری و قيل هو الجوع • ابو الحركة
وطی • ابو داود اين فرج زنان • و الدرس الحيض • ابو قلمون جامه ای است
معروف بروم بافند • ابو حباحب آتشی كه از سنب ستور جهد چون بر سنگ

رود • ابو قبيس كوهی است بمكه • **الامهات** ام النجوم آسمان •
ام السماء راه كاهكشان • ام شملة آفتاب • ام دفر و ام دررة
جهان • ام القری مكه • ام الطباء دشت • ام راشد بيابان • ام غيلان
درختی است در باديه • ام كلب درختيست كوهی بر كش چون بر ساييد •
ام الهيثم و ام الحوار عقاب • ام فروة ماده ميش • ام حلس و ام
المنبر خر • ام عامر كفتار • ام جبين كرباسو • ام عوف ملخ • ام طلحة
سپش • ام الطفل زن با كودك خرد • ام المثوی و ام المنزل ميزبان •
و يكنی بها عن المراة فاذا كان المضيف رجلا فيقال حينئذ
ابو المثوی و ابو المنزل • ام العيال آنك شغل عيال بدو باشد •
ام القری آتش • ام الطعام گندم و قيل هو مجتمع الطعام فی البطن •
ام الراس سر گاه • ام سويد و ام عزم كنية الاست • ام جندب
بيدادی • ام الدهيم و ام اللهيم و ام قشعم مرگ • ام طبق و ام الربيق
الداهية • ام ملدم تب • ام الندامة شتاب زدگی • ام الصبيان

كح كوذكان وقيل زخ تعنز بهم ام الكتاب سورة الحمد ام الفضايل
علم ام الرذايل جهل البنون ابن الماء مرغ آبى ابن الليالى ماه
ابن ذكا صبح ابن اليوم روز ابن الغمام سرما ابن خلاوة بى بناه
ابن حبة نان ابن النعامة شاه راه عن الخليل وبشتياى عن
اى الدقيش وعظم الساق عن غيرهما ابن داية كلاغ ابن الارض
كياهى باشد كه زود فرا رسد وابر سد ابن طاب جنسى از خرما مدينه
ابن السبيل راه كذرى ابن طامر كيك ابن الحرب مرد كارزار
ابن ضل نا نام ابن الغمد شمشير ابن قترة مارى باشد زعن ابى مهدية
وهى حية الى الصغر ماهى عن غيره من اهل اللغة ابن الانس
دوست كزيده ابن البوح فرزند ابن البيض نام دزدى است از عرب
معروف ابن عجل عجل كناية عن الدعى ابن آوى وابن عرس
وابن مخاض وابن لبون وابن وردان هر يكى ياد كرديم بجاى
خويش در اين كتاب ابنا سمير شب و روز بنو الايام اهل زمانه

ابنا الدهر

بنو الدنيا آدمى بنو الغبرا دزدان كه راههاى مجهول نيك دانند
وقيل هم الفقرا ابنا الدهاليز وابنا السكك سنداى كه از
كوى بر كرفته باشند ابنا درزة مردم ناكس و فرومايه البنات
بنت الجبل آوازى كه وا شنويد در كوه بنت الكرم خمر بنت المنية تب
بنت الفكر راى و تدبير و شعر بنت الشفة سخن بنت نار بن جردى
كرم واكرده بنات الدهر حوادث زمانه بنات المنايا تب
بنات البطون روذ كانيها بنات الليل بوشاسب يا حادثى
كه باشد در شب بنات الصدر انديشه بنات الماء جزى كه مسكن
وى در آب باشد از حيوان بنات الفلا شترى كه بذو بيابان كذارند
بنات مخر ميغ بنات الخدور زنان بردكى بنات التنانير نان
تنورى بنات اللهو رودهاى كه برزنند طرب را بنات الدروز
سبش و شك بنات الغبرا اشك بنات الارض جويهاى خرد عن ثعلب
بنيات الطرق راههاى مجهول بنات نعش هفتورنك

الباب الثانى والثلثون

فى ذكر الارضين وما فيها وما يتصل بها سبعة فصول

الفصل الاول فى تفصيل اسما الارض وصفاتها الارض زمين ج
الارضون والاروض ج الفضا والبراز والبراح زمين كه در او
درخت و بوشش نباشد الصحرا والعرا انك فراختر باشد از فضا
الخبت والجدد والقاع زمين هامون الخرق انك با هامونى
فراخ باشد الفلاة والمهمه انك در و آب نباشد الفلوات والفلا
والمهامه ج التيه انك مردم اندرو كم شوند از بزركى المجهل انك در او
هيچ نشان نباشد المجاهل ج الغفل انك در او هيچ اثر نباشد
الاغفال ج البيدا انك رونده در او هلاك شود از صعبى البيد ج
المفازة بيابان در لغز المفاوز ج المرت انك در او
هيچ نبات نباشد الامرات والمروت ج الجلد والعزاز انك
زمينش درشت باشد البرقة والابرق انك در و سنك وريك باشد
المعزا بسيار سنك الحرة واللابة انك سنكهاش سياه باشد

الغايط

الغايط نشيب النجد والنشز بلند القف انك با بلندى
درشت باشد اليفاع انك با بلندى فراخ باشد التل
بالاى كه سرش بس فراخ نباشد التلال ج الربوة والرابية
انك از تل مهتر باشد الاكمة انك از ربوه مهتر باشد الميثاء
زمينى نرم نه ريك الميث ج العذاة زمينى خوش كه كشت زار را
شايد الجرز زمينى كه برو باران نبايد النجوة والربع ايضا بالا
الفرسخ فرسنك الفراسخ ج المسافة البعد وقيل هى المضرب
البعيد الميل سيك فرسنك الفصل الثانى فى الجبال الجبل والطود
كوه الجبال والاطواد ج النيق كوه بلند الشاهق والحالق
بلندى بلند القلة والقنة سر كوه القلل والقنن ج القرعة
ايضا سر كوه الحضيض بن كوه السفح بر كوه السفوح ج الرعن
بندى كه از كوه بيرون باشد جون بينى الغار والكهف شكاف
كوه الغيران والكهوف ج الشعب دره اله الشعاب ج

وما يلتحق بهذا الفصل وليس بمفصول عنه كلمات كتبتها من كتاب
الاحجار للصاحب ابي القسم اسمعيل بن عباد وغيره وابينها على حروف
المعجم. ا الادرم سنكي باشد كه باي كند نشان د الاآرام ج
الاثلب والامرة ضربان من الحجارة ب البلطة والبلاط
سنك كه درميان سراي افكنند. البصرة سنكي باشد سست ج
الجلمود والجلمد والجمرة ضروب من الحجارة ح الحجر سنك نام جنس
است والجمع الحجارة على غير قياس. الحصى سنك ريزه د
الرضفة سنكي باشد كه در ديك افكنند تا كرم شود. الربعة
سنكي باشد كه بيفرازند. الرضام صخر عظام الواحدة رضمة.
الرحى سنك آسيا س السنان سنك افسان. السلام واحدها
سلمة ضرب من الحجر ص الصخر معروفة. الصفاحة
والصفيحة سنك تنك وقيل هي العريضة. الصفاة جنسي
از سنك. الصفا جماعة وكذلك الصفوا والصفوان.

وواحد الصفوان صفوانة عن ابي عبيد ق القلاعة سنكي
بزرك. الكذان حجارة رخوة ل اللخاف سنكهاي تنك
واحدتها لخفة م المقلة سنكي باشد كه بدان آب قسمت كنند
در سفر. المرداة سنكي باشد كه سوسمار نشيمن خود بدان نشان كند.
المرمر الرخام. الملقفة سنك تنك. المروة سنك سبيد ن
النشفة والنشفة سنك پاشنه. النبلة سنك استنجا. النصب
حجر كان ينصب وتصب عليه دماء الذبائح للاوثان.

الفصل الثالث في اسماء التراب وصفاته. التراب والترب خاك.
الصعيد خاك كه بر روي زمين بود. الثرى خاك نمكن. الدقعاء
خاك نرمي نرم. المور خاك كه باد فرا وابرد بر روي زمين. الهباء خاك
كه باد فرا بركيرد و در هوا ابرد. العفا خاك كه اثر بوشد. الرغام
خاك ريك آميز. السماد خاك سركين آميز. الغبار والعجاج كرد.
الرماد خاكستر.

الفصل الرابع في تفصيل الرمال. الرمل ريك.

الرمال ج. العداب ريك باريك. الدعص توده ريك. العقدة
ريك كي باي بذو فرو نشود. الدهاس آنك باي بذو فرو شود.
الكثيب والنقا ريك نرم. الهيام آنك از نرمي بر دشت نبيند.
الحبل آنك بر زمين چون رسني باشد.

الفصل الخامس في تفصيل الطين
الطين كل. طين حر كلي شخ. ولازب دوسنده. الثاطة
كل تر. الردغة والردغة تنك. الرداغ والردغ ج. الوحل
معروف. الاوحال والوحول ج. الورطة آنك ستور در وي افتد
وبي خيزد. السياع كاه كل. المغرة كل سرخ. الحال كل سياه
تر. الحماة والحما لوش. المدر كلوخ. القلاع نخل.

الفصل السادس في اسماء الطريق واوصافها. السبيل والطريق راه
السبل والطرق ج. المرصاد والنجد والصراط راه روشن.
الجادة والمنهج واللقم والمحجة ميان راه فراخ. الشارع
شاه راه. الخل راه در ريك. المخرف راه درميان درختستان.

فوهة الطريق سر راه.

الفصل السابع في المعادن وما يخرج منها.
المعدن كان. المعادن ج. الفلز نامي است عام جمله كوهرها را
كه از كان خيزد. الذهب والعسجد زر. السام رك زر. التبر زر ساو.
العقيان زر رسته. النضار زر دخته. الابريز زر ويژه. الدينار
معروف. الدنانير ج. الفضة واللجين سيم. الورق والدرهم
درم. السبيكة نقره زر و سيم كه از بوته بيرون آيد. السبائك ج.
الصفر روي. الشبه برنج. النحاس مس. القطر مس كداخته. الرصاص
ارزيز. الآنك والاسرب سرب. الحديد آهن. الاثمد سنك سرمه.
المرتك مرداسنك. الزرنيخ زرني. النورة آهك. الكبريت كوكرد.
الزاج زاك. الشب زمه. الزيبق سيماب. السبج شبه. الجزع
مهره يماني. الجوهر كوهر. العقيق والفيروزج والزمرد
والزبرجد معروفات. وكذلك النفط والقطران والقير.
الملح نمك. الملاحة نمكسار. الملاحات ج.

الباب الثالث والثلثون

في ذكر المياه ومجاريها وما يقرب منها ويتصل بها تسعة فصول

الفصل الاول في تقسيمها. الماء آب المياه ج الجاري والسيح آب روان الراكد ايستاده المعين آنك بر روي زمين رود. الغلل آنك در ميان درختان رود. الوشل والثمد آنك اندك باشد. العد آنك از امد باشد چون آب چشمه وكاريز. النجل والنزاب زه. الصبابة باقي آب در مشك وجز آن. الضحل والضحضاح باقي آب در حوض ودر جوي. الحباب كوبله بر سر آب الحبابة يكي. الفصل الثاني في نعوتها. ماء عذب وفرات اي خوش ونقاخ سرد ودلكشاي. وخصر وشبم سرد. وزلال آنك آسان بگلو فرو خيزد. ونمير گوارنده. وازرق صافي. ورنق تيره. وطرق ستور در رفته. وملح شور. واجاج با شوري گرم. وشريب آنك اندك مايه شوري دارد. وشروب آنك نتوان خورد از شوري.

وقراح

وقراح آنك هيچ با زو آميخته نباشد. الفصل الثالث في ذكر البحر. البحر دريا البحار والبحور والابحر والبحار ج. الساحل كناره دريا السواحل ج. الجزيرة پاره‌ي زمين در ميان دريا كي آب فرا او نرسد. الزبد كف دريا الازباد ج. الغارب زبر موج الغوارب ج. الموج معروف الامواج ج. الفصل الرابع في ذكر الوادي. الوادي رود الاودية ج. الشاطي كناره رود. الجزع گردش رود. التلعة راه گذر آب كي در رود شود. التلاع والتلعات ج. المسيل راه گذر آب هر جا كي باشد المسايل ج. السيل معروف السيول ج. الجفا روذ آورد. الغثاء خاشه بر سر آب. الفصل الخامس في ذكر النهر وما يتصل به. النهر جوي الانهار ج. الجدول والسري جوي خرد الجداول ج. الجعفر ايضا جوي خرد الجعافر ج. الساقية جوي بزرگ السواقي ج. الخليج شاخي از جوي بزرگ الخلج والخلجان ج. الفري جوي كشتزار الفريان ج.

الضفة والحافة والشط كناره جوي الضفات والحافات والشطوط ج. العبر والعبر ايضا كناره جوي ومنه عبور النهر وعبره. الجسر والقنطرة پل الجسور والقناطر ج. الطحلب زغ سمه. الفصل السادس في ذكر العيون والقني. العين والينبوع چشمه آب العيون والينابيع ج. القناة كاريز القني والقنوات ج. الفقير آنجا كي آب بيرون آيد از كاريز الفقر ج. السوهقة سوه كاريز وهي معربة. الجلو كليو. الفصل السابع في ذكر الحياض والبرك. الحوض معروف الحياض ج. البركة حوضي كه آب اندروا ايستيد باشد البرك ج. الازاء آنجا كي آب اندر و شود از حوض. الجابية حوض بزرگ الجوابي ج. النهي والتنهية آبگير النهاء ج. الغدير گو آب در دشت الغدران ج. الحاير جاي كه آب ايستاده باشد الحيران ج. الجية با دكن بالتشديد المصنف عن ابي عبيدة.

الارز برنج وفيه لغات. الفول والباقلا والباقلي باقلي. الحمص نخود بكسر الميم عن المبرد وفتحها عن ثعلب. العدس دانژه. المج ماش وهو معرب. الحلبان ملك. البطم بانفش. الحلبة كاديشه. القرطم كاژيه. نخم الفلفل بلبل اكبر معروف. الفصل الخامس في ذكر البزور. البزر تخمها. البزور ج. الشونيز بوعنج. الكرويا معروف وكذلك اللوبيا. الكمون زيره. بزر القطونا سپيوش. السمسم كنجد. الكتان معروف. حب الرشاد سپندان. الخردل سپندان خرد وخوش. الحرف سپندان كذا. الرازيانج باذيان. الشهدانق شادانه. الناخواه زنيان. الجلجلان كشنيز خشك. حب الفرفخ بربهن. الفصل السادس في ذكر الخلف. الخلفة دركار الخلف ج. البطيخ والطبيخ خربزه البطاطيخ والطبابيخ ج. قوارة البطيخ دره كه از خربزه بركشند.

الفستق پوست خنب وجزو. الفشا خيار. القثد خيار بادرنگ.
الجرو نه خيار. الاجرى والاجرا ج. الحدج سنجه. الدبا
والقرع كدو. الدباة والقرعة يكى. اليقطين درخت كدو.
الباذنجان بادنكان. البصل پياز. الثوم سير. الفجل ترب.
الجزر كزر. الشلجم واللفت شلغم. القنبيط والكرنب
كلم. السلق چغندر. القطن پنبه. الجورق كوزه. العفارة
كوزه شكفته. الفصل السابع في ذكر الرياحين. الريحان اسپرغم
الرياحين ج. الضيمران والضومران شاه اسپرغم. الاقحوان
كوبل. الحوذان والنيلوفر نيلوفر. العنقر والمرزنجوش مرزنگوش.
الآس مورد. السوسن والخيرى والسيسنبر معروفات.
النرجس والعبهر نركس وقيل العبهر بستان افروز. العندم الد
وخون سياوشان وقيل هو البقم. شقائق النعمان لاله كوهى.
الورد گل. الحوجم گل سرخ الواحدة وردة وحوجمة. الوتيرة

كل سپيد. النسرين نسترن. السمسق والياسمين ياسمن.
الخطمى خير. والبنفسج بنفشه. النور والزهر شكوفه.
الخزامى والظيان والرند والحنوة والمرو والعبوثران
والعبيثران والعرار رياحين بدوية. الفصل الثامن
في ذكر البقول. البقل تره. البقول ج. البقلة يك شاخ تره.
الباقة دسته تره. الكراث كندنا. الكرفس كرفس.
الجرجير تدرو. الهندبا والهندباء كسنى. الخس
كيو. الحوك والباذروج بويانك. الطرخون طرخون.
النعنع پودنه. السذاب معروف. الفرفخ والرجلة
والبقلة الحمقا پخل. الحماض ترشه. الكزبرة
كشنيز. الفصفصة سپست. القت خشك القضب
والرطبة تر. الاسفاناخ سپاناخ. الصعتر آويشن.
المحروث انجدان. الفصل التاسع في نباتات البر. المرعى

چراگاه. المراعى ج. العشب والكلا گياه. الحشيش گياه خشك.
الخلا گياه تر. الرعى الخ چرد چهارپاى از گياه. الخلة شيرين گياه.
الحمض شوره. العلقم كوسنه. الحنظل پارا و. المرار اشتوه.
الخمخم نبت له حب تعلفه الابل. العنصل پياز دشتى.
الخزاب كزر دشتى. الشيح درمنه. الثيل فرز. الحرمل سپند.
النصى سپيد كدمه. الحلى كدمه خشك. الحلفا دوخ. الحلفة
يك شاخ دوخ. البردى دوخ تر. الكشوث والكشوثا سرند.
الجلبلاب ميوبره. القلام كاكل. الشكاعى چرخه. الزغل
سرند. الذرق والحندقوق ديوسبست. عنب الثعلب سنگور.
الخشخاش كوكنار. السعدانة نبات بدوى. الكماة والفطر
سماروغ وواحد الكماة كما. الراب كما. الرياص ريواج.
الطرثوث شترغاز. الحرشف كنكر. الفصل العاشر في ذكر الشوك
والحطب. الحسك معروف. الشبرق شترع. الضريع شترع خشك.

الشوك خار. الحاج والسيال والقتاد والعوسج والعرفج
والبهمى ضروب من الشوك. الحطب هيمه والصاد والضاد
لغتان فيه. الحطب الجزل هيمه زفت وخشك. الحطبة
پاره هيمه. المحتطب هيمه شكن وهيمه دان. الفصل
الحادى عشر في ذكر الشجر. الشجر درختان. الشجرة درخت.
الاشجار ج. الشجرة يك درخت. الدوحة والسرحة درخت
بزرگ. الودى والفسيل. العجز والجذم والجرثومة كونه
درخت. الاعجاز والجراثيم ج. العرق بيخ درخت. العروق
والاعراق ج. الساق بوزه درخت. اللحا پوست درخت.
الغصن والشعبة والقضيب شاخ درخت. الغصون
والاغصان والشعب والقضبان ج. الفرع سرشاخ.
الفروع ج. الورق برگ. الاوراق ج. الورقة يك برگ.
الغبل برگ پهن. الاغبال ج. الهدب برگ باريك. الاهداب ج.

الحمل بار درخت الاحمال ج الفصل الثاني عشر في نعوتها
شجرة مثمرة درختي ميوه دار وقنوا بسيار شاخ وورقة
بسيار برگ وجرداء ومرداء آنك برگ ندارد الفصل الثالث عشر
في اصنافها الدلب چنار العيثام سپيددار الارزة نوژ
الصنوبر بار نوژ والارزة بالتحريك شجر الارزن عن ابي عمرو
السرو معروف العرعر شجر وقيل هو السرو الصفصاف
والخلاف بيد الدردار سرو الضبر ونبه والضبر ايضا
درخت بانقش الغضا ناغ الغرب بده النبع بشجير الخروع
بيد انجير الساسم ابنوس الساج معروف القصب والقصبا
ء والقصباء ايضا نيستان الطرفاء گز الواحدة طرفة
الاثل شوركز البان معروف السدر والسمر والسلم
والرمث والعنم والاثاب والبشام والمرخ والعفار
والكنهبل والاسحل من شجر البادية وافرادها الواحدة من هذه

كلها

كلها زدت فيها الهاء الفصل الرابع عشر في ذكر النخل الحش
والحديقة خرماستان الحشوش والحدائق ج النخل والنخيل
درخت خرما النخلة يك خرمابن الصور والحايش خرمابنان
بسيار السكة رسته خرمابن الفحال گشن خرما الفسيل
دار خال خرما الفسلان ج الشربة گوي باشد كه بكنند در بن
درخت خرما آب را الشربات ج العذق العنقود والكباسة
خوشه خرما الاعذاق والقنوان والاقناء والكبائس ج
العرجون چوب خوشه العراجين ج الشمراخ والشمروخ
شاخ خرما الصنو شاخي كه از بر ديگر برويد الصنوان ج
الخوص برگ خرما السعف پوست درخت خرما الكافور
والكفرى تلوسه خرما الطلع شكوفه كي از تلوسه بيد
ايد البلح والخلال غوره خرما البسر غوره تا بزرگ شد
باشد الزهو آنك بنگ رنگ درو پديد آمده باشد

التمر خرما التمرة يك خرما الرطب خرماي تر الدقل خرما خشك
الحشف خرما بد الجمار والكثر دل خرما النوى والعجم استه
خرما النقير گو بر پشت استه خرما الغضوض والقسب والجنيب
والبرني والازاد والعجوة ضروب من التمر الفصل الخامس عشر
نخلة عضيد آنك دست برشاخش رسد وجبارة آنك دست برو نرسد
وباسقة وعيدانة دراز وسحوق درازي دراز وعكور كرمه
وميجار آنك بارش دير باز كشد وموقر بسيار بار ومنها آنك
سالي بار دارد و سالي نيارد وعشة باريك ساق ورجبية گرشده
وكارعة باب نزديك ونادية از آب دور الفصل السادس عشر
في ذكر الاعناب الكرم رز الكروم ج العريش چفته رز العرش ج
القايمة پايه رز الجفنة بيخ رز التركيب جوي رز التركب ج
وقيل التركيب الكيل بين الانهار من التراب يشبه ظهر الجلة
قضيب من قضبان الكرم الناميه تاك رز العنب انگور الاعناب ج

حبة العنب فرشك وعجمها الحبة الحصرم غوره الفعال ابخ
بريزد از شكوفه انگور العنقود خوشه العناقيد ج العسقبة
والمصلة كوچك العمشوش اولنج التجير نكر الثمل والثملة
ثجي واصله في النخل وهو ما يبقى عليها من حملها الفصل السابع عشر
في الثمار والفواكه الثمرة والفاكهة ميوه الثمر والثمرات والثمار
والفواكه ج الرمان انار السفرجل بهي التين انجير الزيتون معروف
الاجاص الو الخوخ شفتالو مغلق الخوخ شفتالو كسته المشمش
زردالو الفرسك شفترنگ الكمثرى امرود التفاح سيب
اللفاح دست انبويه الادرك نلك الاترج والنارنج معروفان
الجوز گوز جوز خر گوز ارغ وتكشتر بسيار مغز والكلند خاليه
بوده وفريك دست مال اللوز بادام الجلوز جلغوزه الفستق
پسته البندق معروف الغبيرا سنجد العناب سنجد جيلان
التوت والفرصاد توت الزعرور ازدف الواحدة من هذه كلها بالها

الباب الخامس والثلثون

في ذكر الابنية وهو احد عشر فصلا

الفصل الاول في الجدار. البناء والبنيان بنا الابنية ج الجدار ديوار الجدر والجدران ج الاس والاساس بنياد ديوار الاساس والاسس ج الجذر بوردبوار الجذور ج الاوايد بنيوان ديوار العرق والاذا العروق ج الساباط والافريز معروفان البرزين برجين الفصل الثاني في ذكر البلدان البلدة والبلد والكورة شهر البلاد والبلدان والكور ج المدينة والمصر شهر بزرك المداين والمدن والامصار ج الحاضر كرانه شهر ظاهر البلد بيرون شهر الدرب دروازه الدروب ج البيضة والقصبة ميان شهر البيضات والقصبات ج السور بارو الحصن حصار الحصون جامعة القلعة معروفة القلاع ج الخندق كنده الخنادق ج القرية ديه القرى ج

الدسكرة كلانة الدساكر ج الرزداق روستا الرزاديق ج الفصل الثالث فيما تشتمل المدينة عليه من المحال والمنازل المحلة والحلة انجاي مردمان فرود امده باشند المحلات والمحال والحلل ج السكة كوي السكك ج الزقاق كوزه الازقة ج السوق بازار الاسواق ج الجوبة معروفة واشتقاقها من الجوب وهو القطع كانها سويقة جيبت عن سمت السوق وجمعها الجوب كنوبة ونوب الحانوت دكان كاركر الحوانيت ج الخان كاروان سراي الخانات ج الجامع مزكت ادينه الجوامع ج الكتاب والمكتب دبيرستان الكتاتيب والمكاتب ج الميدان سبريس الميادين ج الحمام كرمابه الحمامات ج الاتون داش كرمابه الديوان معروف الدواوين ج السمرج انجاي باز دارند مردمان از اهل خراج واصله استخراج الخراج في ثلث مرات فارسي معرب السجن زندان السجون ج المارستان بيمارستان الطاحونة اسيا

الرحى سنك اسيا الرحيان دو الرحى والارحاء ج الشاخورة داش خشت سمعتها بعض اهل الشام ولم ارها في كتاب امام المقبرة كورستان المقابر ج القبر كور القبور ج اللحد معروف اللحود ج المزبلة سركين دان المزابل ج الزبل سركين الفصل الرابع في تفصيل امكنة مختلفة تختص بالناس المحفل انجمن مردمان المحافل ج الماتم انجمن زنان الماتم ج النادي جايكاه فراهم امدن مردمان حديث را النوادي ج الثغر انجاكه از دشمن بيم باشد الثغور ج الموسم بازاركاه عرب المواسم ج المدرس والمدرسة انجاي كتب درس كنند المدارس ج المشوار انجاكي ستور عرضه كنند بر خريدار المعركة جايكاه حرب المرقد جايكاه خواب المرقب جايكاه ديدبان الطراز انجاكه جامهاي فاخر وكران مايه بافند المصطبة جايكاه غربا بغداذية الفصل الخامس في تفصيل اماكن الطير الوكر اشيانه مرغ بر درخت

الوكور والاوكار ج الوكن اشيان در كوه يا بر ديوار الوكون ج العش اشيان در پوشش الاعشاش والعششة ج الافحوص اشيانه بر زمين الافاحيص ج الادحي اشيان شتر مرغ خاصة الاداحي ج الفصل السادس في تفصيل امكنة لضروب شتى من الحيوان المراح جايكاه شتر به شبانكاه المربد محبس الابل حيث كان وصحفه اهل نيسابور فقالوا امربط لمحلة لهم معروفة كانت الابل تحبس بها للبيع الاصطبل جايكاه ستور الزرب والزريبة جايكاه كوسبند العرين جايكاه شير الوجار جايكاه كرك وكفتار الكناس جايكاه اهو وكوزن القرية جايكاه مور الكور جايكاه منج الخلية جايكاه منج انكبين الجحر سوراخ مار وسوسمار وجز ان الجحرة والاجحار ج الفصل السابع في ذكر الدور الدار سراي الدور والديار ج الرسم نهاد سراي الرسوم ج الطلل نشان سراي الاطلال والطلول ج الخطة

اجای خط بکشند تا کسی دیگر فرو نیاید و پایان کند الخطط ج السقیفة
بالان بیرونی السقائف ج الدهلیز بالان اندرونی الدهالیز ج
الساباط معروف الصحن والساحة والعرصة والعقوة فراخ پای
سرای الصحون والساحات والعرصات والعراص ج البحبوحة
میان سرای السدة پیش در سرای السدد ج المنهرة اجای خاک
بیفکنند بر در سرای ونری ان اشتقاقها من النهر وهو السعة
دار قوراء وفیحاء سرای فراخ وبزرگ القصر والبرج والجوسق
کوشک القصور والبروج والجواسیق ج الصرح کوشک بلند
الشرفة کنگره کوشک الشرف ج الحجرة معروفة الحجر والحجرات
ج الفصل الثامن فیما تشتمل الدار علیه من مرافقها الصفة
معروفة الصفف ج البهو ایضا صفه الرواق معروف الاروقة ج
الاسطوانة والساریة ستون الاسطوانات والاساطین
والسواری ج الجنبذ گنبد الجنابذ ج الازج سغ الآزاج ج

الطاق موضع بنام فندر لاعنام بالیلاق فی الشتاء

الزرافین والرزدات ج الفصل الحادی عشر فی ذکر الابنیة للعرب
خیمه بنزدیک عرب خانی باشد که بسازند از شاخ درخت خنکی را
والجمع خیام وخیمات وخیم وتجمع ایضا الخیم کبدرة وبدر
فاذا کان البیت من الصوف او الوبر فهو خباء والجمع اخبیة
واذا کان من الادم فهو طراف ومردمان همه را خیمه خوانند بر توسع
وتشبیه الشقة یک پاره از پارهای خیمه که در هم دوخته باشند
الشقاق ج الکسر زیر شقه که بر زمین باشد العرقة تواری که
بر کران شقه دوزند استوار را وشاید بود که عرق زیجا گویند
چوبهارا که در پیش رواق وصفه گیرند الحتر پاره‌ای که در دامن
خیمه دوزند تا پوشیده تر باشد الاطناب رسنهای خیمه الطنب
یکی الوتد میخ خیمه وجزو الاوتاد جماعة ویدغم فیقال ود
العمود چوب خیمه العمد والعمد ج الخالفة چوب واپسین
الخوالف ج البوان چوب پیشین البون جماعة کالخوان
والخون فعال وفعل النؤی جوی باشد که بکنند گرد اگرد خیمه

آب باران را والجمع انآء ونؤی جمع فاما آناء افعال ونؤی فعول
السرادق سراپرده و معما احاط بالبناء السرادقات جماعة

الباب السادس والثلثون

فی ذکر السماء وما یتصل بها وینسب الیها احد عشر فصلا
السماء آسمان السموات ج الافق کرانه آسمان الآفاق ج کبد السماء
میان آسمان الفلک معروف الافلاک ج القطب النقطة التی علیها
مدار الفلک المجرة راه کاه کشان الفصل الثانی فی ذکر الشمس
الشمس خورشید الشموس ج عین الشمس چشمه خورشید وطفاوتها
شادورد او وایاتها روشنای او وقرنها وحاجبها روشنای او
نخستین که پدید آید وشعاعها پرتو او وکسوفها گرفتن او وشرقها
اجای بر آید ازو ومغربها اجای فرو شود بدو وذکاء نام او
الفصل الثالث فی اسماء البروج التی هی منازل الشمس وغیرها الحمل
الثور الجوزاء السرطان الاسد السنبلة المیزان العقرب

القوس الجدی الدلو الحوت الفصل الرابع فی ذکر القمر
القمر ماه الاقمار ج الهلال ماه نو الاهلة ج البدر ماه شب چهارده
البدور ج الهالة شادورد ماه الهالات ج الساهور غلاف ماه
المحاق والقمراء ماهتاب الفصل الخامس فی منازله وهی ثمانیة وعشرون
منزلا ینزل القمر کل لیلة بمنزل منها الغفر الزبانی الاکلیل القلب
الشولة النعائم البلدة سعد الذابح سعد بلع سعد السعود
سعد الاخبیة فرغ الدلو المقدم فرغ الدلو المؤخر بطن الحوت
الشرطان البطین الثریا الدبران الهقعة الهنعة الذراع
النثرة الطرف الجبهة الزبرة الصرفة العواء السماک
الفصل السادس فی ذکر الانجم الخمسة التی نطق القرآن بها
وهی الخنس الجواری الکنس زحل المشتری المریخ الزهرة
عطارد الفصل السابع فی جمل من النجوم یکثر ذکرها فی الرسایل والشعر
النجم ستاره النجوم ج النجم ایضا نامی است خاص پروین را الکوکب

ایضا ستاره الکواکب ج الدری الدری ستاره روشن بنات
نعش الصغری هفتورنگ کهین بنات نعش الکبری هفتورنگ مهین
واز هفت ستاره است چهار را از نعش خوانند وسه را بنات
الفرقدان دو برادران وآن دو ستاره بشین است از نعش الجدی
ستاره آخر از هفتورنگ قبله بدان بداند السهی ستاره باشد
خرد نزدیک بهفتورنگ مردمان روشنی چشم بدان امتحان کنند
الفکة ستاره چند است برسان دایره ای از مردمان عام
کاسه درویشان خوانند السماک الاعزل والسماک الرامح
دو ستاره است معروف النسر الطائر والنسر الواقع دو ستاره
دیگر است العیوق ستاره است روشن برکران مجره سهیل ستاره
سرخ تنها از ستارگان یمن بینند از ترا الشعری العبور والشعری
الغمیصا دو ستاره است روشن با هر یکی ستاره باشد از ام رزم
خوانند الفصل الثانی فی ذکر الریاح • الریح باد الریاح ج الجنوب

کانون الآخر شباط اذار نیسان ایار حزیران تموز اب •
ایلول • فایلول • وتشرین الاول • وتشرین الآخر شهور الخریف •
کانون الاول وکانون الآخر وشباط شهور الشتاء • آذار
ونیسان وایار شهور الربیع حزیران • وتموز وآب شهور
الصیف • وثلثة ایام من آخر شباط واربعة من آذار هی
ایام العجوز الفصل الخامس فی اسامیها بالفارسیة • فوردین ماه •
اردیبهشت ماه • خرداد ماه • تیر ماه • مرداد ماه • شهریور ماه •
مهر ماه • آبان ماه • آذر ماه • دی ماه • بهمن ماه • اسفندارمذ ماه •
الفصل السادس فی اسامی الایام بالفارسیة • اورمزد • بهمن • اردیبهشت •
شهریور • اسفندارمذ • خرداد • مرداد • دی باذر • آذر • آبان • خور
ماه • تیر • جوش • دی بمهر • مهر • سروش • رشن • فوردین • بهرام •
رام • باد • دی بدین • دین • ارد • اشتاد • آسمان • زامیاد • مهراسفند •
انیران الفصل السابع فی مشاهیر ایام للعربیة السنة •

یوم عاشورا روز دهم محرم • عید الفطر عید روزه وان نخستین روز باشد
از شوال • عید الاضحی ویوم النحر عید گوسپند کشان وان دهم روز
باشد از ذی الحجة • یوم الترویة روز هشتم از ذی الحجة • یوم عرفة
روز نهم از ذی الحجة • یوم القر دوم اضحی • یوم النفر سوم اضحی •
الایام المعدودات عشر ذی الحجة • الایام المعلومات عید اضحی و
وسه روز پس از آن واین سه روز ایام تشریق خوانند • وقیل الایام
المعلومات عشر ذی الحجة • والمعدودات ایام التشریق وهو
قول الاکثرین من المفسرین • وکذا رواه لی ثقة عن ثقة عن
مجاهد وابرهیم والله اعلم الفصل الثامن فی مشاهیر ایام للعجم
فی السنة • النیروز نخستین روز باشد از فوردین ماه • المهرجان
مهرگان وهو السادس عشر من مهر ماه • خزان معروف وهو الیوم
الثامن عشر من شهریور ماه • السذق سده • وهو الیوم العاشر
من بهمن ماه • الفردجان فوردیان وان پنج روز باشد از آخر آبان ماه •

اهنود • اشتود • اسفندمد • وهشت • هشتویش • وان از
دوازده ماه بیشتر بود • وتسمی الایام المسترقة الفصل التاسع
فی ایام الاسبوع • السبت شنبه الاسبت والسبوت ج الاحد
یکشنبه • الاثنین دوشنبه الاثانین جماعة ومن الائمة من لا یجوز
جمع الاثنین کابی زید وغیره • الثلثا سه شنبه الثلثاوات ج •
الاربعا چهارشنبه الاربعاوات ج • الخمیس پنج شنبه الاخمسة ج •
الجمعة آدینه الجمع والجمعات ج • وکانت العرب فی الجاهلیة
تسمیها ایضا باسماء جمعها بیتان هما شعر

اومل ان اعیش وان یومی باول او باهون او جبار •
او التالی دبار او فمؤنس او عروبة او شیار •

الفصل العاشر فی ذکر عدد الشهور والایام والساعات وتفصیلها
من کتاب السامی لابی زید البلخی رحمه الله • السنة اثنا عشر
شهرا والشهر ثلثون یوما والیل والنهار اربع وعشرون ساعة

والنهار اثنتا عشرة ساعة والليل كذلك فمن طلوع الشمس
الى نصف النهار ست ساعات ومن نصف النهار الى غروب الشمس
ست ساعات ومن غروب الشمس الى نصف الليل ست ساعات
ومن نصف الليل الى طلوع الشمس ست ساعات فما نقص من النهار
زاد في الليل وما نقص من الليل زاد في النهار **الفصل** الحادي عشر
في ذكر جمل اوقات اليوم روز الايام ج النهار روشناى روز
برامدن بام تا انكه كى آفتاب فرو شود النهر ج الملوان والجديدان
شب وروز العصران والبردان بامداد و شبانكاه امس دى
اول امس پرير غدا فردا بعد غد پس فردا البارحة دوش
البارحة الاولى پريدوش الضوء والضياء والنور والسنا
روشناى روز وجز آن يوم حاد روزى كرم وبارد سرد وطلق
معتدل نه كرم و نه سرد ومدجن تاريك واضحيان
روشن ومطير باراننده **الفصل** الثاني عشر في ترتيب اوقات النهار

اول اوقات النهار الفجر وبعده الصباح ثم الغداة ثم البكرة ثم
الضحى ثم الضحوة ثم الهجير والهاجرة ثم الظهر والظهيرة
ثم الرواح ثم المسا ثم العصر وهو آخر النهار ثم الاصيل
وهو قبل غروب الشمس وجمعه الاصل والآصال جمع الجمع
ثم العشا الاول ثم العشا الآخر وقد يقال له العتمة وذلك عند
مغيب الشفق والشفق هو البياض او الحمرة وقيل هما شفقان
البياض شفق والحمرة شفق والقتبي احد القائلين به من
ائمة اللغة **الفصل** الثالث عشر في ذكر الليل خاصة الليل
شب الليلة امشب الليالي ج ليلة غد فردا شب الغسق والظلام
تاريكى وكذلك الظلمة وجمعها الظلم الدجى ايضا تاريكى قطع
من الليل پاره‌اى از شب وكذلك الهزيع والزلفة والطائفة
الوهن والموهن ساعة من الليل الجهمة ما بين اوله الى ربعه
والعرب تسمي ليالي الشهر كل ثلث منها باسم فتقول ثلث غرر

وثلث نفل وثلث تسع وثلث عشر وثلث بيض وثلث درع وثلث
ظلم وثلث حنادس وثلث دادي وثلث محاق

الباب الثامن والثلثون

في ذكر الموازين والمكاييل وما يتصل بها وشيء من الحساب يسير اربعة فصول
فصل الميزان ترازو الموازين ج القسطاس جنسى از ترازو
المنجم شاهين ترازو لسان الميزان زبانه ترازو القبادان آن دو
آهن كه زبن سوى وزان سوى زبانه باشد الكظامة حلقه كه
رشته ترازو در و بسته باشد العذبة رشته ترازو السعدانات
كرههاى رشته واحدتها سعدانة الكفة پله ترازو الكفتج
العين چشمه ترازو الصنجة سنك ترازو الصنجات ج القبان
كپان رمانة القبان نار كپان عمود القبان الحديدة المستطيلة
التي هي مجرى الرمانة وعقربه معروفة **فصل** الاوقية
اربعون درهما والنش عشرون درهما والنواة خمسة دراهم والدرهم

ستة دوانيق والدانق ثمان حبات والحبة شعيرتان
والقيراط نصف دانق والجمع قراريط والمثقال بحساب الدراهم
درهم وربع وسدس وثلثا شعيرة وبحساب الطساسيج
اربعة وعشرون طسوجا والطسوج حبة ونصف وبحساب
الشعير مائة وثماني شعيرات اصطلاحا والجمع المثاقيل
فصل المكيال پيمانه المكاييل ج الجريب كرى الجربان ج القفيز
كويز القفزان ج الاردب لاهل الشام كالقفيز لاهل العراق
الفرق والفرق بفتح الرا وسكونه مكيال عن ابن فارس في المجمل
القتبي هو الفرق بفتح الرا وهو ستة عشر رطلا الكر
اثنا عشر وسقا والوسق ستون صاعا والصاع ثمنية ارطال
على قول اهل العراق وخمسة ارطال وثلث على قول اهل الحجاز
والرطل نصف من والمن معروف والمنا لغة فيه وكذلك المد
وجمعه امداد قفل واقفال ومدة كقرط وقرطة ومداد

خفت وخفاف كل هذه الجموع صحاح ذكرها ابو حامد الخارزنجي
في كتاب التكملة عن ابن الاعرابي وهو بوزن الدراهم مايتان
وسبعة وخمسون درهما وسبع درهم تحقيقا وبوزن الاساتير
اربعون استارا والاستار بوزن الدراهم ستة ونصف
اصطلاحا لا تحقيقا وبالمثاقيل اربعة ونصف وجمع المن
امنان وجمع المنا امناء وعن ابي نصر الجوهري في كتاب
صحاح اللغة المكوك مكيال ومؤنث كيلجات والكيلجة
منا وسبعة اثمان منا والمنا رطلان والرطل اثنا عشرة
اوقية والاوقية استار وثلثا استار والاستار اربعة
مثاقيل ونصف والمثقال درهم وثلثة اسباع درهم والدرهم
ستة دوانيق والدانق قيراطان والقيراط طسوجان
والطسوج حبتان والحبة سدس ثمن درهم وهو جزء من
ثمنية واربعين جزءا من درهم والجميع مكاييل وهذا الذي

ذكره الجوهري صحيح فيما يتعامل به اهل العراق دون ديارنا
خراسان **فصل** واحد يكي اثنان دو ثلثة سه اربعة چهار
خمسة پنج ستة شش سبعة هفت ثمنية هشت تسعة
نه عشرة ده عشرون بيست ثلثون سي اربعون چهل خمسون
پنجاه ستون شصت سبعون هفتاد ثمانون هشتاد تسعون
نود ماية صد مئون ومئات جماعة مايتان دويست الف
هزار الفان دو هزار الوف والاف هزاران يقال المال
نقصا ماية وزنها الف والعشرة تؤكد بالكمال فيقال
عشرة كاملة كما يقال ماية صتم والف اقرع والبدرة
عشرة آلاف والصرة خرقة تصر عليها دنانير او دراهم
اي تشد ثم تقطع جوانبها لتومن الخيانة فيها والجمع الصرر
حسابا نا ذكا جفت

الباب التاسع والثلثون
في الالوان

البياض سپيدي السواد سياهي الحمرة سرخي الادمة والسمرة
كندم گوني الزرقة كبودي الصفرة زردي الخضرة سبزي الزهرة
البياض الصهبة حمرة في شعر الراس الكهبة غبرة مشربة
سوادا في الابل الشقرة من الالوان حمرة تعلو بياضا في الانسان
وهي في الخيل حمرة صافية يحمر معها السبيب والناصية والمعرفة
الطلسة غبرة كلون الذئاب الغبسة لون كلون الرماد والاغبس
من الخيل الذي يقال له سمند الملحة في الالوان بياض يخلطه
سواد يقال كبش املح الدغمة في الخيل ان يخالف لون وجهه
ساير جسده بسواد وهي في الشاة ان تسود نحرتها الدهمة
سواد وادهام الزرع اذا علاه السواد ريا الشهبة سواد
يخلطه بياض الشهلة في العين ان تشوب سوادها زرقة
الشكلة حمرة يخالطها بياض وعين شكلاء اذا كان في بياضها
حمرة يسيرة الربدة لون يختلط سواده بكدرة غبرة حسن الصحرة

بياض مشرب حمرة الكدرة لون كلون القطا الغبرة لون
يشبه الغبار البلق سواد وبياض البقع اختلاف اللونين
والنعت من هذه كلها على وزن افعل اذا كان ذكرا وفعلاء اذا كانت
انثى **فصل** فيما يؤكد به الالوان يقال ابيض يقق واسود
حالك واحمر قاني واصفر فاقع واخضر ناضر

الباب الاربعون
في ترجمة كلمات من القران وغيره شذت عن اماكنها وهي مختلفة الترتيب

العشيرة والفصيلة دوده الوليجة والبطانة دوست الرذال ياره
الابتر الذي ليس له عقب الالد سخت خصومت اللجج الاهيم
هو شاز ده الهيم ج الصاغر والداخر خوار الاول نخستين
وجمعه الاوايل الآخر واپسين وجمعه الاواخر الرسول
والنبي پيغامبر الرسل والانبياء الاواه الكثير التاوه
الحصور الذي لا ياتي النساء الزكي پارسا الرضي پسنديده

الحفي مهربان العتل الغليظ الجافي الفظ الكريه الخلق
وهو على التشبيه بالفظ الذي هو ماء الكرش الاشر والبطر
دنه كرفته الفخور نازنده اليؤس والقنوط نوميذ العنيد والعنود
ستيزه كش الخصيم والخصم بيكاركش باطل الخصما والخصوم
ج المسيطر الرقيب الجنب جانب رسيده ويستوي فيه التثنية
والجمع والتذكير والتانيث القط الكتاب الصك حك الصكوك
والصكاك ج الكفيل والقبيل والزعيم پايندان التبع پس رو
وجمعه الاتباع وواحد التبع تابع الزحف جماعة يزحفون
الى العدو بمرة الزحوف ج السماع الجاسوس القعيدان
والمتلقيان الملكان الموكلان المعقبات الحفظة الزبانية
ملايكة النار وهم الشرط عند العرب الوسواس والخناس
آن ديو كه مردم را وسوسه كند الجبلة والبرية خلق الاسباط
فرزندان يعقوب عليه السلم الواحد سبط تترى پيابي النطيحة

التي

التي نطحتها صاحبتها فماتت النسك الذبايح واحدتها نسيكة
الجان الحية التي ليست بعظيمة وقيل هي حية بيضا الالفاف
الشجر يلتف بعضها ببعض واحدها لف الفردوس البستان بلغة
الروم الرفرف الرياض ويقال هي البسط ويقال ثياب خضر الخمط
شجر الاراك وقيل كل شجر له شوك فهو خمط طوبى ذكروا
انه اسم شجرة في الجنة كما ان الزقوم شجرة في النار وسدرة المنتهى
شجرة في السما السابعة اللينة النخلة الاكل والقطف
والجنى بار الاكال والقطوف ج القطمير اللفافة التي فيها
النواة وقيل الحبة في بطن النواة الرميم والرفات البالية
من العظام المتفتتة الجذاذ باره باره الطوفان الما الذي
يغشى كل مكان الصيب المطر الغسلين ما يغسل من
ابدان الكفار في النار وكذلك الغساق والغساق بالتشديد
والتخفيف مال البد كبير الاثاث متاع البيت واحدها اثاثة

الماعون كل شي فيه منفعة مثل الفاس والقدر والقداحة
وهو في الاسلام الزكوة وقيل انه الما الثقل متاع المسافر وآلاته
والجمع الاثقال الريش والرياش اللباس الحسن وقيل الخصب
والمعاش وقيل الريش الخير والرياش المال القنطار مل
مسك ثور ذهبا القناطير ج الصفد الغل وقيل القيد
والجمع الاصفاد النكل واحد الانكال وهو القيد المهل
دردي الزيت وقيل هو النحاس الذايب الاستبرق ديبا ستبر
السندس تنك العبقرية بساط كران مايه الجماعة عبقري
النكث ريسمان تاب باز داده وجمعه الانكاث العهن
پشم رنگين المسد الليف الدسر خيوط من ليف تشد بها
الواح السفينة واحدها دسار وقيل هي المسامير الصواع
والصاع والسقاية اشباه وقيل الصواع انا يشرب فيه
وقيل هو جام كهيئة المكوك من فضة المنساة العصا الحدب

والامت

والامت بالا وقيل الامت ما استوى من الارضين الاعراف
سور بين الجنة والنار سميت بذلك لارتفاعها واحدها عرف
السجيل الشديد الصلب من الحجارة والطين وقيل هو معرب
وعن ابن عباس قال هو الاجر السجل الصحيفة التي فيها الكتاب
وقيل هو كاتب العهدة اشتق من السجل لانه يتضمن احكاما
وجا في بعض التفاسير انه كاتب كان للنبي صلى الله عليه
وعلى آله الحدوة كرانه رود الشفا كرانه النجد راه بربالا
النجد والنجود ج الجدد الطرايق الواحدة جدة وكذلك
الحبك واحدتها حبيكة الكلمة يك سخن الكلمات ج الحكمة سخن
درست الحكم جماعة والحكم ايضا الحكمة المثل داستان
الامثال ج الموعظة پند المواعظ ج الرسالة پيغام الرسالات
والرسايل ج الآية نشان الآيات والاي ج المثاني
سور القران طوالها وقصارها القصص الحديث النبا الخبر

الأنباج المعذرة العذر التحية البقاء والملك وجمعها التحيات
الوصية اندرز الوصايا ج الأساطير افسانه الواحدة أسطورة
وإسطارة من السطر وهو الكتابة صبغة الله فطرته الشرعة
والمنهاج راه دين الشعيرة المنسك والجمع الشعائر الذمة
الحرمة وكذلك الذمام الأمنية آرزوا الأماني ج الكبيرة
كناه بزرك الكبائر ج الصغيرة خرد الصغائر ج اللمم ما يلم به
الإنسان من الصغائر الفحشاء والفاحشة المعصية الرفث
القبيح من القول والنكاح أيضا العنت الخطأ والغلط والمشقة
أيضا وهو في القرآن الزنا الشطط الجور والغلو الفرط
السرف والتضييع البهتان الزور الآثام عقوبة الإثم
المثلات العقوبات واحدتها مثلة وقيل هي الأمثال التي
يعتبر بها أمر منكر شديد ويقال عجب إد عظيم عجاب
عجيب جدا اللقب ودنامه الألقاب ج وكذلك النبز الضغن كينه

الأضغان ج الأمانة زينهار الأمانات ج الجزية كزيت الجزى
والجزى ج الدية خون بها الديات ج النفل غنيمت الأنفال ج
الدين والقرض وام الديون والقروض ج الخرج مثل الخراج
المغرم تاوان المغارم ج السعر نرخ الأسعار ج الثمن بها
الأثمان ج الأجر والأجرة مزد الأجور والأجر ج النفقة
هزينه النفقات ج النزل والرزق روزى الأنزال والأرزاق
ج الزاد توشه الأزواد ج الهدية معروفة الهدايا ج
التحفة البر واللطف التحف ج العراضة راه آورد
العراضات ج الباكورة نوباوه البواكير ج الراشن دستاران
العربون والأربون بيعانه الرشوة معروفة الرشى والرشى
ج البسلة مزد افسونكر الحلوان مزد فال كوى الجعل باى مزد
الخفارة أجرة الخفير وهو المبدرق البشارة مزدكانه
البركة تزده اسيا عن ابن الأعرابي العدة ساز كار والعدد ج

الوظيفة ورتبتاد الوظائف ج السفر معروف الأسفار ج الشقة
بعد ما بين الموضعين البضع من العدد ما دون العقد الفواق
والفواق مقدار ما بين الحلبتين والجمع أفوقة وأفاويق
الجاهلية زمان الفترة إذ لا إسلام فيها الظل سايه الظلال ج
الفيء الظل بعد الزوال وهو من فاء إذا رجع وجمعه الأفياء السراب
معروف **فصل** جهنم دوزخ سقر وهاوية والحطمة دركات
فيها النار آتش النيران ج اللظى آتش زبانه زننده ولظى اسم من أسماء
النار معرفة لا ينصرف الجحيم آتش بزرك الشواظ والمارج زبانه
آتش القبس والشهاب پاره آتش الجمرة أخكر الجمر والجمرات
ج الشرارة ابزك الشرر ج الدخان واليحموم والنحاس دود
فصل فيه من الأضداد الخير نيكى الشر بدى الحق درست
الباطل نادرست الحسنة الخصلة من الإحسان وضدها
السيئة وجمعها الحسنات والسيئات الحجر والسحت والخبث

والحرم والحرام كلها واحد وضدها الطيب والحل والحلال
الثواب والمثوبة پاداشت به نيكى العقاب والعقوبة پاداشت
به بدى المعروف ضد المنكر بعض والجزء خلاف الكل
الحر گرما البرد سرما العسر نقيض اليسر السراء خلاف الضراء
والبأساء النعمة ضد الشدة **ومن أسماء الشدة** الوبال والبؤس
والبأس والدائرة والقارعة والفاقرة والمصيبة والمعرة
والمشقة والغمرة الوتر تا الشفع جفت القديم والعتيق
ديرينه الحديث والجديد نو الرطب تر اليابس خشك الحرب
جنك السلم آشتى السر والسريرة نهان العلانية والعلن
آشكارا **فصل** الأمل بذوس الآمال ج الأجل معروف
الآجال ج الأمر والعمل والشأن كار الخطب كار بزرك
الخطوب جماعة ويقال الخطب سبب الأمر المأدبة والإربة
والوطر الحاجة الحظ والنصيب والكفل والخلاق والذنوب بهره

المِرّةُ والتارةُ والطور بجار المرّات والتارات والاطوار ج البيّنة
والبرهان والسلطان والحجّة بوزش الاثم والماثم والذنب
والخطيئة والخطأ والوزر والمعرّة والحوب والحنث والجرم
والجناح والحرج گناه الآل والرحم والقرابة خويشي القربى
والزلفى والوسيلة نزديكي الدأب والخلق والشاكلة خوي
الوزر والثقل والإصر والكَلّ گراني الشرط والعلامة والاثر
نشان الاشراط والعلامات والآثار ج الميثاق والموثق
والإصر والعهد والعقد پيمان المواثيق والآصار والعهود
والعقود ج **فصل** فيما اتّفق لفظه وافترق معناه وترجمته
الروح كلام الله في قوله يلقي الروح من امره وفي قوله وكذلك
اوحينا اليك روحا من امرنا والروح جبريل عليه السلم في قوله
تعالى نزل به الروح الامين وفي قوله وايدناه بروح القدس
والروح ملك يقوم صفا والملايكة صفا والروح الرحمة

في قوله وايدهم بروح منه الامّة الامام في قوله ان ابرهيم كان
امّة قانتا والامّة الدين في قوله انا وجدنا اباءنا على امّة
والامّة الحين في قوله وادّكر بعد امّة وفي قوله ولين
اخّرنا عنهم العذاب الى امّة والامّة الجماعة في قوله وجد عليه
امّة من الناس يسقون السبب الطريق في قوله فاتبع
سببا واسباب السموات ابوابها في قوله لعلّي ابلغ الاسباب
اسباب السموات واصل السبب الحبل الحبل العهد
والكتاب والحبل الامان في قوله الا بحبل من الله الزوج
الاثنان والواحد ايضا والزوج الصنف وفي القران
خلق الازواج كلّها وفيه وانبتنا فيها من كلّ زوج
والزوج القرين في قوله وخلق منها زوجها والعرب
تقول زوّجت ابلي اي قرنتها وفي القران واذا النفوس
زوّجت وفيه وزوّجناهم بحور عين المرض الشكّ

من قوله في قلوبهم مرض وهو الفجور ايضا من قوله فيطمع
الذي في قلبه مرض

فرغت **ولله الحمد** من تحرير كتاب البلغة المترجم في اللغة
صبيحة يوم الاحد الثاني من شهر ربيع الاخر سنة ثمان وثلثين واربعمائة
وكنت ابتدأت به منذ سنين الا ان العوائق كانت تعوق
والعوادي تحجز حتى ربما اشتغل به يومين وعنه شهرين الى
ان سعدت بصحبة سيّدنا الشيخ الامام قاضي القضاة
ابي محمّد عبد الله بن الحسين رحمه الله ورايت من اهتزازه واعتداده
بمكانه ما قوّى الرغبة في استيناف الجدّ لاتمامه فجا ببركته
ويمن نقيبته محكّكا منقّحا لم اشبّ سمينه بغثّ كما فعله
غيري واحد من مولّفي هذا الفنّ الذي قصدته والضرب الذي
اردته وتجاوزت المشروط في اوّله من الاقتصار على المشهود
في الاصول دون المهجور الملغى الذي لا ذكر له فيها انما هو كت

تلقفه ذا عن هذا وهذا عن ذاك فاذا سمع به محصّل اوراه
تلبّس من اثبته ورواه بل ربما اعنته ولعن من لقنه ولم
اتكلّف لفارسيّة ما عرفت عربيّته اذ الغرض منه معرفته
واهملت الاسماء التي تبنى على افعالها وتشتقّ منها الا القليل
اذ هي ممّا تعرف اذا عرفت مصادر الافعال وجريت في بعض
ما اودعته على المعهود المعتاد بين الناس مع معرفتي مذهب
النحاة فيه واهل الادب مخافة ان ارمى بالاغراب وانتخبت
اكثر ابوابه من كتاب بياسه مسند الى مصنّفه عبد الرحمن بن كتب
الاسناد كما تركت الاستشهاد ليصغر حجمه ويخفّ حمله
ولا يثقل على الشادي حفظه وانا ارجو قبل وبعد دعاء
صالحا يدعو لي به ناظر فيه ومتامّل له وباحث عنه
ومستفيد منه واسال الله تعالى اخا نصح وصاحب امانة
يحصل نسخة منه في يده ان يصونها صيانة اكرم اعلاقه

كتاب المصادر

عن كل مخو شمخ بانفه صلفه وجمح به تيهه وجهله حتى زل
دارقوابه ويختلب درعوايله ثم تجحدها جحودا او ينكرها كنودا

• فمن حوى العلم ثم ضيعه بذله لا لأهله ظلمه •
• وكان كالمبتني البنا اذا اتم ما قد اراده هدمه •

والله سبحانه حسبي وعليه توكلي وبه حولي ومنه توفيقي
لما يزلف من رحمته ومنه ورأفته ٥

تم الكتاب ولله الحمد
على نعمه السابغة والصلوة على خير الانام محمد
المصطفى وعلى اله واصحابه مصابيح الظلام

بسم الله الرحمن الرحيم

اما بعد حمد الله الذي عمت فواضله كافة الخلق والصلوة على
رسوله محمد الداعي الى الحق وآله مصابيح الدجى ومفاتيح الهدى •
فاني لما فرغت من تحرير كتاب البلغة المترجم في اللغة ورأيت
التنافس فيه من طالبيه داعيا الى تثنيته في الغاية جمع مثله
في المصادر وابداعي اباه المستعمل دون النادر وسلوكي طريقة
ابو هيم الفارابي في مجموعه ديوان الادب واثياري ما فطر له
من ترتيب رايع لم يسبق اليه ولم تزاحم عليه دون ما عمله ابو علي
الجعفري التبراني الضرير وغيره ممن تقدمه او تاخر عنه استخرت
الله تعالى في الابتداء به والتصدي لعمله مراعيا شرطي في الاختيار
من تهذيب بكرها ونقا وتزيدها انقا وعرتبه من الشواهد

باب

فعل يفعل بكسر العين من الماضي وفتحها من المستقبل

ح الوسح شوخكن شدن جامه د الوعورة درشت شدن من ع
السعة دركنجيدن والواو ساقطة من غابره وحده من بين
اخواته الولوع معروف ل الوجل ترسيدن الوجل دروجل
افتيدن الوهل ترسيدن م الوحم ارزو خواستن زن بار ابستني
ن الوسن اونايدن ومن المثل المعجز ج الوجى بسودن سم ستور
ومن الياء س اليبس خشك شدن م اليتم يتيم شدن المضاعف منه الا
د الود دوست داشتن الودادة والود خواستن تقول منه وددت
لو فعل كذا

باب

فعل يفعل بضم العين من الماضي والمستقبل جميعا

ح الوقاحة سخت شدن سم ستور د الوردة كلكون شدن
اسب د الوثارة نرم شدن جاي ط الوساطة ميانه شدن ع

الوساعة فراخ كام شذن ستور الوضاعة والضعة وضيع شذن
ت الوثاقة استوار شذن كار م الوسامة نيكو روى شذن
ه الوجاهة وجيه شذن

باب

فعل يفعل بكسر العين من الماضي والمستقبل جميعا
د الوراثة ميراث يافتن ق الثقة استوار شذن المقة
دوست داشتن الورع پرهيزيذن ومن المعتل العجز
ل الولي القرب الولاية والي شذن

باب

الافعال من المثال
ب الايثاب بجها نيذن الايجاب واجب كردانيذن ث الايراث
ميراث كذاشتن ج الايلاج دراوردن ح الايضاح پديذ كردن
د الايجاد يابنده كردن وتوانكر كردن الايراد اوردن
الايساد براغاليذن سك بر صيد الايصاد دراندر بستن
الايعاد وعيد كردن الايقاد افروختن اتش ر الايثار

المهموز وهو الذي في احد حروفه همزة
ابواب الثلاثي منه خمسة
فعل يفعل وفعل يفعل وفعل يفعل وفعل يفعل وفعل يفعل
ابواب المزيد فيه منه تسعة
الافعال التفعيل المفاعلة الافتعال الانفعال
الاستفعال التفعل التفاعل الافعيلال
السالم

باب

فعل يفعل بفتح العين من الماضي وضمها من المستقبل
ب الثقب سوراخ كردن الثقوب شخيذن اتش
الجلب كرد كردن كوسفند الجنب كشتن اسب الجنابة
نقيض الاذن الحرب خواسته كسى بستذن الحسبان شمردن
الحلب دوشيذن الخطبة خطبه كردن الخطبة زن خواستن

الخلابة فريفتن الرتوب ايستادن الرسوب جزى فرو نيران شذن
الرقوب نكاه داشتن السكب اب ريختن السلب ربوذن
الشحوب لونه بكشتن الشخب فرو امدن شير از پستان
الطلب جستن الغروب فرو شذن افتاب والغرب ايضا
دور شذن الكتب نبشتن الكرب اندوهكن كردن اللزوب
دوسيذن اللغوب بماندن الندب نوحه كردن النسب
نسبت كردن والنسبة نكسى باز خواندن النضوب اب بزمين فرو شذن
النقب سوراخ كردن در ديوار النكوب بايك سوى شذن
الهرب كريختن ت الثبات برجاى ايستاذن السكوت
والصمت خاموش بوذن القنوت فرمان بردن والقنوت
ايضا بر باى ايستاذن المقت دشمن داشتن النبات رستن
ث الحدوث كارى نو افتاذن الحرث برزيذن الطمث
حيض افتاذن والطمث ايضا بسوذن الكرث اندوهكن كردن

المكث درنك كردن النكث عهد بشكستن ج البلوج
دميذن بامداد الخروج بيرون شذن الدروج رفتن الشجح
شجه دور دور زدن العروج بر بالا شذن الفلج ظفر
يافتن المرج فرا كذاشتن ستور دركياه زار المزح امختن
شراب ح الصلاح نيك شذن خ السلخ پوست باز كردن
كوسفند وفتح العين لغة في غابر اشهر الصراخ بانك كردن
الطبخ پختن ديك النفخ در دميذن د البرد سوذن
بسوهان والبرد ايضا سرد كردن الثرد نان دركاسه شكستن
الجمود فسردن اب الحسود والحسد حسد كردن الحشد درود
الخلود جاويد بماندن الخمود بنشستن اتش الرثد بر هم نهاذن
خنور الرشاد راه راست يافتن الرصد راه نكاه داشتن
الرقاد خفتن الركود ايستاذن اب بنشستن باذ السجود
سجده كردن السرد پيوستن الشكد عطا داذن الطرد راندن

العبادة برستيدن ن القساد تباه شدن ن القعود نشستن ن
الكساد ناروا شدن آخريان ن الكنود ناسپاسی كردن ن
المسد تافتن رسن ن الشدان واجستن كم شدن ن النقد
دركال كزاردن ن النهود از جای برخاستن پستان كنيزك ن
الهجود خفتن بشب ن الهمود خاكستر شدن آتش وكهنه شدن
جامه ذ النفاذ والنفوذ بكذشتن تير برنشانه وجای
رسيدن نامه ر البذر برزيدن ن البذر تخم پراكندن ن
البسور فرا هم كشيدن پيشانی ن البشر مردكان ذادن ن
البغر شكافتن شكم ن البكور بكاه خاستن ن النجادة بازركانی
كردن ن الجبر شكستكی وابستن ن الجبور وابسته شدن ن
الجسور دلير شدن ن الحبر شاد شدن ن الجحر واداشتن ن
الحدر نشاب فرو خواندن ن الحز بهما نا فرا كرفتن الحسر باز برهنه
كردن الحشر كرد كردن مردم ن الحصور واداشتن الحضور حاضر امدن الحظر ...

ومن ذوات الاربعة الاثو امدن الاتاوة رشوت دادن د الادو
فريفتن س الاسو علاج كردن ل الالو التقصير المهموز العين
من ذوات الثلثة ب البوآ الرجوع والبوآ برابری كردن يقال
باء فلان بفلان فقتله به وهو الاقرار بالشیء ايضا يقال باء بحقه
ای اقر س المساءة اندوهكين كردن ن النوء النهوض بثقل وهو
السقوط ايضا

باب
فعل يفعل بفتح العين من الماضی وكسرها من المستقبل
ب الادب حوا اندن ث الالت النقص ر الابر كزيدن كژدم
والابر ايضا تلقيح النخل الاسر اسير كردن الاطر بدو درا ورد
ز الابز الوثوب الارز الانقباض ف الاباق
كريختن بنده ك الافك بازكردانيدن ل الازل الحبس
الافول فرو شدن افتاب وماه وستاره م الادم الجمع
بين الشيئين الادم الاكل الارم العض ن الاجون

والاسون تغير الماء المضاعف منه ث الاثاثة انبوه شدن
ط الاطيط صوت الرحل والابل ل الاليل والانين ناليدن
ذوات الثلثة منه د الايد نيرو شدن ض الايض الرجوع
م الايم بيوه شدن ن الاين هنكام امدن ذوات الاربعة منه
ت الاتيان امدن ر الاری انكبين كردن منح ودرن كرفتن ديك
ن الانی هنكام بودن وبغايت رسيدن كرما المهموز الوسط منه
ز النئير بانك كردن شير م النئيم ناليدن المثال منه
د الوئد زنده دركور كردن دختر ل الوئل پناه كرفتن بكسی
المهموز العين منه ز الهنا كوارنده شدن طعام ذوات الثلثة منه
ج الجيئة والمجیء امدن ب الفیء الرجوع ت الفتی معروف

باب
فعل يفعل بفتح العين من الماضی والمستقبل جميعا
المهموز العين منه ب الداب التعب ز الراب بستن كاسه

وقدح وانچ بدان ماند الشاب خوه كردن ت الثات شله
ج الثواج بانك كردن كوسفند د الرود الفزع ر
الباد جاه كندن وهو الذخر ايضا الثار كينه واخواستن
يقال ثارت القتيل وبالقتيل الجار زاری كردن س
الرياسة مهتری كردن ف الرافة الرحمة ل الدلان
مشية النشيط الذالان ودرفتن السوال بسيدن وخواستن
م الثام اخر كردن اللام اصلاح الشیء ذوات الاربعة منه
ب الباو الفخر د الداد بشمردن كياه ر الرای ديدن بدل يقال
رای فلان فی الفقه راياً الروية ديدن بچشم الروبا ديدن بخواب
ش الثاو ازيش شدن ف الفاو الشق ل اللای الابطا
م الماى الافساد ن النای البعد يقال ناه وناى عنه
المهموز العين منه ب الجبا پنهان كردن الربا ديبانی كردن
السباء خريدن الصبو از دينی بدينی شدن العبا المبالاة

ث النثو الارتفاع عن موضعه ث الرثا شير بر شير ترش
دوشيدن الفثا بنشاندن جوشش ديك وخشم ج اللجا پناه كرفتن
يقال لجا اليه د البدا ابتدا كردن يقال بدات بكذا الهدو
السكون د البرو افريدن البروبه شدن از بيماري الدرو
الدفع الذرو الخلق الطرو والطرو بديداري امدن مصدر
قولهم طرا على القوم اذا اطلع عليهم من بلد اخر القراة خواندن
ذ الرزو زيان كردن س الجسو درشت وستبر شدن
الحسا دور كردن و دور شدن متعدي ولا يتعدي النسا التاخير
تقول نسا الله في اجله ش الكشا بريان كردن النشا
بر با ابذن و دور بر شدن متبع ض الحضا حركت النار ط الحطا
الصفع والضرب بالارض اللطو اللصوق وكسر العين لغة
في غابره ف الجفا بر زمين زدن مرد و كف انداختن ديك و رود
الرفو اصلاح ما وهى من الثوب الكفو بر وي فرا كردن ديك

ق الرقو باز ايستادن اشك و خون ك النكا پوست باز كردن
ريش ل الجلا دروي كردن شتر السلا لذا اختن دوغ
الكلاة والكلو الحفظ الملا پر كردن ن القنا بسيار كودك
شدن زن الفنو سرخ شدن الهنا دادن قطران بر شتر
اندودن المثال منه ج الوجا فرو كوفتن تقول وجاه بجمعه
او بالسكين اذا ضربه بهما الوجا خصي كردن وهو ان ترض
العروق من غير اخراج للخصيتين

باب
فعل يفعل بكسر العين من الماضي وفتحها من المستقبل
ج الارج دميدن بوي الاشر البطر الامر الكثرة س الانس
معروف ف الاسف الغضب والحزن الالفة معروفة والالف
كذلك الانف درد كردن بيني الانفة الاستنكاف تقول
انفت من كذا ق الارق بيدار شدن م الاثم كناه كردن
الالم درد كردن ن الاذن فرا نيوشيدن الاذن دستوري دادن

تقول اذنت له في كذا الادن النشاط الامن ايمن بودن
تقول امنته على سري المهموز الوسط منه ز الجاز جبو
يا آب در كلو كرفتن الشاز القلق س البوس اشتداد الحاجة
ق الثاق پر شدن م الريمان مهرباني كردن السام سير
بر امدن المثال منه مهموز العين س الياس نوميد شدن وهو العلم
في بعض اللغات وبالواو مهموز اللام ط الوطا بپاي خوشتن وهو الجماع
ايضا يقال وطي فلان امراته والواو ساقطة من غابره فيهما
لعلة ليس هذا موضعها المهموز العجز منه ج الفجا والفجاة
ناكاه كرفتن و فرا رسيدن وفتح العين لغة في ماضيه د الصدا
زنكار كرفتن ر البراة بيزار شدن الخزاة السلح ز الهز
افسوس كردن ف الدفاة كرم شدن الطفو فرو مردن اتش
ق الشان والشنا دشمن داشتن المهموز العجز من ذوات الثلثة
ش المشية خواستن وهي اخص من الارادة

باب
فعل يفعل بضم العين من الماضي والمستقبل جميعا
ب الادب اديب شدن الارب خردمند شدن ل الاسالة
طول الخد في لين الاصالة اصلي شدن ويستعمل في الراي
المهموز الوسط منه س الباس الشجاعة ض الضولة الدقة
والصغر م اللوم لئيم شدن المهموز العجز منه د الرداة ردي شدن
ر الجراة دلير شدن المروة معروفة المراة كوارنده شدن طعام
ط البطو دير امدن ك البكا والبكو اندك شدن شير كوسفند
وشتر م القماة الذلة ف الهناة كوارنده شدن طعام المثال منه
ض الوضاة روشن شدن روي ط الوطاة نرم شدن يقال مركب وطي

باب
الافعال من المهموز
ث الايناث دختر زادن د الايساد براغاليدن سك بر صيد
الايصاد بستن در ر الايثار بر كزيدن يقال آثره على نفسه
س الايناس نقيض الايحاش وهو الابصار ايضا ف

الإيسافُ خشم آوردن الإيكافُ پالان بر كردن الإيلافُ الفت افكندن
ق الإيباقُ الإعجابُ م الإيثامُ در گناه افكندن الإيئامُ الإصلاحُ
والتأليفُ يقال آدم الله بينهما الإيلامُ بدرد آوردن ن الإيذانُ
الإعلامُ الإيمانُ معروفٌ والإيمانُ ايضا ايمن گردانيدن ذوات الاربعة منه
ذ الإيناذُ آذن وا آوردن د الإيداءُ الإعانةُ ذ الإيذاءُ رنجه نمودن
د الإيلاءُ سوگند خوردن ن الإيناءُ التأخيرُ المهموزُ الوسطِ منه
ب الإدآبُ برنج آوردن د الإسآدُ رفتن شتر شبان روزی
د الإثآرُ تيز نگرستن الإسآرُ باز گذاشتن شراب ذ
الإشآذُ آرام كردن ق الإتآقُ پر كردن م الإتآمُ دو زادن
بيك شكم الإشآمُ بشام شدن ذوات الاربعة منه الإتآءُ تباه كردن
خيه د الإدآءُ جزی فراكسی نمودن م الإمآءُ صد شدن و صد كردن
ن الإنآءُ دور كردن المهموز العجز منه ب الإصبآءُ بر آمدن سنان
الإنباءُ الإخبارُ ج الإرجاءُ التأخيرُ الإحياءُ الإجاءةُ ذ الإبداءُ

الحلولُ فرود آمدن الحَلُّ خلال جامه بزدن الدلالةُ ره نمونی كردن
السَلُّ شمشير كشيدن الشَلُّ الطردُ العَلُّ آب دادن ديگر باره
واخ بدان ماند الغَلُّ دست بر گردن بستن الغلولُ خيانت كردن
الفَلُّ شكستن المَلُّ سكار و الخبز م الجمامُ برآسودن اسب
و فراهم آمدن آب در چاه الحَمُّ گداختن دنبه و گرم كردن آب الخَمُّ
رفتن جای الذمُّ نكوهيدن الرمُّ اصلاح الشيء وهو الاكل ايضا
الزمُّ مهار در بينی شتر كردن الضمُّ باهم آوردن الطَمُّ نجيدن موی
و با بناشتن چاه العمومُ بهم وا فرا رسيدن الغمُّ پوشانيدن و اندوهگن
كردن القمُّ الخمُّ اللمُّ اصلاح الشيء النمُّ سخن چينی كردن
الهمُّ اندوهگن كردن تقول منه همّنی كذا والهمُّ ايضا بيمار داشتن
تقول همّنی بكذا ن الجنونُ تاريك شدن شب يقال جنَّ عليه
الليلُ والجنونُ ايضا ديوانه شدن السنُّ تيز كردن كارد و تيز كردن
و در پوشيدن زره الشنُّ غارت كردن و بشنجيدن آب الظنُّ

پنداشتن العَنُّ پديد آمدن الكنُّ پوشيدن المنُّ منت بر نهادن و بكاستن

باب

فَعَلَ يَفْعِلُ بفتح العين من الماضي وكسرها في المستقبل
ب الدبيبُ نرم رفتن الشبابُ جوان شدن الشبيبُ دست بر آوردن
اسب الغبوبُ دم گرفتن گوشت النبيبُ والهبيبُ بانگ كردن
كُشن بز ث الثباتُ پراكنده شدن ج الضجيجُ بانگ كردن
الضجاجُ تنگ دلی نمودن العجيجُ بانگ كردن رعد و غيره اللجاجُ
واللجاجةُ التمادي في الامر ح السحوحةُ فربه شدن گوسفند
الصحةُ درست شدن د الحدةُ تيز شدن الندودُ رميدن شتر
الشذوذُ الانفرادُ ر الحرُّ تيز شدن يقال حررتَ يومنا الخرورُ
بيفتيدن يقال خرَّ ساجدا الخريرُ بانگ كردن آب الصريرُ بانگ كردن
قلم و در و امثال بدان ماند الهرارُ بانگ كردن شتر مرغ الفرارُ
گريختن القرارُ آرام گرفتن القرةُ والقرورُ مصدر قرَّت عينه

وكسر العين لغةٌ في ماضيه وهو الكرُّ الهريرُ بانگ كردن سگ
و كراهيت داشتن ز العزازةُ عزيز شدن الخِسّةُ خسيس شدن
ص البصيصُ تافتن روشنای ض الضاضةُ والغضوضةُ
تازه شدن والشيء بضٌّ غضٌّ ط الشطوطُ دور شدن الغطيطُ
نجيدن خفته ف الجفوفُ والجفافُ خشك شدن الخفةُ سبك شدن
الدفيفُ نرم رفتن الرفيفُ تافتن گونه الزفيفُ شتافتن العفافُ
خويشتن داری كردن ق الدقةُ باريك شدن الرقةُ تنگ شدن
النقيقُ بانگ كردن وزغ ل البلولُ به شدن از بيماری الجلالةُ
العظمةُ الحلالُ والحِلُّ حلال شدن و مهر دست بداشتن و از عدت
بيرون آمدن زن الذلةُ خوار شدن الزليلُ خزيدن پای
الزللُ هو ان يزل في المنطق الصليلُ بانگ كردن آهن
الضلالةُ گمراه شدن الغلُّ الحقدُ القلةُ اندك شدن الكلّةُ
كند شدن كارد و شمشير الكلالةُ بماندن م التمامُ سپری كردن

الحموم كند شدن گوشت بريان الدمامة القبح الرمة ريزان
استخوان الهميم الدبيب ن الحنين آرزومند شدن الحنان الرحمة
تقول حن عليه اى ترحم الرنين الصياح الضن بالشى هو البخل وكسر
العين لغة فى ماضيه الطنين بانگ كردن مگس

باب

فعل يفعل بكسر العين من الماضى وفتحها من المستقبل

ب الخب گربزى كردن الصبابة تنگى شوق وتپش او الطب
داشتن اللبابة خردمند شدن ج اللجاجة لجوجى كردن ر
البر نيكويى كردن وراست شدن سوگند الحر والحرار آزاد شدن
س الخساسة خسيس شدن المس بسودن ش البشاشة گشاده روى
شدن تقول بششت بفلان بكذا الهشاشة الارتياح للشى تقول هششت
لكذا ص الغصص طعام در گلو گرفتن تقول غصصت باللقمة المص
مزيدن ض البضاضة تنك شدن پوست العض دندان گرفتن
يقال منه عضضته وعضضت به وعضضت عليه الغضوضة تازه شدن

ط القطط بشكل شدن موى تقول منه قطط شعره وهو احد ما جاء
على اصله ف السف واپيدن ل الظلول بالنهار
كالبيتوتة بالليل الملالة والملل سير آمدن م الشم
والشميم بوييدن الفهاهة العى وبالله التوفيق

باب

الافعال من المضاعف

ب الاحباب دوست داشتن الاجباب بوبانيدن الادباب
الحمل على الدبيب الاكباب بروى افتادن الالباب مقام كردن
الابتات من قولهم ابت القضاء وهى لغة فى بت ث الاثاث
اشكارا كردن ج الاضجاج لغة فى الضجاج ح الاجاح آشفته
شدن سگ وجز او الالحاح معروف خ الامخاخ مغزدار استخوان
بيناوردن د الاجداد نو كردن كار ونو كردن الاحداد
لغة فى الحداد والاحداد ايضا تيز كردن الاعداد ساختن
الامداد مدد فرستادن ذ الاغذاذ شتافتن ر الاسرار

نهان داشتن تقول منه اسره وهو الاظهار ايضا والاسرار
راز گفتن تقول اسر اليه حديثا الاصرار بر گناه باستادن
الاقرار خشنود شدن وروشن گردانيدن چشم الامرار بگذرانيدن
وتلخ شدن ز الاجزاز بدرودن آمدن گندم
وبريدن آمدن پشم بر گوسفند الاعزاز عزيز گردانيدن س
الاحساس ديدن الاخساس خسيس كردن ط الاشطاط
الجور فى القضية ق الادقاق باريك كردن الارقاق تنگ كردن
ل الابلال به شدن از بيمارى لغة فى البلول الاجلال بزرگ
داشتن الاحلال الانزال والاحلال ايضا حلال گردانيدن
الاخلال خلل در آوردن الادلال من الدالة تقول ادل عليه
اذا تمكن منه ووثق به الاذلال ذليل گردانيدن الازلال
خيزانيدن تقول ازلّه فزل والازلال جاى كسى نيكويى كردن
تقول ازللت اليه نعمة الاسلال دزدى كردن الاضلال

گم كردن وگم يافتن وضايع كردن الاطلال اهدار الدم الاطلال
نزديك آمدن تقول اطله امر الاعلال عليل گردانيدن
الاغلال غله دادن ضيعت الاغلال ايضا لغة فى الغلول
الاقلال اندك كردن وبر گرفتن چيزى الاملال املا كردن وسير
براوردن الاهلال ماه نو ديدن يقال منه اهل الهلال
واستهل واهللنا الهلال والاهلال ايضا رفع الصوت بالتلبية
م الاتمام سپرى كردن الاجمام برآسايانيدن الاحمام
نزديك آمدن الاذمام مذموم يافتن الارمام خاموش بودن
الاشمام فرا بويانيدن الاصمام كر كردن الالمام النزول
تقول الم به الاهمام اندوهگن كردن ن الاجنان در گور
كردن وپوشانيدن وديوانه كردن الارنان الصياح
الاسنان زاد بسيار شدن الاكنان پوشيدن

باب

التفعيل من المضاعف

ب التثبيب الاهلال التحبيب دوست كردانيدن تقول حبب
اليه كذا التسبيب سبب ساختن التشبيب باذكردن زنان
جوان را در شعر بر سبيل غزل التضبيب بش بر زدن التلبيب
كريبان كسى كرفتن ث التشتيت براكندن التفتيت شكستن
ح التصحيح درست كردن د التبديد التفريق التجديد
نو كردن التحديد تيز كردن الترديد كردانيدن تقول ردد
كلامه مرات اى اعاده وكرره التسديد من قولهم سددك الله
اى وفقك للسداد وهو الصواب من القول والفعل التشديد
نقيض التخفيف والتشديد ايضا سخت كردن التعديد
عدد بسيار كردن التفنيد فنيد كردن كوشت التهديد
بز ست بستن ر التحرير ازاد كردن بنده التغرير من قولهم
غرر بنفسه اذا حملها على الغرر التقرير قرار دادن التكرير
الاعادة ش التعشيش اشيان كردن مرغ ص التخصيص

بكج كردن وكذلك التقصيص ض التحضيض بر افزوليدن
التعضيض بسيار بدندان كرفتن التفضيض سيم اندود كردن
ف التجفيف خشك كردن التذفيف دو دبكشتن التطفيف
كم بيمودن التلفيف درجامه بيچيدن ق التحقيق حقيقت كردانيدن
التدقيق باريك كردن الترقيق تنك كردن ك التشكيك در شك
افكندن ل التجليل جل براسب افكندن التحليل حلال كردانيدن
التخليل خلال كردن وسركه كردن خمر التذليل الاذلال التضليل
كم كردن وهو النسبة الى الضلال ايضا التعليل شراب
دادن بيكبار پس ازديكر ومشغول كردن بچيزى التغليل
غاليه بر كردن التقليل كم كردن التكليل افسر بر سر كسى
نهادن وحمله بردن در كارزار التهليل كفتن لا اله الا الله
م التتميم الاتمام التعميم عمامه در سر كسى بستن
ن التزنين بيانك آوردن كمان ٥

باب
المفاعلة من المضاعف
ب المسابة دشنام دادن بكديكر ث المباثة بايكديكر
واكفتن خبر ج المحاجة بايكديكر خصومت كردن الملاجة
بايكديكر لجاج كردن د المحادة المحاربة المضادة من
الضد ر المسارة راز كفتن المشادة نا نيكوى كردن
المضادة كند دردن المقادة ارام كرفتن باكسى ز المعازة
المغالبة س المماسة بكديكر ابسودن ص المقاصة چيزى
ببدل بكديكر فرا كرفتن ض المعاضة دندان كرفتن بكديكر را
ف المصافة صف بركشيدن بايكديكر دركارزار ق
المحاقة المخاصمة المشاقة المخالفة ل المحالة دوستى
كردن بايكديكر م المضامة الانضمام الى الشى يقال ضامه
اى انضم اليه ٥
باب
الافتعال من المضاعف

ب الاجتباب الجبوب الاستباب دشنام دادن بكديكر را
ث الاجتثاث از بن بكندن الارتثاث حمل الجريح من المعركة
وبه رمق ج الاحتجاج حجت اوردن خ الامتخاخ مغز
از استخوان در بچيدن د الاحتداد تيز شدن از خشم الارتداد
بركرديدن الاستداد درست شدن الاشتداد سخت شدن
الاعتداد شاخته شدن وفخر كردن وعدت بداشتن زن
تقول منه اذا كان بمعنى الافتخار اعتد به الامتداد
كشيده شدن ذ الالتذاذ لذت يافتن الاحتذاذ بريدن
ر الاجترار نشخوار زدن الاضطرار بيچاره كردن الاعترار
التعرض للمسالة الاغترار غره شدن تقول اغتر به
والاغترار ايضا ناكاه كرفتن تقول منه اغتره الاقترار
خنديدن ز الاتزاز ربودن الاجتزاز بريدن وكذلك
الاحتزاز الاعتزاز عزيز شدن الاهتزاز جنبيدن س

الاعتباس كردن بشب ش الاحتشاش گياه فراكردن ص
الاختصاص خاصه كردانيدن الاقتصاص قصه گفتن و قصاص
خواستن و از شي فرا شدن ض الاقتضاض دوشيزه را بردن
ط الاختطاط من قولهم اختط دارا ببكان كذا اى اعلم للبنا
عليه ف الاستغاف و ابيكدن الاصطفاف صف كشيدن
اندر نماز و اندر حرب الالتفاف جامه خويشتن فراگرفتن تقول
التف بثوبه ق الاشتقاق اشتقاق الحرف من الحرف ك
الاحتكاك بالشي الاشتفاء به وهو من الحكة الاستكاك
كشيدن گوش الاصطكاك در هم كوفتن زانوها ل الابتلال
تر شدن الاحتلال الحلول الاختلال زار شدن و الاختلال
نيازمند شدن الاستلال بركشيدن شمشير الاعتلال
بهانه كردن و بيمار شدن الامتلال سكار واختن م الاشتمام
الشم الاعتمام عمامه در بستن الاغتمام اندوهگن شدن

الاهتمام

الاهتمام تيمار داشتن

باب

الانفعال من المضاعف

ب الانصباب ريخته شدن آب ت الانبتات بريده شدن
الانفتات الانكساد ث الانبثاث پراكنده شدن د الانسداد
بسته شدن الانقداد شكافته شدن الانهداد شكسته
شدن ذ الانجذاذ بريده شدن ر الانجرار كشيده شدن ص
الانحصاص تناثر الشعر ض الانفضاض الانكسار الانقضاض
انقضاض الطاير على الصيد ط الانحطاط النزول الانعطاط
الانشقاق ق الاندقاق كوفته شدن الانشقاق شكافته
شدن ك الانفكاك واگشاده شدن ل الانحلال واگشاده
شدن گره الانسلال بيرون امدن الانهلال السيلان
م الانضمام باهم امدن

باب

الاستفعال من المضاعف

ب الاستتباب مقيم شدن كار الاستحباب الايثار
ث الاستحثاث الحث د الاستبداد التفرد الاستجداد
نو باز كردن الاستحداد حلق العانة الاسترداد واخواستن
ذ الاستلذاذ خوش امدن ر الاستسرار پوشيده شدن
تقول استسر القمر اى خفي ليلة السرار الاستقرار آرام
گرفتن الاستمرار محكم شدن وهو المرور ايضا ز الاستفزاز
الاستخفاف تقول استفزه الخوف ط الاستحطاط از بها
بيفكندن خواستن ف الاستخفاف نقيض الاستثقال
الاستعفاف عن المسالة ان تعف فلا تسال ق الاستحقاق
حقمند شدن الاستدقاق باريك شدن الاسترقاق
تنك شدن و بنده داشتن ك الاستركاك ضعيف شدن
ل الاستبلال به شدن از بيمارى الاستظلال ظلال داشتن
الاستدلال دليل خواستن الاستذلال الاذلال الاستزلال

الازلال

الازلال الاستظلال در سايه نشستن الاستغلال غله
خواستن الاستقلال اندك امدن الاستهلال صياح الصبي
عند الولادة م الاستتمام الاتمام الاستجمام بر اسودن
الاستحمام سر و تن شستن بآب گرم و الاستحمام ايضا خوى كردن
ن الاستجنان و الاستكنان الاستتار بستره

باب

التفعل من المضاعف

ب التحبب الى الناس هو التودد اليهم التربب پروردن
التصبب فرو دويدن آب از بالا التطبب پزشكى كردن
ت التشتت پراكنده شدن التفتت شكسته شدن ح
التمخخ مغز از استخوان بيرون كردن د التبدد التفرق
التجدد نو شدن التردد امد و شد كردن التشدد سختى
كردن التمدد كشيده شدن التهدد ترسانيدن ذ التلذذ
لذت يافتن ر التقرر درست شدن تقول تقرر الخبر عندى

وغيره ز التحرز بريه شدن التعزز عزيز شدن التقزز باكيزكى
كردن التمزز در مجيدن شراب س التجسس والتحسس بژوهيدن
خبر التدسس دسيسى كردن ش الترشش شخيده شدن ص
التلصص دزدى كردن التمصص ابخوردن اندك اندك ط
التمطط التمدد ف التعفف تكلف العفة التكفف
طلب الكفاف يقال فلان يتكفف الناس ويقال هو من بسط
الكف اليهم للسوال ق التحقق درست شدن التشقق
شكافته شدن ك التحكك بالشى هو التعرض لشره ل
التحلل فى اليمين وهو الاستثناء التظلل ظلال كردن وهو ايضا
الدخول فى خلل الشى التدلل نازكردن التذلل نرمى نمودن
التعلل بهانه كردن التغلل غاليه بركردن التفلل رخنه
درافتادن التهلل بديد شدن وفروختن اشك م التذمم
الاستنكاف التشمم بوييدن اندك اندك التعمم عمامه در سر بستن

النتن كنده شدن يقال نتن اللحم وغيره اذا فسد وتغير السفاهة
بى خرد شدن القراهة فاره شدن الفقاهة فقيه شدن
النباهة شريف شدن ومما جاء نعته على افعل من هذا الباب
ر السمرة كندم كون شدن ف العجف لاغر شدن ق الحماقة
احمق شدن وكذلك الخرق م العجمة اعجمى شدن ن الرعونة
معروفة ○ انقضت ابواب الثلاثى من السالم ○

باب الافعال من السالم

ب الاتراب خاك الود بردن الاتعاب رنج اوردن الاثقاب
برافروختن اتش الاجناب جنب شدن الاحداب كبح كردن
الانئاب كناه كردن الاذهاب بردن وزراندود كردن الارهاب
ترسانيدن الاسهاب بسيار كفتن الاصحاب هم راه كردن
الاضراب روى از چيزى بكردانيدن الاطراب بطرب اوردن
الاعتاب خشنود كردن الاعجاب بشكفتى اوردن الاعطاب

الاهاب

الاسهاب الاطناب

لاستاب
بچيزى فرو بردن

هلاك كردن الاعقاب مصدر قولهم اعقبه اكله الطين صفرة اللون
اى اورثه والاعقاب التعويض يقال اعقبه الله به خيرا منه
اى عوضه والاعقاب المجازاة يقال اعقبه الله بطاعته اى
جازاه والاعقاب التخليف يقال اعقب عقبا من ولدا وغيره
اى خلفه الاغراب غريب اوردن ونيك سپيد شدن الاغضاب خشم
اوردن الاكذاب دروغ زن يافتن وبدروغ داشتن الانصاب
رنجه كردن كار ت الانهاب بغارت بدادن الاهذاب شتافتن
الاثبات ثابت كردن الاخبات تواضع كردن الاسكات
خاموش كردن الاشمات بشماتت اوردن الاصلات كشيدن شمشير
الافلات جهانيدن وجستن الانبات رويانيدن ورستن الانصات
خاموش شدن ث الاحداث حدث كردن وچيزى نو اوردن
الارفاث فحش گفتن ج الابهاج شاد كردن الاخراج بيرون اوردن
الادلاج در نورديدن الادلاج رفتن ابتدا اول شب الارتاج

در دربستن الارهاج كرد برانكيختن الازعاج از جاى بكندن
الاسراج زين برنهادن ستور وافروختن چراغ الامراج فرا كذاشتن
ستور در كياه زار الانضاج پختن الانهاج كهنه شدن جامه
ح الاصباح در بامداد شدن الاصلاح نيك كردن الافراح
شاد كردن الافصاح سخن تازى كفتن الافلاح ظفر يافتن الالقاح
ابستن كردن الاملاح نمك بسيار در ديك افكندن الانباح بانك
اوردن سك الانجاح روا كردن حاجت الانكاح بدادن زن خ
الاصراخ فرياد رسيدن د الابعاد دور كردن الاجهاد جهد اوردن
الاحصاد بدرو امدن وبيك بتافتن رسن الاحماد محمود يافتن تقول احمد
فلان فلانا والاحماد ان يصير امره الى الحمد الاخماد فرو كشتن اتش
الارشاد راه راست نمودن الارعاد ترسانيدن ولرزانيدن
الارقاد خوابانيدن الاسعاد نيكبخت كردن ويارى دادن الاشهاد
كواه كردن وحاضر اوردن الاغماد در نيام كردن شمشير الافراد

تنها کردن الافساد تباه کردن الاقعاد نشاندن الانجاد
یاری دادن الانشاد خواندن شعر الانفاد بر سانیدن ذ
الانفاذ بگذاشتن الانقاذ برهانیدن ر الابشار من قولهم
ابشر بخیر الابصار دیدن الاثمار میوه بیرون آوردن درخت الاجبار
بکره بر کاری داشتن الاحضار حاضر کردن الاخبار آگاه کردن
الاخسار کم سنجیدن الاخفار در کسی زنهار خوردن الادبار واپس شدن
وپشت ستور ریش کردن الاذکار بسر زادن زن و یا بازدادن
الازهار روشن کردن چراغ و جز وی الاسفار روشن شدن بام
الاسکار مست کردن الاسهار بیدار کردن الاشعار نشان کردن
الاشهار یک ماهه شدن الاصحار بصحرا شدن الاصدار
باز گردانیدن الاضمار در دل گرفتن و باریک میان کردن الافطار
طعم دادن و کذلک الاطهار الاعثار کسی را بر چیزی مطلع گردانید
الاعذار ختنه کردن و عذر آوردن الاعصار فرا رسیدن کنیزک

الاسقام بیمار کردن الاسلام مسلمان شدن و الاسلام تن بدادن
و الاسلام سلم دادن یقال اسلمته فی کذا و هو السلم ایضا
الاصرام سربیدن آمدن خرما و درویش شدن الاضرام افروختن
آتش الاطعام طعام دادن الاظلام تاریک شدن الاعجام
اعجام الحرف الاعدام نیست کردن و درویش شدن الاعصام
التمسک بالشی و لزومه الاعظام بزرگ آمدن و بزرگ داشتن
الاعلام آگه کردن الافحام درماندن الافعام پر کردن
الاقسام سوگند خوردن الاقضام جو دادن ستور
الاکرام گرامی کردن الالجام لگام در کردن الالحام با گوشت بودن
الالزام لازم کردن الالقام لقمه کردن الالهام الهام الله
العباد امر المعاش و المعاد الانعام نعمت دادن ن
الاتقان محکم کردن الاحزان اندوهگن کردن الاحسان
نیکویی کردن یقال احسنت الیه و به الاحصان العفاف و الحفظ

الادهان المداهنة الاذعان گردن نهادن حق را بطوع الاسکان
قرار دادن تقول اسکنته موضع کذا فسکنه الاشجان
اندوهگن کردن الامعان نشافتن الاثنان کنده شدن ه
الاشباه و اماننستن چیزی با چیزی الاکراه بکره بر کاری داشتن
الانباه از خواب بکردن

باب
التفعیل من السالم

ب التتریب خاک آلود کردن التثریب سرزنش کردن التجریب
آزمودن التجنیب دور کردن التخریب ویران کردن الترتیب
معروف الترجیب ستون فرا نهادن درخت الترحیب ان تقول
للقادم مرحبا بک الترغیب رغبت افکندن الترکیب برهم
نشاندن التطریب لحن الصوت التعجیب در شگفتی آوردن
التعذیب عقوبت کردن التغریب دور کردن التقریب
نزدیک کردن التکذیب بدروغ زن داشتن التلقیب

لقب نهادن التنقیب و اثر وهیدن التنکیب با یک سوی بردن
التهذیب پاک کردن از عیب ت التثبیت الاثبات
التربیت پروردن التسمیت و التشمیت دعا کردن ث
التحدیث حدیث کردن التلبیث و اداشتن ج التخریج قرا راه
افکندن شاگرد التسجیج بنیاد کردن التعریج مقام کردن
التفریج اندوه بردن ح الترشیح پروردن و ساختن الترویح
اصلاح المعیشة التسبیح التنزیه التسریح بسی کردن و آسان
کردن موی فرو کردن التصبیح آمدن بوقت بامداد التفریخ
دیک افزار در دیگ افکندن التنقیح تشذیب عن العصا اینها
و منه کلام منقح و شعر منقح اذا فتش عنهما و احسن النظر
فیهما خ التضمیخ آلودن موی بر خوشتن التمریخ مالیدن
بروغن د التبرید سرد کردن التبعید دور کردن
التجعید بشکل کردن موی التجلید پوست باز کردن شتر و پوست کردن کتاب

بر عاطس

... الحمد لله منک ... علیک ... کریم
رب العالمین والصلوة علی سیدنا محمد وآله المعصومین

التمجيد كثرة الحمد التقليد حمايل كردن وهو التسوير ايضا التزميد خاكستر آلود كردن التزهيد زاهد گردانيدن التسميد سرگين در زمين زدن التشريد راندن التصعيد بكوه بر شدن يقال صعد في الجبل التعبيد التذليل التعريد گريختن التغريد سرايدن التفنيد بدروغ زن داشتن وعاجز دانستن خواندن التفريد تنها گردانيدن اى القراد من البعير وغيره التقليد كار در گردن كسى كردن التمهيد عذر نهادن وگستردن التنجيد بياراستن خانه و دلير گردانيدن ذ التنفيذ الانفاذ ر التبذير الاسراف في النفقة التبشير مژدگان دادن التبصير بينا گردانيدن التبكير بگاه خاستن التحبير نيكو كردن التحذير حذر نمودن التخبير خبر دادن التحبير نيكو كردن التخمير حلال كردن التخمير پوشيدن التدبير معروف التدمير هلاك كردن التذكير با ياد دادن التسخير التذليل يقال دمّره ودمّر عليه

... در باب سيوم در بيان ... محمد مصطفى ... ب ... در بيان ...
... در بيان ... معلوم ... در بيان آنكه ... الوجود ...

التنوير ...

الموالاة بيارى داشتن ودوستى كردن

باب
الافتعال من المثال

ب الاتهاب قبول الهبة ح الاتضاح روشن شدن
خ الاتساخ شوخگن شدن جامه د الاتعاد قبول
الوعد الاتفاد دا فروخته شدن آتش ظ الاتعاظ
پند پذيرفتن ع الاتساع فراخ شدن الاتضاع فرو نهاده
شدن ق الاتساق الاجتماع وهو التمام ايضا الاتفاق
معروف ل الاتصال پيوسته شدن الاتكال تكيه كردن
م الاتخام ناگوار شدن الاتهام بتهمت داشتن ه
الاتجاه روى كار پديد آمدن ومن المعتل العجز ق الاتقاء پرهيزيدن

باب
الاستفعال من المثال

ب الاستيجاب الاستحقاق الاستيهاب داد خواستن د
الاستيفاد الايفاد ن الاستيفاز مستوفز نشستن

ش الاستيحاش بياز ردن كسى ع الاستيداع وديعت نزديك
كسى نهادن الاستيزاع الهام خواستن ق الاستيثاق
باستوارى فرا گرفتن يقال استوثق منه الاستيفاق توفيق
خواستن ن الاستيطان وطن گرفتن ومن المعتل العجز
ص الاستيصاء وصيت پذيرفتن ف الاستيفاء تمام بستدن
ل الاستيلاء بلوغ الغاية يقال استولى فلان على امد الكمال
وغيره ومن الياء ر الاستيسار آسان شدن ظ الاستيقاظ
از خواب بيدار شدن ن الاستيقان بي گمان شدن

باب
التفعل من المثال

ج التوهج بتفيدن آتش ح التوشح لبس الوشاح خ
التوسخ شوخ گرفتن د التوحد تنها شدن التورد الدخول
التوسد سر بر بالش نهادن التوعد تهديد كردن التوقد
بتفيدن آتش التوكد استوار شدن التولد زادن ر

التور

التوعر درشت شدن التوقر بگاه داشتن حرمت يقال
توقر عليه التوقر آهستگى كردن س التوجس فرو نيوشيدن
ش التوحش خالى شدن ط التوسط در ميان شدن ع التوجع
رحمت آمدن التورع پرهيزيدن التوزع بخشيدن التوسع
يكديگر را جاى كردن التوقع چشم داشتن ف التوكف مثله
ل التوسل نزديكى كردن التوصل التلطف في الوصول
الى الشيء التوقل بر سر كوه شدن التوكل م دف م التورم
بر آماهيدن التوسم فراست كردن يقال توسمت فيه الخير
ه التوجه روى فرا كردن ومن المعتل العجز
خ التوخي جستن ف التوفي تمام شدن يقال توفى حقه
والتوفي ايضا جان بر گرفتن ق التوقي پرهيزيدن ل
التولي دوستى كردن وكارى بر دست گرفتن و روى از چيزى
در گردانيدن ومن الياء ر التيسر آسان شدن ظ

التيقظ بيدار شدن م التيمم آهنگ كردن ن التيقن بى گمان شدن التيمن همايون داشتن

باب

التفاعل من المثال

ب التواثب با يكديگر برجستن التواهب بيكديگر دادن ث التوارث از يكديگر ميراث يافتن د التواعد يكديگر را وعده دادن ر التواتر بيايى شدن ع التوادع با يكديگر صلح كردن ع التواضع فروتنى كردن ف التواصف وصف كردن يكديگر را ق التوافق اتفاق كردن با يكديگر ل التواصل بپيوستن با يكديگر ومن المعتل العجز ر التوارى پنهان شدن ص التواصى يكديگر را وصيت كردن ل التوالى التتابع ن التوانى سستى كردن

باب

الفعللة من المثال

س الوسوسة معروفة يقال وسوس اليه ق الوقوقة

باك

بانگ كردن سگ چون بترسد الولولة قول المرأة واويلاه

انقضت ابواب المثال

ابواب ذوات الثلثة ومواد الجوف

باب

فعل يفعل بفتح العين من الماضى وضمها من المستقبل

ب التوب توبه كردن الجوب بريدن الحوب گناه كردن الذوب گداخته شدن الروب شير شدن شير الشوب آميختن الصيبوبة راست شدن تير النوب چيزى رسيدن ونوبت داشتن ت الفوت درگذشتن القوت قوت دادن الموت بمردن ث الروث سرگين افگندن اسب اللوث عمامه دربستن يقال لاث عمامته على راسه ج الموج موج زدن دريا ح البوح آشكارا شدن راز الرواح رفتن شبانگاهى الفوح دميدن بوى اللوح تافتن وتشنه شدن النوح نوحه كردن خ التوخ پاى بزمين فرو شدن

السوخ مثله د الجود رادى كردن الجود باران نيك آمدن الجودة نيك شدن الرود شدن وآمدن الزيادة جستن گياه السيادة والسودد مهتر شدن العود باز آمدن العيادة تفقد كردن بيمار القود كشيدن اسب وجز آن ذ العوذ والعياذ پناه گرفتن بكسى وكذلك اللياذ ر البوار زبون شدن البوار هلاك شدن الثور والثوران برخاستن گرد الجور ستم كردن وبجسبيدن از راه الحور باز آمدن الخوار بانگ كردن گاو الخورة سست شدن مرد الدوران گرديدن الزيارة معروفة الشور رفتن انگبين الطوار نزديك شدن يقال لا اطوره ولا اطور به اى لا اقربه الغور بزمين فرو شدن آب الغيار فرو شدن آفتاب الفور بر دو شدن ديگ الكور عمامه دربستن يقال كار العمامة على راسه المور شدن وآمدن النور برميدن ز الجواز بگذشتن س

الحو

نقيض الاعادة الاردآء يارى دادن الاهدآء التسكين د الابرآء بيزار كردن الاقرآء الحيض والطهر تقول اقرأت المرأة اذا حاضت واذا طهرت جميعا والكلمة من الاضداد الاقرآء ايضا خوانا كردانيدن الامرآء ايضا گوارنده گردانيدن طعام د الاجزآء بسنده بودن ودسته كردن كارد ودخرز ادن دن س الانسآء التاخير ش الانشآء ابتدا كردن كار وآفريدن ط الابطآء نقيض الاسراع والاخطآء نقيض الاصابة الشطآء ثريا آوردن ف الادفآء گرم كردن الاطفآء فرو كشتن آتش الاكفآء يك بيت خفض كردن وديگر رفع ق الارقآء باز ايستادن اشك وخون ك الاحكآء گره سخت بر زدن ل الاكلآء برويانيدن گياه از زمين ط الابطآء بسپردن آوردن م الايمآء اشارت كردن

المثال منه

ذوات الثلثة منه

ب الاباءة يكى را بديگرى واكشتن ح الاجاءة آوردن س الاساءة نانيكوى كردن ض الاضاءة روشن شدن

وروشن کردانیذن لازم ومتعدی ن الافآءة باز آوردن

باب

التفعیل من المهموز

ب التأدیب فرهنک آموختن التأدیب کرم سخت بزردن التأنیب سرزنش کردن ث التأریث افروختن آتش التأنیث ضد التذکیر خ التأریخ معروف یقال ارخت الکتاب د التأکید لغة فی التوکید ر التأبیر تلقیح النخل التأثیر اثر کردن التأخیر واپس بردن التأمیر امیر کردن ف التأثیف دیک بر دیک پایه نهاذن التألیف باهم آوردن ق التأریق بیذار کردن ل التأجیل اجل داذن التأمیل امیذ داشتن التأهیل من الاهل یقال اهله الله للخیر م التأثیم قولک للآخر اثمت ن التأبین ستوذن مرده واصله اتباع الاثر التأذین بانک نماز کردن واصله الاعلام التأمین آمین کفتن ه التألیه التعبید

المضاعف منه ج التأجیج ایقاد النار س التأسیس بنیاد افکندن

العطش تشنه شذن ص الغمص تکن شذن خشم وشکر باذدن نعمت یقال غمص النعمة اذا لم یشکرها ض المرض بیمار شذن المعض غضب فی حزن ط الحبوط باطل شذن کار الحبط برآماهیذن شکم چهارپا از خوردن السخط خشم کرفتن الغلط معروف النشاط معروف ظ الحفظ نکاه داشتن و یاذ کرفتن ع البشع سخت شذن کردن البخوع اقرار داذن بحق البلع بکلو فرو بردن التباعة از پس فراشذن الجرع آب خوردن الجزع ناشکیبایی کردن الجشع سخت حریص شذن السماع شنیذن الشبع سیر شذن از طعام الضبع بکشن آمدن شتر الضراعة فروتنی کردن الضلع کژ شذن الطبع زنکار کرفتن شمشیر الطمع معروف الفزع هراسیذن القناعة خرسند شذن الهلع شدة الجزع ف التلف هلاک شذن الجنف میل کردن لحیف فرتوت شذن الخطف ربوذن الدنف بیمار شذن

الردف از پس در نشستن الشنف دشمن داشتن الصلف مصدر صلفت المرأة اذا لم تحظ عند زوجها واصلها فی السحاب وهو قلة الماء الکلف دوست داشتن یقال منه کلف بکذا النشف در خوشیذن یقال نشف الحوض الماء ق البرق خیره شذن چشم الرنق تیره شذن آب الرهق مصدر قولهم رهقت الرجل اذا غشیته بمکروه وقولهم رهقه الدین ای رکبه الزلق خیزیذن پای الشرق آب در کلو ماندن العبق بوی در مردم کرفتن العرق خوی کرفتن العشق عاشق شذن العلق دوست داشتن الغدق بسیار شذن آب الغرق غرقه شذن الفرق ترسیذن الفلق نا آرام شذن اللحاق در رسیذن اللزوق واللصوق در رسیذن اللعق لیسیذن انکشت الملق چاپلوسی کردن النزق سبکسار شذن ک الشرکة انبازی کردن الضحک خندیذن الفرک دشمن داشتن زن شوهر را ل البخل بخیلی کردن الثمل مست شذن الجذل

شاذ شذن الجهل نادان شذن الحبل آبستن شذن زن الخجل تشویر خوردن الرتل کشاذه شذن دندان الرجل پیاذه شذن العجل والعجلة شتافتن العمل کار کردن الغزل معروف الفشل بذدل شذن القبول پذیرفتن الکسل کاهل شذن المجل شغه بستن دست المذل الخذر یقال مذلت رجلی ای خدرت النغل تباه شذن ادیم م الخضم خاییذن بهمه دندان الدسم چرب شذن الرحمة معروفة السقم بیمار شذن السلامة معروفة السنم سرد شذن آب الضرم بشخذن آتش الطعم خردن العدم الفقر العلم دانستن الغرم تاوان داذن الغنم غنیمت یافتن الفهم دریافتن سخن القدوم از سفر باز آمدن القرم آرزو کردن کوشت یقال قرم الی اللحم القطم مست شذن شتر و آرزو کردن چرغ کوشت والتقول قطم الفحل وقطم الصقر الی اللحم اللقم ازغ شذن کوز اللثم بوسه داذن اللزوم

لازم شدن الندم والندامة پشیمان بدن م الهرم پیر شدن
ن البطن بسیار خوار شدن الحزن اندوهگن شدن الدرن
شوخگن شدن الزمانة ورجای ماندن السمن فربه شدن
الضغن کینه گرفتن یقال ضغنت علیه الضمان پاینداي کردن
الغبن پوسیدن الغبن سست رای شدن الفطنة زیرک شدن
وکذلک اللحن اللسن زبان آور شدن ه السفه بی خرد شدن
الشره حریص شدن العمه متحیر شدن الفقه دانستن الکراهة
معرفة النقه دریافتن حدیث و از بیماری به شدن

ومما جا نعته على افعل من هذا الباب

ب الجرب گرگن شدن الحدب گوژپشت شدن الوقب بزرگ گردن شدن
الشنب تیغ الاسنان الغلب ستبر گردن شدن ت الهرت
فراخ شدن گوشه دهن ث الشعث کالیده شدن موی سر
ج البلج سپید شدن الدعج سیاه شدن سیاهه چشم العرج لنگ شدن

ح الجلح تویل شدن الفلح شکافته شدن لب زیرین الفلح
زرد دندان شدن خ الصلخ کری کر شدن د الجرد بی موی شدن
الرمد درد گرفتن چشم ر البتر دنبال بریده شدن البخر گنده
دهن شدن الجهر روز کور شدن الدفر تیز شدن بوی س
الخرس گنگ شدن اللعس سیاه بام شدن لب ص البرص پیس شدن
ط الشمط سپید اندر سر آمدن المعط بشدن موی ع
النلع دراز گردن شدن الجدع گوش بریده شدن القرع کل شدن
ق الزرق والزرقة سبز چشم شدن العتق پهلزگرزن شدن
ل الکحل سیاه شدن پلک چشم النجل فراخ چشم شدن م
البکم گنگ شدن الخزم بینی بریده شدن الفجم کژ دهن شدن
العلم شکافته شدن لب زبرین

باب

فعل یفعل بضم العین من الماضی والمستقبل جمیعا
ب الحسابة حبیب شدن الرحب فراخ شدن الرطوبة

تر شدن الصعوبة صعب شدن الصلابة سخت شدن العذوبة
خوش شدن آب العزوبة زن دور شوی شدن العضوبة بران
شدن الغربة غریب شدن القرب نزدیک آمدن یقال قربت منه
النجابة نجیب شدن ن الزمانة اهسته و بیاخر شدن و رجل
زمن ت الثخونة باریک شدن یقال هو سخت الجسم ث الجنث پلید
شدن ج البهجة نیکو شدن السماجة نقیض الملاحة ح
السماحة راد شدن الصباحة نیکو روی شدن الصراحة
صریح شدن الفصاحة فصیح شدن القباحة زشت شدن
الملاحة نمکین و شیرین شدن الملوحة شور شدن تقول ما ملح
د البرودة سرد شدن البعد دور شدن البلادة کند شدن
الجعودة بشکن شدن موی الجلادة جلد شدن المجد شریف شدن
النجدة دلیر شدن ر البصارة بصیر شدن البصر دانستن
الجبارة بلند آواز شدن الحقارة حقیر شدن الخثورة ستبر شدن

خیانت کردن الصون والصیانة نگاه داشتن الکینونة بدن
الهوان خوار شدن الفوه سخن گفتن

باب

فعل یفعل بفتح العین من الماضی وکسرها من المستقبل
ب الخیبة نومید شدن الریب بشک افکندن الشیب سپید شدن
موی الطیب پاکیزه شدن العیب آهو کردن العیب والمعیب
ناپدید شدن ت البیوتة بشب کاری کردن ث الریث دیر آمدن
خبر یقال راث علی خبره العیث الفساد الغیث باران آمدن
ج الهیاج خشک شدن نبات الهیجان خاستن یقال هاجت
الحرب الهیج انگیختن ح الرنخ دور شدن السیح رفتن آب
بر روی زمین السیاحة سیاحی کردن الصیاح بانگ کردن
الفیح دمیدن بوی خ الشیخوخة پیر شدن د البیود
الهلاک الحیدودة المیل الزیادة افزودن وافزون کردن
الشید بنا افراشتن والشید ایضا بنا کردن بگچ الصید معروف

الكيد المكر الميد جنبيدن الهيد شكستن وجنبانيدن د السير
رفتن وبراندن يقال سرت الدابة مسارت الصيرورة كرديدن
الضير كزند كردن الطيرورة پريدن ز الميز جدا كردن س
الخيس غدر كردن يقال خاس به والخيس ايضا دم كرفتن مراد
وكساد شدن القياس معروف الكيس زيرك شدن الميس خراميدن
ش الجيش جوشيدن ديك الريش پر نهادن تير الطيش جسيدن
تير از نشانه وسرسبك شدن العيش زيستن اللبيش اميختن موى وشم
ص الحيص بگريختن ض البيض خايه كردن مرغ الحيض معروف
الغيض بكاستن وكاسته شدن الغيض دويدن اب الهيض
شكستن استخوان پس از انك وا درسته باشد ط الخياطة
درزى كردن ط الغيظ خشم اوردن ع البيع فروختن وخريدن
الريع الرجوع الشيوع انتشار الخبر غ الزيغ كژ شدن
ف الحيف ستم كردن الزيف نبهره شدن درم الضيافة

مهمان شدن العيافة زجر الطير ق الضيق تنك شدن ك الكيل
الجماع ل السيلان روان آب العيلة درويش شدن القيلولة
ضعف الراى القيلولة خفتن بكرمكاه الكيل پيمودن الميل
جسيدن الهيل باويدن م الذيم عيب كردن الريم البراح
الشيم بركشيدن شمشير والشيم ايضا در نيام كردن وهو من الاضداد
والشيم ايضا نكرستن بدرفش تابدانى كه كجا مى بارد الضيم ستم كردن
الهيام سخت تشنه شدن ن البيان بديدا مدن البين جدا شدن
الحينونة هنكام بدن الحين هلاك شدن الدين وام كردن الدين
فرمان بردار شدن وخوار كردن وجزا دادن الرين غلبه كردن
وهو مثل الطبع ايضا الزين ياراستن الشين معيوب كردن
الطين كل مهر برنامه نهادن وبكل بكردن بام وجز آن
العين چشم كردن اللين نرم شدن المين دروغ كفتن ه التيه
والتيهان متحير شدن التيه تكبر كردن

باب

فعل يفعل بكسر العين من الماضى وفتحها من المستقبل

د الدود كرم در افتادن طعام يقال داد الطعام س السوس
شپشه در افتادن يقال ساس الطعام ف الخوف ترسيدن م
النوم خفتن ومن الياء ب الهيبة ترسيدن د المكادة والكود مصدر
قولهم كاد ان يفعل اى قارب ولم يفعل ر الحيرة متحير شدن الغيرة
رشك بردن ع الهيع بى دل شدن ف العياف والعيوف كراهيت داشتن
ل المخيلة انديشه كردن النيل يافتن م العيمة آرزومندن شير
ومن الواو الذى جاء على اصله تماما ج العوج كژ شدن الهوج ان يطول
وبه حمق ح الروح ان تتباعد صدور قدميه وتتدانى عقباه
د القود دراز كردن شدن د الحور سپيد چشم سپيدى سپيد شدن
وقيل هو ان تسود العين كلها مثل عين الظباء والبقر العور
يك چشم شدن س الشوس بكوشه چشم نكرستن ش الدوش ضعف البصر
ص الخوص تنك شدن كوشه وايين از چشم الحوص چشم دور در افتادن

ع الكوع اعوجاج الكوع ق الروق دراز دندان شدن السوق
نيكو شدن ساق ل الثول ديوانه شدن كوسفند الحول احول شدن
ومن الياء د الجيد دراز كردن شدن العيد نازك شدن ف
الخيف يك چشم سبز شدن وديكر سياه الهيف باريك ميان شدن
ن العين فراخ چشم شدن ونعت ما جاء تاما على اصله
من هذا الباب على وزن افعل اذا كان رجلا وفعلاء اذا كانت امراة

باب

الافعال من ذوات الثلثة

ب الاثابة ثواب دادن الاجابة جواب دادن الاذابة
كداختن الارابة بتهمت افكندن الاشابة سپيد كردن موى
الاصابة رسانيدن وصواب كفتن سخن الاطابة پاك كردن
الانابة الرجوع الى الله ت الابانة بكذرانيدن شب الافاتة
دركذرانيدن الاقاتة توانا شدن الالاتة الصرف فى النقص

الاماتة بميرانيدن ث الاغاثة فرياد رسيدن ح الاباحة مباح
كردانيدن الاناحة تقدير كردن الاراحة براسايانيدن الازاحة
دور كردن الاشاحة الجد والحذر ايضا خ الاصاخة فرا نيوشيدن
الاناخة فرا خوابانيدن شتر د الابادة الاهلاك الاجادة نيك كردن
الارادة خواستن الاشادة نامدار كردانيدن يقال اشاد بذكره
اى رفعه الاعادة باز كردانيدن الافادة فايده دادن ذ
الاعاذة پناه دادن ر الابارة الاهلاك الاثارة برانگيختن
الاجارة جار دادن الادارة گرد بر آوردن و گردانيدن الازارة
بزيارت بردن الاشارة معروفة الاطارة بپرانيدن الاعارة
عاريت دادن الاغارة غارت كردن و شتافتن و سك تافتن س
الانارة روشن كردن و علم بر كردن جامه ز الاجازة من الجايزة
تقول اجازه بكذا درهما و الاجازة ايضا بگذاشتن س
الاكاسة زيركى دادن ش الاعاشة زنده داشتن ض الافاضة

الحكم

ريختن آب تقول افاض الماء على نفسه و الافاضة بالقداح فى الميسر
الدفع بها و الافاضة ايضا در حديث شدن تقول افاض فى
الحديث ط الاحاطة بالشى هو العلم به ع الاجاعة گرسنه كردن
الاذاعة آشكارا كردن خبر الاضاعة ضايع كردن الاطاعة
طاعت داشتن الاراعة خواستن الازاغة بجسبانيدن ف
الاجافة در فرا كردن الاخافة ترسانيدن و خيف آمدن و آن
جاى است بمنا الاضافة مهمان كردن الانافة على الشى الاشراف
عليه ق الاذاقة بچشانيدن الاراقة ريختن آب الاطاقة
توانستن الافاقة باهش آمدن الالاقة اصلاح الدواة ل
الاجالة گردانيدن الاحالة حوالت كردن بمال و سال بر گرديدن
الادالة دولت دادن الاذالة خوار كردن الازالة زايل گردانيدن
الاسالة فرود دوانيدن آب الاطالة دراز كردن الاعالة
بسيار شدن عيال الاقالة فى البيع معروفة الامالة بجسبانيدن

الانالة چيزى فرا كسى دادن م الادامة دايم داشتن الاقامة
از جاى برانگيختن و بپاى داشتن الالامة كارى كردن كه بدان
مستوجب ملامت گردد ن الابانة جدا كردن الادانة وام دادن
الاعانة يارى دادن الالانة نرم كردن و مما جاء على الاصل من هذا الباب
ج الاحواج بحاجت آوردن ح الارواح دم گرفتن گوشت ل
الاحوال يكساله شدن الاعوال گريستن بآنك ه

باب

التفعيل من ذوات الثلثة

ب التبويب باب باب فرا هم آوردن التثويب خواندن يك بار دين از ديگر
و التثويب ايضا ثواب دادن التذويب بگداختن ج التتويج
تاج بر سر كسى نهادن التزويج زواج كردن التزويج زن دادن
التعويج كژ كردن د التجويد نيك كردن التخويد شتافتن
التدويد كرم در افتادن التزويد زاد دادن التسويد سياه
كردن من السواد و مهتر كردن من السودد التعويد خو فرا كردن

التهويد

التهويد نرم رفتن و جهود كردن ذ التعويذ معروف ر التجوير
ستمكار خواندن التخوير بهن وا بردن كرده و سپيد كردن جامه التدوير
گرد بر كردن التزوير بيارايستن سخن التسوير دست و نحن در دست كسى
كردن التشوير تشوير دادن يقال شور به التصوير صورت كردن
التعوير يك چشم بر كردن و با نباشتن چشمه التغوير شكله بر كشيدن
التكوير بر هم پيچيدن و روشنى بردن و بيفگندن التنوير بيرون آمدن
شكوفه و روشن كردن ز التجويز روا داشتن ش التشويش
شوريدن كار بر كسى التنويش نوى دادن ض التعويض عوض
دادن التغويض كار با كسى گذاشتن التقويض بر كندن خيمه
ع التجويع گرسنه كردن الترويع ترسانيدن التطويع الترخيص
و التسهيل و فى القرآن فطوعت له نفسه قتل اخيه غ
التسويغ روا داشتن تقول سوغت له ما فعل اى جوزت ف
التجويف ميان تهى كردن التخويف ترسانيدن التسويف

مُدافعت کردن ن اَلتَّرْوِيقُ بپالودن اَلتَّشْوِيقُ بآرزو آوردن
اَلتَّطْوِيقُ بطاقت آوردن و طوق در گردن کسی افگندن اَلتَّعْوِيقُ
باز داشتن اَلتَّفْوِيقُ سوفار کردن تیر ل اَلتَّحْوِيلُ بگردانیدن
اَلتَّخْوِيلُ دادن اَلتَّسْوِيلُ آراسته گردانیدن یقال سَوَّلَتْ لَهُ نَفْسُهُ کذا
اَلتَّعْوِيلُ اعتماد کردن اَلتَّنْوِيلُ دادن م اَلتَّدْوِيمُ گرد برآمدن مرغ
در هوا اَلتَّسْوِيمُ نشان کردن اَلتَّقْوِيمُ قیمت کردن و راست کردن
اَلتَّهْوِيمُ خفتن ن اَلتَّخْوِينُ خائن خواندن اَلتَّدْوِينُ نوشتن در دیوان
اَلتَّلْوِينُ بگردانیدن گونه اَلتَّهْوِينُ آسان گردانیدن ه اَلتَّشْوِيهُ
زشت گردانیدن اَلتَّمْوِيهُ بیاراستن سخن اَلتَّنْوِيهُ بزرگ نام گردانیدن
ومن الباب ب اَلتَّثْيِيبُ کالم شدن زن [?] اَلتَّجْيِيبُ گریبان کردن
پیرهن اَلتَّخْيِيبُ نومید کردن اَلتَّسْيِيبُ فرا گذاشتن اَلتَّشْيِيبُ
سپید کردن موی سر اَلتَّطْيِيبُ خوش کردن اَلتَّعْيِيبُ معیوب خواندن
اَلتَّغْيِيبُ ناپدید کردن ت اَلتَّبْيِيتُ سگالیدن کاری بشب ث

اَلطَّنْزُ افسوس داشتن اَلنُّشُوزُ آرام ناگرفتن زن با شوهر
اَلنَّقْزُ وَالنَّقَزَانُ از جای جستن اَلنَّكْزُ بگزیدن مار س
اَلْبَجْسُ آب راندن اَلْجُمُوسُ افسردن چربش اَلْحِرَاسَةُ پاس داشتن
اَلْخُنُوسُ وا پس آمدن اَلدِّرَاسَةُ خواندن اَلدُّرُوسُ ناپدید شدن
و ناپدید کردن یتعدی و لا یتعدی اَلطُّمُوسُ ناپدید شدن و الطمس
ناپدید کردن اَلْعُطَاسُ عطسه دادن اَلْكُنُوسُ وا رفتن جای
اَللَّمْسُ بسودن اَلنَّخْسُ وانولیدن اَلنُّعَاسُ خفتن اَلنَّكْسُ
نگونسار کردن ش اَلْبَطْشُ گرفتن اَلْخَمْشُ کندن روی و جز آن
اَلْخَرْشُ خسته بستن [?] اَلْفَرَاشُ جامه فرو کردن اَلنَّبْشُ وا کردن
گور و باز کردن کفن اَلنَّفْشُ زدن پشم و انج بدان ماند اَلنَّفْشُ
چرا کردن گوسفند و رفتن در شب بی شبان اَلنَّقْشُ نگار کردن
و بدست باز کردن پشم و خار از پای بیرون کردن ص اَلْخَرْصُ
اَلْحَزْرُ وَالْخَرْصُ ایضًا دروغ گفتن اَلْخُلُوصُ ویژه شدن

اَلْخَلَاصُ رستن اَلرَّقْصُ پای کوفتن اَلْقَرْصُ ناخن فرا گرفتن اَلْقِمَاصُ
سکیزیدن اَلنَّقْصُ کاستن و کاسته شدن ض اَلْحُمُوضَةُ
ترش شدن اَلرَّفْضُ فرو گذاشتن اَلرَّكْضُ تاختن ستور اَلنَّغَضَانُ
جنبیدن اَلنَّفْضُ فرو افشاندن اَلنَّقْضُ مصدر نَقَضْتُ البناءَ
وَالْحَبْلَ وَالْعَهْدَ ط اَلْبَسْطُ گسترانیدن اَلسُّقُوطُ بیفتیدن
اَلسَّمْطُ با پوست بریان کردن اَلشَّرْطُ معروف وَالشَّرْطُ ایضا نیش
حجام اَلْقُنُوطُ نومید شدن اَللَّقْطُ برچیدن اَلْمَشْطُ موی شانه
کردن وَکَسْرُ العین لغة فی غابره اَلنَّقْطُ نقط بر زدن ع
اَلطُّلُوعُ برآمدن آفتاب و ماه و ستاره اَلنُّبُوعُ بیرون آمدن آب
از چشمه غ اَلْبُزُوغُ برآمدن آفتاب اَلْبُلُوغُ رسیدن اَلسُّبُوغُ
فراخ شدن اَلصَّبْغُ رنگ کردن وَالْفَتْحُ لغة فی غابره اَلْفَرَاغُ
پرداخته شدن ف اَلْخِلَافَةُ خلیفه بودن اَلْخُلُوفُ
بگردیدن بوی دهن اَلرَّجَفَانُ جنبیدن اَلرَّسَفَانُ رفتن وابند

الرَّشْفُ مزیدن اَلرَّعْفُ خون از بینی آمدن اَلْعَكْفُ وا داشتن
اَلْعُكُوفُ اقبال کردن بر کاری اَلْكَرْفُ کمیز بوییدن خر ق
اَلْبَرَقَانُ تافتن روشنایی اَلْبَرْقُ خیو بیفکندن اَلْبُسُوقُ
دراز شدن خرما بن اَلْخَفْقُ وَالْخَفَقَانُ تپیدن دل وَالْكَسْرُ لغة
فی غابره وهو اشهر اَلْخُفُوقُ فرو شدن ستاره اَلْخَلْقُ آفریدن
و باندازه کردن اَلْخَنْقُ خبه کردن اَلدَّفْقُ ریختن آب
اَلرَّتْقُ بستن اَلرِّزْقُ روزی دادن اَلرِّفْقُ نرمی کردن اَلرُّمُوقُ
نگریستن اَلسُّمُوقُ بلند شدن اَلشُّرُوقُ برآمدن آفتاب
اَلصِّدْقُ راست گفتن اَلطَّرْقُ کشنی کردن اَلطُّرُوقُ آمدن بشب
اَلطَّلَاقُ دست باز داشته شدن زن اَلْعِتْقُ از بندگی باز کردن [?]
اَلْفَرْقُ جدا کردن اَلْفُسُوقُ بی سامانی کردن وهو فی الاصل
خروج الشیء عن الشیء اَلْمَذْقُ آمیختن شیر با آب اَلْمُرُوقُ بیرون آمدن
تیر از نشانه اَلْمَشْقُ زود نبشتن و خوردن و بنیزه زدن اَلنَّتْقُ

جنبانیدن نبیره دو پوست فروکشیدن • النسق باهم آوردن سخن
النفاق روا شدن [illegible] • النفوق مردن ستور ک
البتک بریدن • البروک فرو خفتن شتر • البشک بخیه دور دور
زدن و دروغ گفتن • الترک دست بداشتن • الحلوکة سیاه شدن
الدلوک بگشتن آفتاب وقیل هو الغروب • السلک درآوردن
السلوک در راه شدن • العرک مالیدن گوش [illegible] • العلک
خاییدن • الفتک ناگاه کشتن • الفرک مالیدن جامه و خوشه •
ل البذل بخشیدن • البزل شکافتن • البطول باطل شدن
البطالة بیکار ماندن • البقول ریش بر آمدن • البکل آمیختن
الحصول حاصل شدن • الخذلان و الخذل یاری نا دادن • الخمول
بی نام شدن • الدخول در شدن • الذبول پژمردن • الرفول و الرفل
خرامیدن • الرکل لگد زدن • الرمل بافتن حصیر • الرمل و الرملان پویدن
السدل فرو گذاشتن جامه • السعال خفیدن • السقل و الصقل جلاء

السمل داغ کردن چشم • السمول کهنه شدن جامه • الشکل شکال بر نهادن
و نقط و عجم زدن • الشمول بجستن باد شمال • العذل ملامت کردن •
الغفول غافل شدن • الفضل افزون آمدن • القبالة پایندانی کردن •
القتل کشتن و سخت رام کردن و آب در می آمیختن تا تنک شود • القفول
باز آمدن از سفر • الکحل سرمه در چشم کردن • الکفالة پایندانی کردن •
الکمال تمام شدن • المثول در پیش کسی بپا ایستادن • المثل مثله کردن •
المطل سوختن وام • النجل زادن و نیزه زدن و شکافتن و انداختن •
النخل بیختن آرد • النقل فرا ابردن چیزی • النکول باز بس آمدن • الهمول
فرو دویدن اشک • النشول گوشت از دیگ بر آوردن م الحجامة
معروفة • الحکم داوری کردن • الحلم خواب دیدن • الخدمة معروفة •
الرجم سنگسار کردن • الرسم نشان نهادن • الرقم نبشتن • الرکم
بر هم نشاندن • الزعم گفتن باطل و دعوی کردن • الزعامة پایندانی
کردن • السجم فرو دویدن اشک • الشکم جزا دادن • العجم دندان

برچیزی نهادن از مایش را • الکتمان پنهان داشتن • الهجوم ناگاه
در شدن ن الجبن بد دلی کردن • الحران حرونی کردن • الحزن
اندوهگن کردن • الختان ختنه کردن • الخزن در خزانه نهادن •
الدهن اندودن بروغن • الرزن [illegible] و ضم العین لغة
ماضیه • الرکون آرام گرفتن • السجن در زندان کردن • السخونة گرم شدن
السکون آرامیدن • الطعن نیزه زدن یقال طعنه بالرمح و الطعن
ایضا بد گفتن و کذلک الطعنان یقال طعن فیه و علیه • الفطنة
زیرک شدن یقال فطن لکذا • اللسن در زبان گرفتن • المجون باک
نا داشتن از گفت هرچ فرا زبان آید • المرون نرم شدن

باب

فعَل یفعِل بفتح العین من الماضی و کسرها من المستقبل •
ب الثلب بد گفتن • الجدب عیب کردن • الجذب کشیدن • الحطب
هیمه کردن • الخضب خضاب کردن • الصلب بر دار کردن • الضرب

زدن

زدن و رفتن • الضراب گشنی کردن شتر • العتب خشم گرفتن بر کسی
العزوب غایب شدن • العصب بستن • العضب بریدن
العضب معروف • الغلب و الغلبة غلبه کردن • القصب عیب کردن
و بریدن گوشت • القضب ایضا بریدن • القلب باز گردانیدن • الکذب
دروغ گفتن • الکسب کرد کردن • اللسب گزیدن کژدم • النحیب گریستن
گریستن در سینه • النزیب بانگ کردن آهو • النصب پای کردن • النعیب
بانگ کردن کلاغ و فتح العین لغة فی غابره ت البلت بریدن • الکبت
خوار کردن و بروی افکندن و هلاک کردن و غمگین کردن • الکفت باهم
آوردن • اللفت واگردانیدن • النحت تراشیدن ث الطمث
دوشیزگی بردن • العلث آمیختن حدیث • الغلث آمیختن گندم با جو
الفرث شکافتن جگر • البث و النبث خاک از چاه بر آوردن
النفث دمیدن افسون گر ج الحلج دانه از پنبه جدا کردن
الخلج کشیدن • و الخلج ایضا جستن چشم • الشحیج بانگ کردن استر

وكلاغ المنشج امتحن النتاج زادن يقال نتجت الناقة ونتجتها
انا الفسج بافتن النشيج كريستن باواز الهنجان نرم رفتن ح
المنح دادن النح والنباح بانك كردن سك النضح بر زدن اب وتشنكی
بنشاندن النطح سر زدن النكح والنكاح التزوج والوطو معا
د الجلد بتازيانه زدن الحرد القصد الحشد كرد امدن مردم الحفد
شتافتن در خدمت الحقد كينه كرفتن الخند بريدن خار از درخت
الرفد يارى كردن وعطا دادن السمود بازى كردن الصفد بستن
الضمد بستن جراحت العصد بپيچيدن العقد كره بر زدن و پیمان کردن
وسوكند خوردن بقصد العمد قصد كردن و ستون فرا نهادن العنود
ستيهيدن الغمد شمشير در نيام كردن الفصد رك زدن كسی را
الفقد كم كردن القصد معروف يقال قصده وقصد له واليه
والفصيح قصد له والقصد ايضا بشكستن چوب النضد
بر هم نهادن چيز د لحذ بريان كردن النبذ انداختن

الجزء الرابع

ر الجزر شتر كشتن وكم شدن آب دريا و زود بريدن خرما الحسر الكشف
والحسر ايضا ان تسير على البعير حتى ينقطع سيره الحفر كندن جوی
وجاه وانچ بدان ماند الحقر حقير داشتن الحتر غدر كردن
الخطر دنبال جنبانيدن شتر الخطران خرامیدن با امن و شدن نيزه
در جنگ الذبر والزبر نبشتن الزفير ناليدن بكمين السفر رفتن
جاه وروی كشادن زن السفور بسفر شدن الشبر بوجب كردن
الصبر شكيبایی كردن الضفر تافتن موی ورسن الطفور ازجای
نجستن العتر ان جنبيدن نيزه العذر معذور داشتن العذر ختنه
كردن العصر افشاردن انكور وجز آن العفر در خاك ماليدن
العقر پی كردن وشتر كشتن الغدر معروف الغفر والغفران والمغفرة
آمرزيدن كناه والاصل فيها التغطية والنغر ايضا باسر شدن
بيمارى القبر در كور كردن القتر تنگ فراگرفتن بر عيال در باب معيشت
القدرة توانستن القدر القتر والتقدير والقدر ايضا كوشت

زبرا يكتب

در ديك پختن و كار تنگ داشتن بر كسی القسر جوار كردن وبستن بر كاری داشتن
القشر پوست واكردن الكسر شكستن الكشر كماريدن و دندان
برهنه كردن النفور رميدن شتر الهدر والهدور خون باطل شدن
الهدير بانگ كردن شتر وكبوتر الهذر بيهوده كفتن الهصر شكستن
و فرا خويشتن كشيدن ز الجلز پی بر زدن الجمز دويدن شتر
الخبز نان پختن و نان دادن و واندن سخت العجز ناتوان شدن الغرز
بزمين زدن سوزن وانچ بدان ماند الغمز چشم زدن و سخت افشردن
القفز والقفزان از جای جستن الكنز كنج نهادن اللمز
افسوس كردن الهمز فرا افشردن والهمز ايضا عيب كردن ومنه
همزة لمزة والهمز ايضا الدفع والضرب ومنه المهماز للحديدة
التی في اسفل الخف س الجلوس نشستن الحبس واداشتن
الخلس ربودن الرفس پای فرا جزی زدن الرمس در خاك كردن
العبوس روی ترش كردن العكس دست شتر واكردن بستن

الهمس

الغرس كشتن درخت الغمس سر در آب فرو بردن الفرس كردن
وابر شكستن ومنه فريسة الاسد القبس فرا كرفتن آتش
ويقال منه ايضا قبسته نارا واقبسته علما بمعنى اقبسته القرس
سخت شدن سرما الفلس فی كردن الكبس درانباشتن جوی
اللبس بوشيدن كار بر كسی المكس مكاس كردن النبس سخن كفتن
النمس راز نهان داشتن ومنه الناموس الهجس بدل بكذشتن
الهمس اواز نرم دادن ش الحرش صيد كردن سوسمار الخدش
والخرش خراشيدن روی وجز آن القرش الكسب والجمع ومنه
قريش ص الحرص معروف القرص سوراخ كردن بعلبن
والقرص ايضا بريدن القبص فرا كرفتن بسر انكشتان القلص
وا هم جستن القنص الصيد النكوص الرجوع ض البرض دادن
اندك الخفض فرو نهادن وخوش زيستن ومكسور بكردن حرف وختنه
كردن زن ونرم داشتن اواز يقال اخفض صوتك ومن صوتك

العرض معروف یقال عرض علیه کذا • والعرض ایضاً پیش آمدن کار یقال
عرض له امر • الفرض فریضه کردن ورخنه درافکندن • القبض
فراگرفتن • القرض بریدن وشعر گفتن • النبضان جستن رگ ط الخبط فروکوفتن
برگ از درخت ودست بر زمین زدن شتر • الخلط آمیختن • الربط بستن •
السمط روده کردن • الشرط معروف • والشرط ایضاً نیش زدن •
وضمّ الیاء لغة فی غابره • القبط نگاه داشتن • الغبط رشک بردن •
الغبطة آرزو کردن حال کسی • القسوط ستم کردن • الهبوط
فرود آمدن • ظ اللفظ از دهن بیفکندن • ع الرجع باز گردانیدن •
الرجوع باز آمدن • النزع کشیدن • والنزع ایضاً جان کندن •
النزوع آرزو بردن • ف الحذف زدن بعصا • والحذف بیفکندن
وبریدن دنبال اسب • الحلف سوگند خوردن • الخسف بزمین فرو بردن •
یقال خسف الله به الارض وقال الله تبارک وتعالی فخسفنا به
وبداره الارض • الخسوف چشم دور درافتادن وگرفتن ماه وبزمین فرو شدن •

الخصف دوختن نعلین وآنچ بدان ماند • الالیف نرم رفتن وگام خرد نهادن •
الذرفان فرو دویدن اشک • الصرف باز گردانیدن وصیرفی کردن •
الصریف جریدن دندان وبکره وآنچ بدان ماند • الصراف بگشن آمدن سگ •
الظلف باز داشتن از آرزوها • المعرفة والعرفان شناختن • العزیف
بانگ کردن پری • العزوف از چیزی باز ایستادن ومنه النفس عزوف
الوف • العطف بدو فرو آوردن وحمله بردن ومهربانی کردن • العلف
علف دادن • الغرف برگرفتن آب بدست • القذف انداختن ودشنام
دادن • القرف القشر والکسب معاً • القصف شکستن • القصیف
بانگ کردن رعد • القطف میوه از درخت باز کردن • الکف دست واز ایستادن
الکسوف بگرفتن آفتاب • الکثف وانبوه شدن • النتف کندن موی
الندف بپنبه زدن • النزف آب همه از چاه برکشیدن • الهتاف بانگ کردن •
ق الحلق ستردن موی وبر گلو زدن • الحزق درآیدن ودروغ گفتن
السبق از پیش شدن • السرق دزدیدن یقال سرق منه وسرقه کذا

السلق جوشانیدن خایه • الصفق دست بر دست زدن در حال بیع وبیعت •
العتق آزاد شدن • الفلق شکافتن • النطق سخن گفتن • النعیق بانگ
زدن شبان بگوسفند • النغیق بانگ زدن کلاغ • النهیق بانگ کردن خر •
ک السبک بالوذن زر وسیم وریخته گری کردن • السفک خون ریختن •
الملک پادشاه شدن • الهتک پرده واردیدن • الملک الهلاک •
ل الحفل گرد آمدن مردم وباک داشتن • الحمل بار برگرفتن ودیع بار بر نهادن •
الختل فریفتن • الصهیل بانگ کردن اسب • العتل کشیدن بنیرو •
والضم لغة فی غابره • العدل داد کردن یقال عدل علیه فی القضیة •

یقال عدل الشیء بالشیء والعدول از وراه بگشتن یقال عدل عن الطریق

والعدل ایضاً برابر کردن چیزی بچیزی • العزل از ولایت باز کردن •
والعزل ایضاً جدا کردن چیزی از چیزی • العسلان دویدن گرگ
وجنبیدن نیزه • العقل خردمند شدن ودریافتن • والعقل ایضاً دیت
بدادن ودیت از کسی بستدن وزانوی شتر بستن • الغزل دوک رشتن
الغسل شستن • الفتل تافتن رسن • الفصل جدا کردن کار یاجی

ومنقطع کردن خصومت • الفصال از شیر باز گرفتن کودک • الفصل
بریدن ومنه الفصیل • الجل با وبد کردن • النزول فرود آمدن • النسلان
دویدن گرگ وجنبیدن نیزه • الهزل لاغر کردن • والهزل ایضاً ضد الجد م البسم
تبسم کردن • البغام بانگ کردن آهو • الثلم رخنه کردن • الجثوم فرو خفتن
مرغ • الجرم گناه کردن • والجرم ایضاً کسب کردن • الجزم بریدن ومنه
جزم الحرف • الجلم ایضاً بریدن • الحتم واجب کردن • الحذم بشتاب
فرو خواندن • الجذم بریدن • الحرمان المنع یقال حرمه کذا اذا
منعه ایاه • الحسم بریدن وپیوسته داغ کردن • الختم مهر کردن
وقرآن تمام کردن • الخذم بریدن • الخزم مهار در بینی شتر کردن •
وکذلک الخطم • الرثم نشان بستن بر انگشت وشکستن • الردم
رخنه بر آوردن وبانباشتن • الشتم دشنام دادن • الصدم
کوفتن وکاری صعب رسیدن • الصرم بریدن • الظلم ستم کردن •
واصله وضع الشیء فی غیر موضعه • العزم دل برکاری نهادن •

الحفد نگاه داشتن • الغشم الظلم • القصم شکستن که جدا نگردد •
القطام از شیر باز کردن • القسم بخشیدن • الفصم شکستن که جدا
گردد • الکدم بدندان گرفتن • والقم لغة فی غاية الکلم جراحت
کردن • اللطم بنجه زدن • النظم بر رشتن مروارید • الهدم ویران کردن •
الهزم شکستن لشکر • الهشم نان در کاسه شکستن • ن الحان
خسته کردن • الدفن نهان کردن در خاک • الزبن الدفع ومنه الزبانية
ملائكة النار • العجن خمیر کردن • الغبن فریفتن در بیع • الفتون فتنه
کردن و فتنه شدن و ازمودن بسوختن • القرن بهم وا بستن •

باب

فعل یفعل بفتح العین من الماضی والمستقبل

ب الذعابة مزاح کردن • الذهوب والذهاب بشدن •
الرعب ترسانیدن و پر کردن • السحب کشیدن بر زمین • الشعب
من الاضداد یکون بمعنی الجمع ویکون بمعنی التفریق و باصلاح اوردن

وبناه

وبناه کردن • النهب ربودن • ت البغتة ناگاه گرفتن • البهت دروغ گفتن
و متحیر کردن • السحت الاستیصال • النعت نشان دادن • ث البحث
بژوهیدن یقال بحث عن کذا • البعث فرستادن و از خواب کردن
و مرده زنده کردن و بر کاری انگیختن • اللهث واللهاث زبان بیرون
کردن سگ از تشنگی و ماندگی • ج البعج شکم شکافتن • السحج خراشیدن •
اللعج سوختن دل از اندوه • المعج بشتاب رفتن • النهج راه پیدا کردن •
ح البروح بروح الظبی وغیره من الصید وهو ان یولیک میاسره
والعرب تتشأم به لانه لا یمکنها ان ترمیه حتی تنحرف • البطح
بروی افگندن • الجدح تر کردن بست باب • الجرح ریش کردن
و کسب کردن • الجموح بدخویی کردن ستور • الجنوح جسبیدن
الجنح بر بال زدن • الذبح گوسفند کشتن • والذبح ایضا شکافتن
الریحان جرب امدن ترازو • الرشح بیرون امدن خوی و تراویدن اب
و انچه بدان ماند • الرضح کوفتن • الرمح لگد زدن ستور و نیزه زدن •

السبح التصرف فی المعاش وقیل هو الفراغ • السباحة اشنا کردن •
السروح چرا کردن • والسرح بچرا بردن • السطح گسترانیدن • السفح
خون ریختن و جز ان • السلح کمیز کردن • السنوح ضد البروح والعرب
تتیمن به • الشرح بدید کردن و شرحه کردن گوشت و گشاده کردن دل •
الصبح صبوحی دادن • الصیح اواز دادن • ضراسب الضباح بانگ
کردن روباه • الطرح بیفگندن • الفتح گشادن و داوری کردن • الفسح
التوسع یقال فسح له • الفضح رسوا کردن • الفلح شکافتن الفلح زر
القدح اتش زدن و خوردی از دیگر کشیدن بکفچلیز • القرح والقرح
ریش کردن • القروح تمام دندان شدن ستور • الکبح لگام باز کشیدن
الکدح رنج بر کشتن • والکدح ایضا خراشیدن • الکسح رفتن
بروف وغیره • الکشح نهان داشتن دشمنی و اعراض کردن از چیزی •
الکلوح روی ترش کردن • اللفح سوختن • اللمح نگرستن • المتح اب
کشیدن از چاه • المدح ستودن • المزح مزاح کردن • المسح دست

چیزی فرو اوردن • المساحة بیمودن زمین • النزح اب کشیدن از چاه •
النزوح دور شدن • النصح نصیحت کردن • النضح دوختن جامه •
النفح دمیدن بوی و عطا دادن • خ البذخ کبداوری کردن •
الرسوخ ثابت شدن • الرضخ اندک دادن • الشموخ بلند شدن •
الفسخ نقض کردن کار • اللطخ الودن • المسخ من قولهم مسخه الله
قردا او غیره • النسخ نسخت کردن و بگردانیدن حکم ایتی بایتی دیگر •
النضخ بر دمیدن اب از چشمه • د الجحد والجحود انکار کردن •
الجهد رنج بر کردن و برنجانیدن متعدی و لا یتعدی • السعد نیک بخت
گردانیدن • اللحد لحد کردن و در لحد نهادن و جسبیدن • المهد
گسترانیدن تقول مهد فراشه • النهود مصدر قولهم نهد الی العدو
ای نهض • ذ الشحذ کارد تیز کردن • الفخذ بر ران زدن • ر
الهر شکافتن گوش شتر • البهر غلبه کردن و دما دما بر افگندن
یقال البهر الحمل • الجهر بلند گفتن و جاه پاک کردن • الدحور راندن •

الدخور هو ارشدن الدعر فساد کردن الدغر حمله بردن و ملازه
کودک برکرفتن الذعر ترسانیدن الزخور پر شدن جوی از آب
الزهور روشن شدن چراغ و جز آن السحر جادوی کردن السعر
افروختن آتش الشغر رفع الکلب احدی رجلیه عند البول
الشهر کشیدن شمشیر و معروف کردن الصهر بیه کذا اختن
الظهور پدید آمدن و بر بام خانه شدن و ظفر یافتن یقال ظهرت
البیت و ظهرت علی البیت و ظهرت علی الرجل العهر و العهارة
زنا کردن الفخر معروف الفغر دهن باز کردن و وا شدن
القعر از بیخ بر کندن و بقعر چیزی رسیدن القهر غلبه کردن و شکستن
و خوار کردن الکهر و انهار بدن و الکهر ایضا روی ترش کردن
در روی کسی و دور بر آمدن روز المهر کاوین کردن المهارة
استاذ شدن النحر شتر کشتن النهر و ادن و جوی بر کندن
ز النخر کوفتن بهاون النهر جبانیدن س النعس کاستن

یقال نحسه حقه ای نقصه التعس بسر در آمدن و سکرفیدن
الدعس نیزه زدن النهس کزیدن ش البهش شادی نمودن
یقال بهش الی الشیء اذا ارتاح له المحش سوختن النعش
افراشتن النهش کزیدن بدندان ص الشخوص از جای بدیگر
شدن الفحص و ابر و جستن ض الدحض لغزیدن پای
الدحوض باطل شدن حجت الرحض شستن المحض ویژه کردن
النهوض از جای برخاستن ط الشحط دور شدن الضغط
افشاردن المغط کشیدن یقال معط فی القوس اذا نزع فیها
ظ الجحوظ بزرگ شدن دیده چشم اللحظ نکرستن بکوشه چشم
النعظ و النعوظ انتشار الذکر ع البخع هلاک کردن
البخوع کردن نهادن خویرا البضع بریدن کوشت الجدع
بریدن کوش و لب و بینی الجذع علف نا دادن ستور الجرع جرع
الماء و هو شربه من غیر مص الجزع و الکذاشتن رود الجمع کرد کردن

الخدع و نقیض الخشوع چشم در پیش داشتن الخضوع فروتنی
کردن الخلع جامه بر کشیدن و خلعت دادن و ذلک یتعدی بعلی
الدسع عطا دادن و شتر اشخوار بر آوردن الدفع چیزی و اکسی دادن
یقال دفعت الیه کذا و الدفع ایضا سپوختن یقال دفعته فاندفع
الدلع زبان از دهان بیرون کردن و بیامدن متعدی و لا متعدی
الدمع روش اشک الذرع پیمودن الربع سبل افراشتن و الربع
ایضا چهار تو بکردن رسن و بستدن چهار یک از خواسته الردوع
چیره کردن الردع وا زدن و بعطر و جز آن بیالودن الرفع
بر داشتن الرقع و صله در جامه دوختن الرکوع معروف
الزرع کشتن و روئیانیدن السبع عیب کردن و بستدن هفت یک
و هفتم شدن و هفت تو بکردن السجع بانگ کردن قمری و فاخته
و مانند آن و السجع فی الکلام معروف السطع و السطوع دمیدن بام
و بو و بر خاستن گرد السفع سوزانیدن و سیاه کردن السلع

شکافتن الشرع پدید کردن و هویدا کردن و شکافتن الشروع
در کاری شدن الشسوع دور شدن الشفع جفت کردن
الشفاعة معروفة یقال شفع الیه فی کذا الصدع شکافتن
و آشکارا گفتن الصرع بیفکندن الصفع سیلی زدن الصقع
بانگ کردن خروه الصنع کاری کردن و احسان کردن و هذا یتعدی
بالی الطبع درم زدن و بر داختن شمشیر و مهر کردن نامه الطلع
لکیدن الفجع بدرد آوردن الفزع کوفتن القطع بریدن
القطاع شدن مرغ از سردسیر بکرمسیر القلع برکندن
القمع خوار کردن القنوع چیزی خواستن الکسع بر پس ستور
زدن اللذع سوختن اللسع کزیدن اللمعان تافتن روشنای
المتوع روز بر آمدن یقال متع النهار المنع و از داشتن
النجع کار کردن پند در مرد و در کرفتن خضاب یقال نجع فیه
الوعظ و نجع فیه الخضاب النصوع ویژه شدن سپیدی النقع

سوذ کردن النقع سیراب شذن و سیراب کردن الهجوع خفتن
ع الثلغ سر شکستن الدبلغة والدبغ پوست پیراستن
والضم لغة فی غابره الدمغ شکستن تا بمغز رسد و باطل کردن
اللدغ کزیذن کزدم المضغ خاییدن والضم لغة فی غابره النزغ
تباه کردن یقال نزغ الشیطان بینهم النسغ پی در نان زدن
ف الزحف رفتن یقال زحف الیه الشعف شیفته کردانیذن الشعف
رسیذن دوستی بمیان دل اللحف جامه بر کسی افکندن ق
الزهوق باطل شذن و برامذن جان یقال زهقت نفسه الشهیق
بانک کردن خر المحق برکت از کار بردن و نیست کردن ک
السهک سوذن المعک اللجاج المعک وام سوختن النهک اثر کردن
تب در مردم ل الجعل کردن الذهول فسیان الشی والغفلة عنه
الرحل بار بر کردن شتر السحل سوذن بسوهان الشغل مشغول
کردن النعل کردن المحل والمحال مکر و سعایت کردن النحل دادن

النحول نزار شذن م الدعم ستون فرا نهاذن الزحم انبوهی کردن
الضغم بدندان کرفتن الفغم بینی کرفتن بوی الفغو شکفتن
کل و جز آن الکعم ببستن دهن شتر در حال مستی اللحم کوشت
از استخوان باز کردن ن الرهن کرو کردن الشحن پر کردن
کشتی و راندن الطحن آس کردن الظعن رفتن از جای بدیکر
اللحن کژ کفتن سخن اللعن نفرین کردن و راندن ه البده الفجاة
العضه بذ کفتن المده ستوذن و هو من الابدال

باب

فعل یفعل بکسر العین من الماضی وفتحها من المستقبل
ب الترب خاک الوذ شذن والترب ایضا درویش شذن
التعب رنجور شذن الحدب مهربانی کردن الحسبان پنداشتن
وکسر العین لغة فی غابره الخراب ویران شذن الدربة خوی
فرا کردن یقال درب بکذا اذا اعتاده الذرب تباه شذن معده

الرغبة معروفة الرکوب بر ستور نشستن الرهبة ترسیذن السغب
کرسنه شذن الشجب الهلاک والشجب ایضا انذوهکن شذن
الشرب خوردن آب وانج بذان ماند الصحبة معروفة الصخب
بانک کردن الطرب سبک شذن مردم از شاذی یا از غم العجب
شکفت داشتن العطب الهلاک الغضب خشم کرفتن یقال منه
غضب علیه القربان نزدیک شذن اللسب لیسیذن اللعب
بازی کردن النشوب استخوان در کلو ماندن النصب مانده شذن
النقب بسوذن پای شتر ث الشماتة شاذکامه شذن
یقال شمت به العنت تباه کردن الغلث دشنام غلط کردن
الفلت الهلاک ث الحنث دروغ شذن سوکند الدمث
نرم شذن العبث بازی کردن الغرث کرسنه شذن
اللبث درنک کردن ج البهج شاذی نموذن الثلج نیش شذن
الحرج خنبیذن انکشتری در انکشت الحرج تنک شذن الشنج

ل المزایلة جذا شذن از یکدیکر ن المباینة المفارقة

باب

الافتعال من ذوات الثلثة

ب الاجتیاب بریذن بیابان و در پوشیذن جامه الارتیاب
شک کردن الاغتیاب غیبت کردن الانتیاب رسیذن واهل
کردن ت الاقتیات خوردن قوت ث الالتیاث موی سر قلم
پیچیذه شذن و شوریذه شذن کار ج الاحتیاج نیازمند شذن ح
الاجتیاح نیست کردن سرمایه را الارتیاح شاذ شذن الالتیاح
تشنه شذن د الارتیاد جستن الاصطیاد شکار کردن الاعتیاد
خو فرا کردن الاقتیاد کشیذن ر الابتیار ازمودن الاختیار
بر کزیذن الامتیار خوار بار آوردن ز الاجتیاز بکذشتن
الاحتیاز کرد کردن الامتیاز جذا شذن از یکدیکر س
الاقتیاس قیاس کردن ش الارتیاش حسن الحال الانتیاش
التناول ص الاعتیاص پیچیذه شذن کار یقال اعتاص علیه الامر

الاعتياض عوض استدن ط الاحتباط معروف ط الاغتياظ
خشم كرفتن تقول اغتاظ عليه ع الابتياع خريدن الارتياع
ترسيدن ق الاستباق براندن دشمن چهارپای را الاشتياق
آرزومندن الاعتياق بازداشتن از چيزی ک الاستياك مسواك
بكار داشتن ل الاحتيال حيلت كردن تقول احتال له والاحتيال
حوالت كردن يقال احتال عليه الاختبال كشتی كردن الاغتيال
ناكاه كشتن م الاعتيام كزيدن ن الاختيان خيانت كردن
الازديان آراسته شدن الاعتيان درم بسود بر كرفتن

باب
الانفعال من ذوات الثلثة
ب الانجياب بشدن مع الانسياب رفتن مار ر الانهيار
فرو ريختن حوض و چاه س الانقياس قياس بردن ق الانسياق براند
شدن

باب
الاستفعال من ذوات الثلثة
ب الاستتابة توبت كردن خواستن الاستثابة ثواب دادن
استن

الاستجابة اجابت كردن خواستن الاستصابة صواب آمدن
الاستطابة خوش آمدن وهو الاستنجا ايضا ت الاستقاتة
قوت دادن خواستن ث الاستراثة الاستبطا الاستغاثة
فرياد رسيدن خواستن ح الاستباحة الاستيصال ح
الاستراحة بر آسوده شدن الاستماحة عطا خواستن خ
الاستناخة فرو خفتن شتر د الاستجادة نيك آمدن الاستزادة
گله كردن الاستعادة اعادت كردن خواستن الاستفادة
چيزی خواستن يقال استفاد مالا والاستفادة فايده گرفتن
الاستقادة من القود يقال استقاد منه ذ الاستعاذة
واز داشته خواستن ر الاستجارة زينهار دادن خواستن
الاستخارة خيرت خواستن الاستزارة زيارت كردن خواستن
الاستطارة منتشر شدن الاستعارة عاريت خواستن
الاستنارة روشن شدن ز الاستجازة روا داشتن

ش الاستجاشة لشكر خواستن ض الاستفاضة آشكارا شدن خبر
ع الاستباعة فروختن خواستن الاستطاعة توانستن ق
الاستفاقة با هش آمدن ل الاستطالة تكبر كردن تقول
استطال عليه الاستقالة اقالت خواستن م الاستشامة ميشكی
خواستن الاستقامة راست بايستادن الاستنامة السكون
الى الشیء ن الاستبانة هويدا شدن لازم ومتعدی تقول
استبان الشیء واستبنته الاستعانة ياری خواستن الاستكانة
الخضوع الاستلانة نرم آمدن الاستهانة الاستخفاف
تقول استهان به ومما جاء من هذا الباب على اصله تاما
ب استصوب قوله او فعله استصوابا ای وجده صوابا
واستحوذ عليه الشيطان وغيره استحواذا ای غلب واحرف آخر
مذكورة فی الكتب

باب
التفعل من ذوات الثلثة

ب التصوب التسفل ج التتوج تاج بر سر نهادن التزوج
زن كردن يقال تزوجت المرأة وبالمرأة التعوج كژ شدن د
التزود توشه ساختن التعود خو فرا كردن ذ التعوذ پناه گرفتن
ر التنور بديوار فرو شدن التشور تشور زده شدن التصور
صورت بستن التنور آهك بكار داشتن و نگرستن بآتش التهور
فرو رهيدن حوض و جز آن ز التجوز آسان فرا گرفتن ش التشوش
كار بر كسی بشوريده شدن ط التغوط تيز كردن ع التجوع
خويشتن گرسنه داشتن التضوع دميدن بوی التطوع
كاری كردن كه واجب نباشد التهوع قی كردن غ التبوغ
غلبه كردن خون يقال تبوغ الدم بفلان ف التجوف بلوع
الجوف التحوف تنقص الشیء من حافاته التخوف هو التنقص
ايضا والقرآن ناطق به التشوف نگرستن والتشوف ايضا التزين
يقال تشوفت المرأة ق التشوق خيز دو فرخت كردن التشوق

آزردن النطوق طوق دركردن افكندن التعوق باز داشته شدن ك التسوك مسواك بر دندان فرو آوردن ل التحول از جاى بديكر شدن التحول التعهد التطول فضل كردن التقول دروغ گفتن بركسى التمول مال دار شدن م التسوم تشاى بر خويشتن كردن التلوم الانتظار ن التخون التعهد وهو التنقص ايضا التلون گونه گرفتن ومن اليائى ب التطيب بوى بر خويشتن كردن التغيب غايب شدن التهيب ترسيدن ج التهيج انگيخته شدن د التزيد زيادت كردن يقال تزيد فى حديثه التصيد صيد كردن ر التحير متحير شدن التخير بر گزيدن التطير نحز داشتن يقال تطير منه وبه واليه التغير بگرديدن س التكيس زيركى نمودن ش التعيش تكلف اسباب المعيشة ط التغيط الاغتياظ غ التبيغ لغة فى التبوغ ف التحيف لغة فى التحوف التضيف مهمان ل التخيل التشبه يقال تخيل اليه انه كذا شدن

النز

التذيل التنزق التقيل بامانستن يقال تقيل الرجل اباه اى اشبهه م التخيم مقام كردن واصله من الخيمة التغيم ميغ آمدن ن التبين بديد آمدن وبدانستن التدين بالشى من الدين التزين آراسته شدن

باب

التفاعل من ذوات الثلثة

ب التجاوب جواب دادن يكديگر را ت التفاوت فرو و رشدن ح التناوح روى فرا يكديگر كردن ر التجاور همسايگى كردن با يكديگر التزاور يكديگر را زيارت كردن التشاور مشاورت كردن با يكديگر التغاور غارت كردن با يكديگر ز التجاوز در گذاشتن يقال تجاوز فلان عن فلان ش التناوش التناول ل التداول از دست بديگر دادن يقال تداولته الايدى التطاول الاستطالة التناول فرا گرفتن م التساوم بها كردن يكديگر را التقاوم يكديگر را ايستادن التلاوم

يكديگر را ملامت كردن التناوم خويشتن خفته ساختن ن التعاون يكديگر را يارى دادن التهاون آسان فرا گرفتن تقول تهاون بكذا ومن اليائى ح التصايح بانگ كردن با يكديگر ر التساير با يكديگر برفتن ش التعايش با يكديگر زندگانى كردن ظ التغايظ بر يكديگر خشم گرفتن ع التبايع با يكديگر خريد و فروخت كردن وبيعت كردن ف التسايف با يكديگر شمشير زدن ل التزايل جدا شدن از يكديگر التكايل بر يكديگر پيمودن ن التباين جدا شدن از يكديگر التداين وام دادن يكديگر را ٥

باب

الافعلال من ذوات الثلثة

ج الاعوجاج كژ شدن د الاسوداد سياه شدن ر الاحورار احور شدن الازورار بيكسو شدن الاعورار اعور شدن ض الابيضاض سپيد شدن

باب

الافعيلال من ذوات الثلثة

د الاسويداد لغة فى الاسوداد ومن اليائى الابيضاض لغة فى الابيضاض ٥ انقضت ابواب ذوات الثلثة

ابواب ذوات الاربعة

باب

فعل يفعل بفتح العين من الماضى وضمها من المستقبل

ب الحبو فرا خزيدن الحباء عطا دادن الحبو فرو نشستن الرتو الربو افزودن و دم بر آمدن الصبوة ميل كردن الكبوة بيفتادن النبوة خيم نا كردن شمشير ت العتو فرمان نابردن ث الجثو فرا زانو نشستن الحثو خاك پاشيدن ج الدجو تاريك شدن الرجاء اميد داشتن السجو آرام گرفتن الشجو اندوهگن كردن النجاة برستن النجا شتافتن النجو حدث كردن و پوست از گوشت باز كردن الهجا معروف ح الدحو گستر انيدن السحو سحا بر نامه بستن و تراشيدن زمين به بيل النحو دهن باز كردن الصحو باز هش آمدن از مستى اللحو پوست

بازكردن ازجوب المحو بستردن لوح واخ بذان ماند النحو القصد
د البدو بديذ امدن البدو درباديه شدن الحدا راندن شتر
باواز شعر الشد جمع كردن جيزى ازادب وعلم والشدو ايضا
سرايدن وهو ان تنشد البيت فتمد به صوتك العدو دويدن
العدوان ستم كردن العدو بامداذ كردن تقول غدوت الى المسجد
وغيره الحذو راست كردن برابر ذ الغذا برودن كوذك وجزاو
ر الذرو دامیذن باذ خاك را السرو كشف الثوب عن احد
العرو نزديك امدن الغرو بكار بردن سريشم تقول غروت
السهم والقوس القرو النتبع الكرو كوى بازيدن ز الغرو
معروف النزو والوثب النزا كشتى كردن ستور س الحسو
دراشاميدن الرسو الثبوت العسو سخت شدن بوست
القسو معروف القسوة سخت دل شدن الكسو جامه دركسى
بوشيدن ش الحشو دراكندن بالش وجزان الرشو رشوت داذن

العشو امدن يقال عشوت اليه اذا اتيته الفشو اشكارا شدن
القشو القشر ض الضو بركشيدن جامه وازبيش بشدن اسب
وبشدن خضاب ط الخطو كام برنهاذن السطو حمله بردن
تقول سطا فلان بفلان العطو التناول القطو كام خرد نهادن
المطو المد ع الدعا خواندن تقول دعوته دعا اذا صحت به
ودعوت الله له بالخير وعليه بالشر غ الثغا بانك كردن بز
الرغا بانك كردن شتر الصغو والصغو ميل كردن الضغا
بانك كردن كربه وروباه اللغو بيهوده كفتن ف الجفا معروف
الصفا صافى شدن الصفو بيبا رشدن الطفو بر سراب امدن
العفو عن الذنب معروف والعفو ايضا جزى خواستن العفا
نابديذ شدن منزل ق الزقا بانك كردن خروس ك الذكا
تيز شدن اتش الزكا بالیدن كشت الشكاية كله كردن تقول
شكوت الى فلان فلانا العكو كره بردنبال اسب زدن المكا

الصفير ل البلو ازمودن التلاوة خواندن التلو ازبس فراشدن
الجلا بيرون شدن ازنشيمن وبيرون كردن يتعدى ولا يتعدى
الحلوان هو ان تعطى انسانا شيا على فعل فعله الحلاوة
شيرين شدن الخلا خالى شدن الدلو جذبك الدلو لتخرجها
من البير السلو والسلوان مصدر قولهم سلوت عنه اذا تركته
وتركت ذكره العلو دور بر شدن وغلبه كردن وتكبر كردن
الغلو از اندازه دركذشتن الغلا كران شدن نرخ الفلو ازشير
بازكردن بجه القلو بريان كردن كوشت ودودله بازيدن م
السمو بلند شدن الطمو ارتفاع الما فى الحوض والنهر وغيرهما
النمو افزودن ن الحنو بد دراوردن جوب الحنو
مهربانى كردن تقول حنوت عليه الدنو نزديك امدن الرنو
ادامة النظر الى الشى السنو والسنو والسناوة اب كشيدن
تقول سنوت على البعير اذا استقيت عليه العنو الخضوع

والاسار ايضا ه الزهو سرخ شدن بسر السهو معروف
يقال سهوت عنه الطهو خيز كوشت اللهو اللعب يقال لهوت بكذا

باب

فعل يفعل بفتح العين من الماضى وكسرها من المستقبل.

ب الجباية فراهم اوردن خراج الجبى كرد كردن اب در حوض
السبى بيرده كرفتن ث الحثى خاك باشيدن الخثى سركين
افكندن كاو الرثى مرثيت كردن تقول رثاه والرثى ايضا
تنك دل شدن تقول رثى له الغثى شوريدن منش تقول غثت
نفسه د الحذيان رفتن شتر بشتاب الرديان رفتن اسب
بين العدو والمشى الشديد الفدا فدا كردن الهدى راه
نمودن در دين الهداية راه فرا كسى نمودن الهدا زن بخانه
شوهر فرستادن تقول هداها الى زوجها ذ الحذى
زبان كزيدن شراب الهذيان بيهوده كفتن ر البرى تراشيدن
قلم الجرية رفتن اب الجرى كاستن مار الدرية والدراية

دانستن الزراية والزري عيب كردن تقول زرى عليه
اى عابه السرى رفتن بشب الشرا خريدن وفروختن وهو
من الاضداد الفرى بريدن القرى مهمانى كردن الفرى
اب كرد كردن در حوض الكرى جوى فرو بردن المرى بستان
شيرها ليدن تا شير دهد الجزا باداش دادن ض المشى رفتن
ص الخصا خصى كردن ض القضا حكم كردن والقضا ايضا محكم
كردن المضا النفاذ المضى بكذشتن غ البغى الاستطالة
البغا جستن البغا الزنا ف الشفا معروف الكفاية بسنده كردن
النفى دور كردن ق الرقية افسون كردن السقى اب دادن
كسى را ك البكا گريستن تقول بكاه وبكى عليه الحكاية معروفة
النكاية ايضا معروفة تقول نكى في العدو نكاية ل الصلى
بريان كردن الطلى چيزى بر كسى اندودن الغلى والغليان
جوشيدن ديك القلى سر واجستن القلى دشمن داشتن م

التشجيع شجاع خواندن التشفيع شفاعت بدادن التشنيع
معروف يقال شنع عليه التصديع برا كنده كردن وسر بدرد
اوردن التضجيع سستى كردن در كار التربيع سبالا بر شدن
وبشيب فرو شدن وهو من الاضداد التفزيع هراسانيدن
وهراس از دل بردن وهو من الاضداد ايضا يقال فزعه اذا
افزعه وفزع عنه اذا كشف عنه الفزع التقريع عنف كردن
التقطيع باره باره كردن التمتيع برخوردن دادن غ
التبليغ رسانيدن التصبيغ جامه نيك رنك كردن التفريغ
برداخته كردانيدن التمريغ هو لن تمرغ الدابة ليتمرغ ف
التحريف بكردانيدن سخن التحليف سوكند دادن التخليف
واپس كذاشتن التشريف شريف كردانيدن التشنيف كوشى
در كردن التصحيف خطا كردن التعريف كردانيدن التصنيف
واهم اوردن اجناس التعنيف درشتى كردن التنظيف

باك كردن ق التحديق تيز نكريستن التحريق بسيار سوختن
التحليق در هوا شدن مرغ التحميق احمق خواندن التخريق
درانيدن التخليق خلوق بر كردن الترشيق دايم نكريستن وثابت
شدن التشريق در دو خواندن التشريق غديد كردن كوشت
التصديق باور داشتن التصفيق ابختن شراب و دست بر دست
زدن التطريق راه وا دادن التطليق طلاق دادن زن
التعليق بياويختن التعميق در فرو بردن جوى التغريق غرقه كردن
التغليق بستن در التفريق جدا كردن التفسيق فاسق خواندن
التلبيق روغن بسيار بر سر تريد كردن التلفيق واهم اوردن
التمزيق درانيدن جامه التنميق نبشتن ك التبتيك بريدن
كوش شتر نشان را التبريك الدعا بالبركة التحريك جنبانيدن
التشبيك انكشت درهم افكندن يقال شبك بين اصابعه
التشريك شراك كردن نعلين التمليك بادشاه كردانيدن

ل التبتيل بريدن التبجيل بزرك داشتن التبخيل بخيل
خواندن التبديل بدل كردن التجميل نيكوى كردن التجهيل
نادان خواندن التحصيل حاصل كردن الترتيل كشاده وهويدا
خواندن الترحيل بشك كردن موى التبجيل بشناختن التعديل
راست كردن التعطيل ضايع كردن التفصيل جدا كردن از يكديكر
التفضيل فضل نهادن التقبيل بوسه دادن التنقيل
بهم لخت دوختن بر موزه وكفش م التجشيم التكليف التحريم
حرام كردن التحطيم شكستن التحكيم حاكم كردن وازچيزى
باز داشتن الترخيم حرفى بادو از اخر سخن فكندن التسخيم
سياه كردن التسقيم بيمار كردن التسليم برهانيدن تقول
سلمه من كذا والتسليم ايضا سلام كردن تقول سلم عليه
والتسليم تن دادن تقول سلم لكذا والتسليم چيزى بكسى سپردن
تقول سلم اليه التفهيم بياموختن التظليم ظالم خواندن

التجنيم شكل برزدن نشسته التعظيم بزرك داشتن التعليم چيزى فرا كسى اموختن التغريم تاوان دادن التغنيم غنيمت دادن التفهيم دريا بانيدن سخن التقديم فرا پيش كردن وفرمودن تقول قدمت اليه في كذا التقسيم بخشيدن چيزى التقليم ببريدن ناخن وبيراستن سبب ستور التكريم كرامى كردن التكليم سخن كفتن التلقيم لقمه در دهان كسى نهادن التنجيم نجم بكردن التنعيم در نعمت داشتن ن التدين بر اذبر امدن التبطين آستر بر كردن جامه التجبين بد دل خواندن التحسين نيكو كردن التحصين استوار كردن التدخين دود كردن التسخين كرم كردن التسمين فربه كردن التعفين تبه كردن التكفين كفن كردن مرده التلبين خشت زدن التلقين سخن فرا زبان كسى دادن التمكين جاى دادن ه التدليه حد ذبردن الترفيه كار بر كسى اسان كردن يقال رفه عنى اى نفس التشبيه مانند كردن التكريه مكروه كردانيدن

التبيه

التنبيه از خواب بكردن التنزيه دور كردن

باب

المفاعلة من السالم

ب المجاذبة از يكديكر كشيدن المجانبة دور شدن از يكديكر المحاربة حرب كردن با يكديكر المحاسبة شمار كردن المخاطبة معروفة المداعبة مزاح كردن المصاحبة صحبت كردن با يكديكر المطالبة جستن المعاتبة عتاب كردن المعاقبة عقاب كردن المغالبة من الغلبة المقاربة نزديكى كردن ت المخافتة بالقراءة نقيض المجاهرة بهات ث المحادثة حديث كردن با يكديكر وروش كردن شمشير ج المعالجة درمان كردن ح المسامحة اسان فرا كرفتن المصافحة دست يكديكر فرا كرفتن المصالحة صلح كردن المطارحة مسله بر سيدن المكاشحة دشمنى كردن الممازحة مزاح كردن د المباعدة دور شدن از يكديكر المجالدة شمشير زدن المجاهدة جهاد كردن

المرافدة والمساعدة يارى دادن المشاهدة معروفة المعاقدة والمعاهدة عهد كردن المعاندة خلاف كردن المكابدة المقاساة ذ المنابذة معروفة ر المبادرة المسابقة المباشرة مباشرة الرجل المراة والامر جميعا المباكرة من البكور المحاذرة حذر كردن المخاطرة خويشتن را در خطر افكندن يقال خاطر بنفسه المخامرة چيزى با يكديكر امختن المذاكرة ياد كردن با يكديكر المسافرة سفر كردن المسامرة سمر كفتن المشاجرة بيكار كردن المشاعرة شعر كفتن با يكديكر المصابرة صبر كردن يقال انه صابر عدوه المصاهرة پيوستكى كردن يقال صاهر فلان الى فلان المظاهرة يارى دادن يكديكر را المغادرة دست بداشتن المفاخرة فخر كردن با يكديكر المقامرة قمار باختن با يكديكر المماكرة مكر كردن با يكديكر المناظرة معروفة المهاجرة از زمينى بديكر شدن ز المبارزة في الحرب معروفة المحاجزة يكديكر را باز داشتن س المجالسة

حاقره المداوه ...

نشستن

نشستن با يكديكر المجانسة از جنس يكديكر بودن المدارسة درس كردن با يكديكر المداعسة المطاعنة الملابسة مخالطة الامر الملامسة المجامعة الممارسة المعالجة المنافسة الرغبة في الشيء ش المناقشة حرد نكرستى كردن در شمار ص المخالصة وبژه كردن دوستى المغافصة ناكاه كرفتن ض المعارضة المقابلة المناقضة نقض كردن ط المخالطة اميختن با يكديكر المرابطة المقام في ثغر من الثغور المسافطة الاسقاط المشارطة شرط كردن المغالطة در غلط افكندن ظ المحافظة على الشيء حفظ كردن ع المباضعة المجامعة المتابعة معروفة المخادعة مكر كردن المدافعة من الدفع يقال دافع عنه المراجعة جواب دادن المرافعة كسى را بحاكم بردن يقال رافعه الى الحاكم المسارعة الى الامر من السرعة المصارعة كشتى كرفتن با يكديكر المصانعة مدارا كردن المقارعة قرعه زدن و حرب كردن

غ المبالغة في الامر معروفة ف المخالفة نقيض الموافقة المساعفة نزديكي كردن المصادفة يافتن المضاعفة يكي بدو كردن الملاطفة من اللطافة ق المخالقة بايكديكر بساختن المرافقة بايكديكر بودن اندر سفر المسابقة بايكديكر بيشي كرفتن المصادقة دوستي كردن بايكديكر المطابقة الموافقة والمشي في القيد ايضا المعانقة دست بكردن يكديكر بكردن المفارقة جدا شدن ازيكديكر المنافقة النفاق ك المشاركة انبازي كردن بايكديكر المضاحكة خنديدن بايكديكر المعاركة كارزار كردن المماحكة لجاج كردن ل المراسلة بيغام فرستادن المجادلة بيكار كردن المجاملة معروفة المخاتلة مكر كردن المساهلة اسان فرا كرفتن المشاكلة من الشكل المعاملة معروفة المقابلة برابر يكديكر باز ايستادن المقاتلة كارزار كردن المماطلة من المطل م المحاكمة بايكديكر حاكم شدن المخاصمة معروفة

المخالمة دوستي كردن بايكديكر المراغمة كسي را بخشم اوردن المزاحمة معروفة المسالمة صلح كردن المساهمة قرعه زدن بايكديكر المشاتمة دشنام دادن يكديكر را المصارمة ازيكديكر بريدن الملاطمة تبنجه زدن يكديكر را المنادمة على الشراب معروفة ن المخادنة دوستي كردن بايكديكر المخاشنة درشتي كردن المداهنة معروفة المراطنة سخن بارسي كفتن المراهنة كرو بستن بايكديكر المشاحنة دشمني كردن المقارنة همتا يكديكر بودن المهادنة المصالحة ه المباذهة المفاجاة المسافهة بيخردي كردن المشافهة سخن كفتن بايكديكر روي باروي المفاكهة مزاح كردن

باب الافتعال من السالم

ب الاجتذاب الجذب الاختلاب الحلب الاجتناب دور شدن الاحتجاب ان تحتجب الملك وغيره عن الناس فلا يرونه الاحتساب مزد بيوسيدن الاحتطاب هيمه كردن الاحتلاب دوشيدن

الارتقاب الانتظار الاستلاب ربودن الاصطحاب صحبت كردن بايكديكر الاصطخاب بانك كردن الاضطراب طبيدن الاعتقاب عمامه در بستن الاغتراب دور شدن از خانه الاغتصاب الغصب الاقتراب نزديك امدن الانتصاب بر بريدن الاكتتاب بنبشتن الاكتساب الكسب الالتهاب افروخته شدن اتش الانتجاب بركزيدن الانتخاب كزيدن الانتخاب اختيار كردن الانتساب نسبت كردن الانتصاب بباي ايستادن الانتقاب نقاب در بستن الانتهاب النهب ت الالتفات بايك سوي نكرستن ث الانبعاث البعث الاحتراث الحرث الانتكاث شكافتن وهو النكث ج الابتهاج شاد شدن يقال ابتهج بكذا الاختلاج كشيدن الادلاج رفتن باخرشب الارتتاج بسته شدن الامتزاج اميخته شدن ح الاجتراح الكسب الاصطباح صبوح خوردن الاصطلاح صلح كردن بايكديكر الاطراح دور كردن الافتتاح

الاجتياز راه جاز كرفتن الاحتراز در بناه شدن الاختزان بال خستن الارتجاز رجز كفتن الاكتناز اكنده شدن الانتهاز فرصت جستن س الاحتباس وا داشته شدن الاحتراس خويشتن بدست فرا كرفتن يقال احترس منه الاختلاس ربودن الافتراس كردن شكستن شير صيد را الاقتباس فرا كرفتن اتش الالتباس بوشيده شدن كار بر كسي تقول التبس عليه الامر الالتماس جستن الانتكاس نكونسار شدن ش الارتعاش لرزيدن الافتراش كستراينده شدن وهو الوطء ايضا تقول منه افترش فلان جاريته او امرأته الانتعاش برخاستن سكر فيده الانتفاش بر فراشيدن ص الارتخاص ارزان خريدن الافتراص فرصت جستن الاقتناص صيد كردن الانتقاص كاستن وكاسته شدن ض الارتكاض جنبيدن كودك اندر شكم مادر الارتماض سوخته شدن از اندوه الاغتماض فراهم شدن چشم الافتراض

فرهضیه کردن الامتعاض خشم گرفتن الانتفاض افشانده شدن
الانتقاض شکسته شدن پیمان ط الاختلاط خشم گرفتن
الاختراط کشیدن شمشیر الاختلاط امیخته شدن الارتباط
فرو بستن چهارپای الاستراط فرو بردن الاشتراط شرط کردن
الاغتباط شاد شدن الالتقاط چیدن و فرا چیزی رسیدن ناگاه
الامتخاط بینی ستردن الامتشاط موی بشانه کردن ظ
الاحتفاظ بالشی حفظک ایاه ع الابتداع چیزی نو آوردن
الابتلاع البلع الاتباع از پس فرا شدن الاجتماع فراهم آمدن
الاختداع الخدع الاختلاع خویشتن باز خریدن زن از شوی
الارتداع باز ایستادن الارتفاع بلند شدن الازدراع
کشت و برز کردن الاستماع شنیدن یقول استمع له الاصطراع
کشتی گرفتن با یکدیگر الاصطناع بجای کسی نیکویی کردن یقول
اصطنع عنده صنیعة الاضطجاع بر پهلو خفتن الافتراع

دوشیزکی

لنفسه الانتحال برگزیدن الانتشال بر آوردن گوشت از دیگ
الانتضال تیر انداختن با یکدیگر الانتعال لبس النعلین الانتقال
از جای با دیگر جای شدن م الابتسام کما دیدن الاجترام
گناه کردن و ببریدن خرما الاحتجام حجامت کردن الاحتشام معروف
تقول احتشمه واحتشم منه الاحتکام حکم کردن تقول احتکم علیه
فی ماله الاحتلام خواب دیدن الاختصام خصومت کردن با یکدیگر
الارتسام الامتثال والدعاء ایضا الاستلام ببسودن سنگ
یا ببوسیدن الاستهام الاقتراع الاضطرام الالتهاب
الاعتزام دل برکاری نهادن الاعتصام دست در چیزی زدن
یقال اعتصم بکذا الاغتنام بغنیمت داشتن الاقتحام اقتحام
الفرس النهر الاکتتام الکتمان الالتثام شد اللثام
الالتحام من قولک التحمت الحرب بینهم الالتزام الاعتناق
الالتطام موج زدن دریا الالتقام بگلو فرو بردن لقمه

الانتظام پیوسته شدن کار الاغتلام مست شدن شتر الانتقام
کینه کشیدن ن الاحتزان الحزن الاحتقان حقنه کردن
الاختتان ختنه کردن الاختزان الخزن الادهان روغن
در خویشتن مالیدن الارتهان گرو فرا ستدن الاطعان
نیزه زدن با یکدیگر الافتتان فتنه شدن الاقتران اقتران
الشی بالشی الامتحان آزمودن الامتهان الابتذال
الاشتباه پوشیده شدن کار الانتباه از خواب بوذن

باب

الانفعال من السالم

ب الانشعاب فرو دویدن آب الانسحاب کشیده شدن الانقضاب
بریده شدن الانقلاب واگردیدن ت الانصلات المضی فی
السیر الانفلات جستن ث الانبعاث برخاستن از جای
واکثر ما یستعمل فی النوق الانخنات التکسر والتثنی ج
الانبلاج روشن شدن الانزعاج از جای برخاستن شدن را

الانسحاج

الانسحاج خراشیده شدن الانفراج بشدن اندوه ح الانبطاح
بر روی افتادن الانشراح گشاده شدن دل الانفتاح
گشاده شدن خ الانسلاخ بکرانه شدن ماه الانطباخ
پخته شدن الانفساخ باطل شدن بیع د الانعقاد بسته
شدن الانفراد تنها شدن ر الانبتار بریده شدن الانبهار
دم ادکا برافتیدن الانجبار وادرسته شدن الانحسار
گشاده شدن الانزجار وا ایستانیده شدن الانصهار گداخته
شدن الانعصار افشارده شدن الانعفار خاک آلود شدن
الانعقار ریش شدن الانفجار بر دمیدن آب از چشمه الانفطار
شکافته شدن الانقشار پوست باز شدن الانکدار
فرو باریدن ستاره الانکسار شکسته شدن الانهمار فرو دویدن
آب س الانبجاس الانفجار الانطماس سترده شدن
الانغماس در آب فرو شدن ش الانکماش شتافتن ض الانخفاض

مخصوص شدن الانقباض باهم امدن الانقراض بریده شدن
ط الانهباط النزول ع الاندفاع الاخذ بامر الانقطاع
بریده شدن الانقلاع برکنده شدن غ الانذباغ بوست پیراسته
شدن ف الانحراف المیل الانصراف بازگردیدن الانعطاف
بدو درامدن الانکشاف وا پوشیده شدن ق الانبثاق الانفجار
الانخراق دریده شدن الاندفاق ریخته شدن ا الاندلاق
بیرون امدن شمشیر از نیام الانطلاق بشدن الانفراق جدا شدن
الانفلاق شکافته شدن ک الانهناک پرده وا دریده شدن ل
الانجدال بر زمین افتادن الانخزال سست شدن الاندمال
بهتر شدن از بیماری الانفصال جدا شدن الانهمال فرو ریختن
اب م الانثلام رخنه درافتادن الانجذام بریده شدن
الانجزام مجزوم بیذ حرف الانخسام بریده شدن الانحطام
شکسته شدن الانسجام فرو دویدن اشک الانصرام بریده شدن

الانفصام

الانفصام شکسته شدن نه انکه جدا شود الانقسام بخشیده
شدن الانقصام شکسته شدن که جدا شود الانهدام
فرو افتادن الانهزام هزیمت شدن الاندفان من الدفن

باب

الاستفعال من السالم

ب الاستحلاب دوشیدن الاستصحاب با خویشتن همراه کردن
الاستصعاب دشخوار شدن کار الاستضراب شیر شدن انگبین
الاستطراب الطرب الاستعتاب الاسترضا الاستعجاب
التعجب من الشی الاستغراب فی الضحک المفرط فیه الاستکتاب
نوشتن خواستن ث الاستثبات التثبت ث الاستحداث
نو یافتن یقال استحدث خبرا ج الاستخراج بیرون اوردن [illegible]
الاستسماج زشت امدن ح الاستصباح چراغ یا شمع باز کردن
الاستصلاح بصلاح اوردن الاستملاح نمکین امدن الاستنجاح
روا کردن حاجت خ الاستصراخ فریاد خواستن الاستفراخ

داشتن مرغ برای بچه الاستنساخ نسخه کرفتن د الاستحصاد
بدرو امدن و محکم شدن رسن الاسترفاد یاری خواستن الاستعباد
بنده کرفتن الاستشهاد کواهی خواستن الاستنجاد یاری خواستن
و دلیر شدن الاستنشاد شعر خواندن خواستن ذ الاستنقاذ
برهانیدن ر الاستبشار شادی نمودن الاستحسار بماندن
الاستحضار بدوانیدن اسب الاستخبار خبر خواستن الاستدبار
واپس شدن الاستذکار بیاد اوردن حاجت الاستصغار
خرد امدن الاستظهار یاری خواستن یقال استظهرت بفلان
و الاستظهار ایضا چیزی از بر یاد کرفتن الاستعبار کریستن
الاستغفار امرزیدن خواستن الاستفسار تفسیر کردن خواستن
الاستکبار التکبر الاستنصار نصرت خواستن الاستنظار
مهلت خواستن الاستنفار نفرت کرفتن الاستنکار انکار کردن
و منکر امدن ز الاستنجاز روا کردن خواستن حاجت ص

الاسترخاص

الاسترخاص ارزان امدن الاستنقاص کاستن خواستن ض
الاستقراض وام کردن الاستنهاض بر پای انگیختن ط الاستنباط
بیرون آوردن ظ الاستحفاظ باز کرفتن خواستن الاستغلاظ
سطبر شدن ع الاستبداع بدیع امدن الاستبشاع ناخوش
امدن الاسترجاع ان تقول عند المصیبة انا لله و انا الیه
راجعون الاسترقاع جامه بوزنگ امدن الاستشفاع شفاعت
کردن خواستن الاستمتاع برخوردن از چیزی الاستنقاع
اجتماع الماء فی موضع ف الاستحلاف سوکند خوردن خواستن
الاستخلاف خلیفه کردن الاستضعاف سست امدن الاستطراف
چیزی نو کرفتن الاستنکاف ننگ داشتن ق الاستحماق
احمق امدن الاستطلاق مصدر قولهم استطلق بطنه اذا مشی
الاستغلاق بسته شدن الاستنشاق بو بیدن الاستنطاق
سخن کفتن خواستن ک الاستدراک دریافتن الاستمساک

التمسك بالشي الاستهلاك هلاك كردن ل الاستبدال بدل كردن
الاستعجال بكشش امدن سك الاستجهال جاهل امدن الاسترسال
كستاخي كردن يقال استرسل اليه الاستجمال شتافتن خواستن
الاستعمال بكار داشتن الاستقبال پيش باز شدن الاستمهال
زمان خواستن م الاستبهام بسته شدن الاستحكام استوار
شدن الاستسلام تن بدادن الاستعجام پوشيده شدن خبر
الاستعصام خويشتن نكاه داشتن الاستعظام بزرك داشتن
الاستعلام دانستن خواستن الاستفهام دريافتن خواستن
الاستقدام فرا پيش شدن ن الاستحسان نيكو امدن الاستسمان
فربه شدن الاستمكان التمكن في الشي الاستنكاه من قولهم
استنكهت الاناء والشارب

باب
التفعل من السالم
ب التترب خاك الود شدن التجنب دور شدن التحدب

مهرباني كردن التحزب فراهم امدن كروه الترقب چشم داشتن
التركب برهم نشستن التسحب الادلال يقال تسحب عليه
التشرب در خويشتن چيدن يقال تشرب الثوب العرق
التشعب براكنده شدن التطلب جستن بكار بس از ديكر التعتب
خشم كرفتن التعجب شكفت داشتن التغرب غريب بودن
التعصب معروف التغضب من الغضب التغلب على الشي
الاستيلا عليه قهرا التقرب نزديكي كردن التقلب
از پهلو بر ديكر كرديدن التكذب الكذب تكلفا التكسب
الكسب تكلفا التلعب من اللعب التلقب بالشي من اللقب
التلهب بسيخيدن اتش التنكب التجنب ت التبتت امسكي
كردن التعنت تتبع الزلات ث التحدث حديث كردن
الترعث در كوش در كردن زن التشبث التعلق بالشي التشعث
براكنده شدن التلبث والتمكث درنك كردن ج التبرج

اراسته بيرون امدن زن التبلج روشن شدن بامداد التحرج
از كناه پرهيزيدن التخرج اديب شدن التشنج اشكنج
در افتادن التعرج التحبس التفرج معروف ح التبجح شاد
شدن التسلح سلاح در پوشيدن التصبح خفتن در وقت صبح
التصفح در چيزي تامل كردن و بدست فرا كذاشتن التفتح بشكفتن
التفسح التوسع التفصح التكلف للفصاحة التمدح ان تكلف
لتمدح التمسح دست در چيزي ماليدن التنصح خويشتن ناصح
ساختن خ التبذخ كنداوري كردن التضمخ بوي بر خويشتن
الودن التفسخ از هم بريدن التلطخ الوده شدن د التبرد
باب سرد غسل كردن التبلد كندي كردن التجرد برهنه شدن
التجلد چلدي نمودن التحشد فراهم امدن مردم الترصد
نكاه داشتن فرصت يقال ترصدته لكذا التزهد التكلف
للزهادة التشهد في الصلوة معروف التصعد دشخوار امدن

يقال تصعدني امر كذا التعبد التكلف للعبادة والتعبد
ايضا الاستعباد التعقد بسته شدن التعمد قصد كردن
التعهد معروف التغرد التغريد التغمد پوشيدن يقال تغمده الله
برحمته التفرد جدا شدن التفقد طلب المفقود التقلد
من القلادة يقال تقلد فلان امر كذا التهجد بيدار شدن
و خفتن و هو من الاضداد ذ التنقذ الانقاذ ر التبحر في العلم
التوسع فيه التبصر نيك نكرستن التجبر بزرك نمودن
التحدر فرو دويدن اشك التحسر على الشي من الحسرة
التخبر الاستخبار التخفر من الخفر و هو الحيا التدبر في
الامر التفكر فيه التدثر جامه در سر كشيدن التذكر
باياد اوردن التستر پوشيده كمودن التسحر سحر خوردن
التسخر سخره كرفتن التسعر افروخته شدن اتش
التشذر ساختن كارزار را التشمر بجا اردن كار را

التصبّر تكلّف الصبر • التصدّر بيش وانشستن • التطهّر پاکی کردن •
التعشّر سکرفیدن • التعذّر دشخوار شدن کار • التعطّر بوی
بر خویشتن کردن • التفطّر شکافته شدن • التفكّر اندیشه
کردن • التقدّر سلخته شدن • التقشّر پوست باز شدن •
التقعّر أن يبلغ قعر الشيء يقال تقعّر في الكلام وغيره • التكبّر
معروف • التكدّر تیره شدن • التكسّر شکسته شدن • التنظّر
الانتظار • التنكّر التغيّر • ز • التبرّز بصحرا شدن • التجهّز
للامر هو أن يتهيّأ له • التحرّز در حرز شدن • التنجّز روا شدن
حاجت • س • التجسّس بایستادن • التحرّس الاحتراس • التخلّس
الاختلاس • التدنّس شوخگن شدن • التشمّس در آفتاب نشستن •
التعبّس روی ترش کردن • التفرّس فراست کردن • التقدّس
التطهّر • التنجّس پلید شدن • التنفّس نفس بر زدن و بر آمدن روز •
ش • التفحّش من الفحش • التكمّش شتافتن • التنفّش بر افشیدن

ص • التحرّص دروغ گفتن • التخلّص برستن • التربّص چشم داشتن •
الترخّص آسان فرا گرفتن يقال ترخّص فلان في كذا • التفحّص واشوهیدن •
التقمّص پیرهن در پوشیدن • التقنّص صید کردن • التنغّص
تیره شدن عیش • التنقّص بد گفتن يقال تنقّص فلان فلانًا •
ض • التبعّض أن يصير بعضًا بعضًا • التبغّض ضدّ التحبّب •
التعرّض للشيء الاعتراض له • التقبّض التشنّج • التمخّض
جنبیدن • ط • التبسّط هو السير في البلاد طولًا وعرضًا • التخطّط
خط بر کردن • التخبّط دیوکلوج بکردن • التسلّط کماشته
شدن • التمطّط بینی بر میدن • ظ • التحفّظ نگاه داشتن •
التلفّظ من اللفظ • ع • التبرّع دادن نه بر سبیل مکافات •
التتبّع طلب الشيء متتابعًا • التجرّع فرو خوردن • التجمّع
فراهم آمدن از هر جای • التخشّع تكلّف الخشوع • التدرّع زره
پوشیدن • الترجّع پای بکش کردن • الترعّع جنبیدن • التسرّع

شتافتن • التسمّع فرو نیوشیدن • التشجّع التكلّف للشجاعة •
التشفّع شفاعت کردن • التصدّع پراکندن • التصنّع تكلّف
حسن السمت • التضجّع سستی کردن در کار • التضرّع زاری کردن •
التطلّع چشم داشتن يقال تطلّعت الى كذا • التفجّع للشيء التوجّع
له • التفرّع شاخ زدن • التفلّع شکافته شدن • التقطّع
پاره پاره شدن • التقنّع مقنع بر افکندن • التمتّع برخوردن
يقال تمتّعت بكذا • التمنّع من المنعة • غ • التبلّغ بسنده کردن •
ف • التحنّف مسلمانی بر زیدن • التخلّف واپس ایستادن •
الترشّف در مکیدن • التشرّف من الشرف • التشوّف در کوشی
در کردن • التصرّف معروف • التظرّف تكلّف الظرف • التعرّف
بژوهیدن • التعسّف المشي على غير الطريق • التقشّف جامه
شوخگن و کهنه فرا سر آوردن • التكشّف وا پوشیده شدن •
التكلّف رنج برداشتن • التلطّف چرب و نرمی کردن • تقول

تلطّف فلان لأمر كذا • التلقّف فرو و ادبیدن و فرا گرفتن سخن
از کسی • التلهّف ارمان خوردن • التنشّف خوی بر چیدن جامه •
ق • التحلّق حلقه حلقه نشستن • التحرّق دریده شدن •
التخلّق دروغ گفتن و خلوق بر کردن • التدفّق ریختن آب •
الترفّق رفق کردن • التشرّق در آفتاب نشستن • التعشّق
تكلّف العشق • التعمّق دور در شدن در سخن • التفتّق
گشاده شدن • التفرّق پراکنده شدن • التفلّق شکافته شدن •
التمزّق دریده شدن • التملّق چاپلوسی کردن • ك • التبرّك
همایون داشتن • التحرّك جنبیدن • التمعّك التمرّغ • التملّك
پادشاه شدن • التنسّك التعبّد • التهتّك في البطالة وغيرها •
ل • التبتّل اخلاص الطاعة يقال منه تبتّل اليه • التبدّل
بدل کردن • التبذّل مبتذل بودن و جامه با دوزه پوشیدن •
التجمّل خویشتن توانگر نمودن • التحمّل الاحتمال • الترجّل

پیاده رفتن • الترحّل الارتحال • الترسّل آهسته خواندن • الترمّل خویشتن در جامه پیچیدن • التعطّل بی پیرایه شدن و بی کار بودن • التغزّل تکلّف الغزل • التفضّل فضل کردن یقال منه تفضّل علیه ای افضل • التقبّل پذیرفتن • التکحّل الاکتحال • التنفّل بانیدای کردن • التمثّل مثل زدن • التمحّل حیلت کردن • التمهّل بیاحنی کردن و از پیش شدن • التنحّل بر گزیدن • التنصّل التبرّؤ من الذنب • التنفّل التطوّع • التنقّل از جای بجای شدن • التهدّل آویخته شدن • م • التبرّم بستوه آمدن یقال تبرّمت بکذا اذا سئمته و ضجرت منه • التبسّم کاریدن • التثلّم رخنه در افتادن • التجشّم رنج بر گرفتن • التحطّم شکسته شدن • التحلّم تکلّف الحلم • التختّم انگشتری در کردن • الترحّم رحمت کردن یقال منه ترحّم علیه • الترنّم الصوت • التسلّم چیزی از کسی فرا پذیرفتن تقول تسلّمت منه کذا •

التصرّم التقطّع • التضرّم بر شدن آتش • التظلّم گله کردن • التعظّم بزرگی کردن • التعلّم علم آموختن • التغنّم الاغتنام • التفهّم دریافتن سخن • التقدّم فرمودن یقال تقدّمت الیه فی کذا و التقدّم ایضا فرا پیش شدن • التقسّم پراکندن و پراکنده شدن یتعدّی و لا یتعدّی • التکلّم سخن گفتن • التلثّم شدّ اللثام • التنخّم بیفکندن نخامه از دهن • التنعّم من النعمة • التهدّم فرو افتیدن بنا • التهشّم شکسته شدن • التهضّم ستم کردن • ن • التحزّن اندوهگن شدن • التحصّن بحصن شدن • التدهّن روغن در تن مالیدن • التغضّن الجوع گرفتن • التلقّن سخن از دهان کسی فرا گرفتن • التمکّن جای گرفتن • التسفّه بی خردی کردن یقال تسفّه فلان علی فلان • التفقّه فقه آموختن • التنبّه بیدار شدن • التنزّه •

باب التفاعل من السالم

ب • التجانب التجنّب • التحارب حرب کردن با یکدیگر • التضارب شمشیر زدن با یکدیگر • التعاتب عتاب کردن با یکدیگر • التعاقب از پی یکدیگر آمدن کما یتعاقب اللیل و النهار • التقارب نزدیک شدن بیکدیگر • التکاتب نبشتن بیکدیگر • ت • التخافت سخن گفتن با یکدیگر نه بآواز • التهافت السقوط فی الشیء • ث • التحادث حدیث کردن با یکدیگر • ح • التسامح مسامحت کردن با یکدیگر • التصافح دست یکدیگر فرا گرفتن در حال سلام • التصالح صلح کردن با یکدیگر • التمادح یکدیگر را ستودن • التناصح یکدیگر را نصیحت کردن • د • التباعد از یکدیگر دور شدن • التجالد التضارب بالسیف • التحاسد حسد کردن با یکدیگر • الترافد یاری دادن یکدیگر را • التعاهد التعهّد • التناشد خواندن شعر با یکدیگر • ر • التبادر شتافتن با یکدیگر • التباشر یکدیگر را مژدگانی دادن • التجاسر دلیری نمودن • التدابر پشت بر یکدیگر گردانیدن • التذاکر

یاد کردن با یکدیگر • التذامر یکدیگر را بر حرب افژولیدن • التصابر صبر کردن با یکدیگر • التظاهر یکدیگر را یاری دادن • التعاشر با یکدیگر زندگانی کردن • التفاخر فخر کردن • التقامر با یکدیگر قمار باختن • التکاثر فزونی جستن • التناصر یکدیگر را نصرت کردن • التناظر با یکدیگر مناظرت کردن • التهاتر بر یکدیگر بباطل دعوی کردن • التهاجر از یکدیگر ببریدن • ز • التغامز یکدیگر را بچشم زدن • التنابز یکدیگر را بلقب خواندن • س • التجالس با یکدیگر نشستن • التدارس با یکدیگر درس کردن • التنافس رغبت کردن • ض • التباغض دشمن داشتن یکدیگر را • التمارض خویشتن بیمار ساختن • التناقض مختلف شدن • ظ • التلاحظ با یکدیگر نگرستن • ع • التتابع پیاپی شدن • التسارع شتافتن • التقارع الاقتراع • التقاطع از یکدیگر ببریدن • التنازع التخاصم • ف • التحالف یکدیگر را عهد و پیمان کردن • التعارف

يكديكر را شناختن التعاطف بر يكديكر مهربانی كردن التناصف
انصاف يكديكر بدادن ق التحامق خويشتن احمق ساختن
التسابق في العدو من السبق التطابق الاتفاق التعانق
دست بكردن يكديكر درآوردن ك التدارك دريافتن التضاحك
خنديدن التماسك التمالك من قولهم لم يتماسك فلان أن يفعل
كذا أي لم يتمالك ل التجادل بيكار كردن با يكديكر التجاهل
خويشتن جاهل ساختن التخاذل يكديكر را ضايع كذاشتن
التراسل پيغام فرستادن يكديكر را التغافل خويشتن غافل
ساختن التغافل خويشتن غافل ساختن يقال تغافلت عنه
التقابل روی فرا يكديكر كردن التقاتل كارزار كردن
با يكديكر التكامل تمام شدن التماثل به شدن از بيماری
م التحاكم با يكديكر بداور شدن التخاصم الاختصام
التراكم بر هم نشستن التراحم من الرحمة التزاحم من الزحمة

التساهم

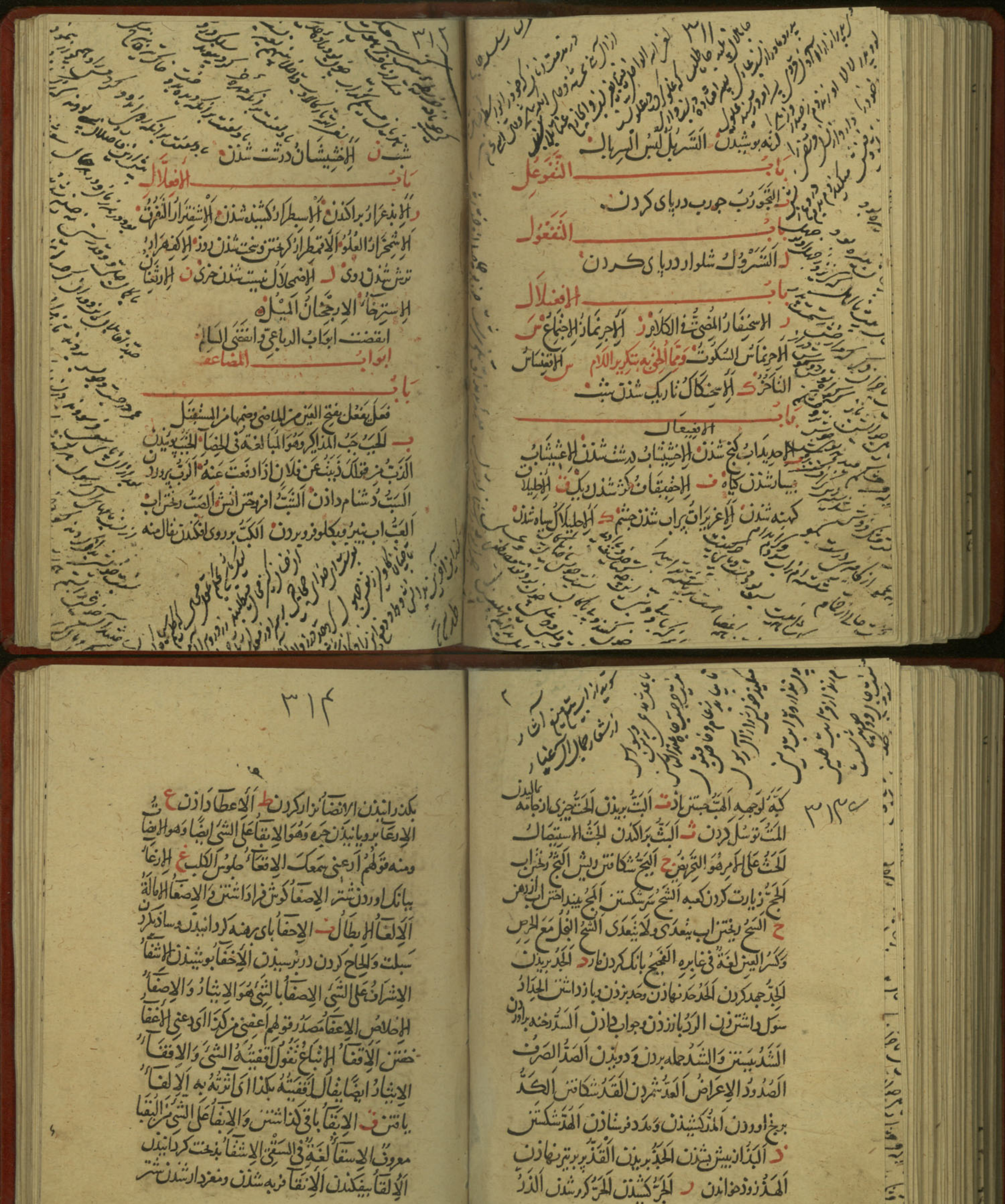
التساهم قرعه زدن با يكديكر التشاتم دشنام دادن يكديكر را
التعاظم بزرك آمدن يقال تعاظمني أمر كذا التفاقم
بزرك شدن التقادم ديرينه شدن التقاسم الاقتسام
ن التراطن سخن كفتن به تازی التغابن أن يغبن بعضا
التماجن من المجون

باب
الافعلال وهو ما كررت اللام منه
ب الاشهباب اشهب شدن اسب ت الاكمتات كميت شدن
د الاربداد خاكستر كون شدن ر الاحمرار سرخ شدن
الاخضرار سبز شدن الاصفرار زرد شدن ل الاخضلال
تر شدن الامذلال سست شدن م الادهمام سياه شدن

باب
الافعيلال وهو ما زيدت بين العين منه واللام الفتح تكرير اللام
ر الابهيرار بيشتری از شب بكذشتن الاحميرار سرخ شدن بام

الادهيمام سياه شدن كياه از سيرابی
انقضت ابواب الثلاثي السالم من الافعال المزيد فيه
وهذه ابواب الرباعي وما الحق به
باب
الفعللة
ب العرقبة پی بكردن ج الدحرجة فرو كردانيدن چيزی از جای
الهملجة راهوار رفتن ستور ح الطرمحة افراشتن بنا الفرشحة
پای بهم نهادن نافه در حال دوشيدن د العربدة معروفة ر
الزعفرة رنك كردن بزعفران الزمجرة الصوت من الجوف
العسكرة لشكر ساختن ش البرقشة بنكار كردن ط القرمطة
تنك نوشتن و كام خرد نهادن ع البرقعة الباس البرقع ف
الخطرفة كام فراخ نهادن شتر ل البسملة بسم الله كفتن
السبحلة سبحان الله كفتن السربلة پيرهن در كسی پوشيدن
السنبلة خوشه بيرون آوردن كشت م البرشمة ادامة النظر

البرطمة الغضب البرعمة شكوفه بيرون آوردن درخت
الفرجنة بشانه كردن اسب
باب الفوعلة
وهو ما الحق بالرباعي بواو بين الفاء والعين
ب الجوربة جورب در پای كردن ق الحولقة لا حول
ولا قوة الا بالله كفتن ل التوبلة ديك افزار در ديك افكندن
الحوقلة پيری پير شدن ومن اليا ر البيطرة بيطاری كردن
البيغرة شنا كردن و از زمينی بديكر شدن
باب الفعولة
ج اللهوجة كرد ناكردن كوشت ل السرولة شلوار
در كسی پوشانيدن الهرولة ضرب من العدو
باب
التفعلل
ج التدحرج فرو كرديدن ر التبختر خراميدن ق التفرطق

وَالإِنقَا أيضًا پاک کردن ل الإِبکَا برهستن اوردن الإِذکا روشن کردن چراغ الإِشکا بگله اوردن وگله بردن ل الإِبلَا باکسی نیکوی کردن وبرنزانیدن جامه الإِجلَا بیرون کردن از نشیمن الإِحلَا شیرین کردن الإِخلَا خالی کردن وخالی یافتن وبسیار شدن گیاه الإِدلَا دلو بچاه فرو گذاشتن یقال اَدلَیتُ الدَلو وَالإِدلَا بیاوردن حجت یقال اَدلَیتُ بحجتی الإِسلَا بردن اندوه الإِشلَا خواندن سگ الإِصلَا در آتش افکندن الإِعلَا عالی کردانیدن الإِغلَا گران کردانیدن نرخ وبجوش اوردن دیگ الإِملَا معروف وَالإِملَا أیضًا زمان دادن وفرا گذاشتن م الإِحمَا گرم کردانیدن ونگاه داشتن جای الإِدمَا خون الود کردن الإِرمَا الزیادة تقول اَرمَی سِنّی علی الخمسین وغیره الإِسمَا التسمیة الإِصمَا رمیک الصید وانت تراه فیموت الإِعمَا کور کردانیدن الإِغمَا از هش بشدن تقول اُغمِی عَلَیه الإِنمَا زیادت کردن

وَالإِنمَا أیضًا هو اَن تَرمِیَ الصید فیغیب عنک ثم یموت ن الإِثنَا ثنا کفتن تقول اَثنَیتُ عَلَیهِ خیرًا وَالإِثنَا أیضًا اِلقَا الثنیة الإِخنَا الإِفحاش تقول اَخنَی عَلَیهِ وهو الإِهلاک وَالإِفسَاد أیضًا الإِدنَا نزدیک کردن الإِضنَا بیمار کردن الإِغنَا بی نیاز کردن وَالإِغنَا أیضًا النفع تقول مَا یُغنِی عَنک هذا ای ما ینفعک الإِفنَا نیست کردن الإِلهَا مشغول کردن الإِنهَا خبر بکسی برداشتن ومن اللفیف ت الإِتوَا الإِهلاک ث الإِثوَا لغة فی الثوا د الإِدوَا بیمار کردن ذ الإِذوَا اَثر مرانیدن ر الإِروَا سیراب کردانیدن ش الإِشوَا اخطا المقتل غ الإِغوَا الإِضلال وَالتخییب أیضًا ق الإِقوَا تهی شدن وبرسیدن توشه ومن الیا ح الإِحیَا زنده کردانیدن ع الإِعیَا بماندن ومانده کردن

باب

التفعیل من ذوات الاربعة [illegible]

ب التَّجبِیَة قیام الراکع عربانا التربیة پروردن التَّبِیَة معروفة التَّلبِیَة لبیک کفتن ج الترجیة امید داشتن التزجیة بگذاشتن وقت التسجیة بپوشانیدن روی مرده التنجیة برهانیدن التهجیة هجا کردن حرف ح التضحیة بکشتن اضحیه التنحیة دیگ افزار در دیگ کردن التنحیة دور کردن د التردیة ردا بر دوش افکندن کسی التصدیة دست بر دست زدن التعدیة از یکی بدیگر گذرانیدن التفدیة جان دادن التفدیة قول الرجل للآخر جعلت فداک ذ التقذیة خاشه از چشم بیرون کردن ر التتریة ترکردن پست باب التذریة دامن خرمن التعریة برهنه کردن ز التعزیة بیاز دادن صبر التنزیة از جای بجهانیدن س التمسیة من قولهم مسّاک الله بخیر التنسیة از یاد بردن ش التحشیة ترسانیدن التعشیة شام کردن التغشیة بپوشانیدن

التمشیة رفتن وراندن ض الترضیة خشنود کردن التعضیة اندام اندام بکردن ط التغطیة بپوشانیدن ف التصفیة دیگ بر دیگ انداختن التصفیة صافی کردن التقفیة از پس بردن ق التبقیة باقی گذاشتن التلقیة چیزی پیش کسی وابردن یقال لقیته بکذا التنقیة النظیف ک التبکیة لغة فی البکاء التذکیة کشتن گوسفند واخ بدل ر [illegible] حزدن را والتذکیة أیضًا برافروختن آتش التزکیة زکوة دادن وستودن ل التبلیة بر برانیدن التجلیة الکشف التحلیة شیرین کردن چیزی در چشم کسی وپیرایه برکردن ونشان بدادن التخلیة رها کردن التدلیة نقربک انسانا مما ترید واصله فی الدلو التسلیة الإِسلا نماز کردن ودرود دادن ودعا کردن التصلیة راست کردن عصا باتش وسوختن التعلیة الإِعلا م التدمیة

الادماء التسمية نام کردن تقول سمیته کذا وبکذا التعمیة
بوشانیدن خبر التنمیة نقل الخبر علی جهة الافساد ن
التثنیة دو بکردن التزنیة زنای خواندن التسنیة الفتح
التغنیة برخوانیدن التعنیة سرود کفتن التمنیة امید
داشتن التشهیة بآرزو آوردن التلهیة التعلیل ومن اللفیف
د التروية سیراب کردانیدن واندیشه کردن س التسویة
هموار کردن ق التقوية بنیرو کردن

باب

المفاعلة من ذوات الاربعة

ب المحاباة معروفة ج المحاجاة بردبرد اذن المداجاة
مدارا کردن المناجاة راز کفتن المهاجاة هجا کردن یک دیگر را
ح الملاحاة دشنام دادن یکدیگر را د المباداة دشمنی آشکارا
بکردن یقال بادی فلان بالعداوة المعاداة دشمنی کردن
وهی المتابعة ایضا یقال منها عادی بین کذا وکذا المغاداة

من الغداة یقال غادیته اذا اتیته غدوا المفاداة الفداء
المناداة آواز دادن ذ المحاذاة برابر چیزی بایستادن
ر المباراة تنک نورد کردن المجاراة با یکدیگر رفتن المداراة
معروفة المماراة بیکار کردن المجازاة جزا دادن س
المقاساة نجیدن ش المحاشاة الاستثناء المماشاة
با یکدیگر رفتن ص المعاصاة عاصی شدن ط المعاطاة
المناولة ع المراعاة کوش فرا داشتن و چرا کردن المساعاة
الفجور غ المناغاة نواختن کودک ف المصافاة المخالصة
المعافاة عافیت دادن المنافاة من النفی ق المساقاة
من السقی الملاقاة یکدیگر را دیدن ک المحاکاة حکایت
کردن ل المبالاة باک داشتن المغالاة کران خریدن
م المحاماة نکاه داشتن یقال حامیت علیه اذا حافظت
علیه المراماة تیر انداختن با یکدیکر المساماة برابری کردن

ن المعاناة المقاساة و المناواة دشمنی کردن ه المباهاة
تنک نورد کردن ومن اللفیف د المداواة دارو کردن س
المساواة برابری کردن ه

باب

الافتعال من ذوات الاربعة

ب الاجتباء بر کزیدن ج الارتجاء امید داشتن ح الالتحاء
ریش بر آمدن د الاجتداء چیزی خواستن الارتداء ردا بر افکندن
الاقتداء من قولهم قدیته فاقتدی الاقتداء معروف الاهتداء
راه یافتن الاعتداء ستم کردن الاعتداء التعدی ذ الاحتذاء
نعلین دربای کردن الاغتذاء پرورده شدن ر الازدراء
الاستخفاف بالشیء الاستراء الاختبار الاشتراء خریدن
الاعتراء رسیدن چیزی الافتراء دروغ کفتن الاکتراء بکرا
فرا ستدن الامتراء شک کردن ز الاعتزاء الانتساب
س الاحتساء بداشامیدن الاکتساء جامه در پوشیدن

ش الارتشاء رشوت فرا ستدن الانتشاء مست شدن ض
الارتضاء پسندیده شدن الاقتضاء التقاضی الانتضاء کشیدن
شمشیر غ الابتغاء جستن ف الاختفاء الاستخراج الاشتفاء
شفا یافتن الاصطفاء بر کزیدن الاکتفاء بسنده کردن
ق الارتقاء بپایه بر شدن الاستقاء آب کشیدن از چاه
الالتقاء فراهم رسیدن الانتقاء بر کزیدن و مغز بیرون کردن از استخوان
ک الاشتکاء نالیدن ل الابتلاء الامتحان الاجتلاء اجتلاء
العروس الاصطلاء کرم شدن بآتش م الاحتماء معروف الارتماء
تیر انداختن با یکدیکر و الارتماء ایضا انداخته شدن الاعتماء
الاختیار الانتماء الانتساب ن الابتناء بنا کردن
الاجتناء باز کردن میوه الاعتناء العنایة تقول اعتنیت بکذا
الاقتناء الادخار الاکتناء کنیت کردن یقال اکتنیت بکذا ه
الاشتهاء آرزو بدن الانتهاء رسیدن و باز ایستادن ومن اللفیف

ح الاجتوا الكراهة ح الاحتوا الجمع د الادوا اكل الدوا ذ
الارتوا سیر بدن از آب س الاستوا راست شدن وهو
الاستیلا ایضا ش الاشتوا بریان کردن ک الاکتوا بداغ شدن
ل الالتوا بپیچیده شدن

باب
الانفعال من ذوات الاربعة

ح الامحا ستره شدن د الانبرا الاعتراض الانسرا
الانکشاف الانمرا الانشقاق ض الانقضا بگذشتن ل
الانجلا الانکشاف ن الانثنا الانعطاف وكذلك الاختنا
ومن اللفیف ز الانزوا در هم امدن ش الانشوا بریان کردن
گوشت ط الانطوا بپیچیده شدن

باب
الاستفعال من ذوات الاربعة

ف الاستفتا فتوی خواستن ج الاستنجا مسح موضع النجو
اوغسله خ الاسترخا فرو گذاشته شدن د الاستعداد

یاری خواستن تقول استعدی فلان السلطان علی فلان فاعداه
ش الاسترشا رشوت شدن الاستغشا سر در جامه
آوردن الاستمشا مسهل خوردن الاستنشا بوییدن ص
الاستعصا عاصی شدن الاستقصا فی المسئلة وغیرها طلب
القصا وهو البعد ض الاسترضا خشنود کردن خواستن
الاستقضا قاضی کردن ط الاستعطا دادن خواستن ع الاستدعا
خواندن الاسترعا نگه داشتن خواستن الاستسعا طلب السعی
ف الاستخفا جای امدن الاستخفا پنهان شدن
الاستشفا شفا خواستن تقول استشفی بکذا الاستصفا
اخذ كل الشی كله الاستعفا طلب العفا الاستکفا
کفایت کردن خواستن ق الاستبقا باقی گذاشتن الاسترقا
افسون کردن خواستن الاستقا آب کشیدن خواستن
وآب در شکم افتادن الاستلقا بقفا باز خفتن ل الاستملا

املا کردن خواستن ن الاستثنا اخراج الشی من الجملة
الاستدنا نزدیک امدن خواستن ومن اللفیف
غ الاستغوا بر بی راهی داشتن ه الاستهوا بردن دل ومن الباب
ح الاستحیا زنده داشتن وشرم داشتن یقال من الاول
استحییته ومن الثانی استحییت منه

باب
التفعل من ذوات الاربعة

ب التقبی قبا پوشیدن خ التفتی جوانمردی کردن ح التلحی
عمامه زیر گلو در افکندن التنحی باز شدن د التبدی المقام
بالبادیة التردی از جای در افتادن التصدی للشی هو التعرض
له التعدی مجاوزة الحد التغدی چاشت خوردن ر
التحری طلب الاحری من الامر التعری برهنه شدن ز التعزی
التصبر س التحسی آشامیدن بدرنگ التعشی شام خوردن
ص التفصی التخلص من المضیق التقصی الاستقصا ض

الترضی خشنود کردن التقضی الانقضا ط التخطی التجاوز
التغطی پوشیده شدن التمطی کشیده شدن ظ التلظی
بشخیدن آتش غ التبغی جستن ق التقی الاتقا الترقی
پایه پایه بر شدن التلقی فرا گرفتن وپیش باز شدن ک
التزکی صدقه دادن التشکی گله کردن ل التجلی التکشف
التحلی پیرایه بر خویشتن کردن التخلی فارغ شدن التدلی
آویخته شدن التغلی غالیه بر خویشتن کردن م التسمی
نام کردن خویشتن را تقول تسمی بکذا ن التبنی پسری گرفتن
التثنی بدو در آمدن التجنی جنایت ساختن تقول تجنی علیه
التسنی التغیر التعنی رنجه شدن التغنی سرود گفتن
وبی نیازی نمودن التمنی آرزو خواستن وخواندن وفرا بافتن
حدیث ه التشهی الاقتراح التلهی التعلل ومن اللفیف
ج التجوی التجمع ر التروی سیراب شدن ق التقوی نیرو شدن

التزيّن التزيّي التعمّد ز التنبّي ن من النبأ وهو التلوّي بحيله شدن

باب التفاعل من ذوات الاربعة

ب التصابي كوزكا كردن التغابي التغافل ج التناجي راز كردن بايكديگر ح التلاحي دشنام دادن يكديگر را خ التراخي التباعد د التعادي بايكديگر دشمني كردن التفادي يكديگر را باز خريدن التمادي بلوغ المدى في الشيء التنادي يكديگر را آواز دادن و بايكديگر بانجمن نشستن التهادي يكديگر را هديه دادن و نرمك رفتن ر التباري برابري كردن بايكديگر التجاري دويدن بايكديگر التكاري يكديگر را اجر دادن التماري شك كردن س التناسي خويشتن را ناسي نمودن و التناسي ايضا از ياد بردن ش التعاشي خويشتن شب كور ساختن التماشي رفتن بايكديگر ض التراضي از يكديگر خشنود شدن التقاضي معروف يقال تقاضيته بكذا ط التعاطي التناول

ن التحنن رحمت كردن

باب التفاعل من المضاعف

ب التحاب دوست داشتن يكديگر را التساب دشنام دادن يكديگر را ج التحاج خصومت كردن بايكديگر التلاج لجاج كردن بايكديگر ح التشاح بايكديگر بخيلي كردن د التساد بايكديگر راز گفتن س التماس بايكديگر بسودن م التصام خويشتن كر ساختن التضام باهم امدن ن التجان خويشتن بديوانگي فراساختن

باب الفعللة من المضاعف

ب الذبذبة نوس الشيء المعلق ومنه يقال للمتردد بين امرين لا الى هذا ولا الى ذاك مذبذب الكبكبة بر روي افكندن ث الحثحثة الحث ج الدجدجة بانگ بر ماكيان زدن اللجلجة گردانيدن لقمه در دهن و ابختن شراب الهجهجة زجر السباع

ح الزحزحة دور كردن ر البربرة الصوت الثرثرة التحريك الثرثرة بسيار گفتن الجرجرة الصوت الزرزرة بانگ كردن سار الشرشرة بريدن الغرغرة گرد بر آوردن چيزي در گلو القرقرة صوت البطن ز المزمزة التحريك وكذلك الهزهزة س العسعسة تاريك شدن شب الغسغسة بانگ بر گربه زدن ش الخشخشة آواز دادن سلاح ص البصبصة جنبانيدن روباه و سگ دنبال را الحصحصة بيدا امدن حق ض الخضخضة جنبانيدن اب و انچ بدان ماند القضقضة شكستن استخوان المضمضة اب در دهن گرد بر آوردن النضنضة جنبانيدن مار زبان را ع الجعجعة بانگ كردن اسيا وهي الحبس ايضا الدعدعة التزيق الزعزعة جنبانيدن الشعشعة مزج الشراب الصعصعة التفريق الضعضعة هدم البناء ف الرفرفة پر وا زدن مرغ الكفكفة الكف ق الحقحقة رفتن سير و التقتقة

بانگ كردن زاغ ل الجلجلة بانگ كردن رعد الزلزلة جنبانيدن زمين السلسلة ريختن اب يقال سلسلت الماء في حلقه اي صببته القلقلة التحريك الهلهلة تنك بافتن كرباس م الجمجمة هو يذانا القس سخن الحمحمة بانگ كردن اسب الدمدمة الاهلاك الزمزمة سخن گفتن گبركان بزبان خوردن التمتمة نكاشتن ن الدندنة دندنيدن ه الدهدهة فرو گردانيدن القهقهة معروفة اللهلهة مثل الهلهلة النهنهة عن الشيء الكف عنه

باب التفعلل من المضاعف

ب التذبذب التحرك ح الترحرح دور شدن التبحبح معروف ص التبصبص تبصبص الكلب وغيره وهو ان تحرك ذنبه ع الترعرع من قولهم ترعرع الغلام اذا تحرك والتزعزع ايضا التحرك التسعسع بر گرديدن التصعصع التفرق التضعضع الاتضاع والضعف ل التبلبل اختلاط الالسن التدلدل تحرك الشيء

مُتَدَلِّيًا اَلتَّسَلْسُلُ فرو دویدن آب از بالا اَلتَّغَلْغُلُ آب بمیان درختان در شدن اَلتَّقَلْقُلُ الحَرَكَةُ وَالاِضْطِرَابُ اَلتَّمَلْمُلُ ازین پهلو بر دیگر گردیدن در بستر م اَلتَّحَمْحُمُ بانگ کردن اسب اَلتَّرَمْرُمُ السُّكُوتُ ه اَلتَّدَهْدُهُ التَّدَحْرُجُ اَلتَّنَهْنُهُ الاِمْتِنَاعُ

انقضت ابواب المضاعف

ابواب المثال وهو المعتل

باب

فَعَلَ يَفْعِلُ بفتح العين من الماضي وكسرها من المستقبل

ب الوُثُوبُ از جای جستن الوُجُوبُ واجب شدن و فرو شدن آفتاب الوَجِيبُ جستن دل الجَبَةُ بستن بیع الوُصُوبُ دائم شدن الوُقُوبُ پدید آمدن تاریکی ج الوُلُوجُ الدُّخُولُ الوَهَجَانُ افروختن آتش ح الوُضُوحُ پدید آمدن د الوُجُودُ یافتن المَوْجِدَةُ خشم گرفتن الوِجْدَانُ گم شده را یافتن الوَجْدُ اندوهگین شدن يُقَالُ مِنْهُ وَجَدَ فُلَانٌ بِفُلَانٍ الوُجْدُ توانگر شدن الوَخْدَانُ نوعی باشد

در هیچ شغلی خطیر و حقیر خوض نپیوستی و بی استجازهٔ او در هیچ [illegible] تغییر مدخل نساختی اما ملک را صورت احوال چنان بود که بعون الله تعالی از عدت و آلت سلطنت و قوانین شهریاری و تمامت آیین تاجداری و گنج و مکنت و ملک و ولایت و خدم و حشم و لشکر و چاکر چیزی کم نبود مگر آنکه فرزند نداشت و بدین سبب دایم مشوش و مضطرب می بود و لیکن منجمان و حکیمان و فیلسوفان در طالع او دیده بودند که خداوند را دام ظله فرزندی که زیبندهٔ پادشاهی و سزاوار شهریاری باشد او را روزی خواهد شد از دختر شاه یمن مالک بن اصلع و ملک ناصر چند نوبت رسولان و بزرگان بخواستاری دختر پیش مالک بن اصلع فرستاده بود و خزاین و دفاین در معرض آن نهاده اما دیدهٔ انتظارش چهرهٔ اجابت و روی قبول آن صورت ندیده و از شاه یمن جواب این

آمده که همای عرش آشیان اشراف و عظما و اعیان باموال و اسباب دنیوی که یار بی وفا و معشوق رعناست چون [illegible] با هیچکس آرام نگیرد و عقلا بر سایهٔ زود زوال دل ننهند و غرور مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ قبول نکنند ه بیت

خانه درین کوی ملامت مساز   بر گذر سیل اقامت مساز

و لیکن رای رفیع خورشید آسای فلک فرسای ما بمواصلت و مصاهرت کسی تن در دهد و بتقرب بنده سر فرو آورد که بحلیهٔ فضایل و زیور شمایل آراسته کسوت کمال او معلم و مطرز باشد لاصمعی البصری

وَمَا الحُسْنُ فِي وَجْهِ الفَتَى شَرَفٌ لَهُ   اِذَا لَمْ يَكُنْ فِي فِعْلِهِ وَالخَلَائِقِ

اگر ملک را هوس این مواصلت و آرزوی این مصاهرت در دل میگردد مسئلهٔ چند در قوانین حکمت و قواعد حقیقت داریم اگر مدبران مملکت و مشیران حضرت او حل کنند و جواب آن بر وجه احسن

بگویند این مقصود بحصول موصول گردد و در صدف و لعل کان خاص ها لایق [illegible]ستان و سزاوار کاشانهٔ او باشد للمختاری

بهیچ وجه ندارم مضایقه با تو   اگر ز راه خرد و عقل رهنما باشد

و ملک ناصر چند کس را از انام ایام و مفاخر عظام و اکابر کرام بواسطهٔ حل آن مسایل پیش مالک یمنی فرستاده بود و از جواب آن قاصر آمده و از حل آن سؤالات خجل و شرمسار معاودت نموده بودند و آن مطلوب در قید امتناع مانده و ملک را از مدتی مدید و عهدی بعید دل در بند آن دلبند بود روزی خلوتی ساخت و بالتفات حضور سعد مثال فرمود چون سعد حاضر شد و بسعادت خدمت شاه مستسعد شد للمختاری

ز رویت دیدهٔ ما گشت روشن   مگر تو آفتاب و ماهتابی

ملک این حال مفصلا با سعد بتمامی در میان نهاد و این اسرار فاش کرد سعد خدمت کرد و گفت اگر سلطان

تشریف اشارت ارزانی فرماید و اجازت دهد بنده در اتمام مهم کمر
خدمت بر میان جان بندم و عقدهٔ مشکلات و عروهٔ معضلات
آن با سرپنجهٔ خرد و عون عقل مشکل گشای بگشایم و بمعاضدت
و مساعدت سعادت سلطان در حصول این مقصود عیار تدبیر و
دانش بعالمیان بنمایم و ثبات قدم و جد و جهد بلیغ در طریق دولتخواهی
و سپاسداری و حق شناسی ملک بتقدیم رسانم ملک را از استماع
این فصول که همگی محض اصول بود بشاشتی و سروری حاصل شد
آفرین کرد و گفت نیکو گفتی و این درر فواید خوب سفتی که اتمام این
شغل خطیر از چنین فضل و کمال تو کأنوار الشمس اشراق میکند و
از ناصیهٔ اقبال تو استعداد کشعاع القمر طالع پی شوده
اکنون زمام تصرف این مهم بزرگ و شغل خطیر در کف کفایت
و قبضهٔ تدبیر تو نهادم و عنان مباشرت و مداخلت این کار عظیم

بدست کفایت و فراست تو دادم چنانکه دانی و می توانی
بی تکاسل و توانی کار را باش و نیت از تیسیر این تمنا و تحصیل این
تولا بر مگردان و درین صورت ثابت قدم و قوی دل و راسخ حزم
و صادق جزم و نافذ عزم باش تا جمال مطالب و مآرب از نقاب
حجاب جلوه دهد و سرو سرافراز اقبال و نهال آمال سایهٔ جاه و جلال
گسترد و در آینه چهرهٔ مقصود از آینهٔ مطلوب توان مشاهده کردن و
روی امید در کنار مراد گرفتن و قال علیه افضل الصلوات و
اکمل التحیات من طلب شیئا وجد وجد ومن قرع
بابا ولج ولج لحسن بجهد طلب کام یابی حسن
که جوینده کی اصل یابنده کیست   پس سعد سپیج راه بطریقی که فراخور
و مصلحت وقت بود مهیا کرد و برگ تمام و اسباب پسره بساخت و روی
بجانب یمن نهاد و متوجه حضرت ملک مالک ابن اصلح شد لمختاری

بتایید دولت بمقصد رسید   از آن ره بکام دل خود رسید
چون خبر قدوم او بمالک رسید شرایط بزرگداشت و احترام
و استقبال کرد و باعزاز و اکرام تلقی نمود و در وثاق لایق به
تعظیم فرو آورد و کرم بر رسید دیگر روز چون خسرو سیارات
رایت زرنگار بر بالای بام این قصر گوهر اطراز گردون زد و کعبتین انجم
از روی این تختهٔ ششدر منقش برچیدند
صبح پی دفع ضرر چون سپند   عود شب از مهر بر آتش فکند
مالک فرمود تا امراء مملکت و عظمای ولایت کرام و عظام خواص
و عوام بمجلس بار مجتمع گشتند اکابر را بمنصب صدر و مقام عزت
نصب فرمود و اصاغر را در صف النعال خدمت و عبودیت باز
داشتند و هر کس را علی اختلاف طبقاتهم و تباین درجاتهم
جایی تعیین کردند و مجلس را در لباس وقار و تمکین و مهابت و

آیین آراسته شد چون حضرت علیا و بارگاه معلا بخواص
و عوام خدم مشحون شد مالک بن اصلح در صدر بارگاه بر سریر
حشمت و اوج عظمت متکا فرمود و فرمان نافذ شد تا سعد را حاضر آوردند
و بر حاشیهٔ بساط نشاط بر کرسی عزت مکرم و محترم بنشاندند
آنگاه ملک مالک روی در وی کرد و گفت پروردگار بزرگوار عز
قدره قدر انسان را بواسطهٔ چه آفرید و ایشان را بحرص و نیاز و
طمع و آز چرا مبتلا گردانید سعد گفت بنی آدم را بواسطهٔ
آن از کتم عدم بصحرای وجود آورد تا او را بمعبودی و رزاقی
بشناسند و رسم اطاعت و عبودیت بتقدیم رسانند و
ما خلقت الجن والانس الا لیعبدون آیه
لیعرفون لمؤلفه   هر چه درین دایرهٔ دلگشاست
عکس تجلی صفات خداست   از پی پست این همه صنع رفیع

نیست مروت که نباشی مطیع   وحرص ونیاز را بجهة
آبادانی عالم ومدار جهان در سرشت ایشان تعبیه کرد که اگر
نیاز نبودی دیدهٔ بصیرت انسان محجوب نشدی وهیچ
آفریده داغ خود پرامون نگردیدی وسلک نظام کاینات
منقطع گشتی وتار وپود مکونات ازهم بگسستی بیت
هرکار گزان بتر نباشد • از مصلحتی بدر نباشد
مالک گفت آن چه چیزست که هست وهمه موجودات و
مخلوقات را لابد ولازم است سعد گفت آن نامست
که هرچه مصنوعات وموجودات است از صامت وناطق
ومعدنیات ونباتات وحیوانات وکل وجزو ونیک وبد
باری تعالی بران نامی اطلاق فرموده است وباسمی مسمی گردانیده
وتفهیم فرموده ∴ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا بیت

گوهر انسان زره احترام ∴ از وَلَقَدْ گشت ووَعَلَّمَ تمام
مالک گفت خط خطا از نامهٔ اعمال بچه چیز محو شود واحمال اثقال
عصیان وگناه بکدام عمل شاید کرد سعد گفت بدو چیز
یکی پشیمان شدن از اعمال سیئه وندامت خوردن بر افعالی
که بوسواس شیطان وطریق غفلت وشهوت وحدت نفس که در زمان
ماضی رفته باشد که النَّدَامَةُ تَوْبَةٌ دوم ازان گناه گذشته
عذر خواستن واستغفار کردن وبتدارک آن مشغول شدن ودر
پناه انابت ونوبت توبت گریختن که التَّائِبُ مِنَ
الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ وملتجی شدن بفیض فضل ذوالجلالی
رباعی
وامید وار گشتن بعون عفو لایزالی واز عصیان خلاص شدن
نامه سیه ودل سفید آوردم   عودم چو نبود چوب بید آوردم
گفتند بری که ناامیدی کفرست   فرمان تو بردم وامید آوردم

مالک گفت که برخوردار یافتن از حیات خویش وممتع شدن
از زندگانی درچیست سعد گفت در دو چیز یکی مصاحبت
علما ومجالست فضلا که از میامن صحبت این طایفه بمجاورت حوران
ریاض فردوس اعلا توان رسید واز فواید این قوم مشاهدت
حظایر جبروت وعوالم ملکوت شاید کرد دوم مجانبت واحتراز
از دوستی ابطال ومفارقت از مصادقت جهال که لَا دَاءَ
أَشَدُّ مِنَ الْجَهْلِ بیت همنشین تو از تو به باید
تا ترا عقل ودین بیفزاید ∴ مالک گفت زیر طاق فلک آبگون
وطارم گوهر نگار کدوم از حیوان ناطق که بانسانیت موسوم و
موصوفند از ذکور واناث مردان بعدد اکثر باشند یا زنان
که پیش مذکر بود یا مونث • سعد گفت لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا
اللهُ اما بحسب عقل وحکم قیاس پس خرد زنان از مردان افزونترند

واناث از ذکور بیشتر بجهت آنکه هرکس که در لباس اناث
ونسوانست خود از جملهٔ زنانست وهر مرد که زیردست وفرمان
بردار ومحکوم احدی زن باشد در سلک اناث معدودست و
از دایرهٔ زنان وبحساب عروسان است بیت
کسی زان پس نخت بدتر مدان   که مردست وباشد بحکم زنان
مالک گفت از همه چیزی بفرزند آدم نزدیکتر چیست وآنچه از ایشان
دورترست چه چیزست سعد گفت آنچه بآدمی از همه چیز
نزدیکترست مرگست أَقْرَبُ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ که اجل پیوسته
روی بسرعت باو نهاده است وآدمی بیچاره نیز برابلق صبح وشام
سوار شده ودواسبه باستقبال میرود وعنقریب بهمدیگر رسیده
باشند كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ بیت
شمع فرح بره باد فناست   صبح بقا را چو اجل در قفاست

واآنچه از آدمی من کل شیء ابعدست وآنچه از انسان
از همه چیز دورترست رزق وروزی نامقدورست که تحصیل
آن بجد وجهد ممکن نیست وادراک آن وکوشش محال لـ
اگر بپای بپویی وگر بسر بدوی   مقدرست نه بدروزیی که ننهادست
مالک گفت در عالم کون وفساد مرده بیش باشد یا زنده اشتغال
گفت مرده بسبب آنکه آنچه مردگان وگذشتگانند خود از امواتند
ودیگران که تعداد در قید حیاتند دیر نباشد که رقم کل من
علیها فان برچنین حال جمله بکشند لاوحدی
هر که آمد بوجود اهل فنا خواهد بود   آنکه پاینده وباقیست خدا خواهد بود
بدین دلیل اموات اکثر از احیا باشند مالک گفت که شهباز بلند
پرواز طاوسی را چه حسن تربیت پرورش داد وبجایی رسانید
که رعنا خرام ساده چشم مطوس جناح منقش اطراف شد لسعدی

پر طاوس در اوراق مصاحف دیدم   گفتم این منزلت از قدر تو می بینم بیش
گفت خاموش که هر کس که جمالی دارد   هر کجا پای نهد دست ندارندش پیش
اگر مرغی قصد آن طاوس کند باب التزاع شهباز در منع آن قصد چاره
باشد یا نه سعد گفت اگر همایی از اوج کمال وذروه جلال
بلبلی شکین نفس خوش الحان را بهوای وصال آن طاوس آشیانه
شهباز بفرستد بی تعلل او را ابرج همای پایه انداز روانه باید
کرد تا ظل رفیع بر وا اندازد واو را در حمایت محافظت خویش گیرد
اکنون ملک سپه تردد وتعلل سهیل یمنی خرگه نشین مشتری چین ماه
منظر را قرین آفتاب عالمتاب باید کرد وزلیخای حسن وجمال و
لطف وکمال را بحضرت عزیز مصر باید فرستاد تقصیر واهمال جایز
نباید داشت که چون مـ   کسی کز عشق دولتمند گردد
بیفزاید هزاران اعتبارش   ندیدی کز تعشق بلبل مست

یکی مرغ است ومیخوانی هزارش   چون سعد این معانی
بیان کرد از حاضران مجلس فریاد آفرین وتحسین باعلی
علیین رسید وبر عقل کامل وفضل شامل وخاطر شافی وطبع جامع
سعد ثنا کردند ومتفق الکلمه گفتند که از هیچ کشوری مثل این
مهتری واز هیچ اقلیمی چنین حکیمی واز هیچ دیاری چنین بختیاری
واز هیچ ملکی چنین ملکی برنخاسته است پس مالک وعده بوفا
رسانید واز عهده عهد خویش بیرون آمد ودر خجسته ترین
روزی وفرخنده ترین ساعتی بمبارکی وطالع مسعود عقد نکاح
منعقد گشت ورشته آن مناکحت بسته شد مودت ووصلت
معتضد گردید ومحبت بقرابت تاکید یافت پس ملکه را با اموال
واسبابی که کوه حمل آن نکند وخزاین ودفاین ونقود وجنس و
سیم وزر بسعد تسلیم کردند وبجانب مصر روانه ساختند سعد

با دلی شادمان وخاطر دوستکام متوجه مصر شد چون خبر
بملک ناصر رسید فرمود تا شهر را آذین بستند لسلطان احمد
چون خبر آمدن آن صنم چین دادند   بحر وبر شهر وولایت همه آذین دادند
اعیان ملک واشراف با نثارها استقبال کردند وماه محمل نشین را
در ایوان عز وجلال شاه فرود آوردند چون عروس شب نقاب شام
در حجله عودی نشست وشاهد قصر خاور نقاب مشکین بر عذار بست
ملک بخلوت ملکه شتافت خورشیدی دید در شب دیجور طالع شده
که آفتاب عالمتاب از شوق جمالش هر سحرگاه در چرخ آمدی
وماه شب پیما بجست وجوی وصالش هر شب با هزاران دیده
انجم گرد فلک بسر گردیدی پری پیکری که چون ملک بر رخش نظر افکندی
وان یکاد بخواندی وبروی دمیدی لعماد
نه آدمی که نقاب از جمال چون بگشایی   گرت فرشته ببیند وان یکاد بخواند

حوری منظری که اگر پری در کرشمهای نرگس شهلای او نگرد پستی
آفسحرٌ هذا بر زبان براندی ه لمؤلفه

بادهانت قند زد لاف حلاوت وین سخن . چون مکرر کرد بگرفتند خلقش در دهن
چشم شهلای ترا صد خسته در هر گوشهٔ . زلف شبگون ترا صد چین بزیر هر شکن

فی الجمله ملک ساعتی بی روی او قرار نگرفتی و لحظهٔ بی حضور او آرام نیافتی
و با یکدیگر روزگار بخوشدلی و شادکامی بسر می بردند اتفاقا شبی
ملک در خواب دید که پیری نورانی بازی بر دست گرفته که صباغ ازل
بر و هزار رنگ گوناگون بسته بود و قلم تقدیر بر صفحات پر و بال
او بسی نقش بدیع نگاشته پیر بملک اشارت کرد که اگر شهباز را
در دام آوری و این طغرل را برج خویش بینی باری تعالی از صلب تو
فرزندی کرامت خواهد کرد که مهر جهان فروز مهر او بر نگین پیروزهٔ
خاتم زرنگار خواهد نگاشت و ماه کشورگشای رسم چهرهٔ جانفزای او بر

لوح

لوح چمن خویش نقش خواهد کرد ملک در تحصیل باز بپیوسته نگران
خاطر و مشوش بودی اتفاقا درین اندیشه روزی بر سریر شاهی
متکا فرموده بود آن باز را که در خواب دیده بود دید که از
روی هوا قصد مرکز زمین کرد و بر کنگرهٔ قصر نشست ملک فرمود تا
باز را در بند آرند فی الجمله چندانکه بازداران و صیادان در
گرفتن او کوشیدند میسر نشد و بهیچ دانه التفات نکرد آما هر صبا
که طاوس زرین جناح نشیمن سیمگون گردون گردان بال طمع
از هم بگشادی این باز بیامدی و بر کنگرهٔ قصر ساعتی بنشستی
و باز طیران کردی و بپریدی و برفتی و ملک را دل در بند تقیید
او بغایتی بود که از خواب و آرام دست شسته بود با خود فکر کرد
و گفت جز برای و تدبیر سعد این باز را بدام آوردن ممکن
نیست و دران ایام سعد بمهمی از مهمات مملکت رفته بود بطلب او

بسم الله الرحمن الرحیم

کس فرستاد سعد چون حاضر شد ملک حکایت باز و خواب بتمامی
بدو باز گفت سعد بعد از تامل گفت که تدبیر آنست که ملک مثال
فرماید تا آن کنگره را که جای نشستن هر روزهٔ باز ست
خراب کنند و بجای آن صورت آدمی بنا کنند چنان کردند روزی
دیگر که باز باز آمد تا بر مقر مالوف قرار گیرد هیأت آرامگاه
خویش بر خلاف قاعده دید زمانی مشوش و مضطرب پیرامن
آن بگردید چون نیک نظر کرد دران هیأت آثار حرکت و
جنبش ندید و دران پیکر حس انسانی نیافت بنشست و بر
عادت معتاد آرام گرفت پس بر پرید و برفت تا روزی
چند با آن صورت الیف گشت و مستانس شد و سعد گفت
با ملک که مدارا صبر ست ملک دلا می ساز در هجران بیوی وصل بازاری
که آن باز دولت را بیوی وصل باز آری . پس باز فرمود تا بقاعدهٔ آیین

مردم دران صورت جامها پوشیدند و آن هیکل را بلباس
مردان بر آوردند باز دگر آن باز برسم معهود متوجه مسکن خود
شد طرز نوی دید که حادث شده است و طوری دیگر طاری گشته

باز امروز بدست دگری جلوه کنان
تا همای دلم از نوع دگر صید کنی

طپیدن نو و بیقراری آغاز کرد
تا بتدریج معلوم کرد که دران پیکر حس انسانی و حرکت حیوانی نیست
ایمن گشت و بر جای قرار گرفت چون روزی چند برین بگذشت
سعد فرمود تا آن بنا خراب کنند و آن تعبیه فرو آورند و مردی
بهمان لباس بجای آن نصب کردند و باز بر شیوهٔ سابق
از اوج هوا فرو پرید و بر دست مرد نشست پای او بگرفت
و بحضرت ملک آورد . ملک بر حسن تدبیر سعد که این ارشاد کرده بود
ثنا و تحسین کرد درین حالت مبشر رسید و بشارت داد که ملک را

از ملکه فرزندی در وجود آمد که انوار بختیاری از صفحات
رخسار او تابانست و نقش تاجداری از لوح جبین او هویدا
ملک بحرم خاص تجشم فرمود ماهی دید از برج مهد طالع گشته
و شاهی از میانهٔ قماط بدید آمده و آفتابی دید که آفتاب از
عکس جمالش ذره سان گشته — بیت

انوار سعادت از جبینش — می تافت چو ز آفتاب پرتو
بدری بشرف چو روز اقبال — صدری بصفت چو ماه شب رو

بدین بشارت اشارت فرمود تا مفتاح خزاین و دفاین بیاوردند
در احسان و صدقات و اعطاء خیرات بر فقرا و مساکین و
محتاجان و غریبان بگشود نفایس جواهر بیحد و شمار بذل فرمود
پس چون شاهزاده از بیضهٔ مهد باشیان هند رسید و
چون شهباز از نشیمن قماط بر دست شاهی نشست روزی بر

بام قصر بازی میکرد گوی و چوگان باخت و خادمی که لالای
او بود ازو غافل گشت ناگاه در پی گوی بر حاشیهٔ بام دوید
از سرعت پایش بلغزید و از بام خواست افتادن ذیل قبا
و دامن جامه اش بر کنگرهٔ قصر باز چسبید و از کنار بام معلق
بماند ملازمان حرم چون آن بدیدند مادرش را خبر کردند
سراسیمه از پرده روی گشاده بیرون دوید چون کودک را بران
صورت آویخته دید از بیم جان هر دو دست بالا برداشت
تا اگر جگر گوشه فرو افتد ویرا از روی هوا بگیرد دران حال اتابک
کودک نگاه کرد ملک زاده را از کنگرهٔ بام معلق دید مستعجل
بدوید و دامن او بگرفت و بالا کشید فرزند بسلامت خلاص
شد ولی مادرش را دو دست همچنان بماند چندانکه کوشید
دستهارا فرو نتوانست گرفت و بزیر نیارست آورد ملک را

ازین قصه خبر شد اطبا و حکما را حاضر کرد و معزمان را گرد آورد
چندانکه سعی نمودند مفید نیفتاد عاجز گشتند ملک سعد را
بخواند و حال با وی بگفت سعد گفت اگر ملک را غیرتی که درو
فسادی نباشد دامن گیر نگردد و رشک حمیت که درین قضیه اثری
جزویست برای مصلحت کلی ساعتی فرو گذارد علاج این عارضه
سهل است ملک بدین معنی که حرکتی شنیع و قضیهٔ فضیح بود
رضا داد سعد در حریم حرم شد و با ملازمان محرم ملکه فرمود تا موی
و روی ملکه را برهنه گردانیدند اثری ظاهر نشد پس فرمود که
بند ازار پایش بگشایند چون دست بیگانه بر موضع ستر رسید
فی الحال هر دو دست بزیر آورد و بند ازار پا بگرفت ملک را
بران دانش تعجب آمد و آفرین کرد و چگونگی آن معالجه استدعا
نمود سعد گفت که مادهٔ این علت از فرط غم وا دید شده بود

حرارت غریبه بر حرارت غریزیه استیلا یافته مفاصل منسد گشت
و حرکت دستها متعذر شد چون دست بر موضع شنیع نهادند
شرم و حیا غلبه کرد و حرارت غریزی زیاده شد آن علت منحل و
مضمحل گشت و مفاصل گشاده و دستها بحرکت اصلی باز آمد ملک گفت
منت خدایرا عم شکره که حضرت ما را بکمال فضیلت و هدایت مشرف
فرمود و مجلس ما را بجمال علم و دانش تو مزین و منور ساخت
پس ملک منصب وزارت و جاه صدارت بوی عرض فرمود سعد
اعراض نمود و گفت قربت و نزدیکی بملوک و سلاطین صفت
دریا دارد و هر که در دریا نشیند از غرقه شدن ایمن و مسلم نشد
و مزاج ملوک در قهر و خشم و حرد امراد غضب و کرد چون آتش
بود هر کس با آتش نزدیکتر باشد او را از سوختن چاره نیست
بجهت آنکه مقربان حضرت و نواب خدمت شاه از حقد و حسد

وکین و غیرت تتضرب و تخبط و بهتان و تهمت خون بسیار
بی گناه بشمشیر غضب پادشاه ریخته کرده‌اند و بسی سینه جرم و خطا را
باتش حدت و خشم شاه بسوزانده‌اند و دل ملوک چون آیینه‌ایست
هر نقش و صورتی که باو بنمایند قبول کند و مرا با حضرت ملک
نحسی چند هست که امروز نتوانم گفتن اول آنست که شاه باید
که اگر در حق کسی سخنی بشنود یا سوء الظنی پیدا شود از سر نفی و
اثبات سخن اگر آن بدرجهٔ تحقیق رسد و آن حکایت معین
گردد ملک باولین وهلت بی مهلت در ایذای او سعی
نفرماید تا ندامت و غرامت بر اعطاف و اذیال رای جهان
گشای او ننشیند دگر باید باسباب حساد و غمازان متقربان
مجرب خرد متمرد را مطلوک(?) نسازد و از نظر نیندازد ملک گفت ملازمان
حضرت ما از آن جمله اند که در طینت ایشان حسودی مجبول بود و پای از

آن بنایی ساخته که قوت باصره از احاطهٔ مطالعهٔ آن در پرده
قصور ماندی و صفحات جدار آن بلطایف نقوش چنان مصور
کرده که گویی مگر حور قصور فردوس نعیم بر در و دیوار آن نقش
کرده‌اند درین اتفاق ملک ناصر و سعد با برادران و خواص
و مقربان و ندما و خدم و حشم بصحرا نزول فرموده بودند و بدان
قصر شتافت ابهام(?) بهار آمد بیا و توبه بشکن
که در فصلی دگر صوفی توان شد   قضارا شبی از شبها بواسطهٔ
مهمی بزرگ و شغلی خطیر سعد متوجه قصر ملک شد تا آن قضیه
بحضرت ملک رفع کند و با او دران کار مشورت نماید چون
در قصر رفت ملک را دید بر روی تخت در چار بالش نازنین
آرمیده و خواب برو غلبه کرده و طاوس نوم در حدقهٔ عیون
او بیضه نهاده و خوش خفته و ماری اژدها پیکر با هیأتی منکر

قصد بالای تخت کرده و نزدیک ملک رسیده و هیچ نمانده
که ملک را المی و گزندی برساند سعد از آن حالت درهم و
آشفته گشت و بی توقف شمشیر از میان برکشید و نرم نرم
نزدیک تخت شد و بیک ضرب آن مار را بدو نیم زد و بسر تیغ در
زیر تخت انداخت تا مبادا ملک بیدار شود و آن حال ببیند
و المی بخاطر وی برسد پس ملک را از خواب گرم بیدار نکرد و باز
گشت ملک از حرکت او حس یافت بیدار شد و چشم بر گشاد
سعد را دید که تیغ در نیام می نهاد و از قصر بیرون می شد
تصور کرد که مگر سعد بقصد هلاک او آمده است از غایت
ترس و خوف لرزه بر اندام وی افتاد و اثر آشفتگی و اضطراب
در مزاج وی پیدا شد اما از صلابت هیچ نتوانست گفتن خود را
بخواب نهاد و تنها و م خویشتن را بر جای میداشت و خفته

و غنوده فرا می نمود و سعد برفت علی الصباح که خسرو حزم عام(?)
سواد مرغزار فلک بخنجر نور خنجر ظلام منشق ساخت و مار سیاه
شام مهرهٔ سیمین مهر از گلوی صبح بیرون انداخت و باز زرد
بتیغ زرنگار خورشید گیسوی مسلسل سیاه شب ببرید و صبح صادق
بدمید ملک متوهم و آشفته و مشوش سر از بالین برداشت
چنان در قهر و خشمناک که آذرم مهر و شفقت بروی از کفر و ضلالت
بتر نمود و طیرگی و غضب بغایتی بر مزاج او دست یافته که عفو
و مرحمت بر دل او شرک محض بود فی الحال باحضار سعید مثال
داد چون سعید حاضر شد ملک فرمود تا تیغی آوردند از نوک
ناوک غمزهٔ ماه رویان کمان ابرو خونریزتر و از در دندان
مشکین مویان شکر دهان گوهر دارتر و از اشک چشم عاشقان
فراق کشیده و غریبان بلادیده آبدارتر للمعنوی

گوهری کند صفت مانند ابر روشنست   لیک هنگام عمل مانند سوزان آتشی

ملک آن تیغ بدست سعید داد و فرمود که باید همین ساعت
بی توقف بروی و حلق سعد را بدین شمشیر خونخوار از هم
بگشایی و خنجر او را ازین خنجر آبدار سیراب گردانی و پسر
نامبارک او که محل خیال باطل و سودای محالست بحضرت ما آری
که منصب و صدارت و مال و مملکت و خزاین و دفاین و نفایس و
عقاید او بتو مفوض فرموده ایم و بتصرف تو تسلیم داشته
سعید ازین حالت متحیر شد اما از هیبت سطوت و تندی و حدت
ملک هیچ نیارست گفتن شمشیر بستد و از قصر بیرون آمد
چون اندکی راهی برفت وصایای پدرش بیاد افتاد و رگ
محبت و اخوت در اعضا و جوارح او بحرکت آمد بحضرت
ملک بازگشت و گفت بنده را حکایتی بخاطر آمد توقع آنست که بسمع

اشرف رسانیده شود آنگاه بدانچه ملک فرموده قیام نمایم و
آن مهم باتمام رسانم ملک فرمود که چون بود آن حکایت
سعد گفت آورده اند که رای هند را طوطی بود طایر نام فصیح و
ملیح و شیرین کلام ابعد الواسع بلب لعل و بتن چون پرنیان بود
بغایت نازک و شیرین زبان بود رای برای او قفسی از سیم و زر مکلل
بجوهر فرموده بود ساختن و بالای سر خود آویخته و از همه ملک و
مال خویش وی را دوستر میداشت و بدست خود دانه و آب
او مهیا کردی و اگر دست دادی بجای دانه اجرام ثوابت کواکب
در قدم او ریختی و اگر بزلال خضر قادر بودی بجای آب بوی دادی
اتفاقا روزی طایر را سودای حب الوطن گریبان جان بگرفت
و هوای یار و دیار در سویدای دلش سوز و حرقت انداخت
و لشکر اشواق قبایل و عشایر بر همگی اعضا و جوارح او تاختن آورده

و او را چو یاد ز یار و دیار خویش آید   هزار ناله زار از درون ریش آید

از رای اجازه خواست که بدیار مالوف و مسکن معروف
خود رود و بعد از یکماه باز پرواز کرده بخدمت رای آید
رای از بعد تاکید شروط طایر را از قفص اطلاق فرمود طایر
چون از قفص بیرون جست پرواز کرد و پای عزم در رکاب
صبا آورد و همراه دعاهای مستجاب گشت و بیک طرفة العین از
معارج هوا درگذشت و بمدارج سما نزدیک شد و از انجا بپای
بال نشیب تا بآشیانه مألوف خود نزول کرد طوطیان چون
وقوف یافتند بخبر مقدم شتافتند و بحکم صداقت قدیم و
معرفت سابق در اکرام و احترام او متسابق می گشتند و
گرد راه از رویش بپر و شهپر سیمرغ پاک میکردند و در پایش
برسم پیشکش اطلس و گلستان بال طاوس کشیدند و شرط پرسش

و مهربانی تمام بجای آوردند از نیک و بد و گرم و سرد روزگار
تعرف کیفیت حال وقت کردند طایر قصه رای و ذکر مجالس او
و وصف کمال اشفاق و الطاف و محامد اخلاق و سیر مرضیه و حسن
اهتمام رای در حق خود حکایت کرد و شرح لواعج اشواق و
غلوای آرزومندی بصحبت ایشان و اجازه خواستن علی
التفصیل بگفت پس طوطیان خرمیها کردند و شادیها فزودند

لسعدی

الحمد لله که نمردیم و بدیدیم   دیدار عزیزان و بمقصود رسیدیم

بعد از آن چون مدت
وعده منقضی شد و یکماه برآمد طایر بر تصدیق قول خویش آهنگ
خدمت رای کرد طوطیان گفتند که در جزیره عمان دانه ایست
که هر پیر که از آن دانه بخورد فی الحال جوان شود اگر برای رای
بر سبیل هدیه و ارمغان از آن دانه چندی بری لخت مناسب و موافق

انقد طایر را این معنی درخور آید پس طوطی بر پرید و ازان
جزیره عمان ازان دانه چند بیاورد و طایر آن دانها در دهان
گرفت و یاران او وداع بکرد با دل شادمان و لب خندان
و وجه صبیح و امل فسیح و رای صحیح رخ بخدمت رای نهاد
از دور زمین فرو پرید و آن دانها در دامن رای نهاد و شرح
خاصیت آن بعرض اعاده کرد رای خرم و خوشدل شد
بحکم آنکه بغایت پیر و روزگار دیده بود علی الفور ازان
دانه برداشت تا اکل فرماید وزیر حاضر بود گفت بقای رای
در عز و اقبال سالهای بسیار پاینده باد قاعده و داب
ملوک و سلاطین آنست که در هر کاری بی تجربه و آزمایش ملابست
نکنند و مداخلت نپیوندند رای آنست که رای برای تجربه دانه
ازین تخم نیز باید تا شخصی پیر بخورد اگر جوان گردد فهو المراد

حضرت رای نیز دانه اکل فرماید تا قدم از نهج شرع و حکمت
بیرون ننهاده باشد لاوحدی کسی کو آزموده آنگاه پیوست
نباید بعد ازان خاییدنش دست چو پیوندی و آنگاه آزمایی
بسا دستان که از حسرت بخایی رای را این رای موافق مزاج
آمد پیرمردی حاضر کردند چون ازان تخم دانه بخورد فی
الحال در باطن خود حرکت جوانی و قوای نفسانی مشاهده کرد
دفعتا از غایت شادمانی از هم بر شکافت و منشق شد که قول
حکمات چنانکه غم بافراط مهلکست و اندوه بسیار هم قاتل
بدلیل آنکه از غم و غصه منعقد علت مهلک در سویدای فواد متورم شود
و از دل بجگر و از جگر مسری گرد و بروح طبیعی و حیات منقطع
گرداند و همچنان شادی و فرح مفرط نیز هلاک کننده است
و نشاط و طرب بی اندازه کشنده است زیرا که شادی بمبالغه حرارت

غریزی را بتلف آرد و از اتلاف و تفرق او دفعتا سکته
و فجی حادث شود چون رای دید که پیر برجای سپرد شد از
غایت حدت علامت غضب بر جبین او ظاهر شد و اثر خشم در
چشم وی پیدا گشت از سر غصه و غضب دست کرد و قفص طایر
بیچاره در ربود و چنان بقوت بر زمین زد که چون خلال در هم
شکست و پر و بال او از هم جدا شد و استخوانهاش چون خاک
فرو ریخت لمیر سلغا سینی چو من بی جرم کس در سر نرفتست
بدنیان و یک از آتش بر نرفتست پس رای آن دانها را بتصور آنکه
زهر قاتل است در بند غربنه محفوظ میداشت تا مدتی بران بگذشت
مگر رای را برادری بود از وی بزرگتر بگوش رای رسانیدند که
برادر کین دار شده و در کمین غدر است و قصد پادشاهی و پیشنهاد سعی
طلب سلطنت و مملکت شده است و طریق مخالفت و طغیان می سپرد

رای ازان حکایت متفکر شد ازان تخم دانه در سیبی تعبیه کرد
و برادر بزرگ را حاضر گردانید و آن سیب را بخورد وی داد
خوردن سیب همان بود و جوان و توانا شدن همان عَسَى أَنْ
تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا
وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ
رای ازان صورت متحیر و متعجب باز ماند دفعتا باحضار حکما و
اطبا و برهمنان مثال فرمود و این معنی استفسار کرد همگنان
بخدمت معروض داشتند که ما را نیز درین کتب مطالعه افتاده است
و خاصیت آن تخم آنست که پیر را جوان می سازد اما سبب هلاک
آن پیر اول شادی مفرط بوده است رای چون حال چنان دید
خود نیز ازان دانه اکل فرمود فی الحال جوان گشت پس از
تعجیل کردن هلاک طایر بیچاره و بر تضییع او تاسفها خورد و ندامت

پشیمانی فایده نداشت ع چراکاری کند عاقل که باز آرد پشیمانی
واگر رای در کشتن آن بی گناه رجوع بصبر میکرد [illegible] تعجیل جایز
نمیداشت خون بیچاره هبا و هدر نمی شد و او در معرض غرامت و
ندامت نمی افتاد چون سعید این قصه بپایان رسانید روی
در ملک کرد و گفت که این مثل برای آن آوردم و برای ملک جهت
آن عرضه داشتم تا ملک در آیینهٔ گیتی نمای خرد بنگرد و در مطلع
این کار مقطع و مخلص آن نصب العین دارد مبادا که چون سعد هلاک
شود و خون وی ریخته گردد ملک را نیز پشیمانی و ندامت افتد
چنانکه رای در تضییع حیات طایر بعد از آن تحسر و تأسف خوردن
سود ندارد که عاقلان گفته اند که پادشاه باید قبل از آنکه از
قضایا براستی و درستی صاحب وقوف گردد و در آن کار
احتیاط و استفسار بلیغ فرماید واجب آنست که بر چیزی فرمان

ندهد و زود زود حکم نکند که امضای حکم او بحادثهٔ قضای
آسمانی ماند که چون از آسمان بمرکز زمین نازل شد بهیچ وجهی
از وجوه رد آن نتوان کرد و دفع آن ممکن نگردد و فرمان
پادشاه بمثال تیر نفاذ پذیر بود که چون از قبضهٔ امکان رهایی
یافت بهیچ سپر اندیشه تدبیر آن نشاید کرد ملک ناصر را ازین
موعظه نایرهٔ غضب اندکی تسکین یافت با خود گفت در طی این
حال رمزی مطویست و در ضمن این قضیه رازی مخفیست ع
تا خود فلک از پرده چه آید بیرون ٭ پس سعید را در عقب تخت
جایی تعیین فرمود و پنهان کرد و صباح را خواند و با وی نیز همان
حکایت سابق اعاده فرمود و آن شمشیر را بدست وی داد و
بقتل سعد او را نیز ترغیب و تحریص کرد و گفت همین ساعت سر سعد را
در پای تخت ما باید انداخت صباح از حضرت ملک بیرون آمد متحیر وار

لختی راه برفت وصیت پدرش یاد آمد باز گشت و گفت حکایتی
دارم بعرض ملک برسانم آنگاه بفرمان عالی قیام نمایم ملک فرمود که
چگونه بود آن حکایت صباح گفت چنین آورده اند که دهقانی
بود صاحب ثروت بسیار مکنت کامل نعمت بعد از عمر بسیار
ازین خانهٔ محنت و مذلت بمقصورهٔ راحت و عزت پیوست
و همای روح او از نشیمن قالب بریاض عقبی پرواز کرد طایر
روحش ز قفص بر پرید و با وطن واصل شد و آرمید از وی زنی
با کودکی کوچک شیرخواره بماند مادر بجهة آنکه کافله و وصیهٔ فرزند بود
اموال و املاک در تحت تصرف گرفت و چنان دل بر مهر فرزند نهاده
بود که اگر بادی بر پسر وزیدی پنداشتی که یَوْمَ یُنْفَخُ فِی
الصُّورِ در جهان برخاست و اگر گردی بر حاشیهٔ خاطر جگر
گوشه نشستی تصور کردی که در چشم مادر خار مغیلان شکسته

شد روزی بمهمی از خانه بیرون رفت و بمعاودت زمانی
دیر از صرف شد گربهٔ تیز چنگال تیهو شکار در خانه داشت
ناگاه دید که ماری از سقف خانه چون تیر از کمان بدر جهید
و نزدیک مهد صبی شد و پیش گهوارهٔ کودک رفت و قصد او
کرد گربه حالی بر آن سو دوید و وی را از هم بر درید و خون
او هبا و هدر کرد بعد از آن بر در خانه منتظر و مترصد گویا نو
نشست مستوره بعد از انقضای مهم چون بخانه مراجعت کرد بر در خانه
گربه را دید دست و دهن بخون آلوده پنداشت که گربه از غایت
گرسنگی فرزند دلبند را ضرری و المی رسانیده است و از خون آن
طفل معصوم برای انطفاء جوع خویش مرهمی ساخته جهان بر
چشمش سیاه شد و دود غضب از روزن دماغش بر سقف
فلک تاسع رسید از غایت قهر آشفته و مضطرب وار سنگی برداشت

ونرم نرم بر خاک رفت وآن سنگ را بهر قوتی که داشت بر
سر گربه زد ضرب خوردن همان بود وترک جان کردن همان پس
چون در خانه آمد دلبند خود را در مهد صحت وسلامت یافت ورا
در پس گهواره پاره پاره دید دانست که حال چیست سپاه
پشیمانی برو تاختن آورد وندامت وغرامت تمامت هستی وی
فرو گرفت از غایت ملالت پشت دست بدندان ملامت
خاییدن گرفت وبا نفس خود در کارزار شد که این چه کار بود
که من کردم وبی وقوف قضیه تعجیل روا داشتم ودر خون جانوری
بی گناه بی زبان سعی کردم ولیکن پشیمانی سود نداشت واین
مثل بدان آوردم تا ملک را یقین گردد که هیچ خصلتی از خصایل
حمیده ماورای حزم وکم اندیشی نیست وهیچ زیوری خوشتر
از تفکر وتدبر وتامل در خواتم قضایا وعواقب امور نشاید بود

بسم الله الرحمن الرحیم

وهر پادشاه که در مصالح کارها طریق حزم واحتیاط سپرد وخاتمت
آن بچشم بصیرت در فاتحت باز بیند یَوْماً فَیَوْماً قواعد دولت
او مشیدتر باشد وَلَحْظَةً فَلَحْظَةً ارکان مملکت او ممهدتر
گردد والبته کام کام وی بر مفرق مراد خود تمکن یابد اکنون این بنده
متوقع است که حضرت سعادت پناهی ملکی دام باینده بتدبیر صایب و
رای ثابت اول این کار عظیم را با آخر آن بترازوی عقل موازنه کند و
نیک احتیاط فرماید که خون سعد ریختن اولیتر است و یا خود عنان عزیمت
باز کشیدن وبغور قضیه نیکو رسیدن واشارت فرمودن
نکوهکار داشت. پیر و ر کر گشتن به آید و پا بند بر
ملک این فصول که همگی محض اصول بود اصغا فرمود و با ذهن متامل شد
وبا خود گفت البته این قضیه از حکمتی خالی نیست پس جهاز را پیش
سعید پنهان ومخفی داشت مهراب را حاضر کرد وهمان شمشیر بدو داد

وگفت چون سعد معصوم را فرمودم روانه گردانش تا سر او بریده
بحضرت آرد مهراب را ازین حالت مکروه از غایت مهر آب
از دیده روان شد وگفت باری تعالی ساحت عالی را از آفات
مصون دارد چون ملک این بنده را بر کاری تعریض می کند که
عقلاً وشرعاً وعرفاً هیچ مذهب وملت جایز نکرده ونه روا
نداشته اند ودر افعال مکلفان هیچ چیز بتر از قتل حیوانی
وهلاک جانوری نیست مکیف پیوند اخوت از ان جهت که
هر فایت را تدارک نتوان کرد وتراجع هر غایت امکان دارد
فاما تدارک روح که آن نوریست از انوار الهی وطایر از اوج
عالم نامتناهی که چون ازین قفص ظلمانی خلاص یافت وبر شرفات
حظایر قدس نشیمن ساخت اعادت آن در قدرت امکان بنی
آدم ممکن نتواند بود اکنون واجب آنست که ملک درین کار نیکو

امیر المؤمنین

تامل فرماید وطلیعهٔ صباح رویت وفکرت را بدرقه ومقدمه
آفتاب مضای عزیمت سازد تا ندامت بار نیارد وچنانک آن
تاجر پیش تعجیل ملک فرمود که چگونه بود آن حکایت مهراب
گفت که آورده اند بدیار مغرب تاجری بود با مال بسیار وانواع اسباب
بی شمار قضا را اسباب تمول او روی در تنزل آورد وغنای
وی سر در حضیض انحطاط نهاد وبتواتر احداث ایام وترادف
وقایع فلک آینه فام املاک واسباب او از دست بیرون رفت
وضیاع وعقار ومال ومنال از قبضهٔ تصرف در معرض تضییع آمد
وکثرت بقلت انجامید بچشم ابنای جنس ودوستان خوار و
ذلیل شد از ضرورت مفارقت ومباینت اقربا ودوستان
اختیار کرد ودل بر مهاجرت عزیزان بنهاد عاقبت از وطن
مالوف ومسکن معهود رخت بربست وبرفت تا بلطف ایزدی

ما شاء الله

و توفیق و هدایت الهی و تأیید عنایت ربانی رفیق حال
او شد سرمایهٔ وافر بدست آورد و باز راس المال حاصل کرد
و دگر بار بمعون طالع میمون و اختر همایون اقبال رفته
و دولت رمیده روی سوی حال وی آورد و از نعمتهای موفور
بحظ وافر رسید داعیهٔ حب الوطن من الایمان گریبان جان
و دلش بگرفت آهنگ مراجعت بجانب منشا و مولد خود درست
گردانید بعد از قطع منازل و مراحل بشهر خویش رسید نزاری

بشهر خویش رسیدم پس از بلای سفر ... ولی چه سود که یارم ز خود جدا دارد

چون در شهر آمد با خود گفت پیش از آنکه بکاشانهٔ خویش برسم
و بخانهٔ خود نزول کنم رای آنست که معلوم کنم که زنی که در عقد
نکاح من بود و عیالی که در حباله و تصرف خویش داشتم به مهر
و مهر عفت و عصمت هست یا نه آنکه بنگرم که کار بر چه نسق است و

احوال بر چه نمط و چه می باید کرد و مصلحت وقت در چیست
راه پیش گرفت و بمحلت اصلی خود آمد چون بحوالی و حواشی
خانه رسید پیرامن آن موضع در گوشهٔ مختفی و پنهان چندان
قرار گرفت که شب بماتم روز جامهٔ سیاه در پوشید و برگ
مهر گیسوی مشکین ببرید بدر سرای خود شد در بسته یافت کمالی

چه در بستی بروی ما آه ازین غم ... نداری میل سوی ما آه ازین غم

حال آنکه در آن تاریخ که او متوجه سفر شده بود فرزندی خرد و
طفلکی کوچک بجای گذاشته بود آن پسر تا باز آمدن پدر بزرگ شده
و بالیده بود و بحد بلوغ رسیده بود و مخدره در فراق خواجه
با فرزند دلبند بسر می برد و آتش مفارقت پدر را بزلال مواصلت
پسر تسکینی میداد القصه بازرگان در خانهٔ خود بسته یافت
کمند انداخت بر بام خانه شد و از روزن جاسوس ابلق حصار

مردمک دیده برگماشت در خانه نگاه کرد مستورهٔ خود را
با جوانی تمام هیکل هم آغوش یافت و محبوبه را با شخصی خوش
منظر بر بستر خویش خفته دید

من در میان درد و غم او در کنار دیگری

مرد از آتش حمیت و لرزهٔ غیرت اعضا و جوارح چون برگ
بید در لرزه آورد اوحدی

درختانی که عشق راست ورزند ... چو بید تر بهر بادی بلرزند

عنان ماسکه و زمام تأنی
از دست داد خنجر برکشید و بکمند از روزن خانه بروشنی مهتاب
فرو شد و بی اختیار از غایت آشفتگی و اضطراب خنجر آبدار
بر حنجرهٔ آن جوان گلعذار چنان براند که فضای سرای
بخون گلگون او جیحون ساخت گمان از خون گرم او برای
ریش خاطر و جراحت دل خویش معجونی سازد خود ندانست
که تبر بر پای خویشتن زده بود و بخون نور چشم روی بی آزرمی خضاب

کرده عورت مسکین سر از بستر برداشت جگر گوشهٔ خود را
در خون غرقه دید فریاد جهان سوز بفلک اطلس رسانید و سرشک
خونین از جویبار دیده بر چهره باریدن گرفت بیت

تا دیده دید واقعه زین صعبتر ندید ... دل کین خبر شنید کسش با خبر ندید

مرد چون خبر یافت که دست خود بریده است و خون دلبند خویش
ریخته در میان خاک نشست و گاه بر سر ریخت و گریبان چاک زد و گوشت
دست میخورد و میگفت دردا و دریغا و وخیم عاقبتا که مرا خواهد بودن
این چه تعجیل بود که قبل از وقوف کار و دانستن احوال کردم و
عنان نفس بدست شیطان غیظ و غضب باز دادم و زمام عقل در
کف دیو جهل نهادم و بر خطایی بدین بزرگی و گناهی بدین عظیمی اقدام
نمودم و خون آرام جان و قوت دل و ثمرهٔ امید خود بباد هوا
دادم این نه عفو پذیریست که بندامت محو گردد و نه معصیتیست که بپشیمانی

مضمحل شود **نجم الدین دایه** اگر صد سال پایم زند کاسینی
که نتوان خواست عذر این گناهم اکنون این مثل بدان آوردم
تا رای انور را معلوم باشد که در جمیع امور تعجیل کردن عادات
شیطانست مدارا و سکون از عبادات رحمن العجلة من
الشیطان والتأنی من الرحمن و اگر ملک را در باب
سعد حکایتی بسمع اشرف رسانیده اند و بد سوء الظنی در حق وی
واقع گشته است بتأمل و تدبیر محل تصدیق آن معلوم کند که عاقبت
اندیشی و حزم از طوایف مردم و جمهور خلایق مرغوبست و
لیکن از ملوک و سلاطین که سایه فضل آفریدگارند و قایم مقام
انبیا صلوات الرحمن علیهم پسندیده تر و مطلوب ترست و
پادشاه در انتظام مصالح مملکت و اهتمام رعیت جانب حزم
و احتیاط رعایت نکند و طرف تثبت و بینت و تصحیح گوش ندارد

علی الدوام نادم و مضطر باشد و هر بنیاد که نهد آنرا استحکامی
و استمراری نبود ملک چون این نصیحت دلپذیر و این موعظه
لطف آمیز استماع کرد خواص و مقربان و ندما و عظما و کبرا را
حاضر فرمود چون اعیان و اشراف بخدمت منتظم شدند بطلب
سعد کس فرستاد و او را با برادران بیکجا باز داشت پس روی
در سعد کرد و گفت که سزای شخصی که با ولی نعمت و مخدوم خود کفران
حقوق ورزد و طریق طغیان و عصیان رود و بغایتی که بقصد او سعی
نماید و بمثابتی که بخون او کمر بندد و بآهنگ هلاک او تیغ کین برکشد
در عالم مروت عرفاً و عقلاً و طریقاً چه باشد سعد گفت آنچنین ناسپاس
بی حفاظ حق ناشناس سزاوار آتش سوزانیدن و خاک آن سینه
آب روی بباد دادن است و زحمت وجود نامبارک وی از
میان برداشتن و روی زمین از ننگ او خالی کردن است

ملک ناصر تبسم کرد و گفت که در روی زمین غیر از تو قطعا
بقطع خود گواهی کس نداده ای سعد از حضرت ما نسبت
با شما بغیر از عین عنایت و محض شفقت و اهتمام و اعتبار چه مکروه
صادر شده است و چه بدی واقع گشته که تو بقصد ما میان بسته
و زوال دولت و اختلال مملکت ما میطلبی تا حدی که دوش بقصد
من کمر عذر گشوده بودی و طریق بی وفایی پیموده اسب جفا تاخته
و نرد دغا باخته و شمشیر کین آخته بر بالین من بقصد آمدی
چون معلوم کردی که ما آن حرکت احساس کردیم و بخت روز افزون
ما بیدار بود و از ینام عینی ولا ینام قلبی محظوظ و
بهره مند بودیم لرزه بر اندام و رعشه بر دست تو افتاد و فرصت
نیافتی معاودت کردی و وقت را در تاخیر انداختی و باز گشتی
سراج القمری بدین غایت بود ناحق شناسی ندیده کس بدین سان ناسپاسی

سعد چون این بشنید بر خاک افتاد و قطرات اشک بر اطراف
رخساره روانه کرد و از چشمها بر یمین و یسار جاری ساخت و
سر در پای تخت مالک ملک ملک نهاد و گفت **لظهیر**
در ترا بهمه شرق و غرب نفروشم که ملک مشرق و مغرب ندارد آن مقدار
چو کلک نیزه اگر نیست با توام دل راست چو کلک و نیزه مرا بست بر میان زنار
حاشا از حضرت عالی که در حق این کمینه که پیوسته داغ اخلاص بر
جبین دارد و روی انقیاد بر زمین این ظن و گمان برد و اینچنین
بی حفاظی و بی آزرمی بر افعال بنده مخلص کمینه
که جز مهر تو آتش در جان نباشد هم از جانش گرامی تر تو باشی
حمل فرماید کردن اما صورت حال آنست که دوش بواسطه فلان
مهم بحضرت شتافتم و بخدمت آمدم چون عتبه بوسی دریافتم و
بابالین حضرت رسیدم ملک در شکر خواب بود و بر بستر دولت آرمیده

ماری سیاهی منکر دیدم آهنگ تخت کرده و نزدیک رسیده
که بوجود شریف و عنصر لطیف الملک گزندی برساند جهان بر
چشم من تاریک شد تیغ از میان برکشیدم و بکنار تخت دویدم
و آن ارقم را از فرق تا بدم پاره پاره کردم و بزیر تخت انداختم
و از دلم بر نیامد که ملک را از خواب شیرین بیدار کنم و اثر آن
بر وجود مبارک او منتشی گردانم و مصباح آسایش بر روی منطفی سازم
چون مار را بسر شمشیر زیر تخت افکندم پس بازگشتم اینک ثعبان
جان گزای بزیر تخت چون اعدای تخت ملک پاره پاره و قطعه
قطعه افتاده است احتیاط کردند چنان بود جمله حاضران بر
حسن و کمال شفقت او آفرین کردند ملک چون آن حکایت بشنید
و آن حال بدید بی اختیار از جای برجست و دست در گردن برادران
یک یک در آورده و عذرها خواست و بر فضیلت و دانش همگنان تحسین

فرمود و بر جوانمردی و ثابت قدمی و اتفاق و اعتقاد و وفا
داری و دیانت که از جمله بعالم ظهور آمده بود احماد فرمود
و گفت از مکارم اخلاق و حسن وفای ما غیر از آن نشاید
که بپاداش اعمال و افعال این صاحب دولتان سعی جمیل
در اعطای جزیل فرماییم و الطاف لایق حال در حق ایشان
بتقدیم رسانیم پس جمله مکرم و معزز گردانید و نوازش و اهتمامات
فرمود و تبشیریات و تنزیهات مخصوص ساخت آنگاه در اسعد
ساعات و اشرف ایام ملک زاده را بطالع سعد بر تخت پادشاهی
و سریر شهریاری بنشاند و او را بسعد بسپرد و عنان امر و نهی و حل و
عقد و قبض و بسط و عزل و نصب و حبس و اطلاق ملک در کف کفایت
سعد نهاد و تولیت و توصیت فرزند و حکم و داد و امر و فرمان و داد و ستد
و نفی و اثبات در جاری امور بدو تفویض و تسلیم فرمود و خود بنفس در گوشه‌ا

منزوی شد و از حکم و فرمان جهانداری اعراض نمود و بر رنگ
عبادات و طاعات اقبال نمود پس شهر و ولایت بیمن دولت
و حسن محافظت سعد نعیم ثانی و فردوس دوم گشت و احوال
رعیت از رعایت او چنان بکمال رسید که هیچ آفریده روی
ظلم و ستم در خواب نیز ندید و آوازهٔ جور و جفا نشنیده

سلمان

از نور دلش صبح دل افروز صفا یافت
وز فیض کفش ابر گهربار حیا یافت

اتفاقاً نوبتی در روز موکب
کوکبهٔ اقبال سعد بسوی میدان سیاستگاه افتاد و آن روز
جمعی را از دزدان و قطاع الطریق بر دار میکردند حال آنکه کیوان از
شومی ظلم از مملکت و سلطنت خود دور انداخته بود و بعیاری و
حرامی گری افتاده القصه چون سعد را نظر بر حرامیان افتاد کیوان را
در آن میان دست بسته و رسن در گردن دید خون در اعضا و

جوارح او بجوش آمد و علاقهٔ اخوت و شفقت برادری سیل اشک
از دیدهٔ او روانه ساخت و مهر قرابت لرزه بر اندامش انداخت
آوازهٔ راحت و آزادی از موکب وزیر برآمد جمله را آزاد کردند
کیوان چون از آفت سیاست و صدمهٔ هلاک خلاص شد در
رکاب وزیر دوان گشت و خروش دعا و ثنا بر آسمان رسانید
[illegible] و غافل از آنکه این جاه و عظمت و اقبال برادرست
فی الجمله در کوکبهٔ او دوان دوان چون بدر سرای خاص رسیدند
سعد او برادران بشناخت بیخود و مدهوش شد و روی بر خاک
نهاد و سم اسب سعد ببوسید و در دست و پای برادران علی حده
می افتاد و از کرده پشیمان عذر میخواست پس سعد کر را در کنار
گرفتند و بدیدار هم شادیها و خرمیها کردند اقبال باز یافتند و
دست در دامن دولت محکم در زدند و بکام دل و عز و ناز روزگار

میگذرانیدند از عمر و دولت برخورداری و تمتع یافتند و
بیمن وفاق و راستی و اتفاق و حسن وفا بمقصد
دینی و دنیوی و مطلوب اخروی برسیدند و از برکت
خصایل حمیده و نیکوکرداری آنچه متمنای همگنان بود بدیشان
واصل گشت و از ثمرهٔ بختیاری و بهرهٔ کامکاری بقسم اوفر
بال اتم و بخش احسن و نصیب اکمل و قسط اجزل پیوسته

سعدی سالی افتاد فتنه در پارس
هر یک از گوشهٔ فرا رفتند
پادشازادگان بی حکمت
بگدایی بروستا رفتند
روستازادگان دانشمند
بوزیری پادشا رفتند

تا عالمیان را مفهوم و معلوم گردد
که علم و فضیلت کلیت از روضة الازهار اقبال و دولت
بر دوشنه و کمال عقل و خرد و ادب و هنر آفتابیست از مشرق الانوار

